

**ΚΟΙΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ
(ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ Τ1.5.1)
31/01/2023**

Contents

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟ ΕΡΓΟ TRANSFER	7
1.1 Η μεθοδολογία	7
1.2 Οι πιλοτικές περιπτώσεις του Έργου TRANSFER	8
1.2.1 Το αρχαιολογικό πάρκο Ubs Salvia- Urbisaglia, Macerata (Ιταλία).....	8
1.2.2 Αρχαιολογικός χώρος Δωδώνης (Ελλάδα)	10
1.2.3 Αρχαιολογικό Πάρκο Antigonea (Αλβανία).....	11
1.2.4 Μουσείο της Πόλης Šibenik (Κροατία).....	13
1.2.4.1 Αρχαιολογικός χώρος Bribirska Glavica	13
1.2.4.2 Αρχαιολογικός χώρος Velika Mrdakonica	14
1.2.5 Αρχαιολογικό Πάρκο Mirine – Fulfinum (Κροατία).....	16
1.2.6 Αρχαιολογικό Πάρκο Poetonio στο Ptuj (Σλοβενία)	17
1.3 Τα αρχαιολογικά πάρκα του έργου TRANSFER ως παράδειγμα για τις πιθανές και διαφορετικές καταστάσεις που υπάρχουν στην περιοχή της Αδριατικής.....	18
1.4 Η συμβολή των καλών πρακτικών	20
1.5 Ο διάλογος με τα εμπλεκόμενα μέρη	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΩΝ/ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.....	24
2.1. Ανάλυση και συνθετική ερμηνεία των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ πάρκων και περιοχών.....	24
2.1.1 Ανάλυση της ισχύουσας νομοθεσίας σε σχέση με τη διαχείριση των Αρχαιολογικών Πάρκων στις χώρες που συμμετέχουν στο έργο TRANSFER.....	24
2.1.2 Αλληλεπίδραση μεταξύ διαχείρισης πάρκων και χωροταξικού σχεδιασμού	26
2.1.3 Ανάλυση των φορέων που εμπλέκονται στη διαχείριση των Αρχαιολογικών Πάρκων στις χώρες που συμμετέχουν στο έργο TRANSFER	28
2.1.4 Σύστημα αλληλεπίδρασης των Αρχαιολογικών Πάρκων με την πολιτιστική κληρονομιά στη γύρω περιοχή	30
2.2. Ανάλυση σεναρίων αναφοράς.....	30
2.2.1 Ο σχεδιασμός του πάρκου, το έργο TRANSFER και μια σύνθεση των αναγκών και των συγκεκριμένων μέσων για μια καλύτερη διακυβέρνηση	31
2.2.2 Δημόσια διαβούλευση και διαδικασίες από κάτω προς τα πάνω.....	32
2.2.3. Διοικητικά μέσα για τη διαχείριση.....	36
2.2.4 Δίκτυα και Συστήματα Αρχαιολογικών Πάρκων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς... ..	38
2.2.5 Ο ρόλος του αρχαιολόγου στη διαχείριση των Αρχαιολογικών Πάρκων	40
2.3. Ιδέες και έργα για ένα Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης	41
2.3.1 Λειτουργίες, σκοπός και χαρακτηριστικά του Σχεδίου Διαχείρισης.....	41

2.3.2 Στόχοι και Στρατηγικές Κατευθύνσεις Διαχείρισης Αρχαιολογικών Πάρκων	52
2.3.3 Περιεχόμενα του Σχεδίου Διαχείρισης Αρχαιολογικών Πάρκων	57
2.3.4 Μοντέλα και μέσα για την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων και την αξιολόγηση	61
2.3.5 Σύνδεση του σχεδίου διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων και των θεμάτων των ΟΕ2 και ΟΕ3	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΙΚΑΝΩΝ ΝΑ ΣΥΝΔΙΑΣΟΥΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (αποτελέσματα της ΟΕ2)	67
3.1. Ανάλυση και συνθετική ερμηνεία των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ πάρκων και περιοχών	67
3.1.1 Χαρακτηριστικά και λειτουργίες των οικονομικών δραστηριοτήτων που λειτουργούν στον αρχαιολογικό χώρο και συνδέονται με τη διαχείριση	67
3.1.2 Αλληλεπίδραση μεταξύ των οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με τη διαχείριση της τοποθεσίας και των εδαφικών οικονομικών οντοτήτων	68
3.1.3 Εκ των προτέρων αξιολόγηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας των δραστηριοτήτων και πολιτικών προώθησης των αρχαιολογικών πάρκων	70
3.1.4 Εκ των υστέρων αξιολόγηση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων των επενδύσεων στις δραστηριότητες του πάρκου	74
3.2. Ανάλυση των σεναρίων αναφοράς.	76
3.2.1 Ανατροφοδότηση για την τοπική οικονομική ανάπτυξη	76
3.2.2 Αναβάθμιση του αρχαιολογικού χώρου και τουριστική ανάπτυξη	78
3.2.3 Έρευνα οικονομικής κερδοφορίας	81
3.2.4 Αρχαιολογικά πάρκα και ανθρώπινο δυναμικό: αγορά εργασίας και εκπαίδευση	84
3.3 Ιδέες και έργα για ένα Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης	85
3.3.1 Βασικές και παράπλευρες δραστηριότητες για τη διαχείριση ενός ιδανικού αρχαιολογικού πάρκου	85
3.3.2 Ικανότητες και επαγγελματισμός που απαιτούνται για την υλοποίηση του πάρκου	88
3.3.3 Οικονομικά χαρακτηριστικά των δραστηριοτήτων	90
3.3.4. Εκ των προτέρων και εκ των υστέρων αξιολόγηση επιπτώσεων	95
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΤΠΕ ΙΚΑΝΩΝ ΝΑ ΑΥΞΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΒΕΛΤΙΣΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ	103
4.1. Ανάλυση και συνθετική ερμηνεία των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ πάρκων και περιοχών	103
4.1.1 Ζητήματα που σχετίζονται με την κατανόηση και την ενοποίηση των αρχαιολογικών ερειπίων	104

4.1.2	Ειδικά εργαλεία ΤΠΕ για επιτόπιες επισκέψεις	106
4.1.3	Ειδικά εργαλεία ΤΠΕ για τηλεπικοινωνίες	108
4.1.4	Άλλα εργαλεία	110
4.1.5	Συμπεράσματα	110
4.2.	Ανάλυση των σεναρίων αναφοράς	111
4.2.1	Τρέχουσα κατάσταση ψηφιοποίησης	111
4.2.2	Η σχέση μεταξύ πάρκων και περιβάλλοντος τοπίου σε σχέση με τα εργαλεία ΤΠΕ	113
4.2.3	Για ενοποίηση μεταξύ των διαδικασιών βελτίωσης του χώρου και των εδαφικών υποδομών.....	116
4.2.4	Σύστημα παρακολούθησης ενδιαφέροντος χρηστών, προφίλ χρηστών, εργαλεία λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με την ανάλυση και τη διαχείριση εσόδων	118
4.2.5	Συμπεράσματα	121
4.3	Ιδέες και έργα για ένα Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης	123
4.3.1	Οργάνωση του Σχεδίου Πάρκου	123
4.3.2	Έρευνα, τεκμηρίωση, συντήρηση και προστασία	124
4.3.3	Ενίσχυση της πληροφόρησης και ερμηνείας του Αρχαιολογικού Πάρκου.....	127
4.3.4	Πολιτικές προώθησης και προσφοράς υπηρεσιών μέσω εργαλείων ΤΠΕ.....	129
4.3.5	Πόροι της επικράτειας που πρέπει να ληφθούν υπόψη	129
4.3.6	Ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση.....	129
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΚΟΙΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ		132
5.1	Μεθοδολογική προσέγγιση: βασικά ερωτήματα στα οποία βασίζεται ο Σχεδιασμός.....	132
5.2	Πώς να οργανωθεί ένα σχέδιο	138
5.2.1	Μέθοδοι εκπαίδευσης και χαρακτηριστικά της ομάδας εργασίας και	138
5.2.2	Τρόποι για τον συν-σχεδιασμό.....	138
5.3	Αποστολή του Σχεδίου.	139
5.3.1	Διατήρηση συστημάτων με ιδιαίτερο αρχαιολογικό ενδιαφέρον.....	139
5.3.2	Προώθηση της επιστημονικής έρευνας.....	140
5.3.3	Προώθηση της δημόσιας καρποφορίας και της δημόσιας υπηρεσίας μέσω πολιτικών πρόσβασης και ευαισθητοποίησης για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	140
5.3.4	Προώθηση βελτιωτικών και εκπαιδευτικών-ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, αφιερωμένων στην πολιτιστική κληρονομιά τόσο θεματική όσο και εδαφική, ιδίως με τη χρήση των εργαλείων ΤΠΕ, και άρα την οργάνωση νέου κοινωνικού περιεχομένου.	141
5.3.5	Σχεδιασμός και δόμηση μοντέλου διακυβέρνησης	142
5.3.6	Μοντελοποίηση για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη	144
5.4	Φάσεις ανάπτυξης του Σχεδίου Διαχείρισης	144

5.4.1. Επεξεργασία εγγράφων και γνωστικών πλαισίων	144
5.4.1.1. Το Αρχαιολογικό Σύστημα.....	145
5.4.1.2. Περιβαλλοντική φυσική	145
5.4.1.3. Το σύστημα της καρποφορίας, ...	145
5.4.1.4. Το ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο	146
5.4.1.5. Το οικονομικό πλαίσιο	146
5.4.2. Συνθετική ερμηνεία και συνοπτική ερμηνεία γνώσης.....	147
5.4.3. Εκπόνηση του Έργου	147
5.4.3.1 Μωσαϊκό πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού	148
5.4.3.2. Περιεχόμενα για το κανονιστικό κείμενο	149
5.5 Κρίσιμο ζήτημα για την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών	153
5.5.1. ρυθμιστικό: στοχεύει στην προστασία με κατάλληλους κανόνες, ...	153
5.5.2. στρατηγικής αναφοράς: εντοπισμός μεθοδολογιών για τον συντονισμό.....	153
5.5.3. επιχειρηματολογικής αιτιολόγησης: να αποσαφηνιστούν τα ζητήματα.....	153
5.5.4. οικονομικού αντίκτυπου: να αξιολογηθούν οι λόγοι και το οικονομικό.....	153
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΟΔΗΓΙΕΣ.....	154
6.1 Μεθοδολογική προσέγγιση: βασικά ερωτήματα για τη βάση της Κατευθυντήριας Γραμμής.....	154
6.2 Το γνωσιακό πλαίσιο.....	162
6.2.1. Το Αρχαιολογικό Σύστημα.....	162
6.2.1.1. Αρχαιολογικός χάρτης του χώρου.....	162
6.2.1.2 Αρχαιολογικός χάρτης της επικράτειας (χάρτης απολύτου δυναμικού)	163
6.2.1.3. Χάρτης αρχαιολογικής πρόβλεψης του χώρου και της επικράτειας.....	163
6.2.1.4. Χάρτης της αρχαιολογικής ευπάθειας του χώρου και της επικράτειας:	163
6.2.2. Περιβαλλοντική φυσική	163
6.2.3. Το σύστημα ανάπτυξης	163
6.2.3.1. Τεχνολογική κύρια υποδομή.....	163
6.2.3.2. Υποδοχή (ξενοδοχεία, εστιατόριο).....	166
6.2.3.4. Αξιολόγηση του είδους των επισκεπτών, πραγματικών ή δυνητικών.....	166
6.2.4. Το ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο	167
6.2.5. Το οικονομικό πλαίσιο	167
6.2.6. Διαχείριση πληροφοριών μέσω GIS.....	168
6.3. Συνθετική και συνοπτική ερμηνεία της γνώσης.	169
6.4 Περιεχόμενα για το κανονιστικό κείμενο	170
6.4.1 Μωσαϊκό πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού	170
6.4.2 Κανόνες για περιοχές	170

6.4.3. Στρατηγικές και ενδείξεις για την υλοποίηση και διαχείριση Έργων	171
6.4.3.1. Διαχείριση και υλοποίηση της κύριας υποδομής.	172
6.4.3.2. Το έργο για τη χρήση των ΤΠΕ και το σχέδιο ψηφιοποίησης	173
6.4.3.3. Η αποκατάσταση και η στατική εδραίωση της αρχαιολογικής κληρονομιάς: δραστηριότητες που πρέπει να υλοποιηθούν για τη διατήρηση της φυσικής ομορφιάς του αρχαιολογικού πάρκου.....	174
6.4.3.4. Η διαχείριση της φυσικής κληρονομιάς και των υφιστάμενων υποδομών	175
6.4.3.5. Η ενίσχυση και οργάνωση μορφών εκπαιδευτικής και ψυχαγωγικής χρήσης και Ερμηνευτικού Σχεδίου.	176
6.4.3.6. Έρευνα, τεκμηρίωση, συντήρηση και προστασία του αρχαιολογικού πόρου μέσω της ψηφιακής εφοδιαστικής αλυσίδας.	177
6.4.3.7. Σχέδιο πολιτικών ενίσχυσης και προώθησης των υπηρεσιών μέσω εργαλείων ΤΠΕ. 178	
6.4.3.8. Συστήματα προσβασιμότητας οχημάτων και πεζών, ιδίως όσον αφορά τις διαδρομές, την πρόσβαση στις εγκαταστάσεις που προορίζονται για άτομα με ειδικές ανάγκες και ηλικιωμένους	179
6.4.3.9. Συστήματα εξοπλισμού και υπηρεσιών για τη διαχείριση της κοινωνικής λειτουργίας του πάρκου, (Σχέδιο Διαχείρισης Επισκεπτών)	179
6.4.3.10. Σχέδιο Επικοινωνίας για τη Στρατηγική Επικοινωνίας-Συμμετοχής, με ιδιαίτερη αναφορά στη χρήση των ΤΠΕ.....	180
6.4.3.11. Σχέδιο πολιτικής προστασίας σε περίπτωση φυσικής καταστροφής.....	181
6.4.3.12. Ευαισθητοποίηση του κοινού και Οργάνωση Εκπαιδευτικών και Ψυχαγωγικών Λειτουργιών.....	181
6.4.4. Μοντέλα και μέσα για την αξιολόγηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας των στρατηγικών αναβάθμισης πάρκων και των αποτελεσμάτων παρακολούθησης των οικονομικών επιπτώσεων.....	182
6.4.4.1 Η οικονομική βιωσιμότητα.....	182
6.4.4.2. Οργανόγραμμα.....	183
6.4.4.3. Οικονομική και οικονομική βιωσιμότητα του πάρκου	187
6.5. Οδηγίες για συν-προγραμματισμό.....	188
6.6 Μέθοδοι και στρατηγικές για αξιολόγηση και επανεξέταση.....	190
6.6.1 Βασικά οικονομικά αποτελέσματα	190
6.6.2. Διαπίστευση	192
6.6.3. Μεθοδολογία για την εκ των προτέρων οικονομική αξιολόγηση	192
6.6.4. Μεθοδολογία για την εκ των υστέρων οικονομική αξιολόγηση	194
6.6.5. Ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση μέσω ΤΠΕ.	196
6.6.6. Μοντέλα και μέσα παρακολούθησης αποτελεσμάτων και αξιολόγησης.....	197

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟ ΕΡΓΟ TRANSFER

1.1 Η μεθοδολογία

Ο γενικός στόχος του προγράμματος Trasfer είναι να παράξει ένα *Κοινό και Βιώσιμο Μοντέλο Διακυβέρνησης* για αρχαιολογικούς χώρους βασισμένο σε κατευθυντήριες γραμμές, που θα έχουν ως στόχο τη βελτίωση, τη διατήρηση και τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας για την αρχαιολογική πολιτισμική κληρονομιά στη περιοχή της Αδριατικής και του Ιονίου (ADRION). Τα αρχικά στάδια του προγράμματος θα αποτελούνταν από τη δημιουργία τριών ομάδων εργασίας. Η καθεμία από αυτές εργάστηκε σε θεματικές, οι οποίες αναγνωρίστηκαν ως σημαντικές για την βιώσιμη προστασία και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων. Οι θεματικές του προγράμματος TRANSFER είναι:

- Ανάπτυξη συντονισμένων και ενσωματωμένων πολιτικών καθώς και σχέδια διαχείρισης και στρατηγικής
- Αναγνώριση οικονομικά βιώσιμων δραστηριοτήτων με σκοπό τη συμφιλίωση οικονομικής ανάπτυξης και πολιτιστικής προστασίας
- Χαρτογράφηση των τεχνολογικών εργαλείων πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ), μέσω των οποίων θα δοθεί η δυνατότητα αύξησης του κοινού της αρχαιολογικής κληρονομιάς (ειδικά το κοινό των νεότερων και των μη προνομιούχων ανθρώπων) και IT συστήματα τα οποία θα έχουν τη δυνατότητα να αναλύουν τα χαρακτηριστήρια και τις ανάγκες των επισκεπτών των αρχαιολογικών πάρκων.

Προκειμένου να υπάρξουν ποιοτικά, συγκεκριμένα και ολοκληρωμένα τελικά αποτελέσματα στις ομάδες εργασίας, το έργο σε όλους τους θεματικούς τομείς χωρίστηκε σε τρία κύρια μεθοδολογικά βήματα:

1. ανάλυση συνθετικής ερμηνείας των σχέσεων μεταξύ αρχαιολογικών πάρκων και εδαφών
2. ανάλυση των σεναρίων αναφοράς
3. ιδέες και έργα για ένα *Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης*

Ακολουθώντας τις παραπάνω παραμέτρους κάθε ομάδα εργασίας κάλυψε διαφορετικά θέματα σχετικά με τη θεματική τους ομάδα, με σκοπό να παρουσιάσουν τα τελικά αποτελέσματα της δουλειάς τους. Οι ενσωματωμένες διαδικασίες των τριών ομάδων εργασίας αποτέλεσαν τη βάση για τις Οδηγίες οι οποίες έχουν συμπεριληφθεί στο *Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης*. Με αυτό το τρόπο το προτεινόμενο μοντέλο αποτελείται από ένα μεθοδολογικό μέρος και τις πρακτικές οδηγίες στα βασικά βήματα για την «μετάφραση» της προτεινόμενης προσέγγισης, σε σχέδιο διοικητικής διαχείρισης αρχαιολογικών χώρων.

Εκπρόσωποι από συνολικά 12 συνεργαζόμενους οργανισμούς και 7 διαφορετικές χώρες, συμμετείχαν στις διαδικασίες των Ομάδων Εργασίας. Επομένως, οργανώθηκαν 4 επίσημες συναντήσεις των ομάδων εργασίας για το

συντονισμό τους και την οργάνωση της καλύτερης δυνατής επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών. Λόγω των περιοριστικών μέτρων για την αποφυγή της εξάπλωσης της COVID-19 πανδημίας, οι 4 συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν διαδικτυακά μέσω της πλατφόρμας Blackboard Collaborate. Παρομοίως, πραγματοποιήθηκαν επιπλέον συναντήσεις μεταξύ των αρχηγών των ομάδων εργασίας και του βασικού αρχηγού, για το συντονισμό των εργασιών και την αποπεράτωση των δραστηριοτήτων του προγράμματος. Ο στόχος αυτής της μεθοδολογίας ήταν να εξασφαλίσει τη διατομεακή προσέγγιση, την ποιοτική συνεργασία και τη σύνδεση μεταξύ των θεματικών που καλύφθηκαν από τις Ομάδες Εργασίας. Επομένως, τα αποτελέσματα της δουλειάς των Ομάδων Εργασίας, προώθησαν μια βάση για την ανάπτυξη ενός ευέλικτου Κοινού Μοντέλου, το οποίο μπορεί να υλοποιηθεί σε διαφορετικά σενάρια και αρχαιολογικά πάρκα.

1.2 Οι πιλοτικές περιπτώσεις του Έργου TRANSFER

Το πρόγραμμα TRANSFER συμπεριλαμβάνει 5 διαφορετικές χώρες του προγράμματος Adrion, με 7 αρχαιολογικούς χώρους ως πιλοτικές περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα, τον αρχαιολογικό πάρκο *Antigonea* στην Αλβανία, τον αρχαιολογικό χώρο *Velika Mrdakonica*, το χώρο *Bribirska Glavnica* ο οποίος βρίσκεται μέσα στο Μουσείο *Šibenik City*, το αρχαιολογικό πάρκο *Mirine-Fulfinum* στην Κροατία, τον αρχαιολογικό χώρο της Δωδώνης στην Ελλάδα, το αρχαιολογικό πάρκο *Urbs Salvia* στην Ιταλία, και τον αρχαιολογικό χώρο *Poetovio* στη Σλοβενία. Όλες οι προαναφερθείσες περιοχές υπάγονται σε διαφορετικά στάδια ως προς τους τρόπους διαχείρισης τους, των δομών τους, τη σχέση τους με τις κοντινές κοινότητες καθώς και το επίπεδο αστικοποίησης της περιοχής που τους περιβάλλει. Επομένως η ποικιλομορφία τους παρουσιάζεται σαν μια ευκαιρία να αναπτύξουν ένα ευέλικτο και κοινό μοντέλο διαχείρισης το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην ευρύτερη περιοχή υπό το πρόγραμμα TRANSFER.

Τα αστικά πάρκα το οποία βρίσκονταν στη συνέχεια οικισμών δεν συμπεριλήφθηκαν στο πρόγραμμα γιατί ήταν περιοχές μια διαφορετικά οργανωτικά προβλήματα.

1.2.1 Το αρχαιολογικό πάρκο Ubs Salvia- Urbisaglia, Macerata (Ιταλία)

Το αρχαιολογικό πάρκο *Urbs Salvia* βρίσκεται στο Δήμο Urbisaglia στον επαρχιακό δρόμο, οποίος οδηγεί στη Macerata, στην άκρη του ιστορικού κέντρου της σύγχρονης πόλης Urbisaglia. Βρίσκεται στους λόφους δίπλα στην πεδιάδα του ποταμού Fiestra. Σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της η περιοχή του πάρκου έχει μια πολύ σημαντική περιβαλλοντική και αρχιτεκτονική αξία. Η ροή του ποταμού έπαιξε έναν καθοριστικό ρόλο στην ιστορική αξιολόγηση της περιοχής καθώς και στη διατήρηση της βιοποικιλομορφίας στην περιοχή. Ο ποταμός Fiestra και η πεδιάδα

διαμόρφωσαν την ιστορία της ανθρώπινης δραστηριότητας στη περιοχή. Επιπλέον, το εθνικό πάρκο του μοναστηριού *Fiastra* το οποίο γειτνιάζει με το χώρο και η παρουσία της βλάστησης μεταξύ των δύο προσαγόμενων περιοχών εγκαθίδρυσαν μια οικολογική αλληλεπίδραση σε μεγάλη κλίμακα. Η καρδιά του εθνικού πάρκου *Fiastra* με το δάσος *La Selva* και την παραποτάμια βλάστηση πλησίον του αρχαιολογικού πάρκου, διαδραματίζουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση της τοπικής άγριας πανίδας. Το μερικώς φυσικό περιβάλλον συνδυάζεται με ένα πλούσιο αγροτικό σύστημα που περιλαμβάνει όλες τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις γύρω από το πάρκο. Μεγάλες αγροτικές περιοχές με φάρμες, χωράφια σε γεωμετρικά σχήματα, φαράγγια, θάμνους, βελανιδιές, κραίταγοι, τσαπουρνιές, ελιές, σφένδαμοι και μουριές συνθέτουν το τοπίο της επαρχίας της *Marche*. Ο ορισμός του κλίματος είναι δύσκολος καθώς δεν υπάρχουν πολλά δεδομένα και συστηματική ανάλυση, παρόλα αυτά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι το γενικό κλίμα της περιοχής είναι πιο ήπιο από το μεσογειακό με ζεστά, ξηρά καλοκαίρια και ήπιους υγρούς χειμώνες. Γενικά το κλίμα της περιοχής του αρχαιολογικού πάρκου *Urbs Salvia* θα μπορούσε να χαρακτηριστεί εύκρατο.

Όπως αναφέρθηκε, το Αρχαιολογικό Πάρκο *Urbs Salvia* βρίσκεται στην ενδοχώρα της επαρχίας *Macerata*, σε στρατηγική θέση σε σχέση με την περιφερειακή επικράτεια. Η πόλη *Urbisaglia* συνδέεται με τη γύρω περιοχή με δίκτυα τρένων, αυτοκινητοδρόμων και τοπικών λεωφορείων. Επιπλέον, βρίσκεται σχετικά κοντά στο περιφερειακό αεροδρόμιο και άλλα φυσικά και πολιτιστικά αξιοθέατα και διάσημους τουριστικούς προορισμούς. Η περιοχή είναι γνωστή για την εξαιρετική αναγνωρισμένης ποιότητας γαστρονομία, την οποία οι τουρίστες μπορούν να εκτιμήσουν χάρη στον μεγάλο αριθμό εστιατορίων και αγροτουριστικών εγκαταστάσεων. Η περιοχή δεν είναι εξοπλισμένη με μεγάλα ξενοδοχεία, ωστόσο εξυπηρετείται επαρκώς από ένα δίκτυο μικρών ξενοδοχείων, B&B, εξοχικών κατοικιών κ.λπ.

Σήμερα, το πάρκο έχει έκταση πάνω από 40 εκτάρια και περιλαμβάνει τα σημαντικότερα μνημεία της αρχαίας πόλης *Urbs Salvia*. Βάσει λογοτεχνικών και αρχαιολογικών μαρτυριών, είναι γνωστό ότι η προέλευση του οικισμού χρονολογείται στην ύστερη δημοκρατική περίοδο (2ος αιώνας π.Χ.), όταν ιδρύθηκε μια πρώτη αποικία, η *Pollentia*, στο στρατηγικό σημείο του οδικού δικτύου της *Salaria Gallica*. Ωστόσο, η πλειονότητα των αρχαιολογικών ευρημάτων ανήκει στην ύστερη περίοδο της εποχής του Αυγούστου (1ος αιώνας) όταν η πόλη άλλαξε το όνομά της σε *Urbs Salvia*. Τα αρχαιολογικά κατάλοιπα που υπάρχουν ακόμα και σήμερα στο πάρκο αποτελούν μέρος της πρώην ρωμαϊκής αστικής αρχιτεκτονικής που μαρτυρεί την καθημερινή ζωή του αρχαίου οικισμού *Urbs Salvia*, όπως: το αμφιθέατρο, τα τείχη της πόλης, το φόρουμ και συναφή κτίρια, οι ναοί, η αγορά και τα ταφικά μνημεία.

Το αρχαιολογικό πάρκο Urbisaglia είναι ανοιχτό όλο το χρόνο κατόπιν κράτησης και με διαφορετικές ώρες για κάθε εποχή. Η πρόσβαση προϋποθέτει την αγορά εισιτηρίου και περιλαμβάνει ξενάγηση στο Πάρκο. Το Πάρκο είναι επίσης ανοιχτό σε σχολεία, οικογένειες και είναι προσβάσιμο σε παιδιά, ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία. Είναι επίσης προσβάσιμο με τα πόδια, με ποδήλατα και καροτσάκια. Ο ναός του Crypto και το Αμφιθέατρο είναι επίσης προσβάσιμα σε άτομα με αναπηρία. Όλη η περιοχή είναι εφοδιασμένη με ένα ευρύ δίκτυο μονοπατιών που επιτρέπει στους επισκέπτες να φτάσουν σε κάθε μνημειακό κτήριο και να διασχίσουν με ασφάλεια την εθνική οδό. Το αρχαιολογικό πάρκο έχει αναπτύξει υποδομές επισκεπτών με εύκολα προσβάσιμο και ορατό σημείο πληροφοριών, τουαλέτες, χώρο στάθμευσης και ποδηλατοστάσιο. Επιπλέον, προσφέρει ξεναγούς, έντυπο ενημερωτικό υλικό (μπροσούρες, φυλλάδια), χάρτες και σχέδια του χώρου, ψηφιακό υλικό και τρισδιάστατες ανακατασκευές των κύριων μνημείων, πίνακες πληροφοριών και υποθετικές ανακατασκευές της αρχαίας πόλης *Urbs Salvia*. Το υλικό και οι πληροφορίες είναι διαθέσιμα στις κύριες Ευρωπαϊκές γλώσσες.

1.2.2 Αρχαιολογικός χώρος Δωδώνης (Ελλάδα)

Η Δωδώνη βρίσκεται στα βορειοδυτικά της Ελλάδας, νότια των Ιωαννίνων στην ομώνυμη κοιλάδα, η οποία ορίζεται δυτικά από το όρος Τόμαρος ή Ολύτσικα και ανατολικά από το λόφο του Αγίου Νικολάου-Μανωλιάσας. Το κλίμα της περιοχής είναι υγρό με βροχές, υγρασία και παγετό κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Χαρακτηρίζεται ως ηπειρωτικό με χαρακτηριστικά τόσο μεσογειακού όσο και κεντροευρωπαϊκού κλίματος με συχνές βροχοπτώσεις, ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες. Η θερμοκρασία ποικίλλει κατά μέσο όρο ανά ημέρα σε ένα εύρος 20°C και οι τέσσερις εποχές του έτους ακολουθούνται από ομαλές αλλαγές θερμοκρασίας. Κυρίαρχα είδη βλάστησης στην περιοχή είναι το πουρνάρι, τα φρύγανα και η βελανιδιά. Στα ανατολικά, στις παρυφές του Τόμαρου, βρίσκεται η μαύρη και τραχιά πεύκη, που στο μεγαλύτερο μέρος της προέρχεται από αναδάσωση. Στο δυτικό τμήμα υπάρχουν συστάδες ελάτων. Η πανίδα αποτελείται από πουλιά, μερικά μικρά θηλαστικά, λίγους λαγούς και αλεπούδες. Το βουνό κάποτε καταλαμβάνονταν από αετούς και γύπες, αλλά δυστυχώς, σήμερα έχουν εξαφανιστεί στην περιοχή. Ένα από τα λίγα είδη πουλιών που βρίσκονται ακόμα στο βουνό είναι οι πέρδικες.

Ο αρχαιολογικός χώρος της Δωδώνης βρίσκεται κοντά στην πόλη των Ιωαννίνων, την πρωτεύουσα της Ηπείρου, και συνδέεται επίσης με τοπικά χωριά όπου οι επισκέπτες μπορούν να βρουν κατάλυμα. Αν και δεν υπάρχει οργανωμένη δημόσια συγκοινωνία, η τοποθεσία είναι προσβάσιμη με αυτοκίνητο και συνδέεται με την περιφερειακή εθνική οδό. Επιπλέον, η Δωδώνη βρίσκεται κοντά σε διεθνές λιμάνι.

Η Δωδώνη αναγνωρίζεται από τους αρχαίους συγγραφείς ως το αρχαιότερο μαντείο στην αρχαία Ελλάδα, με τους ερευνητές να τοποθετούν τις ρίζες του στην εποχή του Χαλκού μεταξύ 2600 και 1900 π.Χ. Ακούγοντας το θρόισμα των φύλλων στην ιερή βελανιδιά (Φήγος) και παρατηρώντας το πέταγμα των περιστεριών που φώλιαζαν σε αυτήν, οι προφήτες εξηγούσαν το θέλημα του Δία. Οι χρησμοί βασίζονταν στο βουητό των νερών από την αρχαία πηγή και στον ήχο που παρήγαγαν τα χάλκινα καζάνια που στέκονταν σε τρίποδα γύρω από το ιερό δέντρο. Σύμφωνα με αρχαίες πηγές, οι ιερείς του μαντείου ήταν αρχικά μόνο άνδρες, αλλά οι ιέρειες, οι λεγόμενες *Πηλειάδες*, εμφανίζονται σε μεταγενέστερους χρόνους. Η Δωδώνη ήταν αρχικά ένα υπαίθριο ιερό με διάφορες τελετές που γίνονταν γύρω από το ιερό δέντρο. Σε όλη την ελληνιστική περίοδο η Δωδώνη αναπτύχθηκε ως ιερό με πολλές θυσίες προς τους Έλληνες θεούς και ημίθεους, δηλαδή τον Δία, τη Διώνη, την Αφροδίτη, τη Θέμιδα και τον Ηρακλή. Η Δωδώνη διατήρησε τον ιερό της χαρακτήρα σε όλη την Αρχαιότητα και κατά τους Πρώιμους Μεσαιωνικούς Χρόνους εξελίχθηκε σε επισκοπική πόλη.

Σήμερα, ολόκληρη η περιοχή είναι διάσπαρτη από αρχαιολογικά κατάλοιπα, συμπεριλαμβανομένου του Πρυτανείου, του Βουλευτηρίου, ενός επιβλητικού θεάτρου, του σταδίου, του ιερού και μιας ακρόπολης που περικλείεται από οχυρά τείχη, που καταλαμβάνουν έκταση 16 εκταρίων. Το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης εντάσσεται σε μια πολιτιστική διαδρομή που ονομάζεται «Αρχαία θέατρα της Ηπείρου». Επιπλέον, ο αρχαιολογικός χώρος της Δωδώνης εκτείνεται σε μια έκταση 15 εκταρίων που ορίζεται από περίβολο μήκους 2 χιλιομέτρων. Ο τόπος είναι ανοιχτός για το κοινό όλο το χρόνο, με τις ώρες λειτουργίας να ποικίλλουν ανάλογα με την εποχή. Η είσοδος είναι: 8 ευρώ (κανονικό) και 4 ευρώ (μειωμένο). Στην είσοδο του χώρου υπάρχει εκδοτήριο εισιτηρίων. Οι υποδομές που προσφέρονται για τους επισκέπτες δεν είναι εξελιγμένες, αλλά ο χώρος προσφέρει ανέσεις όπως τουαλέτες, χώρο στάθμευσης, πίνακες πληροφοριών και δωρεάν φυλλάδια. Ο χώρος είναι επίσης προσβάσιμος σε άτομα με αναπηρία. Υπάρχει επίσης κατάστημα δώρων του Ταμείου Ελληνικών Αρχαιολογικών Πόρων όπου ο επισκέπτης μπορεί να αγοράσει οδηγούς, κάρτες κ.λπ.

1.2.3 Αρχαιολογικό Πάρκο Antigonea (Αλβανία)

Το Αρχαιολογικό Πάρκο Antigonea βρίσκεται στην κοιλάδα του ποταμού Δρίνα. Η κοιλάδα πλαισιώνεται στα δυτικά από την οροσειρά Mali i Gjerë και στα ανατολικά από την κορυφογραμμή του όρους Lunxhëri (2.156 m) - Mt. Bureto (1.763 m). Αποτελούν και οι δύο μέρος των Αλβανίδων, που μαζί με τους Δινάρηδες, στα Βορρά, και τους Ελληνίδες, στο Νότο, αποτελούν το νότιο κλάδο της μεσογειακής αλπικής ζώνης. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από τυπικά μεσογειακό κλίμα - σταδιακά ψυχρότερο αλλά όχι πολύ υγρό σε μεγαλύτερα υψόμετρα. Οι βουνοπλαγιές που πλαισιώνουν την κοιλάδα παρουσιάζουν

σπανιότητα δασών και βλάστησης, με μεγάλες βραχώδεις εξάρσεις που επηρεάζονται διάχυτα από την έντονη κλίση τους και τη διάβρωση του εδάφους. Επιπλέον, στην περιοχή μελέτης εμφανίζονται μόνο ιζηματογενή εδάφη, εντυπωσιακά παρόμοια με εκείνα της γνωστής διαδοχής οροσειράς Umbria-Marche. Η περιοχή του αρχαιολογικού πάρκου Antigonea αποτελεί σημαντικό σταυροδρόμι χλωριδικής μετανάστευσης στη Βαλκανική Χερσόνησο. Η γεωγραφική του θέση, που συνορεύει με χώρες με κεντροευρωπαϊκό κλίμα και χώρες με μεσογειακό κλίμα, έχει καθορίσει πολυάριθμα μικροκλίματα που απομονώνουν περιοχές που χαρακτηρίζονται από έντονες διαδικασίες ειδογενέσεις. Η αγγειακή χλωρίδα αποτελείται σε μεγαλύτερο βαθμό από μεσογειακά και βαλκανικά στοιχεία. Πολλά είδη της Κεντρικής Ευρώπης και της Μεσογείου έχουν ως όριο εξάπλωσής τους την περιοχή αυτή. Η βλάστηση αποτελείται από μεσογειακούς θάμνους, βελανιδιές, μεσογειακά δάση οξιάς και ελάτης ή ορεινής πεύκης.

Το Πάρκο βρίσκεται μόλις 15 χλμ. από την πόλη του Αργυρόκαστρου που είναι επαρχιακό αστικό κέντρο και σημαντικός χώρος της UNESCO. Εκτός από πολιτιστικά αξιοθέατα, το Πάρκο Antigonea βρίσκεται κοντά σε τοπικά φυσικά αξιοθέατα. Ως προς τις συγκοινωνιακές συνδέσεις της, το Πάρκο Antigonea περιβάλλεται από πολλά διεθνή αεροδρόμια, λιμάνια και άλλα δίκτυα μεταφορών.

Το Πάρκο Antigonea αντιπροσωπεύει τη μακρά ιστορία της με διατηρητέα μνημεία που χρονολογούνται κυρίως από τον 3ο έως τον 2ο αιώνα π.Χ. Μερικά από τα καλύτερα διατηρημένα είναι: οι αρχαίες κύριες πύλες και οχυρώσεις, η αγορά, η στοά, οι κατοικίες και οι μνημειώδεις τάφοι. Υπάρχουν και αρκετές διατηρητέες εκκλησίες της μεσαιωνικής εποχής. Επιπλέον, πλούσια αρχαιολογικά ευρήματα που σχετίζονται με τη βιοτεχνία και τη γεωργία δείχνουν ότι αυτοί οι τομείς έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην οικονομική ζωή της πόλης. Στα τεχνουργήματα που βρέθηκαν περιλαμβάνονται δρεπάνια, γάντζοι, σμίλες, ατζέδες, σφυριά, πυξίδες και διάφορα αγγεία από μπρούτζο. Στο Πάρκο Antigonea αναπτύχθηκαν και άλλοι οικονομικοί κλάδοι, όπως η βυρσοδεψία, η λαξευτική στη πέτρα, η ξυλουργική κ.λπ. Πολυάριθμα και ποικίλα δείγματα κεραμικών καθημερινής χρήσης, καλλιτεχνικά αντικείμενα, καλούπια, τεράστιος όγκος πλακιδίων και πύθων που βρέθηκαν στις ανασκαφές υποδηλώνουν επίσης μια μεγάλη παραγωγή αγγείων. Ομοίως, στην περιοχή ανακαλύφθηκαν πάνω από 500 νομίσματα, τα οποία υποδηλώνουν στενές εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Antigonea και άλλων ελληνιστικών πόλεων και κρατών. Σήμερα, το μεγαλύτερο μέρος της απογραφής των αρχαιολογικών ευρημάτων της σώζεται σήμερα στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο και στο Αρχαιολογικό Μουσείο των Τιράνων.

Το Αρχαιολογικό Πάρκο Antigonea λειτουργεί όλο το χρόνο και έχει είσοδο. Οι υποδομές για επισκέπτες και ο εκθεσιακός χώρος δεν είναι ανεπτυγμένα στο πάρκο, αλλά υπάρχουν αρκετές πινακίδες. Το Πάρκο είναι προσβάσιμο με τα πόδια, το ποδήλατο ή το αυτοκίνητο, ωστόσο, το έδαφος προς το παρόν δεν είναι προσαρμοσμένο για άτομα με αναπηρία.

1.2.4 Μουσείο της Πόλης Šibenik (Κροατία)

Το Μουσείο της Πόλης του Šibenik διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση 20 αρχαιολογικών χώρων της κομητείας Šibenik-Knin. Μεταξύ των τοποθεσιών που περιλαμβάνονται στο Μουσείο Πόλης του Šibenik Bribirska οι περιοχές Glavica και Velika Mrdakonica επισημαίνονται ως ιδιαίτερα σημαντικές. Στο πλαίσιο του έργου TRANSFER, το Μουσείο της Πόλης του Šibenik σκοπεύει να ενσωματώσει αυτές τις τοποθεσίες σε ένα μοντέλο διαχείρισης δικτύου. Ωστόσο, για την καλύτερη περιγραφή τους αναλύθηκαν χωριστά.

1.2.4.1 Αρχαιολογικός χώρος Bribirska Glavica

Ο αρχαιολογικός χώρος Bribirska Glavica - αρχαία *Varvaria* και παλιά κροατική Bribir βρίσκεται στο χωριό Bribir, στο ανατολικό τμήμα της κομητείας Šibenik-Knin. Η τοποθεσία καλύπτει έκταση περίπου 7 εκταρίων και βρίσκεται σε υπερυψωμένη περιοχή, περίπου 300 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Οι βασικές ανάγλυφες μορφές που επικρατούν στην περιοχή είναι το «καρστικό» οροπέδιο με βαθουλώματα, οι κοιλάδες του ποταμού Krka και των παραποτάμων του και η γύρω λοφώδης και ορεινή περιοχή. Η βλάστηση στην περιοχή κυριαρχείται από υπομεσογειακά δάση βελανιδιάς, λευκής κεράτινης και μικρών θάμνων. Στην περιοχή του αρχαιολογικού χώρου, ο ποταμός Krka ρέει στα ανατολικά και ο ποταμός Zrmanja ρέει στα βορειοδυτικά. Εκτός από αυτά τα μεγαλύτερα επιφανειακά ύδατα, υπάρχει σημαντικός αριθμός μικρότερων επιφανειακών αλλά και υποθαλάσσιων ρευμάτων. Έτσι, η περιοχή βρίσκεται εντός του οικολογικού δικτύου Natura 2000 προστατεύοντας απειλούμενα και σπάνια είδη καθώς και φυσικούς βιότοπους.

Κοντά στο αρχαιολογικό πάρκο, υπάρχουν αρκετά μικρότερα χωριά και χωριουδάκια, σπανίως κατοικήσιμα. Ωστόσο, η Bribirska Glavica βρίσκεται κοντά σε τουριστικούς μακρο-προορισμούς και περιβάλλεται από διάφορα φυσικά και πολιτιστικά αξιοθέατα. Όσον αφορά τις συγκοινωνιακές συνδέσεις, η Bribirska Glavica βρίσκεται κοντά στον εθνικό αυτοκινητόδρομο και την τουριστική οδό της Αδριατικής, που εκτείνεται κατά μήκος ολόκληρης της ακτής της Κροατίας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η περιοχή της κομητείας Šibenik-Knin βρίσκεται σε εξαιρετική τοποθεσία στο κεντρικό τμήμα της

κροατικής ακτής της Αδριατικής, ολόκληρη η περιοχή συνδέεται με το οδικό δίκτυο, τόσο σε εθνική όσο και σε διεθνή κλίμακα.

Η Bribirska Glavica ξεκίνησε την πλούσια ζωή της την 1η χιλιετία π.Χ. (στην εποχή του σιδήρου) ως λιβουρνικός οικισμός που ονομαζόταν Βαρβαρία. Αμέσως μετά οι Ρωμαίοι κατέλαβαν την περιοχή και ίδρυσαν εκεί το ομώνυμο δήμο τους. Στις αρχές του 7ου αιώνα η Βαρβαρία κατοικούνταν από Κροάτες και από τον 10ο αιώνα αναφέρεται ως η κροατική πόλη Bribir. Η μεγαλύτερη ιστορική σημασία αυτής της τοποθεσίας έγκειται στο γεγονός ότι το Bribir τον 13ο και 14ο αιώνα ήταν η έδρα της ισχυρής οικογένειας Šubić.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η τοποθεσία έχει ερευνηθεί συνεχώς στην πρόσφατη ιστορία, το πάρκο διαθέτει πίνακες πληροφοριών που δείχνουν όλα τα σημαντικά κτίρια / μνημεία, όπως τα μεγαλιθικά προϊστορικά τείχη της πόλης, το ρωμαϊκό *νυμφέο*, την αγορά και τα ταφικά αντικείμενα, τα ερείπια μεσαιωνικών μοναστηριών και εκκλησιών, τα αρχιτεκτονικά ερείπια της οικογενειακής αυλής του Šubić και των ενετικών οχυρώσεων. Υπάρχουν επίσης δύο πιο πρόσφατα κτίρια στο χώρο που χρησιμεύουν ως αποθηκευτικός και εκθεσιακός χώρος για πολλά κειμήλια ανασκαφών. Δεν υπάρχουν επιπλέον εγκαταστάσεις και ανέσεις στην περιοχή. Η είσοδος στη Bribirska glavica είναι δωρεάν για τους επισκέπτες και δεδομένου ότι δεν υπάρχει η κατάλληλη υποδομή αυτή τη στιγμή, η μετακίνηση είναι αρκετά δύσκολη για τους πεζούς, ενώ ο χώρος είναι απροσπέλαστος για άτομα με αναπηρία. Ωστόσο, η πρόσβαση στην τοποθεσία από τους πρόποδες του λόφου είναι δυνατή μέσω ενός χωματόδρομου με στροφές που είναι εν μέρει προσαρμοσμένη στις ανάγκες οδήγησης αυτοκινήτου, ποδηλάτου βουνού ή ορισμένων τύπων μοτοσικλέτας.

1.2.4.2 Αρχαιολογικός χώρος Velika Mrdakonica

Η Velika Mrdakonica βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της κομητείας Šibenik-Knin, στην ενδοχώρα της πόλης Vodice, βορειοδυτικά της έδρας της κομητείας Šibenik. Το αρχαιολογικό πάρκο βρίσκεται σε ένα λόφο σε ύψος περίπου 100 μέτρων πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Ολόκληρη η τοποθεσία έχει επιφάνεια περίπου 0,15 εκταρίων.

Στο περιβάλλον κυριαρχούν χωράφια και ελιές που καλλιεργούν οι κάτοικοι των γύρω χωριών. Οι βασικές ανάγλυφες μορφές που επικρατούν στην περιοχή είναι το «καρστικό» οροπέδιο, τα «καρστικά» κοιλάματα, οι κοιλάδες του ποταμού Krka και των παραποτάμων του και η γύρω λοφώδης και ορεινή περιοχή. Η βλάστηση στην περιοχή αυτή κυριαρχείται από υπομεσογειακά δάση βελανιδιάς και λευκής κεράτινης και μικρών θάμνων. Επιπλέον, η περιοχή βρίσκεται εντός του οικολογικού δικτύου Natura 2000.

Αναλογικά με την Birbirska Glavnica, η περιοχή του αρχαιολογικού πάρκου Velika Mrdakonica βρίσκεται σε μια καλύτερα ανεπτυγμένη τουριστική περιοχή, που συνδέεται με διάφορα μέσα κυκλοφορίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ωστόσο δεν υπάρχει οργανωμένη μεταφορά προς την τοποθεσία. Ομοίως, η Bribirska Glavnica περιβάλλεται από πλούσια φυσική κληρονομιά με έντονο πολιτισμικό αντίκτυπο. Σε άμεση γειτνίαση με την τοποθεσία υπάρχουν αρκετές οικογενειακές φάρμες που προσφέρουν εγχώρια αγροτικά προϊόντα (λαχανικά, φρούτα, κρέας, κρασί, ελαιόλαδο κ.λπ.).

Σύμφωνα με αρχαιολογικές έρευνες, η περιοχή κατοικήθηκε περίπου από τον 7ο αιώνα π.Χ. έως τον 2ο αιώνα μ.Χ. Οι πρώτοι κάτοικοι ήταν η ιλλυρική φυλή Liburni και ακολούθησαν οι Ρωμαίοι που ίδρυσαν τον οικισμό Akausona, του οποίου οι αμυντικές δομές διατηρούνται μέχρι και σήμερα. Επιπλέον, τα εναπομείναντα ορατά κτίρια αντιπροσωπεύονται από 17 οικιστικά ή εμπορικά δωμάτια σε ορθογώνιο δίκτυο, αρκετούς δρόμους και μια ρωμαϊκή δεξαμενή στους πρόποδες του λόφου. Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα τελευταία χρόνια διεξάγονται συνεχώς αρχαιολογικές έρευνες και συντηρήσεις, τα κτίρια αυτά είναι καλά διατηρημένα.

Η περιοχή Velika Mrdakonica είναι πάντα ανοιχτή και διαθέσιμη στους επισκέπτες χωρίς χρέωση εισόδου. Το Πάρκο είναι προσβάσιμο από έναν φαρδύ χωματόδρομο, στον οποίο η πρόσβαση γίνεται εν μέρει με αυτοκίνητο ή και με τα πόδια, ενώ η πρόσβαση για άτομα με αναπηρία δεν είναι προς το παρόν δυνατή. Δεδομένου ότι ο χώρος την περίοδο 2014-2016 αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας στο πλαίσιο του έργου HERA - «Προπαρασκευαστικές και αρχαιολογικές εργασίες στη θέση Velika Mrdakonica», τοποθετήθηκε ένα πανοραμικό τηλεσκόπιο που λειτουργεί με κέρματα, τρεις πίνακες πληροφοριών, τέσσερις πινακίδες και ηλιακός φωτισμός. Ωστόσο το αρχαιολογικό πάρκο Velika Mrdakonica επί του παρόντος δεν διαθέτει σύνθετη υποδομή επισκεπτών ή εκθεσιακό χώρο.

1.2.5 Αρχαιολογικό Πάρκο Mirine – Fulfinum (Κροατία)

Το Αρχαιολογικό Πάρκο Mirine - Fulfinum, βρίσκεται στον κόλπο Serpen, στους πρόποδες του οχυρού λόφου Omišalj στο νησί Krk. Η τοποθεσία εκτείνεται σε όλη τη νότια επιφάνεια της χερσονήσου Ert. Η μεγαλύτερη επιφάνεια του χώρου καταλαμβάνεται από ελαιώνες, ενώ η περιοχή που γειτνιάζει με αρχαιολογικούς χώρους είναι κυρίως κατάφυτη από θαμνώδης εκτάσεις, εκτός από την περιοχή που διατηρείται καλυμμένη από φυλλοβόλα δέντρα. Το νοτιοδυτικό άκρο της τοποθεσίας αποτελείται από μια παράκτια περιοχή που φιλοξενεί συγκεκριμένη βλάστηση που προστατεύεται μέσω του προγράμματος Natura 2000. Στην ευρύτερη περιοχή του πάρκου, η χρήση της γης κατευθύνεται προς τη διατήρηση του υπάρχοντος προτύπου συνδυασμένης ελαιοκαλλιέργειας και βόσκησης, ως μια διαχρονική μεσογειακή κατηγορία που συνδέει την αρχαιότητα με τις μέρες μας. Μέρος της γης θα χρησιμοποιηθεί επίσης για την παρουσίαση της ρωμαϊκής κηπουρικής και φυτοκομίας.

Η περιοχή βρίσκεται έξω, αλλά σε κοντινή απόσταση από τα τουριστικά κέντρα. Ο τουρισμός στη γύρω περιοχή είναι καλά ανεπτυγμένος, με ποιοτική προώθηση του μέρους, διάχυση πληροφοριών και σημαντική δέσμευση των ενδιαφερομένων φορέων. Ως εκ τούτου, το Fulfinum βρίσκεται σε μια ευνοϊκή θέση πλούσια σε φυσικά και πολιτιστικά αξιοθέατα και συνδέεται με διάφορα μέσα μεταφοράς, ωστόσο δεν υπάρχουν άμεσες οργανωμένες γραμμές μεταφοράς για τους τουρίστες που επιθυμούν να επισκεφθούν την τοποθεσία. Επιπλέον, η τοποθεσία διαθέτει μονοπάτια πεζοπορίας και ποδηλασίας. Οι επισκέπτες μπορούν επίσης να έχουν πρόσβαση στον αρχαιολογικό χώρο μέσω του παραλιακού δρόμου.

Η ρωμαϊκή πόλη Fulfinum, με όλες τις υποδομές της, δημιουργήθηκε το πρώτο μισό του 1ου αιώνα μ.Χ. Τα ερείπια του Fulfinum είναι ελάχιστα ορατά σήμερα επειδή εξακολουθούν να είναι κυρίως υπόγεια και εν μέρει κάτω από τη θάλασσα. Ολόκληρη η αρχαιολογική ζώνη αποτελείται από 8 διακεκριμένες τοποθεσίες που χαρακτηρίζονται ως τομείς, δηλαδή την εκκλησία, την αγορά, την ακρόπολη, το κάστρο, το θερμικό συγκρότημα και τους τομείς στέγασης. Η οικοδομική γη για το αρχαιολογικό πάρκο ορίζεται από το όριο του αρχαιολογικού χώρου και της φυσικής παραλίας και περιλαμβάνει την επιφάνεια της γης και της θάλασσας. Η επιφάνεια της θαλάσσιας περιοχής είναι περίπου 17,45 εκτάρια ενώ η χερσαία έκταση είναι περίπου 39,20 εκτάρια.

Το Αρχαιολογικό Πάρκο Mirine-Fulfinum είναι εποχικά ανοιχτό και επί του παρόντος δεν υπάρχει χρέωση εισόδου. Οι επισκέπτες μπορούν να εξερευνήσουν ορισμένα μέρη της αρχαίας ρωμαϊκής πόλης Fulfinum και του παλαιοχριστιανικού συγκροτήματος Mirine, συμπεριλαμβανομένης της

νεκρόπολης. Η υποδομή επισκεπτών δεν έχει διευκρινιστεί, αλλά το πάρκο διαθέτει ειδικούς τουριστικούς οδηγούς, ένα σημείο πληροφοριών και πολλούς ενημερωτικούς πίνακες τοποθετημένους σε βασικά σημεία. Υπάρχει επίσης χώρος στάθμευσης και χημική τουαλέτα. Ωστόσο, επί του παρόντος δεν υπάρχει βασική υποδομή και δεν υπάρχει σύνδεση στο διαδίκτυο. Οι αναφερόμενες ανεπάρκειες πρόκειται να επιλυθούν με το υπό κατασκευή κέντρο επισκεπτών στο εγγύς μέλλον. Αν και δεν υπάρχουν δύσκολες συνθήκες για άτομα με μειωμένη κινητικότητα και αναπηρίες, υπάρχει ανάγκη να ενσωματωθούν πρόσθετα στοιχεία και να διευθετηθούν μονοπάτια για αυτήν την ομάδα επισκεπτών ώστε να είναι δυνατή η πλήρης περιήγηση στα αξιοθέατα.

Τέλος, το πάρκο συμμετέχει σε ετήσιες πολιτιστικές και γαστρονομικές εκδηλώσεις, όπως οι «Μέρες της Αρχαιότητας» και το «Φεστιβάλ Κινηματογράφου Solo Positivo».

1.2.6 Αρχαιολογικό Πάρκο Poetovio στο Ptuj (Σλοβενία)

Το μελλοντικό Αρχαιολογικό Πάρκο Poetovio στο Ptuj θα περικλείει την περιοχή που ονομάζεται Ranogama. Το Ranogama είναι ένας επιμήκης πρόποδας του φαραγγιού Slovenske που εκτείνεται βορειοδυτικά-νοτιοανατολικά και έχει δύο στρογγυλεμένες κορυφές όπου μαζί με τον παρακείμενο λόφο του κάστρου, υψώνεται πάνω από το ιστορικό πέρασμα του ποταμού Drava. Το Ranogama, όπως υποδηλώνει το όνομά του, προσφέρει μια υπέροχη πανοραμική θέα στο μεσαιωνικό κάστρο, την πόλη Ptuj, τον ποταμό Drava, την πεδιάδα του και τις ανατολικές παρυφές των Άλπεων. Τυχαία ευρήματα και ανασκαφές μικρής κλίμακας αποκάλυψαν την ύπαρξη σημαντικών αρχαιολογικών καταλοίπων στο Ranogama. Σήμερα, ο λόφος είναι ένα ανοιχτό λιβάδι που καλύπτεται από χορτάρια, επομένως ένα μέρος του πάρκου προορίζεται για μελισσοκομία και η μελλοντική φύτευση του πάρκου θα είναι σύμφωνη με το σχέδιο διατήρησης. Θα επιλεγούν φυτά με ρηχές ρίζες που δεν προκαλούν ζημιές στα αρχαιολογικά στρώματα. Η βλάστηση θα εναρμονιστεί με την αρχαιολογική παρουσίαση, ενώ ταυτόχρονα θα διαρρυθμιστεί ως χώρος το πάρκο, ώστε να γίνει κατάλληλο για χαλάρωση και άλλες δραστηριότητες.

Το Αρχαιολογικό Πάρκο *Poetovio* βρίσκεται στην πόλη Ptuj που είναι σημαντικό περιφερειακό, ιστορικό, οικονομικό, εκπαιδευτικό και τουριστικό κέντρο. Τα ιστορικά και πολιτιστικά μνημεία βρίσκονται στο Ptuj και γύρω από αυτό (αρχαιολογικοί χώροι, μεσαιωνική πόλη, κάστρα, εκκλησίες, ιστορικά μνημεία, ηθολογική κληρονομιά). Ως εκ τούτου, το Ptuj είναι εύκολα προσβάσιμο από όλους τους τύπους δρόμων και μέσων μαζικής μεταφοράς και, δεδομένου ότι ο τουρισμός είναι μία από τις κύριες οικονομικές δραστηριότητες, υπάρχει ένα καλά ανεπτυγμένο σύστημα τουριστικών εγκαταστάσεων.

Σύμφωνα με αρχαιολογικές έρευνες, η περιοχή του Ptuj έχει συνεχή κατοχή από την Πρώιμη Νεολιθική εποχή, ενώ η ρωμαϊκή πόλη Poetovio αναπτύχθηκε τον 1ο αιώνα μ.Χ. Κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους το Poetovio αναπτύχθηκε γρήγορα σε σημαντικό διοικητικό κέντρο της επαρχίας Upper Pannonia. Σύμφωνα με ιστορικά γεγονότα από τις αρχές του Μεσαίωνα εγκαταλείφθηκε πριν από τα μέσα του 5ου αιώνα, μαζί με τις περισσότερες πόλεις στις εκτεθειμένες περιοχές κατά μήκος σημαντικών δρόμων που διασχίζουν τις ανατολικές παρυφές των Άλπεων, Η σημασία του Poetovio έγκειται στη στρατηγική του θέση στο πέρασμα του ποταμού κατά μήκος του Δρόμου του Κερχριμπαριού που συνέδεε τη βόρεια Αδριατική και τη Βαλτική. Σήμερα, μερικά από τα πιο σημαντικά μέρη της πρώην ρωμαϊκής πόλης βρίσκονται στο λόφο Panorama, όπου οι αρχαιολόγοι αναμένουν να βρουν το κέντρο της πόλης. Επιπλέον, οι γεωφυσικές έρευνες έχουν αποκαλύψει τον πολεοδομικό σχεδιασμό με ένα ευθύγραμμο πλέγμα δρόμων και οικοπέδων. Τα αρχαιολογικά μνημεία είναι ορατά μόνο σε εικόνες GPR, για παράδειγμα, δρόμους, νησίδες και οχύρωση, το υδραγωγείο, τον κεντρικό δρόμο, το λατρευτικό κέντρο και το νεκροταφείο. Φαίνονται να είναι σε καλή κατάσταση· ωστόσο, κανένα από αυτά δεν βρίσκεται στην επιφάνεια.

Δεδομένου ότι το Πανόραμα στο Ptuj είναι μια από τις πιο σημαντικές καθώς και η τελευταία εναπομείνασα ανέπαφη συνοικία της ρωμαϊκής πόλης Poetovio, ο δήμος Ptuj αποφάσισε να δημιουργήσει ένα αρχαιολογικό πάρκο. Ο δήμος ανέθεσε εκτεταμένες γεωφυσικές έρευνες το 2015, δημιούργησε προσωρινά μονοπάτια το 2017 και ανέθεσε σχέδιο διατήρησης το 2018. Επί του παρόντος δεν υπάρχει ανεπτυγμένη υποδομή επισκεπτών, εκτός από πίνακες πληροφοριών και αρκετές ανακατασκευές.

1.3 Τα αρχαιολογικά πάρκα του έργου TRANSFER ως παράδειγμα για τις πιθανές και διαφορετικές καταστάσεις που υπάρχουν στην περιοχή της Αδριατικής.

Τα αρχαιολογικά πάρκα και οι γύρω περιοχές μελετήθηκαν ως προς τα ιστορικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά, αρχαιολογικά μνημεία, φυσικές και οικονομικές πτυχές τους, σχέδια διαχείρισης, τις μεθόδους και πρακτικές που χρησιμοποιούν κ.λπ. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της ανάλυσης συνδέθηκε με τις τρεις θεματικές περιοχές, π.χ. ανάπτυξη συντονισμένων και ολοκληρωμένων πολιτικών και σχεδίων ή στρατηγικών διαχείρισης, τον προσδιορισμό οικονομικών βιώσιμων δραστηριοτήτων ικανών να συνδυάσουν την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτιστική διατήρηση και αξιοποίηση, αναλύονται σε μεγάλο βαθμό και λαμβάνοντας υπόψη τον εντοπισμό εργαλείων τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) ικανών να διευρύνουν το κοινό των αρχαιολογικών χώρων κληρονομιάς (ιδιαίτερα των νέων και των μειονεκτούντων κατηγοριών) και συστημάτων πληροφορικής

ικανά να αναλύουν καλύτερα τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των επισκεπτών των αρχαιολογικών πάρκων. Επιπλέον, έχει πραγματοποιηθεί ανάλυση SWOT για κάθε θεματική περιοχή.

Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε με βάση την αξιολόγηση των:

- δομικών παραγόντων: το σύνολο των συνιστωσών και των σχέσεων που υπάρχουν συγκεκριμένα στην οργάνωση των τοπικών συστημάτων κάθε αρχαιολογικής περιοχής, όπως:
- χαρακτηριστικοί παράγοντες: τα στοιχεία και οι σχέσεις που χαρακτηρίζουν κάθε τοπικό σύστημα δίνοντάς του μια ταυτότητα ξεχωρίζοντάς το από άλλα.
- καθοριστικοί παράγοντες: τα στοιχεία ή οι συνθήκες που δίνουν σε ένα τοπικό σύστημα μια συγκεκριμένη ποιότητα ή σημασία ή αξία χωρίς να αλλάζουν τη δομή ή τους χαρακτήρες του.
- κρίσιμες καταστάσεις: το σύνολο στοιχείων ή συνθηκών υποβάθμισης ή απαξίωσης ή αλλοίωσης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δομή, τους χαρακτήρες ή την ποιότητα του αρχαιολογικού πάρκου.

Επιπλέον, αυτό που θα μπορούσε να συνταχθεί με βάση την ανάλυση που έγινε είναι ότι όλα τα αρχαιολογικά πάρκα που συμμετέχουν στο έργο έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Η νομοθεσία που αφορά τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων εφαρμόζεται ομοίωμα σε εθνικό επίπεδο σε όλες τις χώρες που συμμετέχουν στο έργο. Έτσι, όλα τα αρχαιολογικά πάρκα διέπονται σύμφωνα με διάφορους νόμους και πράξεις που, με την ευρύτερη έννοια, ρυθμίζουν τη στάση για την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η μακρά παράδοση της αρχαιολογικής έρευνας είναι χαρακτηριστικό όλων των μελετημένων πάρκων, επομένως έχει ήδη ληφθεί μεγάλος όγκος δεδομένων υψηλής ποιότητας, που επιτρέπουν μια καλή παρουσίαση στο ευρύ κοινό. Η έρευνα, συνήθως διεπιστημονικού χαρακτήρα, βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη ή σχεδιάζεται η συνέχειά της. Ομοίως, στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι χώροι των πάρκων δεν έχουν χτιστεί στη σύγχρονη εποχή, επομένως η διατήρηση της κληρονομιάς είναι σε αρκετά καλό επίπεδο. Τα υπολείμματα, ορατά και όσα έχουν ακόμη ανακαλυφθεί, είναι επομένως πολύ κατατοπιστικά. Όλα τα πάρκα καλύπτουν σχετικά μεγάλες εκτάσεις, κυρίως ένα μεγάλο μέρος ή ολόκληρη την επιφάνεια αρχαίου οικισμού.

Τα πάρκα που μελετήθηκαν βρίσκονται σε ένα φυσικά ελκυστικό περιβάλλον, μερικές φορές στη μέση ή κοντά σε προστατευόμενες φυσικές περιοχές. Μερικά από αυτά απέχουν πολύ από μεγαλύτερους σύγχρονους οικισμούς, άλλα βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με αστικοποιημένα κέντρα. Όλα τα αρχαιολογικά πάρκα που παρουσιάζονται βρίσκονται κατά κανόνα σε τουριστικά και κυκλοφοριακά ανεπτυγμένες περιοχές ή σε περιοχές με πλούσιο τουριστικό δυναμικό. Οι περιοχές με τα αρχαιολογικά πάρκα είναι

πλούσιες σε μνημεία ιστορικής και πολιτιστικής σημασίας. Τα εξεταζόμενα αρχαιολογικά πάρκα/χώροι συνδέονται καλά ή ελαφρώς με το κοινωνικό περιβάλλον. Οι σύνδεσμοι είναι κυρίως ορατοί π.χ. στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων σε χώρους πάρκων, η σημασία των οποίων μπορεί να υπερβαίνει τους ίδιους τους στόχους των πάρκων. Έτσι, τα πάρκα είναι ήδη ή έχουν τη δυνατότητα να γίνουν σημαντικό μέρος του πολιτιστικού δικτύου στην περιοχή ή ακόμα και ένας από τους κεντρικούς πόλους της. Σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι δυνατό να οργανωθούν έργα δικτύου σε μια μεγαλύτερη περιοχή.

Από την άλλη πλευρά, οι διαφορές μεταξύ των πιλοτικών περιπτώσεων είναι πιο ξεκάθαρες στο επίπεδο ανάπτυξης όσον αφορά τη διαχείριση των χώρων και την κατασκευασμένη υποδομή. Αυτές οι αποκλίσεις συνάδουν στις περισσότερες περιπτώσεις με ένα συνολικό πλαίσιο της επικράτειας όπου βρίσκονται τα πάρκα/τόπος, στις διαφορές τους στα κοινωνικοοικονομικά πλαίσια μέσα στα οποία δομούνται τα παραδείγματα των Πάρκων που εξετάστηκαν και το επίπεδο αστικοποίησης.

Τέλος, όλα τα αρχαιολογικά πάρκα ενσωματώνουν πάντα μοναδικούς αρχαιολογικούς χώρους που αποτελούν ταυτόχρονα ιστορικά σημαντικά σημεία - σε περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι, τα πάρκα έχουν τη δυνατότητα να ανοίξουν μια εικόνα για την περίοδο της ελληνορωμαϊκής αρχαιότητας, όταν η Ευρώπη συνδέθηκε για πρώτη φορά σε έναν ενιαίο πολιτιστικό χώρο.

1.4 Η συμβολή των καλών πρακτικών

Η Καλή Πρακτική είναι μια υποδειγματική πρωτοβουλία, πρακτική, δράση, μέθοδος ή ένα ευρωπαϊκό υλοποιημένο έργο που επηρέασε θετικά τα συστήματα και η οποία αξίζει να μεταφερθεί και να αξιοποιηθεί σε διαφορετικά πλαίσια και περιβάλλοντα από νέους χρήστες. Η Έκθεση Καλής Πρακτικής (GP) που εκπονήθηκε στις αρχικές φάσεις του έργου βασίστηκε στη συλλογή διαφόρων καλών πρακτικών - τόσο στα εδάφη της εταιρικής σχέσης των χωρών του προγράμματος όσο και στην περιοχή ADRION/Ευρώπη. Ο στόχος του ήταν να προστεθεί αξία και να φέρει καινοτομία στις τοπικές, εθνικές και ευρωπαϊκές περιοχές από σχετικές πρακτικές, που σχετίζονται με τα τρεις αναφερόμενες πρακτικές του έργου TRANSFER.

Καθώς το έργο επικεντρώνεται στην ανάπτυξη ενός Κοινού Μοντέλου Βιώσιμης Διακυβέρνησης για αρχαιολογικά πάρκα που θα εφαρμόζεται κυρίως σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, χρησιμοποιώντας προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω, ήταν σημαντικό οι επιλεγμένες περιπτώσιολογικές μελέτες να λαμβάνουν υπόψη τα διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά πλαίσια και τις

διαφορετικές μεταβλητές που επισημάνθηκαν προηγουμένως και μπορούν να μεταφερθούν σε τοπική και περιφερειακή επικράτεια.

Η έκθεση παρείχε μια σύντομη επισκόπηση της τελευταίας τεχνολογίας στην περιοχή ADRION και στην Ευρώπη σχετικά με το επίπεδο καινοτομίας σε σχέση με τις τρεις παραπάνω θεματικές περιοχές έργων. Η επιλογή των καλών πρακτικών έγινε μετά τον προσδιορισμό ενός συνόλου κριτηρίων που περιλάμβαναν:

- καινοτομία
- δυνατότητα αναπαραγωγής και δυνατότητα μεταφοράς
- συμβολή στην ενσωμάτωση της διάστασης ή στην ανάπτυξη του συστήματος
- βιωσιμότητα
- αντίκτυπο
- συνέπεια
- ευελιξία στη λειτουργία τους

Οι καλές πρακτικές σχετικά με τον πρώτο θεματικό τομέα, δηλαδή οι στρατηγικές και τα σχέδια συντονισμένης και ολοκληρωμένης διαχείρισης, έδειξαν εξαιρετικά παραδείγματα τρόπων και μέσων για να υπάρξει μια επεξεργασμένη και καλά δομημένη διαχείριση και πώς να δεσμευτεί η τοπική κοινότητα και όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη. Ομοίως, τα παραδείγματα καλής πρακτικής έδειξαν τη σημασία της αρχής της δικτύωσης.

Στο δεύτερο θεματικό τομέα του έργου που επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων και προϊόντων, οι καλές πρακτικές υπογράμμισαν τη σημασία της συμβολής των επιχειρηματιών και τον ρόλο των ιδιωτών όπως ΜΚΟ και εταιρείες που σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές πραγματοποιούν έργα και πρωτοβουλίες. Οι καλές πρακτικές έδειξαν επίσης την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ επιστημόνων και εμπλοκής άλλων παραγόντων στην ανάπτυξη των έργων και την προώθηση τους, αλλά και στρατηγικές για τη μέγιστη χρηστικότητα των πάρκων.

Τέλος, οι καλές πρακτικές σχετικά με τον τρίτο και τελευταίο θεματικό τομέα, δηλαδή τη χρήση εργαλείων και λύσεων ΤΠΕ για την αξιοποίηση των αρχαιολογικών πάρκων, συνέβαλαν στη δημιουργία υποδειγματικών ιδεών και υλοποίησαν έργα σχετικά με τον τρόπο παρουσίασης, προώθησης, ενίσχυσης και βελτίωσης της πρόσβασης των τοποθεσιών με σύγχρονη και πρωτοποριακή τεχνολογία.

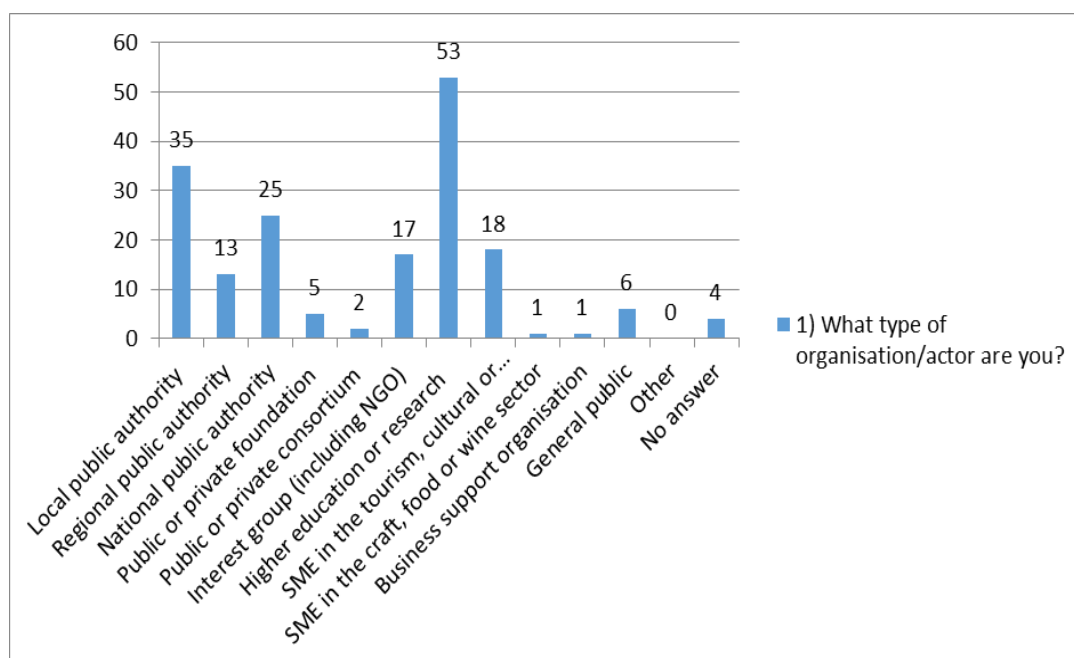
1.5 Ο διάλογος με τα εμπλεκόμενα μέρη

Ο διάλογος με τα εμπλεκόμενα μέρη ήταν θεμελιώδης για την καθοδήγηση των διαδικασιών που οδήγησαν στον ορισμό του Κοινού Μοντέλου. Αυτός ο

διάλογος πραγματοποιήθηκε μέσω μιας έρευνας όπου οι εμπλεκόμενοι απάντησαν σε ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με τα κύρια θέματα που ήταν υπό συζήτηση στο πλαίσιο των Ομάδων Εργασίας (ΟΕ).

Τα ερωτηματολόγια στόχευαν αρχικά να επαληθεύσουν εάν τα δεδομένα που προέκυψαν κατά την Ανάλυση Υφιστάμενης Κατάστασης (ESA) και τη μελέτη Καλών Πρακτικών (GPs) κοινοποιήθηκαν και έγιναν αντιληπτά με τον ίδιο τρόπο από την κοινότητα. Δεύτερον, οι απαντήσεις των ενδιαφερομένων κατέστησαν δυνατή την καθοδήγηση της ανάλυσης των ΟΕ και στη συνέχεια της ανάπτυξης του Κοινού Μοντέλου.

Τα ενδιαφερόμενα μέρη που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν 180, εκ των οποίων οι περισσότεροι (53) ήταν ανώτατα εκπαιδευτικά ή ερευνητικά ιδρύματα, ενώ 35 ήταν Τοπικές δημόσιες αρχές.

*** 1) Τι είδος οργανισμού / επιχείρηση αντιπροσωπεύετε;

Τοπική δημόσια αυτοδιοίκηση

Περιφερειακή δημόσια αυτοδιοίκηση

Εθνική δημόσια αυτοδιοίκηση

Δημόσιος ή ιδιωτικός οργανισμός

Δημόσια ή ιδιωτική κοινοπραξία

Ομάδα συμφερόντων (συμπεριλαμβανομένου ΜΚΟ)

Ανώτατη εκπαίδευση ή έρευνα

ΜΜΕ στον τουρισμό, πολιτισμό ή...

ΜΜΕ τεχνική, στον τομέα τροφίμων ή οίνου

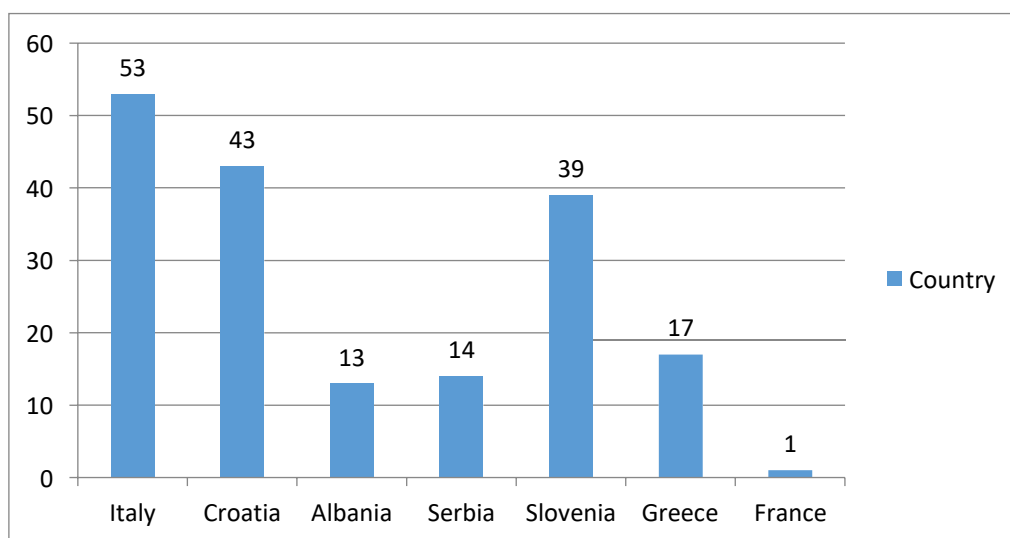
Οργανισμός υποστήριξης επιχειρήσεων

Ευρύ κοινό

Άλλο

Δεν απαντώ

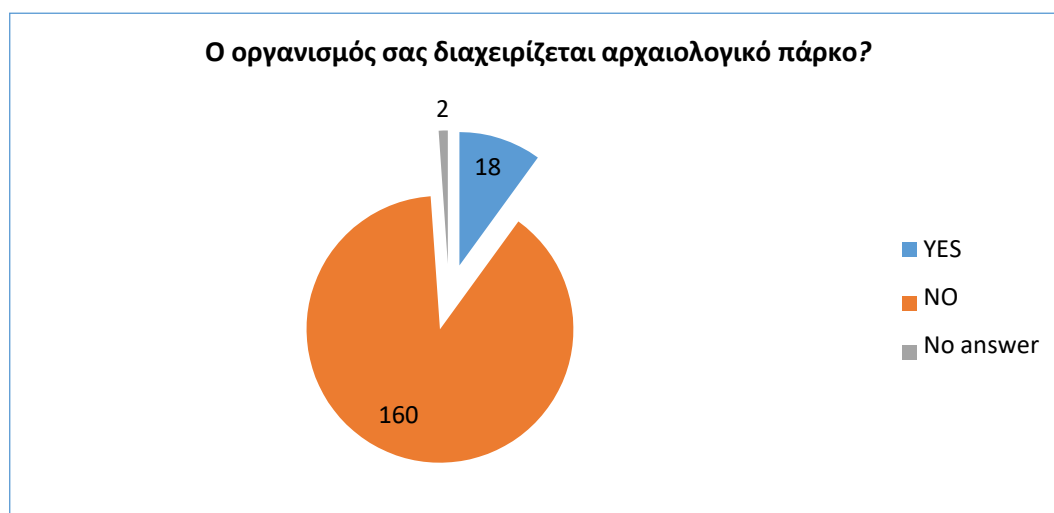
Η πλειοψηφία ήταν από την Ιταλία (53), ακολουθούμενη από την Κροατία (43) και τη Σλοβενία (39).

*** Χώρα

Ιταλία, Κροατία, Αλβανία, Σερβία, Σλοβενία, Ελλάδα, Γαλλία

Στην έρευνα συμμετείχαν επίσης 18 οργανισμοί που είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΩΝ/ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

2.1. Ανάλυση και συνθετική ερμηνεία των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ πάρκων και περιοχών

2.1.1 Ανάλυση της ισχύουσας νομοθεσίας σε σχέση με τη διαχείριση των Αρχαιολογικών Πάρκων στις χώρες που συμμετέχουν στο έργο TRANSFER

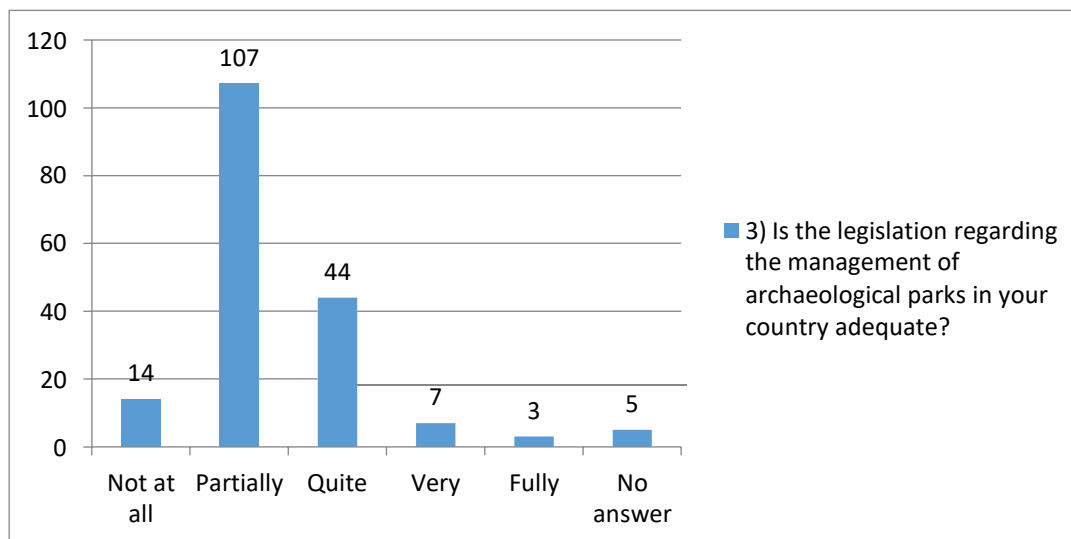
Η νομοθεσία που αφορά τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων εφαρμόζεται ομοιόμορφα σε εθνικό επίπεδο σε όλες τις χώρες που συμμετέχουν στο έργο. Έτσι, όλα τα αρχαιολογικά πάρκα διέπονται σύμφωνα με διάφορους νόμους και πράξεις που, με την ευρύτερη έννοια, ρυθμίζουν τη στάση για την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτά είναι: ο *Νόμος για την Προστασία και Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Κροατία*, ο *νόμος για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Ελλάδα*, ο *Εθνικός Κώδικας για την Πολιτιστική Κληρονομιά στην Ιταλία* και ο *Νόμος για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στη Σλοβενία*. Εκτός από την προαναφερθείσα νομοθεσία, ορισμένες πράξεις κατώτερου επιπέδου στη νομική ιεραρχία ρυθμίζουν επίσης τη διαχείριση των πάρκων, όπως το *Διάταγμα για την Αρχαιολογική Έρευνα στην Κροατία* ή οι *Οδηγίες για την Ίδρυση και τη Βελτίωση Αρχαιολογικών Πάρκων στην Ιταλία*. Για παράδειγμα, το ιταλικό νομοθετικό πλαίσιο επιτρέπει τον χαρακτηρισμό των λεγόμενων «περιοχών αρχαιολογικού ενδιαφέροντος» σύμφωνα με καθορισμένα μέτρα αναγνώρισης και επομένως παρέχει ολοκληρωμένη προστασία του αρχαιολογικού τοπίου. Οι εθνικές πράξεις για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς συντονίζονται με περιφερειακούς ή/και τοπικούς νόμους και πολιτικές για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την ανάπτυξη. Μεταξύ των καθορισμένων περιοχών των πιλοτικών έργων, μόνο η Ιταλία διαθέτει νομοθετικό μέσο που έχει σχεδιαστεί για την περιφερειακή περιοχή στην οποία βρίσκεται το αρχαιολογικό πάρκο (π.χ. νόμος για την περιοχή Marche). Στην Κροατία και τη Σλοβενία, οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης εκδίδουν δημοτικές/περιφερειακές πράξεις για την προστασία πολιτιστικών αγαθών τοπικής σημασίας. Ως εκ τούτου, η ανάγκη για πιο ακριβή καθορισμό κανόνων και κατευθυντήριων γραμμών μπορεί να θεωρηθεί ως ευκαιρία για τη βελτίωση της αξιοποίησης, της ίδρυσης, της χρηματοδότησης και της διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων.

Γενικά, υπάρχει διαφορά μεταξύ των νόμων που αφορούν στην προστασία και των νόμων που αφορούν στη διαχείριση και τη βελτίωση των περιοχών αυτών.

Η αρμόδια αρχή για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων σε κρατικό επίπεδο είναι κυρίως υπουργεία αρμόδια για τον πολιτιστικό τομέα, δηλαδή το Υπουργείο Πολιτισμού και Μέσων Ενημέρωσης στην Κροατία, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στην Ελλάδα, το Υπουργείο Πολιτισμού στην Ιταλία και το Υπουργείο Πολιτισμού της Αλβανίας και της Σλοβενίας. Στα υπουργεία υπάρχουν διάφορα γραφεία και τμήματα που διαχειρίζονται διάφορες πτυχές της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού έχει θεσπίσει νομοθετικό πλαίσιο για τη διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων όπου η ένταξη της προστασίας αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων στους στόχους του χωροταξικού σχεδιασμού είναι υποχρεωτική σε όλα τα επίπεδα. Επιπλέον, όσον αφορά τη βιώσιμη, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη, οι τοπικοί δήμοι/επαρχίες διαθέτουν στρατηγικά εργαλεία που αναγνωρίζουν τις δυνατότητες των αρχαιολογικών πάρκων για την υλοποίηση μελλοντικών δραστηριοτήτων σχετικά με την προστασία και την τουριστική τους εκμετάλλευση. Οι περισσότερες από αυτές τις στρατηγικές εφαρμόζονται από τον δήμο χωρίς την κατάλληλη παρακολούθηση των προγραμματισμένων και οριστικοποιημένων δραστηριοτήτων έχοντας παράλληλα έλλειψη χρηματοδότησης. Στην Κροατία, την Ελλάδα, την Ιταλία και τη Σλοβενία, φορείς τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης, όπως νομοί, πόλεις και δήμοι, διοικούν τους αρχαιολογικούς χώρους και εκδίδουν άδειες χρήσης, ενώ η συγκεκριμένη διαχείριση ανατίθεται στα μουσεία. Η Αλβανία από την άλλη έχει την Εθνική Επιτροπή Αρχαιολογικών Πάρκων ως κεντρικό όργανο που ελέγχει όλες τις σημαντικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τον αρχαιολογικό χώρο. Η νομοθεσία για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων και των χώρων που συμμετέχουν στο έργο επικεντρώνεται γενικά σε μια παραδοσιακή προσέγγιση φυσικής προστασίας και διατήρησης, ενώ η σύγχρονη, στρατηγική και καινοτόμος μέθοδος διαχείρισης της κληρονομιάς δεν έχει ακόμη αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό. Για τη βελτίωση της τρέχουσας κατάστασης, προτείνεται να εξεταστεί η επικαιροποίηση και ο εκσυγχρονισμός των υφιστάμενων νομοθετικών πλαισίων που δίνει έμφαση στη στρατηγική και εφευρετική προσέγγιση στη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι απαραίτητο το νομοθετικό πλαίσιο να επιτρέπει τον ολιστικό σχεδιασμό και τη δυνατότητα υπέρβασης των προκλήσεων στη διαχείριση καθώς και τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας και των σχετικών ενδιαφερομένων.

Αν και υπάρχουν οι κανονισμοί, υπάρχει μια αντίληψη μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών για την ανεπάρκεια των κανονισμών, επαρκής χαρακτηρίζεται μόνο για 3 από τα εμπλεκόμενα μέρη και εν μέρει επαρκής για τα 107.

*** 3) Είναι η νομοθεσία για της διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων επαρκής στη χώρα σας;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

2.1.2 Αλληλεπίδραση μεταξύ διαχείρισης πάρκων και χωροταξικού σχεδιασμού

Τα κυβερνητικά όργανα είναι αρμόδια για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων και έχουν επίγνωση της ευρύτερης εδαφικής προοπτικής και των ευκαιριών που υπάρχουν στον περιβάλλοντα χώρο. Τονίζεται ότι όλα τα αρχαιολογικά πάρκα/χώροι βρίσκονται σε τουριστικές και καλά ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές ή περιοχές με πλούσιο τουριστικό δυναμικό. Ωστόσο, το γεγονός ότι ορισμένες τοποθεσίες (Velika Mrdakonica, Fulfinum) είναι σε ένα βαθμό υπό καθεστώς ιδιωτικής ιδιοκτησίας καθιστά πιο δύσκολο τον εδαφικό σχεδιασμό, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα.

Στο πλαίσιο της ανάλυσης των δεσμών μεταξύ της διαχείρισης του πάρκου και του χωροταξικού σχεδιασμού, είναι σημαντικό να επισημανθεί η διασύνδεση της οικονομικής και τουριστικής εκμετάλλευσης και η ανάγκη προστασίας και διατήρησης αρχαιολογικών καταλοίπων. Η οικονομική ανάπτυξη έχει αναπόφευκτα αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και τις υποδομές. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να βρεθεί μια ισορροπία μεταξύ της διατήρησης της τοποθεσίας και της αξιοποίησης/εκμετάλλευσής της ως μέρος των διαδικασιών σχεδιασμού και διαχείρισης της περιοχής.

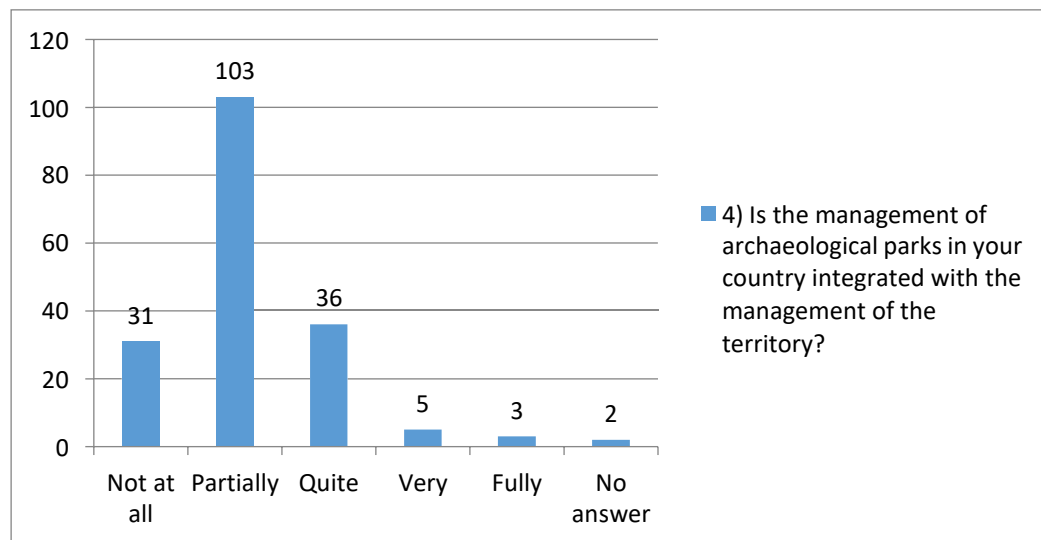
Η σύνδεση του αρχαιολογικού πάρκου/χώρου με την τοπική κοινωνία είναι τόσο σημαντική, ιδιαίτερα όσον αφορά τη συμπεριφορά των κατοίκων της περιοχής απέναντι στον χώρο. Τα πάρκα συνδέονται στενά με την καθημερινή ζωή των ντόπιων (π.χ., οι άνθρωποι επισκέπτονται εκκλησίες και νεκροταφεία που βρίσκονται μέσα στα πάρκα). Η ένταξη της κοινότητας στη

διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων είναι σημαντική και, για το λόγο αυτό, η επιστημονική έρευνα πρέπει να δημοσιεύεται και να παρουσιάζεται στο κοινό προκειμένου να ενισχυθεί η προώθηση των αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς και συνεπώς να δημιουργηθούν προϋποθέσεις για την αύξηση της συμμετοχής των ντόπιων στις αναπτυξιακές δραστηριότητες που σχετίζονται με αρχαιολογικούς χώρους. Η συμμετοχή και η ενημέρωση της τοπικής κοινότητας στην έρευνα μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της ευαισθητοποίησης του μικρόκοσμου του ατόμου και να συμβάλει στην προστασία των αρχαιολογικών χώρων σε σχέση με τη διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος, που είναι σημαντικός καθοριστικός παράγοντας για την ποιότητα ζωής. Το μέλλον των αρχαιολογικών πάρκων έγκειται στην αποτελεσματική συνεργασία και συνέργεια όλων των παραγόντων, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, κοινοτήτων, τοπικών φορέων και πολιτών. Είναι σημαντικό να ενσωματωθεί η περιοχή των αρχαιολογικών πάρκων/χώρων σε στρατηγικά έργα της ευρύτερης περιοχής σε όλα τα επίπεδα και να κατασκευαστούν υποδομές επισκεπτών, δρόμοι πρόσβασης στο χώρο, πεζόδρομοι, χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων και άλλες ανέσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη των αρχαιολογικών πάρκων/χώρων. Η βελτίωση της υποδομής των επισκεπτών γενικά είναι μια σημαντική πτυχή στην τουριστική αξιοποίηση και τη συνολική ανάπτυξη των αρχαιολογικών πάρκων/χώρων. Εκτός από τη διαμονή και την προσβασιμότητα, η κατάλληλη υποδομή διασφαλίζει την προστασία και τη διατήρηση της αξίας του χώρου. Η αύξηση της ασφάλειας του επισκέπτη συμβάλλει έμμεσα στην καθιέρωση της κατάλληλης συμπεριφοράς των επισκεπτών κατά την περιήγηση στα αξιοθέατα. Κατά συνέπεια, εκτός από την παροχή ενημερωτικών και άλλων υπηρεσιών, η υποδομή των επισκεπτών θέτει και κανόνες σωστής συμπεριφοράς, κάτι που είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο της διατήρησης των αρχαιολογικών χώρων.

Είναι πλέον απαραίτητο να δημιουργηθούν νομικές και διοικητικές προϋποθέσεις για όλες τις προαναφερθείσες πτυχές του χωροταξικού σχεδιασμού, ώστε να επιτευχθεί η ποιοτική έρευνα και η προστασία καθώς και η οικονομική και τουριστική εκμετάλλευση του αρχαιολογικού πάρκου/χώρου. Ο βασικός παράγοντας σε αυτή τη διαδικασία είναι η συνέργεια όλων των εμπλεκόμενων φορέων, ξεκινώντας από τοπικές, περιφερειακές και κρατικές αρχές, φορείς που διαχειρίζονται αρχαιολογικά πάρκα, διάφορες εμπλεκόμενες ενώσεις και ΜΚΟ, μικρομεσαίους επιχειρηματίες στον τουρισμό και τη δυνατότητα φιλοξενίας από την τοπική περιοχή και τελικά τον τοπικό πληθυσμό. Επιπλέον, η ανάπτυξη διαλόγου και συνεργασίας μεταξύ των χωροταξικών και διαχειριστών πολιτιστικής κληρονομιάς με το κοινό κρίνεται απαραίτητη για τη σωστή διάχυση πληροφοριών, την ευαισθητοποίηση για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ασφάλεια των ζωνών προστασίας γύρω από τα

αρχαιολογικά πάρκα (το καλύτερο παράδειγμα χωροταξίας βρίσκεται στη Δωδώνη στην Ελλάδα).

Η αντίληψη για την ανεπάρκεια της συνεργασίας μεταξύ της διαχείρισης του πάρκου και της διαχείρισης της περιοχής είναι υψηλή, με 31 από τα εμπλεκόμενα μέρη να τη χαρακτηρίζουν ως εντελώς ανεπαρκή ή μερικώς επαρκή για τα 103 μέλη.

***4) Είναι ενσωματωμένη η συνεργασία μεταξύ της διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων και της περιοχής σας;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

2.1.3 Ανάλυση των φορέων που εμπλέκονται στη διαχείριση των Αρχαιολογικών Πάρκων στις χώρες που συμμετέχουν στο έργο TRANSFER

Πρώτον, θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν αποκλίσεις στα επίπεδα διαχείρισης μεταξύ των αρχαιολογικών πάρκων/χώρων που συμμετέχουν στο έργο και ως εκ τούτου διαφορετικοί ειδικά εθνικοί φορείς είναι υπεύθυνοι για την προστασία και τη διαχείριση. Όλοι οι χώροι βρίσκονται υπό την άμεση δικαιοδοσία της πολιτειακής κυβέρνησης όσον αφορά την προστασία, ενώ η λειτουργική διαχείριση ανατίθεται σε αρμόδια ιδρύματα, τοπικές αρχές, μουσεία ή διοικήσεις πάρκων.

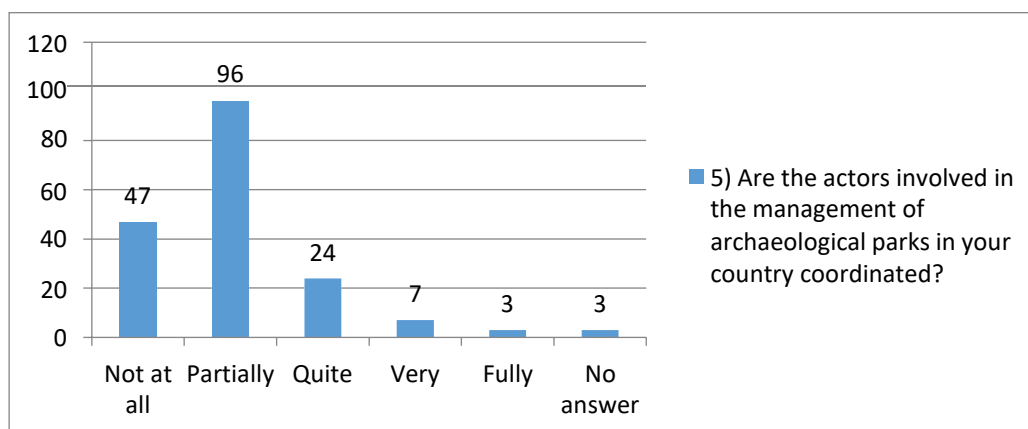
Γενικά, τα εν λόγω αρχαιολογικά πάρκα/χώροι δεν διαθέτουν αναπτυγμένα Σχέδια Διαχείρισης ως προς τα επίσημα έγγραφα που εκδίδονται από τους φορείς και τα ιδρύματα στη δικαιοδοσία των οποίων βρίσκονται. Μεταξύ των πιλοτικών έργων, το Αρχαιολογικό Πάρκο Urbs Salvia στην Ιταλία έχει την πιο ανεπτυγμένη διαχείριση. Σε συνεργασία με τον Δήμο Urbisaglia, το Πανεπιστήμιο της Macerata και τον Επόπτη Πολιτιστικής Κληρονομιάς ανέπτυξαν το σχέδιο *Schema direttore* με στόχο μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στη διαχείριση του πάρκου, χωρίς να έχει ακόμα εγκριθεί επίσημα. Αυτό το σχέδιο διαχείρισης περιλαμβάνει εναρμόνιση της τοπικής και

εθνικής νομοθεσίας με συγκεκριμένες δραστηριότητες διαχείρισης, περαιτέρω αρχαιολογική έρευνα, δραστηριότητες συντήρησης και προστασίας του χώρου, συνεργασία με την τοπική οικονομία και τοπικούς παραγωγούς, τουρισμό και φιλοξενία καθώς και κατασκευή υποδομών για περαιτέρω ανάπτυξη του πάρκου. Στο *Urbs Salvia* μέρος της διαχείρισης ανατίθεται σε ιδιωτική εταιρεία, η οποία συνεργάζεται στενά με τη διοίκηση της πόλης.

Τοπικοί παράγοντες από δημόσιους φορείς και ιδρύματα εμπλέκονται και σε άλλες τοποθεσίες. Πρόκειται για τοπικές και περιφερειακές αυτοδιοικήσεις, μουσεία (*Bribirska Glavica*, *Velika Mrdakonica*), περιφερειακές αρχές (*Dodona*) και διαχειριστές/διευθυντές πάρκων (*Antigonea*), τοπικά επιστημονικά ιδρύματα και τοπικές δημόσιες υπηρεσίες. Στο *Poetovio*, η συνεργασία μεταξύ τοπικών και εθνικών αρχών στις πολιτικές διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων είναι σαφώς καθορισμένη και μένει μόνο να εφαρμοστεί. Επιπλέον, τοπικοί ιδιωτικοί φορείς εμπλέκονται στους χώρους σε διαφορετικά επίπεδα. Έτσι, σε ορισμένες περιπτώσεις ως επί το πλείστο αποκλείονται από τη διαδικασία διαχείρισης (*Antigonea*, *Dodona*) και εμπλέκονται σε ένα ορισμένο επίπεδο μέσω διαφόρων ενώσεων (*Poetovio*, *Fulfinum*) και ιδιωτικών εταιρειών (*Urbs Salvia*) σε άλλες.

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι σχεδόν όλα τα ιδρύματα που διαχειρίζονται αρχαιολογικούς χώρους/πάρκα δίνουν έμφαση στα σχέδια διαχείρισής τους στη συμμετοχή ιδιωτικών φορέων (ΜΜΕ, σωματείων κ.λπ.)

Δυστυχώς, η κριτική σχετικά με την πραγματική ποιότητα της εμπλοκής είναι απολύτως αρνητική, θεωρείται για παράδειγμα ως ασυντόνιστη από 143 από τα εμπλεκόμενα μέρη.

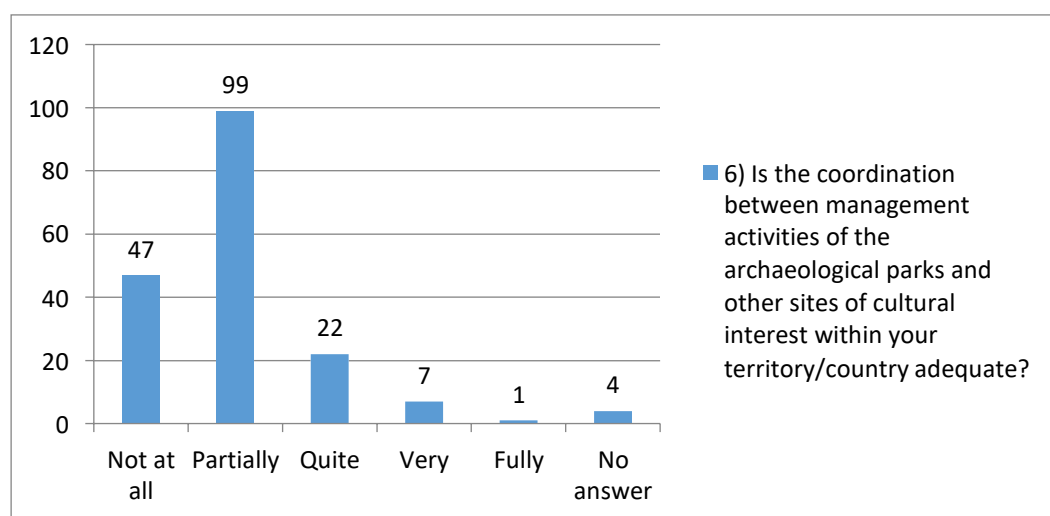
*** 5) Είναι οι φορείς που εμπλέκονται στη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων στη χώρα σας συντονισμένοι;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

2.1.4 Σύστημα αλληλεπίδρασης των Αρχαιολογικών Πάρκων με την πολιτιστική κληρονομιά στη γύρω περιοχή.

Η σημασία της επικράτειας στην ανάπτυξη διαχείρισης αρχαιολογικού πάρκου/χώρου εκφράζεται στην τοπική και περιφερειακή βιώσιμη ανάπτυξη. Η αειφόρος διαχείριση του αρχαιολογικού πάρκου συνεπάγεται τη μελέτη του πλαισίου ανάπτυξης του αρχαιολογικού πάρκου, τον περιφερειακό και χωροταξικό σχεδιασμό και την κατάσταση του περιβάλλοντος. Η δομή του αρχαιολογικού πάρκου, λοιπόν, συνδέει τα αίτια-αποτελέσματα της ανάπτυξης και των τριών συνιστωσών: κοινωνία, οικονομία και περιβάλλον.

Παρά το γεγονός ότι αυτό είναι ευρέως αποδεκτό, ο συντονισμός μεταξύ των δραστηριοτήτων διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων και άλλων χώρων πολιτιστικού ενδιαφέροντος δεν θεωρείται επαρκής για 47 από τους ερωτηθέντες και μόνο εν μέρει στους 99.

*** 6) Είναι επαρκής η συνεργασία μεταξύ των διαχειριστικών δράσεων των αρχαιολογικών πάρκων με αυτές που αφορούν τα περιβάλλοντα μέρη πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής/χώρας σας;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

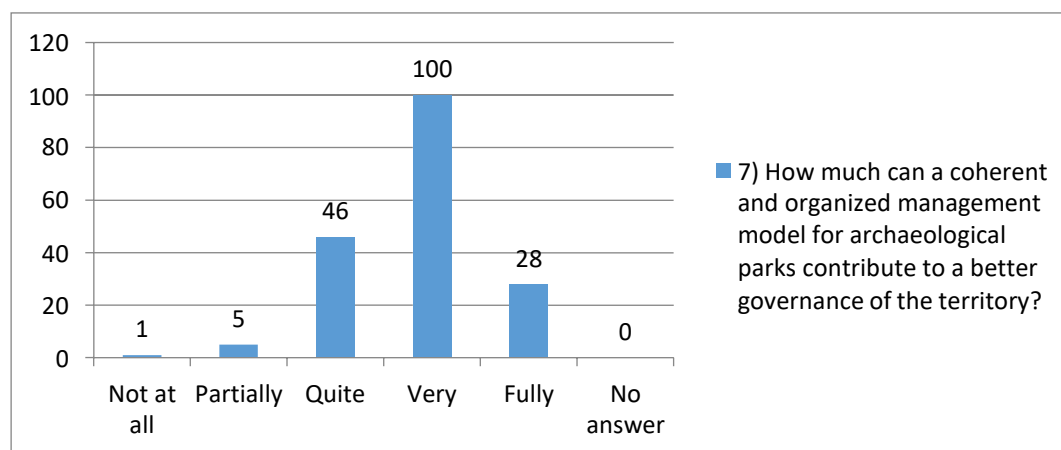
2.2. Ανάλυση σεναρίων αναφοράς

Είναι βασικό το Πάρκο να πάψει να θεωρείται εμπόδιο για την εδαφική ανάπτυξη. Η τοπική κοινωνία, αλλά και ευρύτερα το κοινό, πρέπει να δει το Πάρκο ως πόρο. Πρέπει να μελετηθεί και να διαχειριστεί για να επιτευχθεί μια έξυπνη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε αντίθεση με την αμυντική

άποψη περί προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς που έχει ως συνέπεια, μια διαχείριση που συνδέεται άμεσα με τις υπάρχουσες πολιτικές για την εδαφική διαχείριση.

2.2.1 Ο σχεδιασμός του πάρκου, το έργο TRANSFER και μια σύνθεση των αναγκών και των συγκεκριμένων μέσων για μια καλύτερη διακυβέρνηση.

Περισσότερα από 100 εμπλεκόμενα μέρη (100 πολύ, 28 πλήρως) πιστεύουν ότι ένα συνεκτικό και οργανωμένο μοντέλο διαχείρισης για τα αρχαιολογικά πάρκα συμβάλλει στην καλύτερη διακυβέρνηση της περιοχής. Επομένως, υπάρχει μεγάλη αντίληψη για τη σημασία της ανάγκης ενσωμάτωσης της διαχείρισης των αρχαιολογικών περιοχών στις διαδικασίες εδαφικής και πολεοδομικής διαχείρισης.

***7) Πόσο μπορεί η συνεργασία και το οργανωμένο μοντέλο διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων να συμβάλλουν στην καλύτερη διακυβέρνηση της περιοχής/χώρας σας;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Στο πλαίσιο του σχεδιασμού του αρχαιολογικού πάρκου, επί του παρόντος εξακολουθεί να υπάρχει ένα σημαντικό χάσμα μεταξύ της τεχνικής και της διοικητικής κουλτούρας που μπορεί να συνδυάσει θετικά τα πρότυπα φύλαξης, με εκείνα που προορίζονται για αλλαγή όσον αφορά την ανάπτυξη που μπορεί να διατηρήσει η περιοχή. Απαραίτητη προϋπόθεση για τον σχεδιασμό και την ίδρυση ενός αρχαιολογικού πάρκου είναι η παρουσία σημαντικών αρχαιολογικών στοιχείων σε μια περιοχή με σημαντικές αξίες φυσικού τοπίου και περιβαλλοντικής συνοχής (π.χ. *Urbs Salvia*) που προστατεύεται και διαχειρίζεται από μια αυτόνομη διοίκηση ή από μια κοινή διακυβέρνηση μεταξύ φορέων. Το αρχαιολογικό ενδιαφέρον της περιοχής πρέπει να εκδηλωθεί πρωτίστως στα ορατά αγαθά, ωστόσο, μπορεί να υπάρχει ενδιαφέρον για το δυναμικό αυτού που υπάρχει στο υπέδαφος, ανοίγοντας την προοπτική επέκτασης των ανασκαφών και της έρευνας, δηλαδή της γνώσης και άρα της χρήσης από την κοινότητα. Ο σχεδιασμός είναι

ένα μέσο υπέρβασης και αναβάθμισης της πολιτικής διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, προς τη χάραξη στρατηγικών και μέτρων για τη διαχείριση του αρχαιολογικού χώρου και τη σχέση με τη γύρω περιοχή. Από την άλλη πλευρά, η αποκλειστική υιοθέτηση αμυντικών στρατηγικών, ελαχιστοποίησης (ή χειρότερα αντιστάθμισης) του αντίκτυπου ή του κινδύνου, δύσκολα μπορεί να εξασφαλίσει ότι η ζήτηση για αξιοποίηση του περιουσιακού στοιχείου μπορεί να μεταφραστεί σε ενεργή προστασία των τοπικών κοινωνικοοικονομικών παραγόντων και της ανάπτυξης όντας αγκυροβολημένη στη μετασχηματιστική δυναμική. Η ερμηνεία των φυσικών και πολιτιστικών αξιών ως περιοχών που δεν σχετίζονται άνευ όρων με την έννοια της παθητικής προστασίας, καθώς και εκείνων που δεν οδηγούν σε μείωση της διαθεσιμότητας αγαθών, είναι το πρώτο βήμα για τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των εννοιών της αποκλειστικής προστασίας και του σχεδιασμού.

Επιπλέον, οι υπάρχουσες προκλήσεις πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη όσον αφορά τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη. Μία από τις κύριες προκλήσεις είναι τα ανεπαρκή νομοθετικά μέσα που δίνουν έμφαση στη σύγχρονη, ολιστική προσέγγιση για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην Ιταλία, η εισαγωγή ειδικών σχεδίων μέσων τοπικού και περιφερειακού σχεδιασμού επισημάνθηκε ως θετικό παράδειγμα βελτιωμένου σχεδιασμού. Λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη των αρχαιολογικών πάρκων, ο σχεδιασμός και οι θετικές επιπτώσεις στη γύρω περιοχή προσφέρουν μια σημαντική δυνατότητα συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα (διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό). Η πολυεπίπεδη συνεργασία των εμπλεκόμενων είναι χαρακτηριστικό του συμμετοχικού πολιτιστικού σχεδιασμού. Ομοίως, είναι σημαντικό να εντοπιστούν, με δομημένο τρόπο, οι σχετικοί παράγοντες σε κάθε περιοχή και η συνεκτική οργανωτική ροή ευθυνών και καθηκόντων. Αυτή η σύσταση μπορεί να είναι υπό μορφή επίσημης «Συμφωνίας Συνεργασίας» μεταξύ διαχειριστικής αρχής και άλλων φορέων (δημόσιων, ιδιωτικών και ΜΚΟ) που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με το αρχαιολογικό πάρκο, με προσδιορισμένες δυνατότητες για το τι μπορεί να προσφέρει το κάθε μέλος για την ανάπτυξη του αρχαιολογικού πάρκου. Κάθε Συμφωνία πρέπει να επισημαίνει τους φορείς που είναι υπεύθυνοι για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των προγραμματισμένων/εφαρμοζόμενων δραστηριοτήτων. Η προτεινόμενη τεκμηρίωση θα οδηγήσει σε τυποποίηση της διαδικασίας τεκμηρίωσης δεδομένων στη διαχείριση και ανάπτυξη δεικτών για την παρακολούθηση της επιτυχίας των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων στα πάρκα.

2.2.2 Δημόσια διαβούλευση και διαδικασίες από κάτω προς τα πάνω

Από κοινωνικής πλευράς, εμπειρογνώμονες και πολίτες θα πρέπει να συμμετέχουν εξίσου στη διαδικασία για την προετοιμασία και την ίδρυση του αρχαιολογικού πάρκου. Μια τέτοια προσέγγιση διασφαλίζει την προσαρμογή του συστήματος διαχείρισης στις πραγματικές ανάγκες των κατοίκων της

ευρύτερης περιοχής. Μετά την υλοποίηση του αρχαιολογικού πάρκου, ο αντίκτυπός του στην περιοχή θα περιλαμβάνει τη συμβολή στην πολιτιστική ανάπτυξη, προβολή και ερμηνεία της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και πολλά άλλα στοιχεία που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κοινωνίας στο σύνολό της. Η εκπαίδευση και η ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού είναι η βάση για την κατανόηση της κληρονομιάς και τη δημιουργία θετικής και ενεργητικής στάσης των πολιτών απέναντί της. Ως εκ τούτου, η εκπαίδευση είναι ενοποιητικό και απαραίτητο στοιχείο για την επιτυχή και μακροπρόθεσμη δέσμευση της κοινότητας για τουριστική ανάπτυξη και προστασία. Προτείνεται η διεξαγωγή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μέσα από μια σειρά διαφορετικών προγραμμάτων και η ενίσχυση της κοινωνικής συνιστώσας και σημασίας του αρχαιολογικού πάρκου. Ομοίως, η ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων αντιπροσωπεύει μεγάλες δυνατότητες τουρισμού που απευθύνονται σε σχολικές εκδρομές, παιδικές και νεανικές κατασκηνώσεις και οικογένειες. Οι δράσεις θα συμβάλλουν κατά συνέπεια στην αύξηση της προβολής των αρχαιολογικών πάρκων. Η τοπική κοινότητα κατέχει επίσης σημαντικό ρόλο στη συμπλήρωση της σχέσης με την πολιτιστική κληρονομιά μέσω της αφήγησης που μπορεί να αυξήσει την ευαισθητοποίηση, το αίσθημα ιδιοκτησίας, την υπερηφάνεια και την ευθύνη για την αρχαιολογική κληρονομιά.

Από οικονομικής άποψης, τα σχέδια διαχείρισης λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των οικονομικών τομέων, κυρίως εκείνων που σχετίζονται με την πολιτιστική και δημιουργική βιομηχανία και τους επισκέπτες. Το Αρχαιολογικό Πάρκο είναι ένα τουριστικό και ιστορικό συγκρότημα του οποίου η κύρια λειτουργία είναι η παρουσίαση της αρχαιολογίας. Ωστόσο, ο νέος ρόλος της πολιτιστικής κληρονομιάς με οικονομική χροιά διευκολύνει την αναβίωση του νεκρού κεφαλαίου που μπορεί να δημιουργήσει κεφάλαια για ανανέωση υπό σωστή διαχείριση. Η ενίσχυση του αρχαιολογικού πάρκου δημιουργεί ζήτηση για διάφορα οικονομικά προϊόντα - καταστήματα, καταλύματα, εστιατόρια, αθλητικές δυνατότητες, πολιτιστική προσφορά κ.λπ. Η προστιθέμενη αξία επηρεάζει και την περιοχή, η οποία εκδηλώνεται με την ενθάρρυνση της οικονομίας για νέες κατευθύνσεις ανάπτυξης. Από τα παραπάνω επωφελείται η τοπική κοινωνία, αλλά και ο πληθυσμός της γύρω περιοχής. Ως εκ τούτου, οι θετικές επιπτώσεις των οικονομικών δραστηριοτήτων μέσα και γύρω από το αρχαιολογικό πάρκο εξαπλώνονται ευρύτερα.

Με την ίδρυση του αρχαιολογικού πάρκου, δημιουργούνται επίσης δυνατότητες για την ανάπτυξη νέων χώρων πρασίνου (δημόσια πάρκα, κήποι) και τη βελτίωση του τοπίου. Επιπλέον, είναι δυνατή η κατασκευή νέων δρόμων, πεζόδρομων, ποδηλατοδρόμων και η βελτίωση της γενικής κοινόχρηστης υποδομής. Όλα αυτά επηρεάζουν την περιβαλλοντική ποιότητα της περιοχής στην οποία πραγματοποιούνται αυτές οι δράσεις, επομένως εδώ θα πρέπει να τονιστεί η σημασία της τήρησης των περιβαλλοντικών

προτύπων. Προβληματικές περιοχές όπως οι παραμελημένες και οι κατάφυτες, οι χωματερές και άλλες μπορούν να θεωρηθούν ως νέες ευκαιρίες για ανατίμηση όσον αφορά την ανάπτυξη νέων κοινόχρηστων χώρων, κέντρων, υπαίθριων μουσείων, δημόσιων χώρων τοπίων κ.λπ. Συνολικά, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η δημιουργία νέων και ισχυρών δεσμών μεταξύ της αρχαιολογικής κληρονομιάς, του περιβάλλοντός της και της τοπικής κοινωνίας στο σύνολό της μέσω της επανεκτίμησης των ιστορικών στοιχείων της περιοχής ευνοούν το μέλλον της.

Η δημόσια διαβούλευση και οι διαδικασίες από κάτω προς τα πάνω είναι αναμφίβολα τα ισχυρότερα ζητήματα του λόγου διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς τα τελευταία χρόνια. Στους επιστημονικούς και σχεδιαστικούς κύκλους αναγνωρίζεται ως εξαιρετικά σημαντικό για την επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων. Το κοινό αναγνωρίζεται ως σημαντικό στοιχείο για κάθε μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς και αναμένεται να συμπεριλαμβάνεται στη διαδικασία αξιοποίησης και ερμηνείας των πάρκων. Εκτός από όσους ερευνούν την πολιτιστική κληρονομιά (και άλλους που συνδέονται έμμεσα με αυτήν), το κοινό περιλαμβάνει: ντόπιους και ξένους τουρίστες ως θεατές, πληθυσμό που ζει κοντά στον αρχαιολογικό χώρο, λάτρεις της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, ΜΚΟ, περιφερειακή κοινότητα και δήμους στην περιοχή και τη διεθνή κοινότητα.

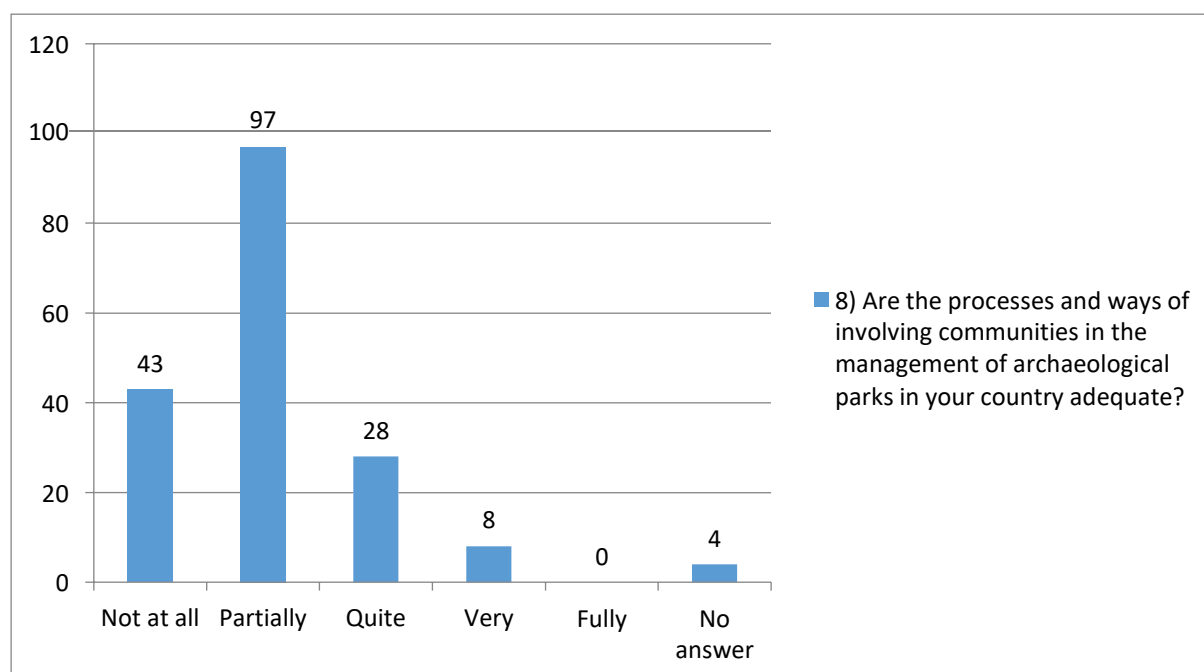
Η ανάγκη για συμμετοχή του κοινού αντικατοπτρίζεται επίσης στο γεγονός ότι το κοινό μπορεί να αναγνωρίσει διαφορετικά στοιχεία αξίας των αρχαιολογικών πάρκων/χώρων, όχι αποκλειστικά εκείνων που αφορούν την ιστορική και αρχαιολογική κληρονομιά, και αυτό αποτελεί μια πολύ σημαντική πτυχή της συμμετοχής του κοινού και της εφαρμογής μιας από κάτω προς τα πάνω προσέγγισης που επιδιώκει:

- τη βελτίωση της ποιότητας της ανάλυσης του αρχαιολογικού χώρου και του πλαισίου του, φέρνοντάς τον πιο κοντά στις πραγματικές ανάγκες των πολιτών λόγω των ιδεών και των προτάσεών τους μέσω των οποίων είναι δυνατή η πληρέστερη γνώση των τόπων και των κοινοτήτων
- την προώθηση των διαδικασιών διοικητικής καινοτομίας του αρχαιολογικού χώρου και του πλαισίου του
- την κινητοποίηση πόρων και κοινωνικού κεφαλαίου που υπάρχουν στην περιοχή, ενεργοποιώντας διαδικασίες ενεργού συμμετοχής στα κοινά, ενδυναμώνοντας και παρακινώντας τους πολίτες να ενισχύσουν την κοινωνική συνοχή και την αίσθηση ότι ανήκουν στην κοινότητα.
- τη διαχείριση και μείωση των συγκρούσεων, την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς και την αντιμετώπιση του ελλείμματος νομιμότητας και

συναίνεσης, επίσης μέσω της βελτίωσης της διαφάνειας και του ανοίγματος της δημόσιας διοίκησης στον έξω κόσμο

- την ενσωμάτωση της διαχείρισης απόδοσης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, συνδέοντας πραγματικά την αξιολόγηση με τον προγραμματισμό, βελτιώνοντας τη χρήση των πληροφοριών απόδοσης τόσο από δημόσια στελέχη και πολιτικούς όσο και από τους πολίτες.

Παρόλα αυτά, οι διαδικασίες και οι τρόποι συμμετοχής των κοινοτήτων στη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων δεν θεωρούνται επαρκείς. Για 43 από τα εμπλεκόμενα μέρη χαρακτηρίζεται ως καθόλου επαρκής, και για 97 μόνο εν μέρει.

***8) Είναι οι τρόποι συμμετοχής των κοινοτήτων στη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων επαρκείς για την περιοχή/χώρα σας;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Η σημασία της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τονίζεται ως απαραίτητη για την ποιοτική εφαρμογή της προσέγγισης από κάτω προς τα πάνω. Γενικά, ουσιαστική είναι η ευαισθητοποίηση μέσω της μάθησης για τον πολιτισμό ως μέρος της επίσημης εκπαίδευσης μέσω της οργάνωσης υπαίθριων σχολείων και ημερήσιων εκδρομών. Η εν λόγω προσέγγιση μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της ευαισθησίας του τοπικού πληθυσμού για την πολιτιστική κληρονομιά. Εκπαιδεύοντας τους μαθητές στην αξία της κληρονομιάς και εμπλέκοντάς τους σε αναπτυξιακές δραστηριότητες μέσω σχολικών

προγραμμάτων και οργανωμένων ημερήσιων εκδρομών στον χώρο, είναι δυνατό να δημιουργηθεί μια βάση για τη μακροπρόθεσμη συμμετοχή των κατοίκων της περιοχής σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διατήρηση και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

2.2.3. Διοικητικά μέσα για τη διαχείριση

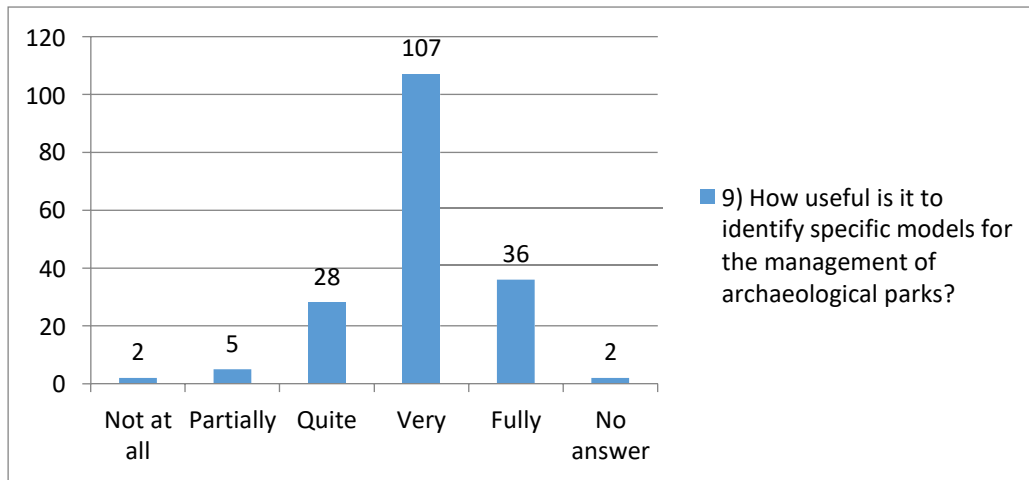
Οι βασικές πτυχές της οργάνωσης των δραστηριοτήτων του πάρκου είναι ο σχεδιασμός και η διαχείριση. Ο σχεδιασμός αποτελείται ουσιαστικά από την επιστημονική έρευνα, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας και διατήρησης των περιουσιακών στοιχείων. Η προστασία και η διατήρηση αποτελούν ζωτικά στοιχεία ολόκληρης της δομής διαχείρισης, διότι αποτελούν μέσα κατανόησης και επικοινωνίας του αρχαιολογικού πλαισίου και επικοινωνίας των πόρων του. Η γνώση σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία και τη διατήρησή τους πρέπει να καθιστά δυνατό τον σχεδιασμό παρεμβάσεων με ένα έργο ικανό να περιλαμβάνει δεξιότητες τοπικής διαχείρισης. Η διοίκηση, από την άλλη πλευρά, πρέπει να έχει ως στόχο την ενίσχυση των πόρων και τη δημιουργία οικονομικής ανάπτυξης. Με άλλα λόγια, ο τοπικός οικονομικός ιστός της περιοχής πρέπει να εμπλακεί σε επενδύσεις, σε πολιτιστικές και τουριστικές δραστηριότητες.

Πρόσφατα, το διοικητικό πρότυπο διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου και της πολιτιστικής κληρονομιάς άρχισε να αλλάζει. Αυτό συνεπάγεται πρωτίστως την εισαγωγή ορισμένων αρχών της αγοράς στη διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων, οι οποίες επιτρέπουν την καλύτερη κατανόηση των αρχαιολογικών πόρων διαχωρίζοντάς τους από την παραδοσιακή προσέγγιση. Ως εκ τούτου, είναι σαφές ότι η σχέση μεταξύ του πάρκου και του κοινωνικοοικονομικού και εδαφικού πλαισίου είναι σημαντική και η πολυπλοκότητα ορισμένων συμφερόντων και προβλημάτων χρειάζεται να αντιμετωπιστεί άμεσα. Είναι επιτακτική ανάγκη να αποκτηθεί η προοπτική του διοργανικού συν σχεδιασμού, συγκρίνοντας τις υποχρεώσεις διαφύλαξης και αξιοποίησης για το κοινό της περιοχής, συσχετίζοντας τις ανάγκες του αγροτικού τομέα και της ανάπτυξης των κτιρίων, μια προοπτική μη ρεαλιστική για τη διάκριση μεταξύ της περιοχής μουσείων και της επικράτειας. Αυτή η πρόκληση εκδηλώνεται στην ποικιλομορφία των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που θα πρέπει πάντα να επικοινωνούν για την προώθηση της κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της τοπικής κοινότητας.

Η διοίκηση θα πρέπει να είναι διεπιστημονική και να περιλαμβάνει εμπειρογνώμονες από διάφορους τομείς, και από το δημόσιο, τον ιδιωτικό και τον μη κυβερνητικό τομέα. Ο ρόλος της διοίκησης αντικατοπτρίζεται στην παροχή συνθηκών για την επιτυχή διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων. Η αντίστοιχη δομή της ομάδας διαχείρισης μπορεί επίσης να καλύψει τις απαιτήσεις για ικανοποιητική προώθηση και προβολή των πάρκων. Η διαχείριση του αρχαιολογικού χώρου λαμβάνει υπόψη τους διαθέσιμους

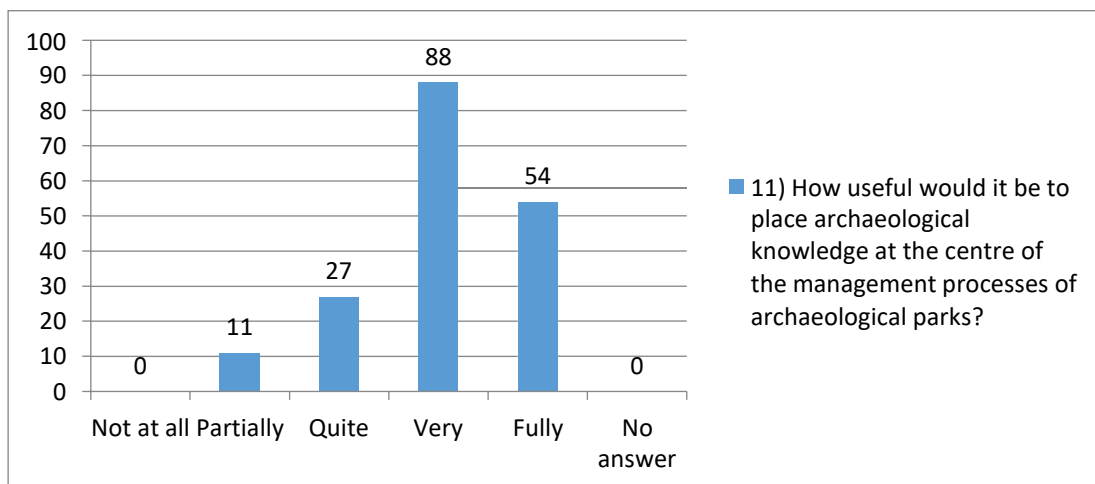
οικονομικούς πόρους, την παρακολούθηση και τον εξοπλισμό υποδομής του χώρου, καθώς και την πολιτική και οικονομική του πτυχή. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η ενεργοποίηση των διαδικασιών τοπικής ανάπτυξης όσον αφορά τον αντίκτυπο στην απασχόληση και τη συγκέντρωση τοπικών εμπειρογνομόνων και φορέων που μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη του αρχαιολογικού χώρου. Η βέλτιστη διοίκηση εξαρτάται από την εξασφάλιση βέλτιστων ανθρώπινων πόρων. Ένα αρχαιολογικό πάρκο μπορεί επομένως να αποτελέσει ένα είδος γεννήτριας αύξησης της ποιότητας ζωής με την πάροδο του χρόνου. Δηλαδή, η συνεχής ανάπτυξη μπορεί δυνητικά να αυξήσει την ανάγκη για μόνιμη και περιστασιακή απασχόληση του τοπικού πληθυσμού. Ο ρόλος της διοίκησης αντικατοπτρίζεται επίσης στην εξέταση του αντίκτυπου του αρχαιολογικού χώρου στην ευαισθητοποίηση του κοινού για την αξία της κληρονομιάς μέσω προωθητικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στην ευρύτερη περιοχή, σε σχέση με τα στοιχεία της κοντινής πολιτιστικής κληρονομιάς και τους ενδιαφερόμενους στον πολιτισμό, τον τουρισμό, εκπαίδευση, περιβάλλον κ.λπ.

Είναι ακριβώς η πολυπλοκότητα του συστήματος και των διακυβευόμενων αξιών που καθιστά απαραίτητο τον εντοπισμό συγκεκριμένων μοντέλων για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων. Για 107 από τα εμπλεκόμενα μέρη, η δημιουργία μοντέλων διαχείρισης είναι πολύ χρήσιμη και για 36 είναι απολύτως χρήσιμη.

****9) Πόσο χρήσιμο είναι να διαμορφωθούν συγκεκριμένα μοντέλα για την διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων επαρκείς για την περιοχή/χώρα σας;
Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση*

2.2.4 Δίκτυα και Συστήματα Αρχαιολογικών Πάρκων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Για 88 από τα εμπλεκόμενα μέρη, είναι πολύ χρήσιμο να ενσωματωθεί η διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων με τη γενικότερη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και για τα 54 είναι απολύτως σκόπιμο.

****11) πόσο χρήσιμο θα ήταν να ενσωματωθεί η γνώση αρχαιολογίας στις διαδικασίες διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων;
Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση*

Οι σχέσεις μεταξύ της διάρθρωσης του τοπικού και του παγκόσμιου συστήματος δικτύου έχουν επιρροή στη δυναμική ανάπτυξης της περιοχής. Η δικτυωμένη οργάνωση δείχνει επίσης ότι ακόμη και σε διαφορετικές κλίμακες

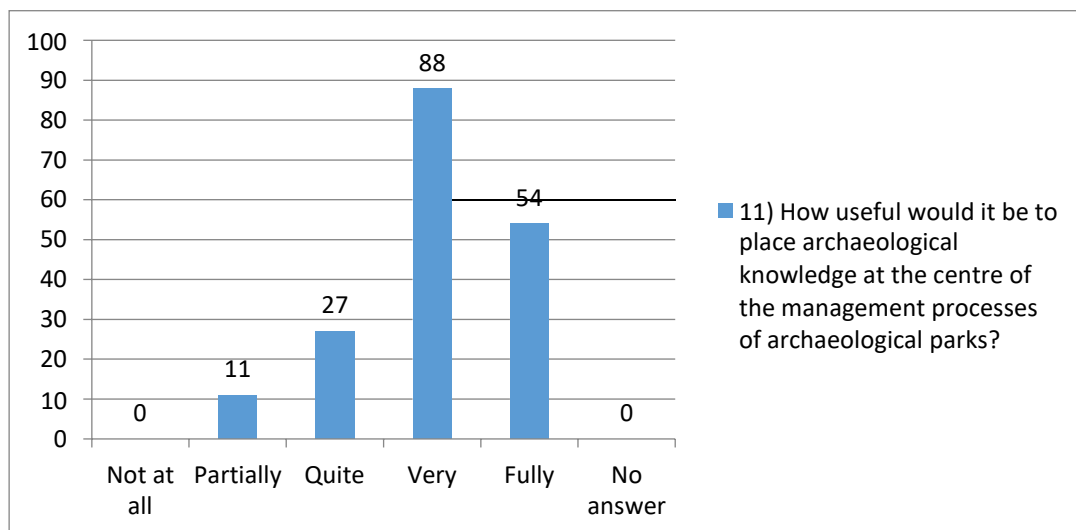
χαρακτηρίζει διαφορετικές πτυχές των στάσεων της νέας επικράτειας και δημιουργεί χρήσιμους κύκλους, έτσι ώστε οι συγκεκριμένες ιδιότητες ενός συγκεκριμένου τόπου να μεταφράζονται σε κοινωνικά και οικονομικά πλεονεκτήματα για ολόκληρο το δίκτυο και ταυτόχρονα για τον προσδιορισμό του. Οι αρχαιολογικοί χώροι αλληλεπιδρούν με τους άλλους κόμβους που βασίζονται σε αυτό το δίκτυο. Έτσι η γνώση και η διατήρηση των περιουσιακών στοιχείων του πάρκου αυξάνει την αξία της περιοχής που δημιουργείται από το ίδιο το πάρκο. Ο ρόλος των αρχαιολογικών χώρων στο χωρικό σύστημα είναι επομένως εξαιρετικός, όπως και η αξία τους στο σύστημα. Για να μεγιστοποιηθούν τα θετικά αποτελέσματα του σύγχρονου σχεδιασμού και προβληματισμού στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, συχνά προσεγγίζεται η δικτύωση των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς σε ορισμένες χωρικές ενότητες. Η ζωτικότητα του τοπίου έγκειται στο πλήθος των συνιστωσών και των αλληλεξαρτήσεων διαφορετικών δικτύων. Τα αρχαιολογικά πάρκα αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία των πολιτιστικών δικτύων. Τα πολιτιστικά δίκτυα διαμορφώνονται σε μια περιεκτική και σύνθετη διάσταση τοπίου ως δίκτυα μεταξύ άλλων δικτύων, αναλαμβάνοντας έναν ρόλο μεγάλης σημασίας για την ευαισθητοποίηση, τη διατήρηση και την ενίσχυση της τοπικής κληρονομιάς μέσω του «ανοικτού στην αλλαγή» τρόπου σκέψης. Η δημιουργία ενός πάρκου ή ενός δικτύου πάρκων συμβάλλει όχι μόνο στην επιβίωση και αξιοποίηση των αξιών ενός μεμονωμένου μνημείου ή αρχαιολογικού χώρου, αλλά συμβάλλει επίσης στην επίτευξη ενός ποιοτικού άλματος στην αντίληψη της κοινωνικής χρησιμότητας της αρχαιολογίας και στη βελτιστοποίηση των σχετικών κλάδων εντός της πόλης. Η δικτύωση προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα όπως:

- βελτίωση της συνεργασίας και της επικοινωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων στον τομέα της αρχαιολογίας και του πολιτισμού (μεταφορά ιδεών, πληροφοριών, παραδειγμάτων ορθής πρακτικής κ.λπ.).
- ευκολότερη προσαρμογή στις σύγχρονες προκλήσεις της διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου
- αύξηση της αναγνωρισιμότητας των αρχαιολογικών χώρων
- αύξηση του αριθμού των επισκεπτών
- προώθηση των αρχαιολογικών αξιών και ευαισθητοποίηση για την πολιτιστική κληρονομιά
- θετικές οικονομικές επιπτώσεις (απασχόληση, αύξηση εισοδήματος κ.λπ.).

2.2.5 Ο ρόλος του αρχαιολόγου στη διαχείριση των Αρχαιολογικών Πάρκων

Οι αρχαιολόγοι έχουν πρωταρχική θέση στη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων και ο ρόλος τους είναι πραγματικά γεμάτος προκλήσεις καθώς διατηρούν συνεχώς μια ισορροπία μεταξύ συνέχειας και αλλαγής. Η παρουσίαση και οι πληροφορίες στα αρχαιολογικά πάρκα αντικατοπτρίζουν το τρέχον πεδίο γνώσης και συμπληρώνονται από νέες γνώσεις. Εφόσον οι αρχαιολόγοι διαθέτουν τη γνώση που αποτελεί τη βάση της παρουσίας της αρχαιολογικής κληρονομιάς, κάθε αρχαιολογικό πάρκο πρέπει να έχει αρχαιολόγους στην ομάδα του για να παρέχει ικανοποιητικά εκπαιδευτικές, ψυχαγωγικές, πολιτιστικές και τουριστικές λειτουργίες. Ως εκ τούτου, οι αρχαιολόγοι είναι οι μεγαλύτεροι υποστηρικτές της αξίας της αρχαιολογικής κληρονομιάς.

Υπάρχει ευρέως διαδεδομένη επίγνωση αυτής της σημασίας, καθώς για 88 εμπλεκόμενα μέρη είναι πολύ σημαντικό η αρχαιολογική ανάλυση να βρίσκεται στο επίκεντρο των διαδικασιών και για 54 είναι απολύτως απαραίτητη.

***11) Πόσο χρήσιμο θα ήταν να ενσωματωθεί η γνώση αρχαιολογίας στις διαδικασίες διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Οι αρχαιολόγοι διεξάγουν επίσης αρχαιολογική έρευνα και εμπλουτίζουν τη γνώση για τους χώρους. Ως εκ τούτου, οι αρχαιολόγοι θα πρέπει επίσης να παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της αρχαιολογικής έρευνας στο κοινό και να προβάλλουν έτσι τις αξίες των αρχαιολογικών χώρων. Επιπλέον, η αυξανόμενη δημόσια παρουσία στην αρχαιολογία μπορεί να βοηθήσει στις προσπάθειες για διεύρυνση της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στις αναπτυξιακές δραστηριότητες των αρχαιολογικών πάρκων. Ως εκ τούτου, οι αρχαιολόγοι έχουν σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση του κοινού. Η

ευαισθητοποίηση του κοινού είναι μια από τις κύριες προκλήσεις στη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων και ταυτόχρονα ο πιο αποτελεσματικός τρόπος προστασίας της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Επιπλέον, ο αρχαιολόγος μπορεί να συμβάλει στη γενική οργάνωση του χώρου του αρχαιολογικού πάρκου μελετώντας την αρχαιολογική πραγματικότητα, από την πιο ορατή έως αυτή που χρειάζεται ακόμη να μελετηθεί. Με αυτόν τον τρόπο, είναι δυνατός ο προσδιορισμός διαφορετικών μορφών χρήσης των εκάστοτε τμημάτων του αρχαιολογικού πάρκου και η χωροθέτηση της περιοχής του αρχαιολογικού πάρκου.

Επομένως, ο αρχαιολόγος έχει να αντιμετωπίσει μια διπλή πρόκληση. Από τη μια την ανάγκη σύγκρισης με την αστική διάσταση της επικράτειας και από την άλλη την υλοποίηση των «εκπαιδευτικών» και «συντηρητικών» στόχων που βρίσκονται στη βάση του θεσμού του ίδιου του πάρκου. Είναι απαραίτητο να καθοριστεί η μέθοδος μέσω της οποίας ένα αρχαιολογικό πάρκο θα μπορούσε να επιτελέσει αυτόν τον ρόλο: τι πρέπει να κάνει και πώς να το κάνει και ποιος μπορεί πραγματικά να είναι ο ρόλος του αρχαιολόγου σε μια διαδικασία. Οι δραστηριότητες διαχείρισης ενός αρχαιολογικού πάρκου θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη σύγκρισης με τις πολυάριθμες μεταβλητές που αλληλεπιδρούν σε μια περιοχή, υποχρεώνοντας αποτελεσματικά την εξατομίκευση κατά περίπτωση των συγκεκριμένων τρόπων παρέμβασης. Κάποιος πρέπει να απομακρυνθεί από μια πολύ συγκεκριμένη έννοια των «ελάχιστων προτύπων» ή από την τάση να προτείνει «εγχειρίδια διαχείρισης» που να ισχύουν για πάντα. Μόλις διασφαλιστούν ορισμένες ανάγκες προτεραιότητας, η μόνη δυνατότητα είναι να ενεργοποιηθεί μια αυστηρή σύγκριση μεταξύ των πολυάριθμων αναγκών, θεμάτων και αξιών που εμπλέκονται στην περιοχή ενός αρχαιολογικού πάρκου με στόχο την εξατομίκευση ενός σχεδίου εργασίας που θα μπορεί να θέτει, να διαχειρίζεται και να σχεδιάζει μεταμορφώσεις του τοπίου που να είναι στις μέρες μας ακόμη πιο επιταχυνόμενες.

2.3. Ιδέες και έργα για ένα Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης

2.3.1 Λειτουργίες, σκοπός και χαρακτηριστικά του Σχεδίου Διαχείρισης

Το σχέδιο διαχείρισης είναι κατά κύριο λόγο ένα όργανο που αξιολογεί ολιστικά όλες τις πτυχές της ανάπτυξης ενός αρχαιολογικού χώρου και παρέχει ένα συγκεκριμένο σύνολο μέτρων, στρατηγικές και δραστηριότητες που θα διασφαλίσουν την αποτελεσματική και έγκαιρη διατήρηση πολλαπλών υλικών και άυλων αξιών που κατέχουν τα αρχαιολογικά πάρκα. Εξαιτίας αυτού, είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί ότι το σχέδιο διαχείρισης είναι σύμφωνο με ένα ρεαλιστικό πλαίσιο. Για να είναι επίκαιρο και ρεαλιστικό, το σχέδιο διαχείρισης πρέπει να εναρμονιστεί με όλους τους κανονισμούς και τα

έγγραφα που σχετίζονται με τη διαχείριση της πολιτιστικής (και αρχαιολογικής) κληρονομιάς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Αυτό σημαίνει ότι ένα σχέδιο διαχείρισης ενός αρχαιολογικού πάρκου δεν πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με το νομοθετικό πλαίσιο, τις αναπτυξιακές πολιτικές και τα έγγραφα στρατηγικής και σχεδιασμού υψηλότερου επιπέδου. Το σχέδιο διαχείρισης είναι ένα εργαλείο που πρέπει να συνοψίζει και να ενσωματώνει τις δραστηριότητες οικονομικού και εδαφικού σχεδιασμού των κεντρικών και τοπικών κυβερνήσεων.

Το σχέδιο διαχείρισης είναι ένα «ζωντανό» έγγραφο που αντιστοιχεί στις ανάγκες και τις αναπτυξιακές δραστηριότητες που πρέπει να πραγματοποιηθούν σε ένα αρχαιολογικό πάρκο. Επομένως, ένα σχέδιο διαχείρισης πρέπει να ρυθμίζει τη διαχείριση ενός αρχαιολογικού πάρκου με τέτοιο τρόπο ώστε οι πόροι να είναι σαφώς διαθέσιμοι και να παρέχει καθοδήγηση στους διαχειριστές με τη μορφή πλαισίου για τις καθημερινές λειτουργίες. Οι βασικές λειτουργίες του Σχεδίου Διαχείρισης αντικατοπτρίζονται επομένως στα εξής:

- καθορισμός προτύπων για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων με βασικό στόχο την προστασία - κατάλληλους κανόνες, περιορισμούς και κανονισμούς, και τη μέθοδο θεσμικής προστασίας
- καθορισμός στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών για την κατεύθυνση της συνολικής ανάπτυξης του αρχαιολογικού πάρκου
- ιεράρχηση των εργασιών διαχείρισης για την επίτευξη των στόχων των αρχαιολογικών πάρκων
- συντονισμός και διευθέτηση δραστηριοτήτων διαφόρων φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών) στην περιοχή του αρχαιολογικού πάρκου
- βελτίωση της χρήσης των οικονομικών πόρων και των πόρων προσωπικού
- μέσα επικοινωνίας, συντονισμού και ρύθμισης του διαλόγου μεταξύ διαφόρων θεσμικών φορέων και αναπτυσσόμενων φορέων.

Ένα σχέδιο διαχείρισης μπορεί επίσης να λειτουργήσει ως ένα είδος δημόσιας σύμβασης μεταξύ του διαχειριστή, των τοπικών κοινοτήτων και των επισκεπτών σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης και προστασίας ενός αρχαιολογικού πάρκου στο μέλλον. Επομένως, ένα σχέδιο διαχείρισης μπορεί να παρέχει έναν τρόπο και να είναι ένα είδος μεθόδου σύμφωνα με το οποίο το κοινό μπορεί να εξετάζει τις αποφάσεις διαχείρισης και μέσω μιας συμμετοχικής προσέγγισης να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων και τελικά να παρακολουθεί την επίτευξη των στόχων.

Σκοπός του Σχεδίου Διαχείρισης

Ο σκοπός του σχεδίου διαχείρισης των Αρχαιολογικών Πάρκων είναι η παροχή μέτρων και δραστηριοτήτων προστασίας και ανάπτυξης του αρχαιολογικού πάρκου και ο καθορισμός στρατηγικών και οδηγιών εφαρμογής για την ολοκληρωμένη συντήρηση του μνημείου. Ομοίως, ο σκοπός της κατάρτισης ενός σχεδίου διαχείρισης είναι η προετοιμασία μιας βραχυπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης στρατηγικής για τη διαχείριση και συντήρηση του αρχαιολογικού πάρκου. Το σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει να εξισορροπεί τα διαφορετικά ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και της αρχαιολογικής κληρονομιάς και έτσι να κατευθύνει την ανάπτυξη του αρχαιολογικού χώρου και τα οφέλη σχεδιασμού για την ευρύτερη περιοχή και τον πληθυσμό της. Το σχέδιο διαχείρισης πρέπει να καθορίζει το κύριο πλαίσιο εργασίας, λειτουργίας και ανάπτυξης του πάρκου. Να καθορίζει ποιος βρίσκεται πίσω από την ιδέα και να υποστηρίζει την ίδρυσή της ή τον σχεδιασμό του πάρκου - πολιτεία, τοπική κοινότητα, έρευνα, εκπαίδευση, μουσειακές οργανώσεις· τι μοντέλο και μέθοδο διαχείρισης του πάρκου θα έχει ή σχεδιάζεται να έχει (χρηματοδότηση, είδος υπηρεσίας, μέθοδος διαχείρισης - δημόσιο, ιδιωτικό, δημόσιο-ιδιωτικό, παραχώρηση).

Το σχέδιο διαχείρισης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τους ακόλουθους σημαντικούς καθοριστικούς παράγοντες για την αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων:

- τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν μέρος της λύσης στις προκλήσεις που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη και όχι εμπόδιο, και ως εκ τούτου συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη·
- η αρχαιολογική κληρονομιά προσφέρει νέες ευκαιρίες ανάπτυξης και οφέλη για την ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής και της τοπικής κοινωνίας και κατ' επέκταση την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής.

Φάσεις ανάπτυξης του Σχεδίου Διαχείρισης

Λαμβάνοντας υπόψη τις λογικές ανάπτυξης, τη λειτουργία και το σκοπό καθώς και τους τρόπους διασφάλισης της συνάφειας και της υλοποίησης του σχεδίου διαχείρισης, είναι δυνατό να καθοριστούν τα βασικά στάδια ανάπτυξης του Σχεδίου. Η διαδικασία σχεδιασμού και ανάπτυξης του σχεδίου διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου περιλαμβάνει πολλά βασικά μέρη που μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρία επίπεδα ως εξής: συλλογή πληροφοριών/δεδομένων, χαρτογράφηση αρχαιολογικών αξιών, ανάλυση (αξίες, συνθήκες και πλαίσιο διαχείρισης) και λήψη αποφάσεων.

Η ανάπτυξη ενός σχεδίου διαχείρισης βασίζεται στην ποιότητα των δεδομένων που συλλέγονται. Σε αυτό το πλαίσιο, μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στη διεξαγωγή συνδυασμού έρευνας γραφείου και πεδίου. Η προτιμώμενη μέθοδος είναι η χαρτογράφηση αρχαιολογικών στοιχείων και σχετικών

χωρικών στοιχείων στο χώρο και τη γύρω περιοχή, όπως η κάλυψη γης και οι κοινωνικές, επιχειρηματικές εγκαταστάσεις και άλλα. Είναι επιθυμητό τα χαρτογραφημένα περιεχόμενα να εισάγονται σε μια χωρική βάση δεδομένων (GIS). Στη συνέχεια, αυτή η βάση δεδομένων μπορεί να ενημερώνεται συνεχώς και να χρησιμοποιείται για διάφορους σκοπούς (π.χ. κατά τη δημιουργία άλλων εγγράφων, το σχεδιασμό αρχαιολογικών χαρτών, τα συστημικά δεδομένα, χρήση για επιστημονικούς σκοπούς κ.ά.). Κατά την εξέταση του βέλτιστου τρόπου χωρικών αρχαιολογικών πληροφοριών, η παρουσίαση χωρικών δεδομένων σε ένα αρχαιολογικό πλαίσιο πρέπει απαντά συχνότερα στα ερωτήματα *πού, τι και πότε*. Το ερώτημα *πού* αναφέρεται στην τοποθεσία, το *πότε* στην ιστορία της τοποθεσίας και το *τι* στον ορισμό μέσω θεματικών ιδιοτήτων. Στην αρχαιολογική έρευνα, το GIS παρέχει λοιπόν ένα είδος παραθύρου στο ανθρώπινο παρελθόν παρατηρώντας τις χωρικές σχέσεις ανθρώπων και χώρου. Το αποτέλεσμα της χαρτογράφησης των αρχαιολογικών χώρων είναι ένας αρχαιολογικός χάρτης. Ως εκ τούτου, οι αρχαιολογικοί χάρτες αποτελούν βοηθητικό εργαλείο διαχείρισης και σχεδιασμού της πολιτιστικής κληρονομιάς για τη μελλοντική ανάπτυξη των αρχαιολογικών χώρων και γίνονται με βάση υπάρχουσες μελέτες και επιτόπια έρευνα, η οποία περιλαμβάνει όλα τα τελευταία δεδομένα. Σε ό,τι αφορά τις εργασίες γραφείου, είναι απαραίτητη η επισκόπηση της σχετικής επιστημονικής βιβλιογραφίας, των εγγράφων στρατηγικού και χωροταξικού σχεδιασμού, του νομοθετικού πλαισίου, του χωροταξικού και τουριστικού πλαισίου ανάπτυξης του αρχαιολογικού χώρου. Η υπάρχουσα έτοιμη τεκμηρίωση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη διαδικασία κατάρτισης του σχεδίου διαχείρισης, η οποία μπορεί να χωριστεί σε μη αρχαιολογικά και αρχαιολογικά τεκμηριωμένα. Η μη αρχαιολογική τεκμηρίωση και τα δεδομένα της θα πρέπει να αποτελούνται από τη συλλεγμένη διαθέσιμη επαγγελματική βιβλιογραφία για το ιστορικό πλαίσιο και τις υπάρχουσες χωρικές σχέσεις του χώρου με τη γύρω περιοχή, χωρικά χαρακτηριστικά κ.λπ. Είναι επιθυμητό να συλλέγονται δεδομένα που σχετίζονται με την ανάλυση του αναπτυξιακού πλαισίου. Δεδομένου ότι το σχέδιο διαχείρισης γίνεται κυρίως για τη διατήρηση της αρχαιολογικής κληρονομιάς και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της, είναι επίσης απαραίτητο να συλλεχθεί η υπάρχουσα αρχαιολογική τεκμηρίωση, η οποία επισημαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	
Μη αρχαιολογική τεκμηρίωση	• νόμοι και νομικές πράξεις που προστατεύουν την πολιτιστική κληρονομιά • φωτογραφική τεκμηρίωση μιας (ευρύτερης) περιοχής • δεδομένα για τις φυσικές συνθήκες της ευρύτερης περιοχής - ιδιαίτερα σημαντικά για τον σχεδιασμό της διατήρησης και προστασίας σε περίπτωση φυσικών κινδύνων, • προσβασιμότητα και συνδεσιμότητα κυκλοφορίας, • τουριστικό πλαίσιο - τουριστική κίνηση (αφίξεις και διανυκτερεύσεις) για την πόλη στην οποία βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος, δεδομένα για το μερίδιο των τουριστών με πολιτιστικά κίνητρα, δεδομένα για τις δυνατότητες διαμονής και τις βοηθητικές τουριστικές υποδομές κ.λπ. • δεδομένα για πολιτιστικούς φορείς (θεσμικούς και μη), • σχετική τεκμηρίωση χωροταξικού σχεδιασμού (και άλλη τεκμηρίωση που ρυθμίζει τη χρήση γης) και τεκμηρίωση στρατηγικού σχεδιασμού, • χαρτογραφική αναπαράσταση χρήσης γης, • γεωλογικός χάρτης, • δεδομένα και τεκμηρίωση για έργα που υλοποιούνται επί του παρόντος και σχετίζονται με τον σχεδιασμό της ανάπτυξης της περιοχής του αρχαιολογικού πάρκου, • Εκθέσεις Κατάστασης Περιβάλλοντος • Εκθέσεις αξιολόγησης κινδύνου.
Αρχαιολογική καταγραφή	• τεκμηρίωση σχετικά με τη διενεργηθείσα αρχαιολογική έρευνα, • αρχαιολογικός χάρτης του χώρου, • αρχαιολογικός χάρτης της περιοχής, χάρτης του αρχαιολογικού δυναμικού του χώρου και της επικράτειας, • αρχαιολογικός προγνωστικός χάρτης της τοποθεσίας και της επικράτειας, • χάρτης της αρχαιολογικής ευπάθειας του χώρου και της επικράτειας, • χάρτης του αρχαίου οδικού συστήματος, • επιστημονική αρχαιολογική βιβλιογραφία και πηγές, • αρχαιολογική φωτογραφική τεκμηρίωση (ολόκληρο και τμήμα του χώρου και μεμονωμένα ευρήματα), • ημερολόγια πεδίου από διενεργηθείσα έρευνα.

Πίνακας 1. Μη αρχαιολογική και αρχαιολογική τεκμηρίωση

Στο αναλυτικό μέρος του σχεδίου διαχείρισης, είναι απαραίτητο να γίνει ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης του αρχαιολογικού χώρου, του επιπέδου προστασίας, των μεθόδων διαχείρισης, της αξιοποίησης του τουρισμού και του εξοπλισμού υποδομής. Όπως και στο κομμάτι της συλλογής δεδομένων, είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί ικανοποιητικός βαθμός συμμετοχής κατά το αναλυτικό μέρος. Η συμμετοχική προσέγγιση απομακρύνεται από την παραδοσιακή προσέγγιση από πάνω προς τα κάτω κατά τη διεξαγωγή αναλύσεων και τη διαδικασία σύνταξης του εγγράφου και εμπλέκει ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων στη διαδικασία σχεδιασμού. Τα κύρια πλεονεκτήματα

αυτής της προσέγγισης είναι η καλύτερη γνώση των πραγματικών αναπτυξιακών προβλημάτων, η δημιουργία μιας ισχυρής βάσης για παρεμβάσεις της κοινότητας, η έγκαιρη δημόσια συμμετοχή και η παροχή ευκαιρίας σε όλους τους ενδιαφερόμενους να εκφράσουν τις απόψεις και τις ιδέες τους και τη συμμετοχή άλλων (πολιτικών και ιδιωτικών) φορέων. Συνιστάται η εφαρμογή της μεθόδου ανάλυσης παραδειγμάτων καλής πρακτικής, η οποία προϋποθέτει σύγκριση με παραδείγματα που γίνονται αντιληπτά ή αναγνωρίζονται ως τα καλύτερα στην πράξη. Με αυτόν τον τρόπο, είναι δυνατό να αποκτηθούν ιδέες και αρχές για την προσέγγιση της οργάνωσης των αρχαιολογικών χώρων σχετικά με τους διαθέσιμους πόρους, το πλαίσιο και τις δυνατότητες οργάνωσης της διαχείρισης του χώρου.

Μετά τη διεξαγωγή των αναλύσεων, το τελευταίο βήμα στη διαδικασία κατάρτισης του σχεδίου διαχείρισης είναι ο καθορισμός ενός σχεδίου δράσης με αναπτυξιακούς στόχους, μέτρα και δραστηριότητες. Το σχέδιο δράσης πρέπει να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις που έχουν εντοπιστεί και τις ευκαιρίες και προτεραιότητες για την περαιτέρω ανάπτυξη του αρχαιολογικού πάρκου και να προσδιορίζει τα σχετικά εμπλεκόμενα μέρη και τους πόρους που απαιτούνται για την υλοποίηση καθορισμένων δραστηριοτήτων. Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό το σχέδιο διαχείρισης να ορίζει δείκτες υλοποίησης που πρέπει να έχουν τη μορφή ποσοτικά και ποιοτικά μετρήσιμων δεδομένων, επιτρέποντας έτσι την παρακολούθηση, την αναφορά και την αξιολόγηση της απόδοσης για την επίτευξη των καθορισμένων αναπτυξιακών στόχων. Η δημόσια διαβούλευση και η τελική έγκριση θα πρέπει να γίνουν πριν από την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης. Η τελευταία φάση της ανάπτυξης του σχεδίου διαχείρισης σχετίζεται με την εφαρμογή και την αξιολόγησή του. Χαρακτηριστικό αυτής της φάσης είναι ότι έχει ήδη αναπτυχθεί και παρουσιαστεί στο κοινό σχέδιο διαχείρισης. Ως μέρος αυτής της φάσης πραγματοποιούνται δραστηριότητες μέτρησης καθορισμένων δεικτών υλοποίησης και συνεχούς αναφοράς για τα αποτελέσματά τους. Με βάση τα μετρημένα και αξιολογημένα αποτελέσματα των δεικτών υλοποίησης, είναι δυνατό να γίνουν αλλαγές στο σχέδιο δράσης και να επηρεαστεί έτσι η αλλαγή του περιεχομένου του σχεδίου διαχείρισης.

Προκειμένου να επικαιροποιηθεί και να εναρμονιστεί το σχέδιο διαχείρισης με το πραγματικό πλαίσιο και τις προκλήσεις κατά τη διάρκεια ολόκληρης της διαδικασίας ανάπτυξης και υλοποίησης, μπορούν να διακριθούν τρεις φάσεις (βλ. παρακάτω).

ΦΑΣΗ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ
1. Φάση ανάπτυξης ικανοτήτων	• διαμόρφωση του γνωστικού πλαισίου • συλλογή μη αρχαιολογικής και αρχαιολογικής τεκμηρίωσης • διεξαγωγή κοινωνικοδημογραφικής έρευνας • σύγκριση με προηγούμενη επιστημονική έρευνα • αύξηση της περιέργειας και της ευαισθητοποίησης του κοινού - προσδοκίες των ντόπιων και των ενδιαφερομένων σχετικά με το τι είναι το σχέδιο και τι είναι απαραίτητο να συμπεριληφθεί στο σχέδιο διαχείρισης • συμμετοχικές δραστηριότητες - εργαστήρια, συναντήσεις με εμπλεκόμενα μέρη, συνεντεύξεις • δημιουργία στρατηγικής επικοινωνίας-συμμετοχής • καθορισμός παραδόσεων, απαιτήσεων έργου και προγραμματισμός δραστηριοτήτων έργου • διεξαγωγή αρχικών αναλύσεων.
2. Φάση σχεδιασμού	• λεπτομερής ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης από επαγγελματίες και σε συνεργασία με τα κύρια εμπλεκόμενα μέρη • ανάλυση της μνημειακής αξίας του αρχαιολογικού χώρου • ανάλυση της υπάρχουσας διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου • συμμετοχικές δραστηριότητες για τη διασφάλιση της ένταξης του κοινού και την αξιολόγηση της δημιουργίας του σχεδίου διαχείρισης • καθορισμός ενός συνόλου αναπτυξιακών στόχων, μέτρων και δραστηριοτήτων • ορισμός δεικτών υλοποίησης
3. Εκτέλεση και Αξιολόγηση του Σχεδίου	• μέτρηση των δεικτών υλοποίησης • συνεχής υποβολή εκθέσεων σχετικά με τα αποτελέσματα της μέτρησης των δεικτών υλοποίησης • αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της μέτρησης των δεικτών υλοποίησης και προτάσεις για αναθεώρηση του σχεδίου δράσης.

Πίνακας 2. Φάσεις και δραστηριότητες

Συμμετοχή των εμπλεκόμενων στη διαδικασία σχεδιασμού

Η προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω, τυπική για τον τοπικό χωροταξικό σχεδιασμό δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί μηχανικά, επειδή υπάρχουν περιορισμοί που επιβάλλονται με τη μορφή προστασίας. Η επιτυχία της προσέγγισης από κάτω προς τα πάνω έγκειται σε εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα ανάπτυξης ικανοτήτων, δημιουργώντας ευκαιρίες για το κοινό να συνεργάζεται ισότιμα στη διαχείριση των πάρκων με την ιδέα να «δημιουργηθεί» το αρχαιολογικό πάρκο ως μέρος της τοπικής κοινότητας. Είναι απαραίτητο να μεταδοθεί το μήνυμα ότι η τοπική κοινωνία είναι υπεύνη για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των μελλοντικών γενεών του πάρκου.

Η τοπική κοινωνία είναι κοινωνικά βιώσιμη ανεξαιρέτως εάν εμπλέκεται στο σχεδιασμό αναπτυξιακών διαδικασιών και δραστηριοτήτων στον χώρο. Η συμμετοχική προσέγγιση συμβάλλει στη σύνδεση διαφόρων σχετικών φορέων, στον εντοπισμό πρόσθετων ευκαιριών για ανάπτυξη, στην αύξηση της δημοκρατίας, στην ανάδειξη πιθανών προβλημάτων ευάλωτων ομάδων και στην τοποθέτηση του συνόλου της αλληλεπίδρασης στο πλαίσιο του χώρου που αποτελεί αντικείμενο σχεδιασμού. Βασική παράμετρος σε αυτή την πρόθεση μπορεί να αναγνωριστεί η αλληλεπίδραση μη κυβερνητικών και κρατικών φορέων υπέρ της διατήρησης και ανάδειξης της αρχαιολογικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Δεδομένου ότι πρόκειται για μια αποκεντρωμένη προσέγγιση, ο σχεδιασμός πρέπει να ξεκινά απευθείας από τους εμπλεκόμενους φορείς. Εφόσον τα μέλη εμπλέκονται άμεσα στη διαδικασία σχεδιασμού, τότε οι στόχοι είναι γενικά πιο ρεαλιστικοί. Λόγω της ενίσχυσης της κοινωνικής πτυχής με τη μορφή εμπλοκής του τοπικού πληθυσμού, επιτυγχάνεται η συμβολή στην ποιότητα του σχεδίου διαχείρισης και κατά συνέπεια στη βιωσιμότητα της οργάνωσης της διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου.

Για τη βελτίωση της συμμετοχής του κοινού στη διαχείριση του αρχαιολογικού χώρου προτείνονται οι ακόλουθες δραστηριότητες:

- αύξηση της ευαισθητοποίησης και της ικανότητας της τοπικής κοινότητας για διατήρηση, ερμηνεία και χρήση της κληρονομιάς μέσω της διοργάνωσης ενημερωτικών εκδηλώσεων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και εργαστηρίων·
- διεξαγωγή έρευνας ερωτηματολογίου για τη λήψη προτάσεων σχετικά με τις δυνατότητες και την ποιότητα της συμμετοχής του κοινού στη διαχείριση του αρχαιολογικού χώρου·
- εμπλοκή του κοινού στην αξιοποίηση και ερμηνεία του πάρκου μέσω της διεξαγωγής κοινής ανάλυσης SWOT·
- ανοιχτός διάλογος μέσω εργαστηρίων/ομάδων εστίασης ώστε το κοινό να αναγνωρίσει πιθανούς συνεργάτες για την ανάπτυξη πάρκων ή την εισαγωγή νέων προγραμμάτων και έργων.

Ωστόσο, είναι δυνατή η συμμετοχή του κοινού και η προσέγγιση των εμπλεκόμενων μελών στη διοργάνωση εργαστηρίων και συναντήσεων ομάδων για ανοιχτό διάλογο σχετικά με το μέλλον των αρχαιολογικών πάρκων. Με τη συγκέντρωση στοιχείων όλων των συμμετεχόντων παραγόντων, δημιουργείται μια βάση δεδομένων με τα στοιχεία των ενδιαφερομένων, και συστηματοποιείται η ενσωμάτωσή τους στο σχέδιο διαχείρισης. Σε αυτό το πλαίσιο, συνιστάται η συγκρότηση μιας «Ομάδας Εργασίας» για τη συγκέντρωση αυτών που ενδιαφέρονται για εθελοντική

συμμετοχή και την παροχή προτάσεων σχετικά με τη διαχείριση του πάρκου. Εκτός από τη διαδικασία ανάπτυξης, η συμμετοχή των εμπλεκόμενων επεκτείνεται και στη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων διαχείρισης και ανάπτυξης και στα επόμενα βήματα με τη συμμετοχή διαφορετικών ενδιαφερομένων, το Σχέδιο σκοπεύει να συμβάλλει στην εισαγωγή των αρχαιολογικών πάρκων στο πλαίσιο ενός ολιστικού έργου πολιτιστικού τουρισμού. Ο απώτερος στόχος της συγκέντρωσης των σχετικών εμπλεκόμενων είναι να συμβάλει στην ισορροπία μεταξύ της βιώσιμης διατήρησης και της ανάπτυξης του οικονομικού και κοινωνικού δυναμικού της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητη η συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων υπουργείων, των περιφερειακών και τοπικών δημόσιων αρχών και της κοινωνίας των πολιτών. Με αυτόν τον τρόπο, τα αρχαιολογικά πάρκα και η πολιτιστική κληρονομιά θα έρθουν στο επίκεντρο της τοπικής καθημερινότητας, της οικονομίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη και ενσωματώνοντας τις εισροές των εταίρων, ο παρακάτω πίνακας προτείνει τα εμπλεκόμενα μέρη που θα πρέπει να συμμετάσχουν στην όλη διαδικασία κατάρτισης του σχεδίου διαχείρισης αλλά και στην ανάπτυξη του αρχαιολογικού πάρκου.

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
• κλαδικά αρμόδια υπουργεία • φορείς διατήρησης αρμόδιοι για την περιοχή όπου βρίσκεται το αρχαιολογικό πάρκο • εθνικές/περιφερειακές/τοπικές δημόσιες αρχές • πολιτιστικά ιδρύματα (μουσεία, βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα...) • ιδρύματα και κέντρα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και επιστημονικής έρευνας • εκπαιδευτικά ιδρύματα • τοπικά και περιφερειακά τουριστικά συμβούλια • δημόσια ταξιδιωτικά γραφεία	• Σύστημα άμεσα εμπλεκόμενων εταιρειών (αποκατάσταση, έρευνα, σχεδιασμός έργων, επαγγελματική υποστήριξη, ενίσχυση ...) αρμόδια υπουργεία • σύστημα εταιρειών που δεν εμπλέκονται άμεσα (εστιατόρια, τρόφιμα και κρασί, χειροτεχνίες...) • ιδιωτικά ταξιδιωτικά γραφεία • ιδιωτικές επιχειρήσεις πολιτισμού • ιδρυτές/επενδυτές/χρηματοδότες	• οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. στον τομέα του πολιτισμού και της τέχνης, της εκπαίδευσης, της επιστήμης και της έρευνας, της αειφόρου ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος και της φύσης, της προστασίας και της διάσωσης, του αθλητισμού, της πνευματικότητας...) • τοπική κοινότητα • ενδιαφερόμενοι αρχαιολόγοι, ιδιώτες, άλλοι...

Πίνακας 3. Τα ενδιαφερόμενα μέρη που θα πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία συν-σχεδιασμού

Η εμπειρία δείχνει ότι όταν εξαιρούμε ορισμένες από τις εισηγμένες οντότητες από το σχέδιο διαχείρισης, δημιουργούνται ορισμένα προβλήματα. Επομένως, όλοι οι πιθανοί ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να αναλυθούν προσεκτικά για να αποφευχθούν τέτοιες καταστάσεις. Ταυτόχρονα, κάθε εμπλεκόμενη οντότητα μπορεί να προσφέρει ορισμένα οφέλη στην ανάπτυξη ή/και την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης. Αυτό το όφελος μπορεί να φανεί σε μια ποικιλία πόρων όπως γνώση, εξοπλισμός, χώρος έρευνας ή φιλοξενία ομάδων εργασίας κ.λπ. Η συγκέντρωση διαφορετικών εμπλεκόμενων διαφορετικών ενδιαφερόντων μπορεί να είναι πολύ απαιτητική και δύσκολη, επομένως τα ίδια τα αποτελέσματα και τα δεδομένα που λαμβάνονται μπορεί να μην είναι ικανοποιητικά. Ως μία από τις επιλογές από αυτή την άποψη, οι Ιταλοί εταίροι προτείνουν την πρόσληψη ενός εξωτερικού (ουδέτερου) ηγέτη που μπορεί να διασφαλίσει την ουδετερότητα. Ένα τέτοιο άτομο πρέπει να έχει καλές επικοινωνιακές δεξιότητες, να κατανοεί τα προβλήματα και τα ενδιαφέροντα των μεμονωμένων ενδιαφερομένων και να βρίσκει λύσεις για να ενώσει τα ατομικά συμφέροντα και να συμβάλλει στην ποιότητα του σχεδίου διαχείρισης και κατά συνέπεια στον σχεδιασμό της ανάπτυξης του αρχαιολογικού πάρκου.

Ένας αρχαιολόγος πρέπει να έχει πολύ σημαντικό ρόλο στο έργο της Ομάδας Εργασίας. Αυτή είναι μια εξαιρετικά σημαντική στιγμή στην όλη διαδικασία. Η σημασία των αρχαιολόγων στο έργο της ομάδας εργασίας αντανακλάται στην ανάπτυξη γνωστικών πλαισίων που βασίζονται στη γνώση για τον αρχαιολογικό χώρο. Όπως τονίσαμε προηγουμένως, οι αρχαιολόγοι είναι οι μεγαλύτεροι υποστηρικτές των αρχαιολογικών χώρων επειδή το έργο τους συγκεντρώνει νέες γνώσεις για τους χώρους τις παρουσιάζει στο κοινό και χρησιμοποιείται για την περαιτέρω αξιοποίηση της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Ο αρχαιολόγος μπορεί επομένως να κατευθύνει το έργο της Ομάδας Εργασίας προς τη βιώσιμη αρχή της διατήρησης, προστασίας και αξιοποίησης της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Επιπλέον, ο ρόλος των αρχαιολόγων στο έργο της Ομάδας Εργασίας αντικατοπτρίζεται στη συνεκτίμηση των ιδιαιτεροτήτων της ευρύτερης περιοχής, στον καθορισμό αποτελεσματικών μορφών συνεργασίας, στην ανάπτυξη ενός «μουσειολογικού» έργου για την προετοιμασία της περιοχής του πάρκου και στη συμβολή της εκπαιδευτικής δραστηριότητας και μεταφορά για την εκπαιδευτική λειτουργία του αρχαιολογικού πάρκου. Η συμμετοχή του κοινού και η προσέγγιση των ενδιαφερομένων είναι δυνατή μέσω των ακόλουθων μεθόδων: ομάδες εστίασης, συμμετοχικά εργαστήρια, συναντήσεις και «στρογγυλά τραπέζια», συνεντεύξεις με ειδικούς, υπαίθρια εργαστήρια με στόχο τη δημιουργία ικανοτήτων και τη συλλογή πληροφοριών από τον τοπικό πληθυσμό, έρευνες για τον τοπικό πληθυσμό και ανεπίσημες διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Οργάνωση της Διαχειριστικής Δομής του Αρχαιολογικού Πάρκου

Μια σημαντική λειτουργία του σχεδίου διαχείρισης είναι η διευθέτηση της διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου τις επόμενες περιόδους. Το σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει να καλύπτει το θέμα που σχετίζεται με την οργανωτική δομή του αρχαιολογικού πάρκου. Οι πιλοτικές περιοχές του έργου TRANSFER βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης και αξιοποίησης των δυνατοτήτων της αρχαιολογικής κληρονομιάς (σε οργανωτική, υποδομή, οικονομική, κοινωνική και συμμετοχική πτυχή). Επιπλέον, βρίσκονται σε περιοχές διαφορετικού βαθμού ανάπτυξης και υπάρχουν ορισμένες διαφορές στο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο. Η εν λόγω κατάσταση απαιτεί την πρόταση ενός μοντέλου οργανωτικής δομής που θα είναι δυνατό να εφαρμοστεί όσο το δυνατόν πιο ευέλικτα για τη διαχείριση όλων των πιλοτικών περιοχών. Η οργανωτική δομή θα πρέπει πρωτίστως να εναρμονίζεται σύμφωνα με τις ανάγκες και τους στόχους της διαχείρισης των αρχαιολογικών χώρων. Για το λόγο αυτό, δεν υπάρχει καθολικά εφαρμόσιμη οργάνωση δομών για όλα τα αρχαιολογικά πάρκα. Η οργανωτική δομή εξαρτάται επίσης από πτυχές όπως το πλαίσιο ανάπτυξης, το υπάρχον επίπεδο αξιοποίησης των αρχαιολογικών χώρων, το νομοθετικό πλαίσιο, ο αριθμός των πιθανών ενδιαφερομένων, η διαφοροποίηση του δικτύου των ενδιαφερομένων κ.λπ. Ωστόσο, δεδομένων των κύριων λειτουργιών των αρχαιολογικών πάρκων, είναι δυνατό να εντοπίσει κανείς βασικούς τομείς διαχείρισης σύμφωνα με τους οποίους μπορεί να προσεγγιστεί η διαμόρφωση της οργανωτικής δομής του αρχαιολογικού πάρκου. Όλα αυτά είναι σημαντικοί καθοριστικοί παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την πρόταση ενός μοντέλου οργανωτικής δομής για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων. Σε αυτή τη φάση του έργου προτείνεται ένα μοντέλο οργανωτικής δομής σχετικά με τις προσδιοριζόμενες λειτουργίες και κατευθύνσεις ανάπτυξης αρχαιολογικών χώρων, ώστε να μπορεί να συμβάλει στο να είναι η προτεινόμενη οργανωτική δομή ευέλικτη, προσαρμόσιμη και επαρκώς συγκεκριμένη όσον αφορά το προσωπικό, τη γνώση και τις ανάγκες στο πλαίσιο της διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου. Γενικά, η πιο αποτελεσματική οργάνωση της διοικητικής δομής είναι αυτή που μπορεί να ανταποκριθεί και να επιτύχει τις προγραμματισμένες αναπτυξιακές δραστηριότητες (διαχείριση/διοικητικές, ερευνητικές, εκπαιδευτικές, υπηρεσίες, τουρισμός κ.λπ.). Η οργάνωση της δομής διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου πρέπει να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες της διοίκησης - πρέπει να επιτρέπει την εκτέλεση των πρωταρχικών λειτουργιών του αρχαιολογικού πάρκου, τις διοικητικές προϋποθέσεις της οργάνωσης και τις πρόσθετες δραστηριότητες.

Πίνακας 4 . Η πρόταση μοντέλου για την ίδρυση και οργάνωση μιας δομής διαχείρισης αρχαιολογικού πάρκου

Υπεύθυνος Αρχαιολογικού Πάρκου (Αρχαιολόγος)		
Κύριες Δραστηριότητες	Διαχείριση	Επιπλέον / περιστασιακές δραστηριότητες
• Φορέας/προσωπικό υπεύθυνο για την προστασία και τη συντήρηση • Φορέας/προσωπικό υπεύθυνο για τη διεξαγωγή έρευνας • Φορέας/προσωπικό υπεύθυνο για την τουριστική παρουσίαση • Φορέας/προσωπικό υπεύθυνο εκπαιδευτικών προγραμμάτων • Φορέας/προσωπικό υπεύθυνο για εργαλεία ΤΠΕ	• Φορέας/προσωπικό αρμόδιο για γενικές και διοικητικές υποθέσεις • Φορέας/προσωπικό υπεύθυνο για τα οικονομικά • Φορέας/προσωπικό υπεύθυνο για δραστηριότητες επικοινωνίας και προώθησης • Φορέας/προσωπικό υπεύθυνο για το ανθρώπινο δυναμικό	• εξωτερικό προσωπικό που εμπλέκεται στις περιστασιακές δραστηριότητες του αρχαιολογικού πάρκου
• Φορέας/προσωπικό σχεδιασμού και υλοποίησης αναπτυξιακών έργων		

2.3.2 Στόχοι και Στρατηγικές Κατευθύνσεις Διαχείρισης Αρχαιολογικών Πάρκων

Το σχέδιο διαχείρισης πρέπει να εναρμονίζεται με τους γενικούς στόχους της οργάνωσης του αρχαιολογικού πάρκου και ταυτόχρονα να καθορίζει συγκεκριμένους στόχους βάσει των οποίων θα συμβάλει στην επίτευξη των γενικών στόχων που αποτέλεσαν την κύρια ώθηση για την έναρξη της οργάνωσης. Επομένως, είναι απαραίτητο να κατανοηθούν πρωτίστως οι λόγοι και η σημασία της ίδρυσης και οι κύριοι κινητήριοι παράγοντες για την αξιοποίηση του δυναμικού των αρχαιολογικών χώρων και της κληρονομιάς μέσω της δημιουργίας αρχαιολογικών πάρκων. Στο πλαίσιο αυτό, είναι αναπόφευκτο να επισημανθεί ότι οι αρχαιολογικοί χώροι είναι ένα αναγνωρίσιμο χωρικό στοιχείο που παρέχει πρόσθετη αξία στο χωρικό πλαίσιο.

Η τοπική κοινωνία συνδέεται με αυτή την αξία και η αρχαιολογική κληρονομιά γίνεται μέρος της ταυτότητας της τοπικής κοινωνίας. Επιπλέον, η σημασία του αρχαιολογικού χώρου αντικατοπτρίζεται στο πλαίσιο ότι η διαχείριση της αρχαιολογικής κληρονομιάς χρησιμεύει ως ένα είδος εργαλείου για την ευαισθητοποίηση σχετικά με την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι Ιταλοί εταίροι επισημαίνουν την αξία «της βελτίωσης και της αύξησης της ευαισθητοποίησης από την τοπική κοινότητα» ως έναν από τους στόχους.

Προϋπόθεση για την επίτευξη αυτών των κοινωνικών στόχων της οργάνωσης του αρχαιολογικού πάρκου είναι η πρωταρχική προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς, λαμβάνοντας όμως υπόψη ότι η λογική της αμυντικής προστασίας υπερισχύει υπέρ της ενεργητικής προστασίας. Αυτό κατά συνέπεια θα συμβάλει στην αύξηση της προαναφερθείσας κατανόησης της αρχαιολογικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (δηλαδή της εκπαίδευσης του πληθυσμού) και με βάση όλα αυτά θα δημιουργήσει τη βάση για συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης περιοχής στην οποία υπάρχει το αρχαιολογικό πάρκο.

Αν συνοψίσουμε τα προαναφερόμενα, μπορούμε να επισημάνουμε τους γενικούς στόχους της ίδρυσης του αρχαιολογικού πάρκου που πρέπει να αναγνωρίζουν όλοι οι εταίροι και αυτοί είναι: η προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς, η συνεχής έρευνα και πρόοδος της γνώσης, η ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινοτήτων για την πολιτιστική κληρονομιά και τη συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη.

Αφού τεθεί ένα πλαίσιο κατανόησης, μπορούν να καθοριστούν οι στόχοι του σχεδίου διαχείρισης (ως εργαλείο και μέθοδος σχεδιασμού της ανάπτυξης του αρχαιολογικού χώρου) που θα καθοδηγήσει και θα καθορίσει τους στόχους ανάπτυξης και αξιοποίησης των αρχαιολογικών πάρκων στο μέλλον. Εκτός από τη διατήρηση των υλικών και άυλων πόρων της περιοχής, το σχέδιο διαχείρισης πρέπει επίσης να προσδιορίζει τον τρόπο διαχείρισης της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και της εδαφικής αλλαγής με τέτοιο τρόπο ώστε να εξισορροπούνται διαφορετικά συμφέροντα και να διατηρείται με την πάροδο του χρόνου η ακεραιότητα των αξιών που επιτρέπουν πρώτα στις τοποθεσίες να προσδιοριστούν οι ανάγκες διατήρησης με τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών και η βιώσιμη οικονομική χρήση της τοποθεσίας ως αγαθό. Οι στόχοι και οι δραστηριότητες των κυρίαρχων πτυχών της διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων σύμφωνα με τις εισροές των εταίρων παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα. Οι κυρίαρχες πτυχές που επισημαίνονται στον πίνακα συνδέονται στενά με τους προηγουμένως προσδιορισμένους γενικούς στόχους της ίδρυσης αρχαιολογικών πάρκων και ως εκ τούτου επιτρέπουν τη συγκεκριμενοποίηση πιθανών και απαραίτητων χαρακτηριστικών και συγκεκριμένων δραστηριοτήτων για τη διαχείριση του αρχαιολογικού πάρκου.

ΑΠΟΨΗ/ ΘΕΜΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Κοινωνία και Κουλτούρα	• προώθηση της δημόσιας χρήσης μέσω πολιτικών πρόσβασης • οργάνωση εκδηλώσεων και συναντήσεων αφιερωμένων στην πειραματική αρχαιολογία, την παραγωγική αρχαιολογία και γενικότερα στις πολιτιστικές δραστηριότητες • ευαισθητοποίηση σχετικά με την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς • οργάνωση νέου κοινωνικού περιεχομένου • ολοκληρωμένη προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς τόσο θεματικής όσο και εδαφικής	• δραστηριότητες προώθησης για την ευαισθητοποίηση του κοινού • οργάνωση και προσφορά υπηρεσιών δημόσιας χρήσης • εκπαίδευση για την πρόληψη καταστροφής των υποδομών του αρχαιολογικού χώρου • διευθέτηση θεματικών αρχαιολογικών μονοπατιών • προσαρμογή κοινωνικού περιεχομένου για άτομα με αναπηρίες και άτομα με μειωμένη κινητικότητα • ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για πολυαισθητηριακές διαταραχές και τυφλούς και άτομα με μειωμένη όραση • ανασυγκρότηση και σκηνοθεσία ιστορικών γεγονότων • διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων
Επιστήμη και έρευνα	• Προώθηση της επιστημονικής έρευνας που στοχεύει στην ανάπτυξη και στην απόκτηση νέας αρχαιολογικής κληρονομιάς αναλύοντας τη «δυναμική» παρουσία θαμμένων αρχαιολογικών δομών • προώθηση της έρευνας σε θέματα διατήρησης και της σχέσης με την τεχνολογική και οικονομική ανάπτυξη • προώθηση της ερευνητικής δραστηριότητας σε σχέση με τις νέες τεχνολογίες που εφαρμόζονται στην πολιτιστική κληρονομιά	• διεξαγωγή πολιτικών ανάπτυξης και εφαρμογής πόρων αρχαιολογικής έρευνας • δημόσια παρουσίαση επιστημονικών αποτελεσμάτων • εφαρμογή ερευνητικών αποτελεσμάτων για σκοπούς ανάπτυξης, ερμηνείας και τουρισμού • διεξαγωγή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στο χώρο • συμμετοχή εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε ερευνητικές δραστηριότητες

Προστασία και φυσικό περιβάλλον	• διαφύλαξη της αρχαιολογικής κληρονομιάς • βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος	• διατήρηση και προστασία της αρχαιολογικής, πολιτιστικής και φυσιοκρατικής κληρονομιάς • δραστηριότητες εξωραϊσμού του χώρου • καλλιέργεια αυτοφυών φυτών • προστασία της χλωρίδας και της πανίδας • δράσεις από κοινού καθαρισμού και συντήρησης του περιβάλλοντος (ευρύτερου) χώρου για την εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας
Οικονομία	• προώθηση πολιτιστικών υπηρεσιών • δημιουργία μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης ευνοώντας και αναδιοργανώνοντας τις οικονομικές δραστηριότητες • τουριστική ερμηνεία και παρουσίαση • δημιουργία μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης ενισχύοντας την αξιοποίηση μέσω της χρήσης εργαλείων ΤΠΕ	• ρύθμιση κανόνων τα εισιτήρια και τις τιμές των εισιτηρίων • διαχείριση και οργάνωση του ανθρώπινου δυναμικού • δημιουργία προγράμματος τουριστικού ξεναγού με διερμηνεία • δημοσιονομικές πολιτικές

Πίνακας 5. Χαρακτηριστικοί στόχοι και δραστηριότητες των κυρίαρχων πτυχών/θεμάτων της διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου

Ως εκ τούτου, οι κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη του σχεδίου διαχείρισης θεωρούνται ως:

- δημιουργία οράματος και στρατηγικού πλαισίου (στρατηγικές, μέθοδοι, εργαλεία, δράσεις και έργα, πηγές χρηματοδότησης και χρόνος) για τη βιώσιμη ανάπτυξη την επόμενη περίοδο σύμφωνα με τις διεθνείς αρχές, αλλά και τις τοπικές ανάγκες
- εξεύρεση ισορροπίας μεταξύ της προστασίας και της χρήσης της αρχαιολογικής κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος
- ανάπτυξη μιας διεπιστημονικής αρχής διαχείρισης με σαφή κατανομή των ευθυνών όλων των εμπλεκόμενων μερών για ανάπτυξη
- αύξηση των οικονομικών και κοινωνικών οφελών της αρχαιολογικής κληρονομιάς.

Καθώς αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές αντιμετωπίζουν κρίσιμες προκλήσεις στη διαδικασία ανάπτυξης του σχεδίου διαχείρισης, πρέπει να λαμβάνονται

υπόψη ως κατευθυντήριες γραμμές ισορροπίας μεταξύ της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, των επαγγελματιών και της τοπικής κοινότητας, καθώς και της διατήρησης και χρήσης της κληρονομιάς. Προτείνεται να αναπτυχθούν οι ακόλουθες σχετικές στρατηγικές ως μέρος της ανάπτυξης ή σε σχέση με την ανάπτυξη (ανάλογα με τη φάση ανάπτυξης).

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ (ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ)
Επικοινωνία-Στρατηγική Συμμετοχής	Ένα εργαλείο για τον συστηματικό σχεδιασμό της υλοποίησης των δραστηριοτήτων σε λειτουργία διαχείρισης των διαδικασιών επικοινωνίας με τους ενδιαφερόμενους. Μέσω της στρατηγικής είναι απαραίτητο να καθοριστούν στόχοι και αρχές, ομάδες-στόχοι, μέτρα επικοινωνίας, δραστηριότητες και εργαλεία, καθώς και η παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων της επικοινωνίας.
Επιστημονική & Ερευνητική Στρατηγική	Ποιες δραστηριότητες θα εισαχθούν για την επίτευξη των στόχων για νέα ερευνητικά έργα (αρχαιολογικές ανασκαφές, δημοσιεύσεις, επιστημονικές συμπράξεις και συνεργατικά έργα κ.λπ.).
Στρατηγική Διατήρησης & Αποκατάστασης	Δραστηριότητες που πρέπει να υλοποιηθούν για τη διατήρηση της φυσικής & διατήρησης του αρχαιολογικού πάρκου. Ανάπτυξη Προγραμμάτων Διατήρησης, Σχολείων, προγραμμάτων διεθνούς συνεργασίας για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.
Στρατηγική Διαχείρισης Ιστορικής και Φυσικής Κληρονομιάς και Υποδομών	Η στρατηγική προτείνει να συμπεριλάβει το θέμα της αναδιάρθρωσης των προϊόντων που παράγονται από την υπηρεσία και την υλοποίηση νέων βιομηχανικών αγαθών και υποδομών για απόλαυση. Προτείνεται η Στρατηγική να λαμβάνει υπόψη και τη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς, η οποία μπορεί να αποτελέσει ένα είδος «εργαλείου» για να τονιστεί η αναγνωρισιμότητα της αρχαίας υφής.
Ερμηνευτικό Σχέδιο	Θα πρέπει να ετοιμαστεί ένα ερμηνευτικό σχέδιο που να προσδιορίζει τα ερμηνευτικά θέματα και τα αποθέματα που εξυπηρετούν καλύτερα τη διδακτική λειτουργία του τόπου. Οι παρουσιάσεις και οι πληροφορίες πρέπει να αντικατοπτρίζουν το τρέχον πεδίο γνώσεων και πρέπει να ενημερώνονται και να διορθώνονται συνεχώς.
Ευαισθητοποίηση του κοινού και Οργάνωση Εκπαιδευτικών και Ψυχαγωγικών Λειτουργιών	Ποια προγράμματα να εισαχθούν για να επηρεάσουν τη συμμετοχή του κοινού και να αυξήσουν τα ενδιαφέροντά τους για το πάρκο (καλοκαιρινές κατασκηνώσεις, δημόσιες συζητήσεις, φεστιβάλ, ανοιχτές εκδηλώσεις, υποχρεωτικές σχολικές επισκέψεις κ.λπ.). Η στρατηγική θα πρέπει να δημιουργήσει συνθήκες για την παράταση του χρόνου που αφιερώνουν οι επισκέπτες στο πάρκο, δημιουργώντας την απαραίτητη υποδομή για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσφοράς για αρχαιολογικές

	επισκέψεις και καταλύματα κοντά στην περιοχή, ώστε να διευκολυνθούν οι λειτουργικές σχέσεις και η ισχυρή αλληλεξάρτηση (με βάση αμοιβαία και συμπληρωματικά συμφέροντα, κυρίως σε όρους παροχής υπηρεσιών για τουρίστες) μεταξύ του Πάρκου και άλλων τόπων ενδιαφέροντος.
Εργαλεία Επιχειρηματικού Σχεδιασμού ΤΠΕ	Ποια προϊόντα μπορούν να αναπτυχθούν μέσω εργαλείων ΤΠΕ που μπορούν να αποφέρουν εισόδημα στο πάρκο μέσω της τουριστικής ανάπτυξης και των δημιουργικών βιομηχανιών (εφαρμογές για κινητά, παιχνίδια για κινητά, επαυξημένη πραγματικότητα, εικονικό μουσείο, διαδραστική έκθεση, καθηλωτική τουριστική εμπειρία).
Στρατηγική Διαχείρισης Κινδύνων	Προσδιορισμός πιθανών κινδύνων και μέσα για τον τρόπο επίλυσης/αποφυγής τους. Το σύστημα διαχείρισης φυσικού κινδύνου πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτο ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται στην εμφάνιση και τις πιθανές συνέπειες φυσικών κινδύνων όπως πυρκαγιές, σεισμοί και άλλους πιθανούς κινδύνους. Επομένως, μια στρατηγική διαχείρισης κινδύνου μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο στη λήψη αποφάσεων για τη μείωση πιθανών ζημιών και επομένως μπορεί επίσης να συμβάλει στη διατήρηση της αρχαιολογικής κληρονομιάς.
Σχέδιο Διαχείρισης Επισκεπτών	Αναπόσπαστο μέρος του Σχεδίου Διαχείρισης που συνδέει τους στρατηγικούς στόχους του σχεδίου διαχείρισης με τις δραστηριότητες επισκέψεων προκειμένου να διασφαλιστεί επαρκές επίπεδο προστασίας της αρχαιολογικής κληρονομιάς και περαιτέρω οικονομική αξιοποίηση του χώρου.
Οικονομικό σχέδιο	Το οικονομικό σχέδιο καθορίζει τις οικονομικές απαιτήσεις και το χρονικό πλαίσιο για τις αναπτυξιακές δραστηριότητες και την απόκτηση οικονομικών πόρων. Ο σκοπός του οικονομικού σχεδίου είναι να προσδιορίσει με σαφήνεια την ανάγκη για οικονομικούς πόρους και για την επίτευξη μελλοντικών στόχων και δραστηριοτήτων στο σχέδιο διαχείρισης. Το οικονομικό σχέδιο πρέπει να αναθεωρείται τακτικά, ειδικά όταν συμβαίνουν απροσδόκητες αλλαγές.
Στρατηγική Παρακολούθησης και Αξιολόγησης	Ποιοι είναι οι δείκτες και τα αποτελέσματα του προηγούμενου συνόλου στρατηγικών και δραστηριοτήτων. Συλλογή δεδομένων από τα οποία είναι χρήσιμο να μάθουμε και να αντλήσουμε πληροφορίες για το τι έχει γίνει και τι πρέπει να γίνει στο μέλλον.

Πίνακας 6. Συγκεκριμένες στρατηγικές και ο σκοπός τους

2.3.3 Περιεχόμενα του Σχεδίου Διαχείρισης Αρχαιολογικών Πάρκων

Δεδομένης της σχέσης του με ένα αρχαιολογικό πάρκο, το σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει να συνοψίζει και να περιλαμβάνει συνοπτικές και ολοκληρωμένες δραστηριότητες οικονομικού και εδαφικού σχεδιασμού των κεντρικών και τοπικών αρχών στο πλαίσιο των ιδιαιτεροτήτων του σχεδιασμού του αρχαιολογικού πάρκου και των επιπτώσεών του. Βασικό μέρος του

περιεχομένου του σχεδίου διαχείρισης είναι ο καθορισμός του οράματος, των αναπτυξιακών στόχων, των αναπτυξιακών μέτρων και δραστηριοτήτων σε άμεσο διάλογο και συμμετοχή των ενδιαφερομένων με τη χρήση των διαθέσιμων πόρων σε ένα δεδομένο εδαφικό, πολιτιστικό και κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο.

Το σχέδιο διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου θα πρέπει να ορίζεται μέσα από τις ακόλουθες ειδικές παραμέτρους:

- Απογραφή και περιγραφή της αξίας του αρχαιολογικού χώρου
  - εδαφικό και γεωκυκλικό πλαίσιο
  - περιγραφή της αρχαιολογικής κληρονομιάς
  - σύντομη ιστορία του αρχαιολογικού χώρου
  - σημασία αρχαιολογικού χώρου
  - καθορισμός της χωρικής εμβέλειας του σχεδίου διαχείρισης
- Σύστημα διαχείρισης
  - προκλήσεις διαχείρισης
  - ανάλυση δικτύου εμπλεκόμενων
  - συμμετοχή και ανάπτυξη ικανοτήτων
  - νομικό και στρατηγικό πλαίσιο
  - εκτίμηση επιπτώσεων κληρονομιάς και περιβάλλοντος
- Τομείς στρατηγικής διαχείρισης
  - ερευνητικές και επιστημονικές δραστηριότητες
  - προστασία, διατήρηση και συντήρηση
  - διαχείριση περιουσιακών στοιχείων
  - στελέχωση και ανάπτυξη ικανοτήτων
  - βιώσιμη ανάπτυξη και γενική οργάνωση των εδαφών
  - κοινωνική και εκπαιδευτική λειτουργία
  - τουριστική διαχείριση και συμπληρωματικές δραστηριότητες
  - εργαλεία ψηφιοποίησης και πληροφορικής
  - οικονομική βιωσιμότητα
  - διαχείριση συστήματος προσβασιμότητας
  - διαχείριση κινδύνου
- Αποστολή και όραμα του αρχαιολογικού χώρου
- Σχέδιο δράσης (περιλαμβάνει όλους τους τομείς στρατηγικής διαχείρισης)
  - συνεκτικό σύνολο βραχυπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων
  - μέτρα και δραστηριότητες
  - χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης
  - ευθύνη για την υλοποίηση
  - δημοσιονομικό πλαίσιο και διαθέσιμα κεφάλαια
- Παρακολούθηση και αναφορά

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο *Απογραφή και Περιγραφή της Αξίας του Αρχαιολογικού Χώρου* προτείνεται να περιγραφεί συνοπτικά το εδαφικό και

γεωκυκλοφοριακό πλαίσιο του αρχαιολογικού χώρου. Η γύρω περιοχή και τα χωρικά στοιχεία μπορούν να έχουν αντίκτυπο στην ανάπτυξη του αρχαιολογικού πάρκου και ως εκ τούτου είναι απαραίτητο να γίνει μια σύντομη ανάλυση του εδαφικού γεωκυκλικού πλαισίου. Ως μέρος της περιγραφής του εδαφικού πλαισίου γεωγραφικής κυκλοφορίας, συνιστάται η δημιουργία χάρτη σε GIS με σημειωμένες (σχετικές) χωρικές ενότητες, μεγαλύτερους οικισμούς και τουριστικά κέντρα σε κοντινή απόσταση και τη σημαντικότερη υποδομή μεταφορών (π.χ. δρόμοι και σιδηρόδρομοι, θαλάσσια και ποτάμια λιμάνια, αεροδρόμια) που επηρεάζουν τη προσβασιμότητα στην περιοχή. Στο εισαγωγικό μέρος, είναι απαραίτητο να περιγραφεί συνοπτικά η αρχαιολογική κληρονομιά, η σημασία του αρχαιολογικού χώρου και μια σύντομη ιστορία του αρχαιολογικού χώρου και της γύρω περιοχής.

Το επόμενο προτεινόμενο κεφάλαιο του σχεδίου διαχείρισης είναι το **Σύστημα Διαχείρισης**. Προκειμένου το σχέδιο διαχείρισης να είναι έτοιμο να ανταποκριθεί στις πραγματικές προκλήσεις, είναι απαραίτητο να διεξαχθεί μια ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης βάσει της οποίας μπορούν να εντοπιστούν σωστά βασικά πλεονεκτήματα, αδυναμίες, απειλές και δυνατότητες στη μελλοντική διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων. Στο πλαίσιο αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να εντοπιστούν και να συμμετάσχουν οι εμπλεκόμενοι, οι οποίοι, παρέχοντας τις απαραίτητες πληροφορίες με την απαραίτητη τεκμηρίωση, μπορούν να δράσουν «από το πεδίο» και έτσι να συμβάλλουν στην αναπτυξιακή διαδικασία. Το σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει να δημιουργηθεί σε ανοιχτό διάλογο με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και να παράγεται σε μορφή κατανοητή και για το κοινό. Πολύ σημαντικοί καθοριστικοί παράγοντες που καθοδηγούν τον τρόπο σχεδιασμού της διαχείρισης ενός αρχαιολογικού χώρου σχετίζονται με το υπάρχον σύστημα και πλαίσιο διαχείρισης. Ως εκ τούτου, προτείνεται το σχέδιο διαχείρισης να περιλαμβάνει ουσιαστικές αναλύσεις που σχετίζονται με τον εντοπισμό των υφιστάμενων διαχειριστικών προκλήσεων. Ομοίως, είναι πολύ σημαντικό στο πλαίσιο της ανάπτυξης του σχεδίου διαχείρισης ένα σημαντικό υποκεφάλαιο να είναι αφιερωμένο στην ανάλυση του δικτύου των εμπλεκόμενων. Η ανάλυση αυτή θα πρέπει να συνδέει τους υπάρχοντες εμπλεκόμενους στη διαδικασία σύνταξης του σχεδίου διαχείρισης, αυτούς που συμμετείχαν στην προετοιμασία της σύνταξης, αλλά και αυτούς που ήδη συμμετέχουν ενεργά στη διαχείριση του αρχαιολογικού χώρου. Είναι σημαντικό να περιγραφούν ποιες συμμετοχικές δραστηριότητες πραγματοποιήθηκαν ως μέρος της προετοιμασίας και της ανάπτυξης του σχεδίου διαχείρισης. Σε αυτή την ενότητα, είναι απαραίτητο να δοθούν βασικές πληροφορίες για τις υλοποιούμενες συμμετοχικές δραστηριότητες και τα κύρια συμπεράσματα που προέκυψαν ως αποτέλεσμα της υλοποίησης αυτών των δραστηριοτήτων. Είναι επιθυμητό να εξηγήσουμε τα παραπάνω από μεθοδολογική άποψη για να κατανοήσουμε και να θέσουμε λογικά την όλη διαδικασία. Επιπλέον, σε

Νομικό και Στρατηγικό Πλαίσιο είναι απαραίτητο να διερευνηθούν οι βασικές αρχές της διαχείρισης της αρχαιολογικής κληρονομιάς εντός του νομικού πλαισίου και να φανεί η οριζόντια και κάθετη ιεραρχική τους δομή. Σκοπός είναι η τοποθέτηση του σχεδίου διαχείρισης σε νομικό και στρατηγικό πλαίσιο προστασίας και σχεδιασμού ιδιοκτησίας (στρατηγικό και χωρικό). Η ενότητα *Εκτίμηση Κληρονομιάς και Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων* πρέπει να προσδιορίζει τις πιθανές επιπτώσεις στην κληρονομιά και το περιβάλλον και να προτείνει κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των άμεσων και έμμεσων επιπτώσεων.

Το κεφάλαιο *Περιοχές Στρατηγικής Διαχείρισης* προτείνει τον προσδιορισμό των κύριων στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων. Λαμβανομένων υπόψη τα δεδομένα, προτείνεται το σχέδιο διαχείρισης να καθορίζει τους ακόλουθους τομείς στρατηγικής προτεραιότητας: *Έρευνες και Επιστημονικές Δραστηριότητες, Προστασία, Διατήρηση και Συντήρηση, Διαχείριση Πόρων, Προσωπικό και Ανάπτυξη Ικανοτήτων, Βιώσιμη Ανάπτυξη και Γενική Οργάνωση Περιοχών, Κοινωνική και Εκπαιδευτική Λειτουργία, Διαχείριση Τουρισμού και Συμπληρωματικές Δραστηριότητες, Εργαλεία Ψηφιοποίησης και ΤΠΕ, οικονομική βιωσιμότητα, Διαχείριση Συστήματος Προσβασιμότητας και Διαχείριση Κινδύνων*. Για κάθε στρατηγική περιοχή προτείνεται ο καθορισμός στρατηγικών στόχων, μέτρων και δραστηριοτήτων. Επίσης, κάθε ένας από αυτούς τους στρατηγικούς τομείς μπορεί να θεωρηθεί ως μια ξεχωριστή μικρότερη στρατηγική για έναν συγκεκριμένο τομέα διαχείρισης. Η ένταξη αυτών των στρατηγικών περιοχών διασφαλίζει ότι εντάσσονται στο πλαίσιο της ανάπτυξης ενός αρχαιολογικού πάρκου.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα οριστεί το *Όραμα και η Αποστολή του Αρχαιολογικού Χώρου*. Το όραμα είναι ένα βασικό βήμα του σχεδιασμού της διοίκησης και αντιπροσωπεύει το πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο γίνεται το σχέδιο και υλοποιείται η διαχείριση. Το όραμα είναι μια σύντομη περιγραφή της ιδανικής μελλοντικής κατάστασης ολόκληρου του αρχαιολογικού χώρου μακροπρόθεσμα. Η αποστολή καθορίζει τους στόχους σε χώρο και χρόνο και αποτελεί τη βάση για την υλοποίηση καθορισμένων στόχων και στρατηγικών. Το Σχέδιο Δράσης συνδέει τους προγραμματισμένους στόχους, μέτρα και δραστηριότητες με τις διαχειριστικές ικανότητες των αρμόδιων φορέων και των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς και τους οικονομικούς πόρους που απαιτούνται για τη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων και την υλοποίηση καθορισμένων αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και θέτει τα πάντα στη προγραμματισμένη χρονική περίοδο.

Το τελευταίο κεφάλαιο *Παρακολούθηση και Αναφορά* θα περιγράψει τη μέθοδο παρακολούθησης της εφαρμογής του σχεδίου διαχείρισης και τη

μέθοδο υποβολής εκθέσεων. Η παρακολούθηση της εφαρμογής είναι επομένως μια διαδικασία συλλογής, ανάλυσης και σύγκρισης δεικτών που παρακολουθούν συστηματικά την επιτυχία της εφαρμογής των εγγράφων. Προκειμένου να παρακολουθείται με ακρίβεια η εφαρμογή και η πιθανή προσαρμογή του σχεδίου δράσης σε νέες καταστάσεις κατά την περίοδο υλοποίησης, είναι απαραίτητο να συντάσσεται έκθεση (ή τουλάχιστον μία φορά το χρόνο) για διάφορα θέματα που να ποσοτικοποιεί την τρέχουσα κατάσταση υλοποίησης.

2.3.4 Μοντέλα και μέσα για την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων και την αξιολόγηση

Για οποιοδήποτε σχέδιο διαχείρισης είναι απαραίτητο να υπάρχει επεξεργασμένο Σχέδιο Δράσης με αναλυτικές δραστηριότητες και χρόνο για την υλοποίησή τους. Η παρακολούθηση της εφαρμογής του σχεδίου διαχείρισης βασίζεται στην παρακολούθηση της επίτευξης των στόχων και των δραστηριοτήτων που ορίζονται στο σχέδιο δράσης. Έτσι, η παρακολούθηση αντιπροσωπεύει μια λογική συνέχεια όσον αφορά την υλοποίηση των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων που προβλέπονται στο σχέδιο δράσης. Η παρακολούθηση της εφαρμογής και των αποτελεσμάτων του σχεδίου διαχείρισης είναι μια διαδικασία συλλογής, ανάλυσης και σύγκρισης δεικτών που παρακολουθεί συστηματικά την επιτυχία της εφαρμογής των εγγράφων. Οι στόχοι στις πράξεις στρατηγικού σχεδιασμού πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένοι και μετρήσιμοι με τη χρήση των σχετικών δεικτών. Οι δείκτες απόδοσης αντιπροσωπεύουν ένα είδος συστήματος που συνδυάζει την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων υλοποίησης κατά τη διαδικασία υλοποίησης και συμβάλλει στη διατήρηση ποιοτικής επικοινωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μέσω ερμηνειών και αναφοράς για τα αποτελέσματα υλοποίησης. Ο κύριος σκοπός της υποβολής εκθέσεων είναι να ενημερώσει τους ενδιαφερόμενους σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης και τους πιθανούς περιορισμούς και ανάγκες που εντοπίστηκαν κατά τη διαδικασία υλοποίησης. Ομοίως, η υποβολή εκθέσεων χρησιμεύει για την ενοποίηση των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται ανά επιμέρους στάδια της υλοποίησης του σχεδίου διαχείρισης. Με το συνδυασμό των αποτελεσμάτων, είναι ευκολότερο να εντοπιστούν προκλήσεις και ανάγκες που μπορεί να μην προβλεφθούν κατά την ανάπτυξη του σχεδίου διαχείρισης και έτσι συμβάλλει στη δυνατότητα ενημέρωσης του σχεδίου διαχείρισης. Επιπλέον, η σημασία της υποβολής εκθέσεων αντανakλάται επίσης στη διασφάλιση της διαφάνειας ολόκληρης της διαδικασίας εφαρμογής του σχεδίου. Οι εκθέσεις για τα αποτελέσματα της υλοποίησης, επομένως, αντιπροσωπεύουν μία από τις μεθόδους ελέγχου της διαδικασίας υλοποίησης του σχεδίου διαχείρισης και υπηρετεί το τακτικό και συστηματικό έλεγχο της προόδου με την προγραμματισμένη δυναμική. Ειδικότερα, η παρακολούθηση της εφαρμογής του σχεδίου διαχείρισης θα επικεντρωθεί σε καθορισμένες δραστηριότητες

στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης. Οι δείκτες αποτελέσματος είναι ποσοτικά ή/και ποιοτικά μετρήσιμα δεδομένα που επιτρέπουν την παρακολούθηση, την αναφορά και την αξιολόγηση της απόδοσης κατά την υλοποίηση στόχων και δραστηριοτήτων. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να καθοριστούν με σαφήνεια οι δείκτες υλοποίησης (ονομαστική), η ποσοτική κλίμακα (μονάδα μέτρησης) και η τιμή στόχου, καθώς και οι πηγές επαλήθευσης. Οι καθορισμένοι δείκτες υλοποίησης πρέπει να καλύπτουν θεματικά όλους τους σχετικούς τομείς που σχετίζονται με την παρακολούθηση της κατάστασης των αρχαιολογικών χώρων και των επιπτώσεων μεμονωμένων δραστηριοτήτων, το επίπεδο ανάπτυξης και αξιοποίησης, τις μεθόδους διαχείρισης, τον αντίκτυπο στην ευρύτερη περιοχή (οικονομική, περιβαλλοντική, κοινωνική με τη μορφή της τοπικής κοινότητας), προώθηση των αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς κ.λπ. Η πηγή των δεδομένων παρακολούθησης εξαρτάται κυρίως από το τι προσπαθεί να μετρήσει ο κάθε δείκτης. Μετά τη δημιουργία δεικτών υλοποίησης, πρέπει να καθιερωθούν μέθοδοι συλλογής δεδομένων και η συχνότητα καταγραφής των διαφόρων δεδομένων σε δείκτες μέτρησης. Αυτή θα πρέπει να είναι μια συζήτηση μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών του προγράμματος, των διευθυντών και του προσωπικού. Προτείνεται η διαδικασία παρακολούθησης να βασίζεται σε εξαμηνιαίες εκθέσεις κατά τη διαδικασία υλοποίησης του σχεδίου διαχείρισης.

Πίνακας 7. Παράδειγμα διαμόρφωσης πλαισίου παρακολούθησης υλοποίησης

Στόχος 1:										
Μέτρηση 1.1.	Δείκτες υλοποίησης					Χρόνος υλοποίησης				
	Όνομα ένδειξης	Κλίμακα (μονάδα)	Αρχική αξία (έτος)	Τιμή στόχου (έτος)	Πηγή για παρακολούθηση	Χ1	Χ2	Χ3	Χ4	Χ5...
Δραστηριότητα 1.1.1										
Δραστηριότητα 1.1.2										
...										

Είναι δυνατό να διακρίνουμε διαφορετικούς τύπους δεικτών - δείκτες εισροών, δείκτες εκροών, δείκτες αποτελεσμάτων και δείκτες επιρροής. Για παράδειγμα, εάν μία δραστηριότητα αφορά τη διατήρηση, την αποκατάσταση ή τη βελτίωση της υποδομής στο αρχαιολογικό πάρκο, είναι δυνατόν να διακρίνουμε:

- δείκτες εισροών: πόροι που δαπανώνται για την υλοποίηση των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων (ανθρώπινοι, οικονομικοί, ώρες εργασίας)
- δείκτες εισροών: εργασία που έχει διεξαχθεί με παρεχόμενους πόρους
- δείκτες αποτελεσμάτων: ποια οφέλη επιτεύχθηκαν για τους χρήστες του πάρκου
- δείκτες επιρροής: τα αναπτυξιακά αποτελέσματα που παρήχθησαν μέσω της υλοποίησης και υλοποίησης προγραμματισμένων δραστηριοτήτων.

Η έκθεση για την υλοποίηση των προγραμματισμένων προγραμμάτων ευαισθητοποίησης/εκπαίδευσης:

- δείκτες εισροών: ανθρώπινες, οικονομικές ώρες εργασίας που δαπανώνται για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων του προγράμματος
- Δείκτες παραγωγής: αριθμός συμμετεχόντων, δημογραφική, εκπαιδευτική και ηλικιακή δομή τους, αριθμός σχολείων, σεμινάρια, χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στα εργαστήρια
- δείκτες αποτελεσμάτων: τα οφέλη που επιτεύχθηκαν για τους χρήστες των προτεινόμενων προγραμμάτων
- δείκτες επιρροής: τα γενικά αποτελέσματα των προγραμμάτων, ρεπορτάζ στο διαδίκτυο και τα μέσα ενημέρωσης, ενισχυμένες γνώσεις και δεξιότητες των συμμετεχόντων, ενισχυμένες ικανότητες και υποστήριξη για την τοπική κοινότητα, τοπική αναγνώριση της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς στο δήμο.

Ένα από τα πιο κοινά εργαλεία διαχείρισης είναι η Τεχνική Αναθέωσης Αξιολόγησης Προγράμματος (PERT). Αυτό το εργαλείο παρακολούθησης αξιολόγησης χωρίζεται στα ακόλουθα βήματα:

- προσδιορισμός συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και στόχων
  - οι δραστηριότητες είναι τα καθήκοντα του σχεδίου διαχείρισης,
  - οι στόχοι είναι τα γεγονότα που σηματοδοτούν την αρχή και το τέλος μιας ή περισσότερων δραστηριοτήτων
- καθορισμός της σωστής σειράς δραστηριοτήτων
  - αυτό το βήμα μπορεί να συνδυαστεί με το #1 παραπάνω, καθώς η ακολουθία δραστηριοτήτων είναι εμφανής για ορισμένες εργασίες,
  - άλλες εργασίες ενδέχεται να απαιτούν κάποια ανάλυση για τον προσδιορισμό της ακριβούς σειράς με την οποία πρέπει να εκτελεστούν
- κατασκευή διαγράμματος δικτύου
  - χρησιμοποιώντας τις πληροφορίες της ακολουθίας δραστηριοτήτων, μπορεί να σχεδιαστεί ένα διάγραμμα δικτύου που δείχνει τη σειρά των διαδοχικών και παράλληλων δραστηριοτήτων,
  - οι γραμμές με βέλη αντιπροσωπεύουν τις δραστηριότητες και οι κύκλοι ή οι φυσαλίδες αντιπροσωπεύουν στόχους.
- εκτίμηση του χρόνου που απαιτείται για κάθε δραστηριότητα
  - μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιαδήποτε σταθερή μονάδα χρόνου

- ικανότητα αντιμετώπισης της αβεβαιότητας στους χρόνους ολοκλήρωσης της δραστηριότητας
- το μοντέλο συνήθως περιλαμβάνει τρεις φορές εκτιμήσεις:
  - ο αισιόδοξος χρόνος - ο συντομότερος χρόνος στον οποίο μπορεί να ολοκληρωθεί η δραστηριότητα
  - ο πιο πιθανός χρόνος - ο χρόνος ολοκλήρωσης με τη μεγαλύτερη πιθανότητα
  - ο απαισιόδοξος χρόνος - ο μεγαλύτερος χρόνος που μπορεί να διαρκέσει μια δραστηριότητα
- προσδιορισμός της κρίσιμης διαδρομής
  - ο η κρίσιμη διαδρομή καθορίζεται προσθέτοντας τους χρόνους για τις δραστηριότητες σε κάθε ακολουθία και προσδιορίζοντας τη μεγαλύτερη διαδρομή στο έργο
  - ο η κρίσιμη διαδρομή καθορίζει τον συνολικό ημερολογιακό χρόνο που απαιτείται για το έργο
- Ενημέρωση γραφήματος PERT καθώς προχωρά το σχέδιο διαχείρισης
  - καθώς εξελίσσεται το σχέδιο διαχείρισης, οι εκτιμώμενοι χρόνοι μπορούν να αντικατασταθούν με πραγματικούς χρόνους
  - σε περιπτώσεις που υπάρχουν καθυστερήσεις, ενδέχεται να χρειαστούν πρόσθετοι πόροι για να παραμείνουν στο χρονοδιάγραμμα και το γράφημα PERT μπορεί να τροποποιηθεί ώστε να αντικατοπτρίζει τη νέα κατάσταση.

2.3.5 Σύνδεση του σχεδίου διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων και των θεμάτων των ΟΕ2 και ΟΕ3

Προκειμένου να σχεδιαστεί σωστά η ανάπτυξη των αρχαιολογικών χώρων, να αυξηθεί η ελκυστικότητά του και να συμβάλει στη βιωσιμότητα της περιοχής, διάφορες πτυχές της ανάπτυξης του αρχαιολογικού πάρκου, συμπεριλαμβανομένου του σχεδιασμού οικονομικών δραστηριοτήτων και του εξοπλισμού του αρχαιολογικού πάρκου με εργαλεία ΤΠΕ θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαδικασία ανάπτυξης ενός σχεδίου διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό, το σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει να παρέχει βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες κατευθυντήριες γραμμές ανάπτυξης με στόχο την ανάπτυξη υποδομών, πολιτιστικών και τουριστικών προϊόντων και τεχνολογιών πολυμέσων για την αύξηση της ελκυστικότητας των αρχαιολογικών χώρων για τους επισκέπτες. Συγκεκριμένα, το σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει να ανοίξει τη δυνατότητα υλοποίησης δραστηριοτήτων που αξιοποιούν οικονομικά τις αξίες της αρχαιολογικής κληρονομιάς και επίσης επιτρέπουν τη μελλοντική ανάπτυξη εργαλείων ΤΠΕ στα αρχαιολογικά πάρκα. Ο καθορισμός και η ένταξη τέτοιων δραστηριοτήτων στο σχέδιο δράσης του σχεδίου διαχείρισης μπορεί κατά συνέπεια να επιτρέψει την παροχή οικονομικών πόρων από αναπτυξιακά έργα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία υπογραμμίζει συνεχώς τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής επικράτειας και κοινωνίας. Εφόσον κατευθύνει

τη διαχείριση του αρχαιολογικού πάρκου σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το σχέδιο πρέπει να αναγνωρίζει τις ευκαιρίες και τα μοντέλα για την οικονομική βιωσιμότητα του αρχαιολογικού πάρκου και τη δημιουργία πολλαπλών αναπτυξιακών οφελών. Πολλαπλά αναπτυξιακά οφέλη δημιουργούνται επίσης από τα εργαλεία ΤΠΕ σε διάφορα πλαίσια που σχετίζονται με τη διαχείριση της ανάπτυξης του αρχαιολογικού πάρκου (παρουσίαση και ερμηνεία, οργάνωση, υποδομή, προβολή, εκπαίδευση κ.λπ.). Η ανάπτυξη του αρχαιολογικού πάρκου και η συνεχής διαδικασία σχεδιασμού θα πρέπει να αναγνωρίσουν τη σημασία της συμπερίληψης και της εφαρμογής εργαλείων ΤΠΕ σε όλες τις προσδιορισμένες φάσεις του σχεδίου διαχείρισης προκειμένου να επιτευχθεί ποιοτική κατεύθυνση. Από τα πρώτα στάδια προσέγγισης της ανάπτυξης του σχεδίου διαχείρισης, είναι απαραίτητο να εξεταστούν οι τρόποι (και τελικά να εφαρμοστούν) η χρήση των εργαλείων ΤΠΕ μέσω, π.χ. δημιουργία βάσης δεδομένων με διαθέσιμη βιβλιογραφία/πληροφορίες, στις εργασίες ομάδων εργασίας για την ανάπτυξη του σχεδίου διαχείρισης, συστηματοποίηση και συλλογή τεκμηρίωσης κ.λπ. Για παράδειγμα, η χρήση εργαλείων GIS στα αρχικά στάδια του σχεδιασμού ανάπτυξης μπορεί να είναι χρήσιμη για τη δημιουργία μιας χωρικής αρχαιολογικής βάσης δεδομένων. Επιπλέον, είναι δυνατή η πληρέστερη ερμηνεία και προβολή των αποτελεσμάτων της αρχαιολογικής έρευνας μέσω χαρτογραφικής απεικόνισης με χρήση GIS. Η αύξηση του αριθμού των επισκεπτών μπορεί κατά συνέπεια να αυξήσει τα κέρδη του αρχαιολογικού πάρκου και να ενθαρρύνει τη δημιουργία νέων υπηρεσιών και προγραμμάτων στην περιοχή του αρχαιολογικού πάρκου και γύρω από αυτό. Ομοίως, η εφαρμογή εργαλείων ΤΠΕ στην παρουσίαση του αρχαιολογικού πάρκου αναμφίβολα ανεβάζει την ποιότητα της ερμηνείας και έτσι προσελκύει διαφορετικές ομάδες-στόχους επισκεπτών. Η αύξηση του αριθμού των επισκεπτών στο αρχαιολογικό πάρκο αυξάνει κατά συνέπεια την επίγνωση της αξίας της αρχαιολογικής κληρονομιάς που έχει τη δύναμη να δημιουργήσει ευκαιρίες ανάπτυξης και οφέλη για άλλα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς στην ευρύτερη περιοχή.

Μια σημαντική πτυχή που συνδέει τα θέματα της διαχείρισης, των οικονομικά βιώσιμων δραστηριοτήτων και της χρήσης εργαλείων ΤΠΕ είναι η προώθηση. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας είχε ως αποτέλεσμα σημαντικές αλλαγές στα κίνητρα, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των τουριστών κατά την επιλογή ενός προορισμού για επίσκεψη καθώς και τις δραστηριότητες στο ίδιο το ταξίδι. Τα κινητά τηλέφωνα, η δυνατότητα (και η ανάγκη) της συνεχούς πρόσβασης στο Διαδίκτυο και η συνδεσιμότητα μέσω πολυάριθμων κοινωνικών δικτύων καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τους σύγχρονους τουρίστες. Η διαχείριση του αρχαιολογικού πάρκου, λοιπόν, συνδυάζει τις προκλήσεις αξιοποίησης των αρχαιολογικών και ιστορικών αξιών του χώρου με τις σύγχρονες ανάγκες των τουριστών και συνεπώς την τουριστική

αξιοποίηση που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο ψηφιοποίησης και του εξοπλισμού των εργαλείων ΤΠΕ στο αρχαιολογικό πάρκο. Οι περιοχές του πιλοτικού έργου θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας ψηφιακής παρουσίασης του αρχαιολογικού πάρκου (ιστοσελίδας) και άλλων καναλιών μέσω κοινωνικής δικτύωσης ως μέσο αλληλεπίδρασης με το ευρύ κοινό και τα μέσα ενημέρωσης. Η χρήση εργαλείων διαφήμισης μέσω κοινωνικής δικτύωσης ως μέσου στόχευσης στο επιθυμητό κοινό μπορεί να προσφέρει ένα ψηφιακό περιβάλλον που θα είναι συμμετοχικό στο διαδίκτυο. Οι αναφερόμενες ιδέες αποτελούν παραδείγματα αλυσίδας αιτίου-αποτελέσματος που συμβάλλει στη συνολική ανάπτυξη του αρχαιολογικού πάρκου, της ευρύτερης περιοχής και τη συνακόλουθη συμβολή στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΙΚΑΝΩΝ ΝΑ ΣΥΝΔΙΑΣΟΥΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (αποτελέσματα της ΟΕ2)

3.1. Ανάλυση και συνθετική ερμηνεία των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ πάρκων και περιοχών

3.1.1 Χαρακτηριστικά και λειτουργίες των οικονομικών δραστηριοτήτων που λειτουργούν στον αρχαιολογικό χώρο και συνδέονται με τη διαχείριση

Οι προβληματισμοί που επεξεργάστηκαν από τη συγκεκριμένη ανάλυση των διαφορετικών αρχαιολογικών περιοχών που εξετάζονται (Αρχαιότητα Ιωαννίνων - Ελλάδα), το Αρχαιολογικό Πάρκο «Urbs Salvia» και ο δήμος Murter-Kornati με το έργο της ΕΕ HISTORIC) έχουν επισημάνει και ορίζονται υποδειγματικές. Η σκιαγράφηση μιας σύνθετης εικόνας της ιστορίας και των παρεμβάσεων βελτίωσης που πραγματοποιήθηκαν όλα αυτά τα χρόνια επιτρέπει να τονιστούν ορισμένες σημαντικές κοινές πτυχές:

- 1) η σημασία της συμβολής των προστάτων επιχειρηματιών στην οικονομική ενίσχυση των ανασκαφών και των ερευνών (όπως συνέβη για παράδειγμα στον ελλαδικό χώρο τα έτη 1875-1876 πρώτα και τη δεκαετία 1929-1939 μετά, υπό την αιγίδα της Αρχαιολογικής Εταιρείας Αθηνών)
- 2) ο ρόλος ιδιωτών όπως ΜΚΟ και εταιρείες που σε στενή επαφή με τους Δήμους (όπως συμβαίνει στο Murter-Kornati), με τη μεγαλύτερη οικονομική και οργανωτική αυτονομία στην προώθηση και διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού (όπως συμβαίνει στο Αρχαιολογικό Πάρκο «Urbs Salvia») και με την οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού (όπως στο Omíšalj), πραγματοποιούν έργα, πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ανάδειξη των περιοχών, δίνοντας βιώσιμες και αξιοποιήσιμες υλοποιήσεις βοηθώντας στη διάδοση των πολιτιστικών πλαισίων αναφοράς
- 3) τον απαραίτητο επιστημονικό συντονισμό από τα πανεπιστήμια που πρέπει να είναι πρωταγωνιστές της συντήρησης, αποκατάστασης, ανακατασκευής και διευθέτησης αρχαιολογικών χώρων
- 4) τον κρίσιμο χαρακτήρα των Ευρωπαϊκών Ταμείων μέσω των οποίων εφαρμόζονται πολιτικές για την ανάπτυξη του επικοινωνιακού και εκπαιδευτικού δυναμικού των αρχαιολογικών πάρκων μέσω ενός προγράμματος παρεμβάσεων που μελετώνται και διατυπώνονται
- 5) την αποφασιστικότητα των στρατηγικών για επισκέψεις, εγκαίνια και έκδοση εισιτηρίων που ενθαρρύνουν τη μέγιστη χρηστικότητα των πάρκων
- 6) η εμπλοκή διάφορων παραγόντων, ερευνητών, αναστηλωτών, πολεοδόμων, αρχιτεκτόνων, αρχαιολόγων αλλά και δημόσιων και ιδιωτικών

φορέων τουριστικής προβολής που συνεργάζονται για την ανάπτυξη έργων και την ανάδειξη χώρων

7) η απέραντη ανάγκη επεξεργασίας και πειραματισμού, εκτός από τις κλασικές θεατρικές και μουσικές επιτόπιες βραδινές επισκέψεις, εγκαταστάσεις που γίνονται μέσω ΤΠΕ που, με μεγαλύτερη ευκρίνεια, επιτρέπουν να τραβήξουν την προσοχή στις περιοχές και να προωθήσουν επιβλητικές εικόνες δημιουργώντας έντονες αναμνήσεις.

3.1.2 Αλληλεπίδραση μεταξύ των οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με τη διαχείριση της τοποθεσίας και των εδαφικών οικονομικών οντοτήτων

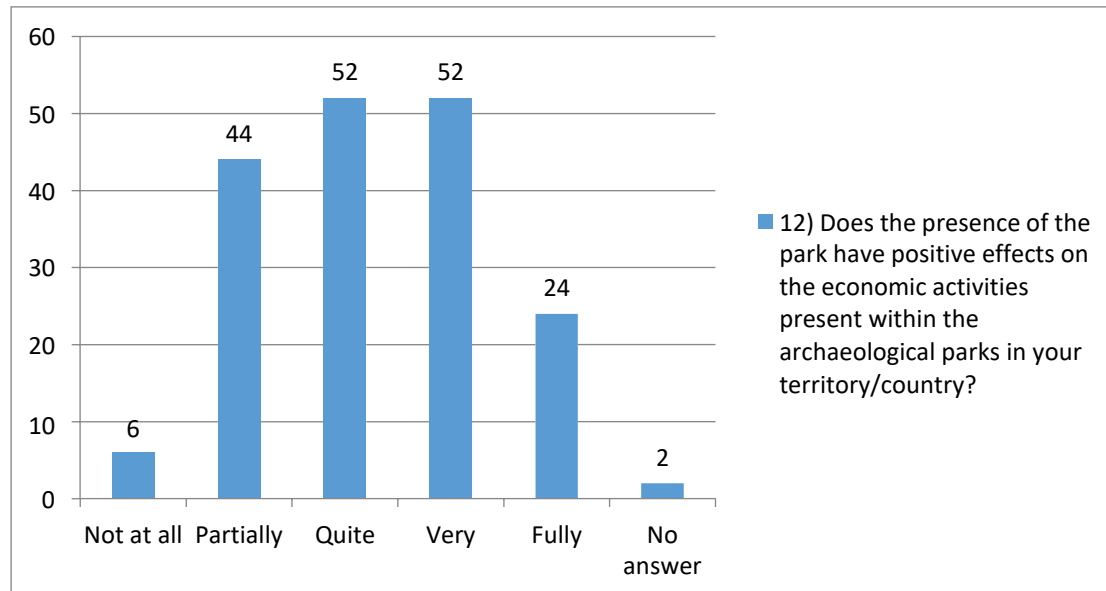
Η κρισιμότητα και οι δυνατότητες που προκύπτουν από την ανάλυση της σχέσης μεταξύ των οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων και της οικονομίας των περιοχών στις οποίες βρίσκονται και ο καθορισμός μιας επιχειρησιακής στρατηγικής, ανέδειξε, σε ορισμένες περιπτώσεις, τον σποραδικό χαρακτήρα οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με τη διαχείριση και τη χρήση των αρχαιολογικών περιοχών, και σε άλλες τη σπάνια σημασία τους. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητη μια μεθοδολογική ένδειξη που μας επιτρέπει να οραματιζόμαστε λύσεις βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες ξεκινώντας από δύο θεμελιώδεις παράγοντες:

- ότι αυτοί οι χώροι μπορούν να είναι εξαιρετικά πεδία πειραματισμού στρατηγικών επικοινωνίας
- ότι ένας αρχαιολογικός χώρος μπορεί να βελτιώσει και να αναδιαμορφώσει ολόκληρο το αστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται.

Με αυτόν τον στόχο, η προσοχή στις πιο καθαρά αρχαιολογικές πτυχές δεν μπορεί να μην ενσωματωθεί με άλλες δραστηριότητες που ανήκουν ή διαχειρίζονται τοπικές αρχές ή άλλες δημόσιες και ιδιωτικές οντότητες (που καλούνται να ασκήσουν τα συμφέροντά τους σε αρμονία με τις ανάγκες προστασίας). Είναι σαφές ότι, για τον καθορισμό οποιασδήποτε μελλοντικής στρατηγικής προώθησης, είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη τα κρίσιμα ζητήματα που υπάρχουν και ότι, για να είναι κοινός ο σχεδιασμός, είναι απαραίτητο να επιτευχθεί σε ένα βασικό επίπεδο χρησιμότητας (για παράδειγμα οι αρχαιολογικοί χώροι πρέπει να είναι περιφραγμένοι και προσβάσιμοι με μέσα μαζικής μεταφοράς). Επομένως, οι χώροι γύρω από τις ανασκαφές πρέπει να είναι εξοπλισμένοι με υπηρεσίες, χώρους στάθμευσης και αναψυκτήρια. Το πάρκο, εκτός από τα αρχαιολογικά μνημεία, σε συνέργεια με τις τοπικές αρχές, θα πρέπει να φιλοξενεί δομές, που βρίσκονται κοντά στον χώρο, αφιερωμένες στη στέγαση και τη μελέτη των ομάδων που ασχολούνται με την αποκατάσταση και τη συντήρηση αρχαιολογικών ευρημάτων (εργαστήρια, βιβλιοθήκες και αίθουσες συνεδριάσεων) ενσωματώνοντας έτσι επισκέπτες και μελετητές. Προκειμένου να

αξιοποιηθούν νέες ευκαιρίες χρηματοδότησης, θα χρειαστεί να δημιουργηθούν προνομιακές σχέσεις με τις δραστηριότητες της περιοχής προτείνοντας συμφωνίες με εγκαταστάσεις διαμονής και εστίασης στις περιοχές σύμφωνα με απλές έννοιες συγκεκριμένων δικτύων. Για το σκοπό αυτό είναι απαραίτητο λοιπόν ένα έργο που θα αποτελεί έκφραση και σύνθεση διαφορετικών τομεακών πτυχών να συνδέει με αυτόν το τρόπο στην ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των χωρικών πλαισίων αναφοράς. Ωστόσο, είναι σημαντικό, εκτός από τις πιο ορατές και άμεσες τουριστικές επιδράσεις, να αξιολογηθεί το αντίκτυπο που έχουν οι δραστηριότητες διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων στην ανάπτυξη άλλων οικονομικών τομέων. Η αποκατάσταση, η συνήθης συντήρηση, οι παρεμβάσεις ενίσχυσης μέσω εκδόσεων ή ΤΠΕ έχουν στην πραγματικότητα επιπτώσεις τόσο σε άλλους οικονομικούς τομείς όσο και στις διαδικασίες που σχετίζονται με την κατάρτιση και ανάπτυξη των επαγγελματιών στην περιοχή.

Είναι λοιπόν προφανές πόσο κοινά είναι τα θετικά αποτελέσματα στις οικονομικές δραστηριότητες που υπάρχουν στα αρχαιολογικά πάρκα της περιοχής. Η πλειοψηφία των εμπλεκόμενων μελών θεωρεί ότι η παρουσία ενός πάρκου είναι αρκετή (52) ή πολύ θετική (52) για την οικονομική ανάπτυξη.

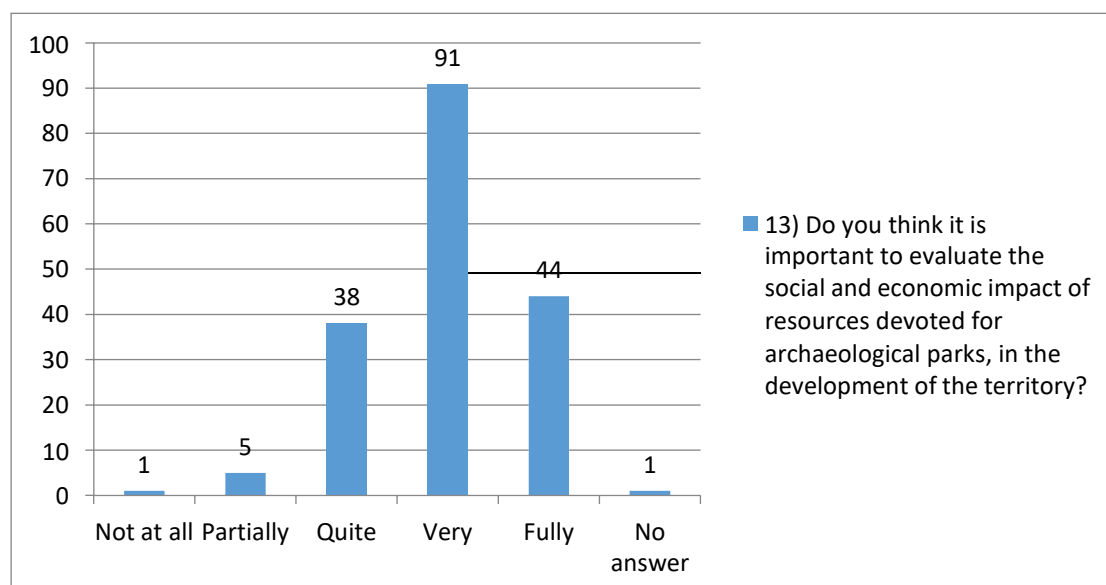

***12) Η παρουσία ενός πάρκου έχει θετικές επιπτώσεις στην οικονομία της περιοχής/χώρας που βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Κατά συνέπεια, είναι απαραίτητο να αξιολογηθεί ο κοινωνικός και οικονομικός αντίκτυπος των πόρων που διατίθενται για τα αρχαιολογικά πάρκα, στην

ανάπτυξη της περιοχής. Ειδικότερα, για 91 από τα ενδιαφερόμενα μέλη είναι πολύ σημαντικός και για 44 είναι απολύτως σημαντικός.

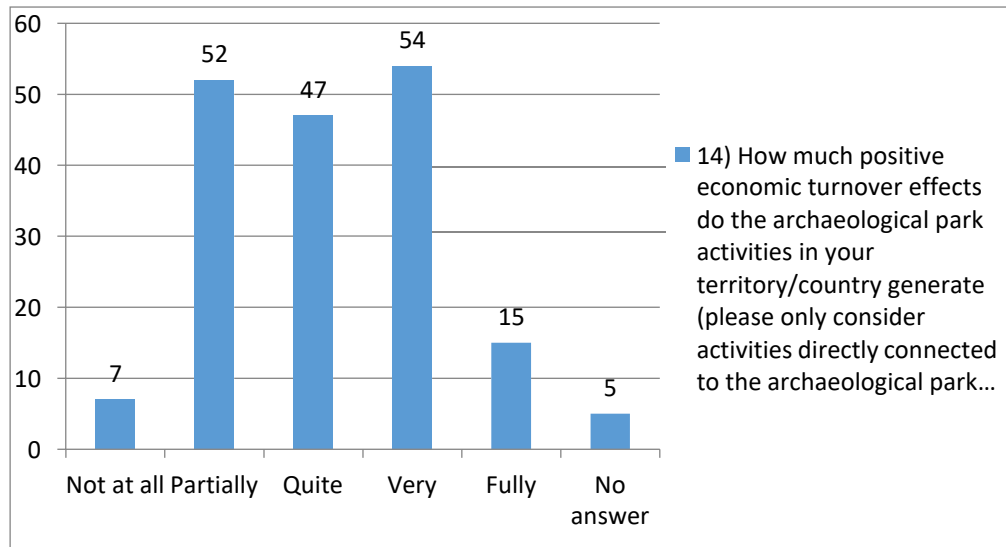

***13) Πιστεύετε ότι είναι σημαντικό να αξιολογηθεί ο κοινωνικός και οικονομικός αντίκτυπος των πόρων που διατίθενται για τα αρχαιολογικά πάρκα στην ευρύτερη ανάπτυξη της περιοχής;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

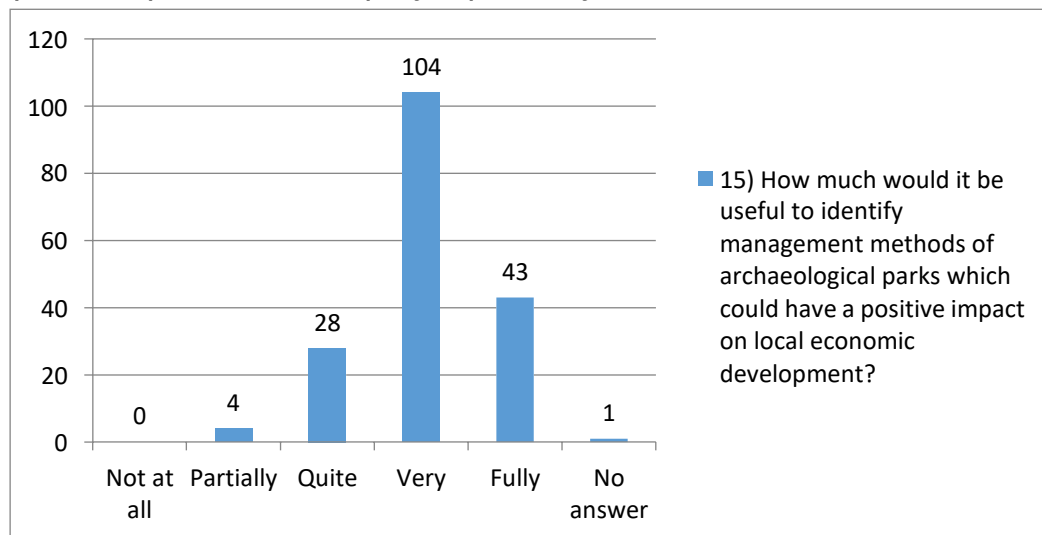
3.1.3 Εκ των προτέρων αξιολόγηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας των δραστηριοτήτων και πολιτικών προώθησης των αρχαιολογικών πάρκων

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει την αντίληψη των εμπλεκόμενων σχετικά με το επίπεδο όπου οι δραστηριότητες του αρχαιολογικού πάρκου θα μπορούσαν να δημιουργήσουν θετικό οικονομικό κύκλο εργασιών για την περιοχή όπου βρίσκεται το πάρκο.

***14) Πόσο θετικά κρίνετε τον οικονομικό κύκλο εργασιών του αρχαιολογικού πάρκου για τη γύρω περιοχή (παρακαλούμε απαντήστε μόνο για τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διαχείριση του αρχαιολογικού πάρκου όπως η συντήρηση, η προώθηση) Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Κατά συνέπεια, για 104 από τα εμπλεκόμενα μέρη θεωρούν είναι πολύ χρήσιμο να εντοπιστούν μέθοδοι διαχείρισης αρχαιολογικών πάρκων, που θα μπορούσαν να έχουν θετικό αντίκτυπο στην τοπική οικονομική ανάπτυξη, και για τα 43 μέλη είναι πλήρως σημαντικές.

***15) Πόσο χρήσιμο θεωρείτε να εντοπιστούν μέθοδοι διαχείρισης αρχαιολογικών πάρκων, που θα έχουν θετικό αντίκτυπο στην τοπική οικονομική ανάπτυξη; Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Οι υποτιμημένες πηγές πλούτου των αρχαιολογικών πάρκων, όπως η καλλιτεχνική κληρονομιά γενικά, σίγουρα δεν μπορούν να συμπεριληφθούν σε αυτά που παρέχουν οικονομική αυτάρκεια. Μια εκ των προτέρων μέτρηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας που μπορεί να αποκαλύψει τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της διαχείρισης των αρχαιολογικών χώρων είναι απαραίτητη και δεν μπορεί να διαχωριστεί από την αξιολόγηση της απόδοσης. Πολύ συχνά, μάλιστα, ο πολιτιστικός τομέας, παρά την τεράστια αξία του, αποτυγχάνει να ικανοποιήσει τον τελικό χρήστη. Και αυτή η κρισιμότητα εξαρτάται ακριβώς από την κακή διαχείριση που δεν επιτρέπει την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί. Είναι λοιπόν απαραίτητο να προσεγγίσουμε τη λογική των αποτελεσμάτων. Οι στόχοι μιας οικονομικής-προοπτικής είναι η αύξηση του αριθμού των συμμετεχόντων, η διατήρηση της οικονομικής αποδοτικότητας των παράπλευρων δραστηριοτήτων (φιλοξενία εκδηλώσεων, κριτικές, εκπομπές και/ή δημιουργία εκπαιδευτικών και ευχάριστων περιβαλλόντων) και αύξηση των εσόδων από επιπλέον δραστηριότητες (εστιατόρια, βιβλιοπωλεία). Επομένως, ξεκινάμε από την ανάγκη κάλυψης των λειτουργικών δαπανών και επίτευξης ισορροπίας μεταξύ εσόδων και λειτουργικών εσόδων. Ένας παρατηρητής πρέπει να είναι προσεκτικός στην τάση των εσόδων ανά δραστηριότητα, στην τάση των χρηστών για κάθε δραστηριότητα, στη σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας των παραγωγικών διαδικασιών και στη σύνθεση των ιδίων και ακατάλληλων οικονομικών εσόδων. Σε σχέση με το σκοπό διάδοσης, από την πλευρά του χρήστη, είναι απαραίτητο να αυξηθεί ο αριθμός των άμεσων επισκεπτών αλλά και εκείνων που προσελκύονται από την επίσκεψη για άλλους λόγους (εκδηλώσεις για παράδειγμα) και από την άποψη των ενδιαφερομένων των οποίων ο στόχος είναι η δημιουργία συνεργασιών με ιδρύματα.

Πράγματι:

- Το όραμα του αρχαιολογικού χώρου Colentum δημιουργήθηκε από μικρά πρωτοποριακά έργα που πραγματοποιήθηκαν από τοπική ΜΚΟ σε συνεργασία με το Μουσείο της πόλης του Sibenik. Στη συνέχεια η σύμπραξη με τον Δήμο Murter- KOnati επέτρεψε την υλοποίηση βαριών και ήπιων δραστηριοτήτων.
- Το σχέδιο διαχείρισης του πάρκου Urbisaglia, που καταρτίστηκε από μια ομάδα εργασίας που συστάθηκε από το Πανεπιστήμιο της Macerata και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε σε όλους τους άλλους δημόσιους φορείς (περιφέρεια Marche, Αρχαιολογική Εποπτεία για το Marche, Περιφέρεια της Macerata, Δήμος Urbisaglia) και στα ιδιωτικά ιδρύματα όπως τράπεζες οι οποίες έχουν δημιουργήσει πρόσθετες πολιτιστικές υπηρεσίες για την τουριστική προβολή και προώθηση.
- Ο συντονισμός μεταξύ του Υπουργείου Αθλητισμού και ιδιωτών οδήγησε σε ένα διασυνοριακό πρόγραμμα IPA Ελλάδα-Αλβανία 2007-2013 «Από τη γειτονιά στη σύμπραξη», μια κοινή δράση για την προώθηση πολιτιστικών χαρακτηριστικών με επίκεντρο τα δύο αρχαία θέατρα της Δωδώνης και της

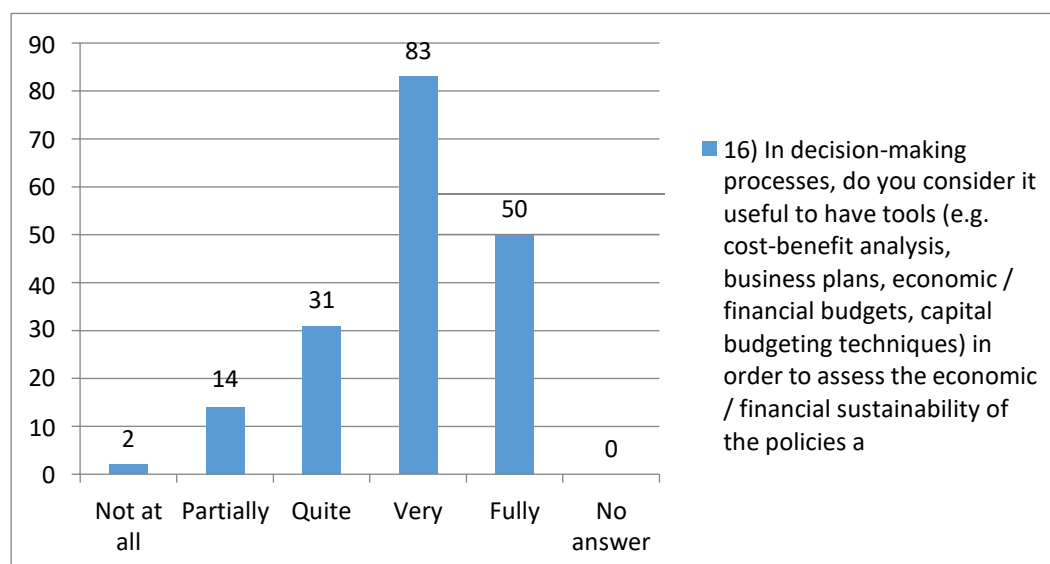

Φοινίκης (Αλβανία), συγχρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση και εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Αλβανίας και το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2014-2020 (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου) τα «Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου», μια πολιτιστική διαδρομή με κύριους σταθμούς τους πέντε αρχαιολογικούς χώρους (Δωδώνη, Νικόπολη, Gitana, Ambracia, Kassope) και τα θέατρα τους.

- Ο αρχαιολογικός χώρος του Δήμου Ομιθάλζ εντόπισε έναν υπεύθυνο πεδίου-αρχαιολόγο, μια φιγούρα που με συνδυασμό ικανοτήτων φροντίζει για την επαγγελματική διαχείριση, συντήρηση και ενίσχυση και οικονομική υποστήριξη των ανασκαφών (επιτόπιες για αρχαιολογικές εργασίες), σε ετήσια βάση, από διάφορους φορείς (Υπουργείο Πολιτισμού, Δήμος Ομιθάλζ και το Τουριστικό Συμβούλιο, όπως και ξένα ιδρύματα).

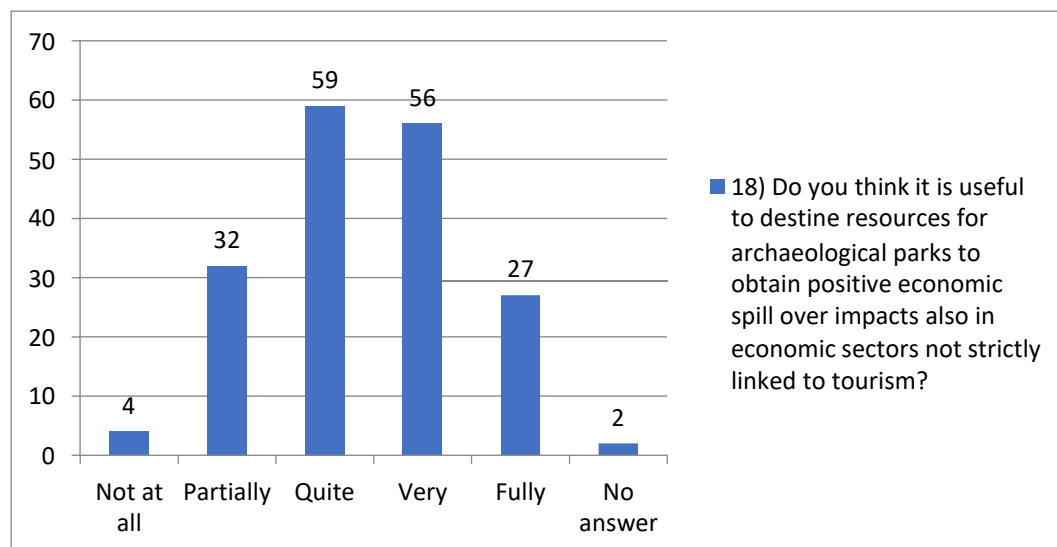
Μια προσεκτική οικονομική ανάλυση θα πρέπει επίσης να αξιολογεί με συνέπεια το οικονομικό και κοινωνικό κόστος που σχετίζεται με τις πολιτικές τουριστικής ανάπτυξης.

Η σχέση των πολιτικών διαχείρισης με την ανάπτυξη του τουρισμού είναι σίγουρα σημαντική όπως τονίστηκε από την έρευνα με τα ενδιαφερόμενα μέλη. 94 μέλη πιστεύουν ότι είναι εντελώς ή εν μέρει χρήσιμο να συγκεντρωθούν οι πόροι που προορίζονται για τα αρχαιολογικά πάρκα αποκλειστικά ή κατά προτεραιότητα σε μέτρα για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης του τουριστικού τομέα.

***16) Κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων θεωρείτε χρήσιμα τα εργαλεία μετρήσεων (π.χ. ανάλυση κόστους-κέρδους, σχέδια διαχείρισης, οικονομικούς προϋπολογισμούς, κεφαλαιουχικές τεχνικές) για την υποστήριξη των οικονομικών πρακτικών ενός αρχαιολογικού πάρκου; Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Είναι όμως προφανής και η σημασία που μπορούν να έχουν οι πολιτικές διαχείρισης της περιοχής και σε άλλους οικονομικούς τομείς.

***18) Πιστεύετε ότι είναι χρήσιμο να προορίζονται πόροι για τα αρχαιολογικά πάρκα για την απόκτηση θετικών οικονομικών τομέων που δεν συνδέονται αυστηρά με τον τουρισμό;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Κατά συνέπεια, στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων είναι χρήσιμο να υπάρχουν εργαλεία για την αξιολόγηση της οικονομικής/οικονομικής βιωσιμότητας των πολιτικών και των δραστηριοτήτων προώθησης των αρχαιολογικών πάρκων. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για 83 από τα ενδιαφερόμενα μέλη και απαραίτητο για τα 50.

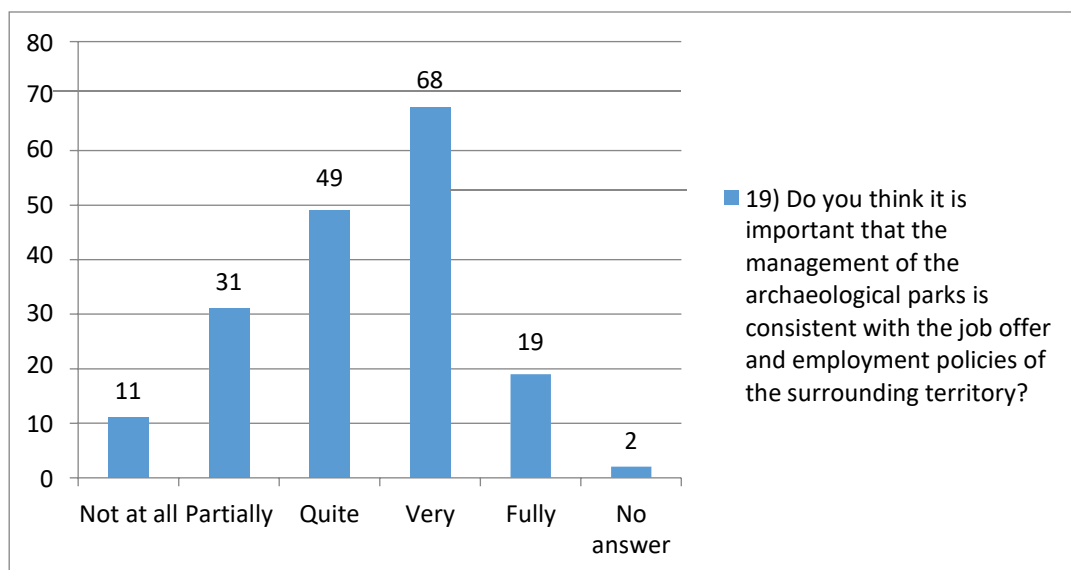
3.1.4 Εκ των υστέρων αξιολόγηση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων των επενδύσεων στις δραστηριότητες του πάρκου

Η μέτρηση αποδόσεων είναι απαραίτητη προϋπόθεση. Για τη διακυβέρνηση που, εκτός από την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πρωτοβουλιών της, θέλει να αποδείξει τον θετικό αντίκτυπο που μπορεί να είχε στην επικράτεια στην οποία δραστηριοποιείται αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για τη λήψη τεκμηριωμένων επιλογών. Επίσης βοηθάει στο να έχει ένα αντικειμενικό κριτήριο χρήσιμο για την επιλογή παραχώρησης δημόσιας χρηματοδότησης και για τυχόν ιδιώτες δανειστές που ενδιαφέρονται, εάν ικανοποιήθηκαν τα συγκεκριμένα αιτήματά τους. Η εκ των υστέρων αξιολόγηση απαιτεί συνολική και λεπτομερή ανάλυση των αποτελεσμάτων σε σχέση με τους στόχους από τους οποίους μπορεί να ληφθούν αποφάσεις σχετικά με τη χρήση των πόρων και την αποτελεσματικότητα και την

αποδοτικότητα των στρατηγικών που εφαρμόζονται. Ο εντοπισμός και η διερεύνηση των παραγόντων που συνέβαλαν στην επιτυχία ή την αποτυχία των αναπτυξιακών πολιτικών είναι χρήσιμος για την υποβολή προτάσεων χρήσιμων για τη βελτίωση της ποιότητας και την υλοποίηση προκαθορισμένων στόχων. Υπό αυτή την έννοια, αυτός ο τύπος αξιολόγησης είναι ένα λειτουργικό εργαλείο για την εποπτεία του έργου. Δεδομένου ότι τα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα είναι οι πρώτες ύλες της αξιολόγησης, ο εντοπισμός και η αντιμετώπισή τους είναι η θεμελιώδης προϋπόθεση για την αξιοπιστία των αξιολογικών κρίσεων. Τα πρωτογενή δεδομένα προέρχονται από την άμεση παρατήρηση πραγμάτων ή γεγονότων (με επιτόπιες επισκέψεις, αλλά και φωτογραφικές εικόνες) και τη διερεύνηση άμεσων και έμμεσων δικαιούχων και υποκειμένων ικανών να εκφράσουν απόψεις που είναι κατάλληλες για το ρόλο τους ή/και για τις γνώσεις τους (που πραγματοποιούνται για παράδειγμα μέσω τηλεφωνικών συνεντεύξεων ή ερωτηματολογίων).

Οι δευτερεύουσες πηγές, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας αξιολόγησης, λαμβάνουν διαφορετικές τιμές: χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση των άμεσων επιπτώσεων της παρέμβασης, όπως στην περίπτωση των δεδομένων παρακολούθησης· χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση των έμμεσων επιπτώσεων της παρέμβασης, των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων, όπως συνήθως για τα μακροοικονομικά δεδομένα· χρησιμοποιούνται ως παράμετρος αναφοράς (π.χ. δεδομένα πλαισίου, καταστάσεις πριν από την παρέμβαση και αντίθετα γεγονότα, σημεία αναφοράς, κ.λπ.). Συγκεκριμένα, οι αξιολογήσεις μπορεί να αφορούν τον αντίκτυπο που έχουν τα έργα, αυξάνοντας τον αριθμό των επισκεπτών, στα κέρδη των τοπικών επιχειρήσεων (επιχειρήσεις φιλοξενίας και εστίασης, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, καθώς και βιοτεχνικές, αγροτικές και τουριστικές επιχειρήσεις), στην απασχόληση, τη διατήρηση των πόρων και τα νέα προγράμματα αναζωογόνησης και εδαφικής ανάπτυξης.

Τέλος, μεταξύ των δεδομένων που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι η σημασία της συνοχής της διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων με την προσφορά εργασίας και τις πολιτικές απασχόλησης της γύρω περιοχής.

***18) Πιστεύετε ότι είναι σημαντική η συνυφασμένη διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων με την προσφορά εργασίας και τις πολιτικές απασχόλησης της γύρω περιοχής;;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

3.2. Ανάλυση των σεναρίων αναφοράς.

3.2.1 Ανατροφοδότηση για την τοπική οικονομική ανάπτυξη

Ο αντίκτυπος των επενδύσεων στον αρχαιολογικό χώρο ξεκινά από την τοπική επικράτεια και την κοινότητά της. Σε πρώτο επίπεδο, ο αντίκτυπος μπορεί να αναλυθεί ως προς τα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά αποτελέσματα που παρατηρούνται στην τοπική περιοχή. Το επίπεδο αλληλεπίδρασης (συνέργεια) μεταξύ των διαφορετικών τμημάτων του οικοσυστήματος είναι ένας πολύτιμος δείκτης δεδομένου ότι τα εμπλεκόμενα μέρη και τα «χαρακτηριστικά» τους, ποσότητα (αριθμός), ποιότητα (ρόλος, εκπαίδευση κ.λπ.), πολιτική επιρροή (το εύρος δράσης, η φήμη, η επιλεξιμότητα, η οικονομική και θεσμική ισχύς...) συσχετίζονται σημαντικά με την τελική εκτίμηση επιπτώσεων της πολιτιστικής επένδυσης. Αυτά τα στοιχεία μπορεί να είναι αρκετά χρήσιμα για τον προσδιορισμό της «έκτασης» του συστήματος (αγορά και κοινότητα) που πρέπει να ληφθεί υπόψη για τη μέτρηση ενός δεύτερου επιπέδου επιπτώσεων και συνεπειών της τοποθεσίας κληρονομιάς: το επίπεδο έλξης και φήμης, η τοποθέτησή του στην επιστημονική κοινότητα και η πιθανή αποτελεσματικότητα. Αυτό το δεύτερο επίπεδο ανάλυσης λαμβάνει υπόψη τις έμμεσες και άυλες επιπτώσεις της επένδυσης. Εκτός από τις ορατές συνέπειες, μετρήσιμες ως προς την ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, η βελτίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να καθορίσει την αυξημένη προσοχή σε αυτήν με

συνέπειες στις σχέσεις και την ταυτότητα των κοινοτήτων που ζουν εκεί, όσον αφορά την υψηλότερη προβολή και φήμη, σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Οι επενδύσεις θα μπορούσαν να ενισχύσουν ή να αναζωογονήσουν το ενδιαφέρον για έναν συγκεκριμένο αρχαιολογικό χώρο και να τον μετατρέψουν σε ισχυρό «εφαλτήριο» για εκπαιδευτικές δραστηριότητες, για παράδειγμα, ή για κοινωνικά έργα που στοχεύουν στην ένταξη (αλληλεγγύη και υποστήριξη μεταξύ γενεών) και ευκαιρίες απασχόλησης. Οι υψηλές αναφορές επηρεάζουν θετικά τις δημόσιες/ιδιωτικές διαπραγματεύσεις καθώς και τα διεθνή έργα και συνεργασίες. Εάν υπάρξει συνεκτική διαχείριση, η περιοχή πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να διαδραματίσει έναν «κομβικό» ρόλο και να προσελκύσει το δίκτυο των σχετικών δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην οικονομική και βιώσιμη ανάπτυξη του τοπικού οικοσυστήματος. Επιπλέον, η προσοχή για τα θετικά δευτερογενή αποτελέσματα που προκύπτουν από την πολιτιστική επένδυση είναι πολύτιμα για τον στρατηγικό σχεδιασμό. Τα υλικά και τα άυλα αποτελέσματα πρέπει να μετρούνται με δείκτες προκειμένου να προσφέρονται συγκριτικές αξιολογήσεις των διαφόρων έργων. Ένα τρίτο επίπεδο ανάλυσης αναφέρεται στο επίπεδο διακυβέρνησης. Το τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο συνεπάγονται διαφορετικά επίπεδα παρέμβασης. Μπορεί να είναι μεμονωμένα ή κατακερματισμένα και να προχωρήσουν χωριστά ή σε αμοιβαία σύγκρουση εάν δεν διευθετηθούν με συστημική προσέγγιση. Οι εταίροι αναφέρονται σε μια ποικιλία αντιλήψεων σχετικά με τον ρόλο των αρχαιολογικών χώρων τους στο τοπικό οικοσύστημα και στην επικρατούσα συνείδηση της τοποθέτησης του τόπου κληρονομιάς στην τοπική ιστορία και παράδοση. Τα αρχαιολογικά πάρκα συμβάλλουν στη διαφοροποίηση και εξειδίκευση των τουριστικών ροών και δραστηριοτήτων (πολιτιστικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός κ.λπ.) και αποτελούν πολύτιμο πλεονέκτημα για την τοπική επωνυμία και την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, για τον μετριασμό της εποχικότητας του τουρισμού, για την ενίσχυση της αποκέντρωσης, την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Όσον αφορά τον κοινωνικό αντίκτυπο, αυτό σημαίνει την ενίσχυση της κοινοτικής συμμετοχής, την κοινωνική συνοχή, τη συνέχεια της κοινωνικής ζωής, την ενίσχυση της ταυτότητας. Η ανάλυση των άυλων επιπτώσεων των πολιτιστικών επενδύσεων και η μέτρησή τους είναι ένα ανοιχτό ερώτημα. Οι εταίροι υπογραμμίζουν μια λογική συνέχεια των άμεσων και έμμεσων αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την παρουσία του αρχαιολογικού χώρου και παραθέτουν μια σειρά δεικτών για μια ποσοτική αξιολόγηση. Οι παράμετροι για την αξιολόγηση του αντίκτυπου των πολιτιστικών επενδύσεων είναι ποσοτικές, π.χ. /τουρίστες, το ποσό των πληρωμών που λαμβάνονται για υπηρεσίες από ξένους ταξιδιώτες· ο αριθμός των διανυκτερεύσεων στην περιοχή γύρω από την τοποθεσία· τον αριθμό και την ποιότητα των εγκαταστάσεων διαμονής. Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιούνται γενικά έρευνες σε τοπικό επίπεδο (Ptuj) και ερωτηματολόγια. Σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχουν στοιχεία για συστημική

προσέγγιση στη συλλογή δεδομένων και στην ανάλυση πληροφοριών για στατιστικές και στρατηγικούς στόχους. Από αυτή την πλευρά, σημαντικό περιθώριο εμπάθυνας και βελτίωσης της ανάλυσης μπορεί να ανιχνευθεί τόσο κατακόρυφα, όσον αφορά την ανάλυση ομαδοποίησης των στόχων των επισκεπτών όσο και οριζόντια, όπως δεδομένα που σχετίζονται με τομείς εξασφαλίσεων, δηλαδή άυλα αποτελέσματα. Η ανάλυση του ρόλου και ο σχετικός διαχωρισμός των τοποθεσιών πολιτιστικής κληρονομιάς στο τοπικό πλαίσιο ή περιοχή αποδεικνύει τα αδύνατα σημεία και τα σημεία απειλής των διαφόρων περιπτώσεων. Ο φόβος της απομόνωσης και του κατακερματισμού που θα έβγαζε το πάρκο από το οικονομικό και κοινωνικό οικοσύστημα είναι μια από τις μεγαλύτερες αδυναμίες για την Antigonea. Πιο συγκεκριμένα, οι σχέσεις που έχει το πάρκο με το πλαίσιο και τη σχετική κοινωνικοοικονομική δυναμική θα μπορούσαν να εξελιχθούν προς μια αυξανόμενη «απομόνωση» του πάρκου με συνέπεια το ίδιο το περιουσιακό στοιχείο να μην περιλαμβάνεται πλέον στα δίκτυα ενίσχυσης. Η περιοχή, αν και πλούσια σε αξίες και στοιχεία, εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από ισχυρό οικονομικό και πολιτικό κατακερματισμό που θα ωφεληθεί από ολοκληρωμένα έργα ενίσχυσης. Όσον αφορά τη συνολική ομάδα εταίρων, η συστημική προσέγγιση δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί ως πολιτιστικό πλαίσιο για τη στρατηγική καθοδήγησης, τη συμμετοχή των παραγόντων, τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων και ως μεθοδολογία συλλογής και μέτρησης δεδομένων για επανασχεδιασμό. Η συνεργασία μεταξύ των τοπικών ενδιαφερομένων είναι κάπου παρούσα, όπως στην περίπτωση του Omišalj όπου το Τουριστικό Συμβούλιο συνεργάζεται με τον Δήμο για την προώθηση του ιστότοπου και τη διοργάνωση εκδηλώσεων με την ιδέα της παροχής μιας σύνθετης υπηρεσίας/προϊόντος, αλλά θα μπορούσε να ενισχυθεί σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι εταίροι έχουν επίγνωση ότι η συνεργασία των ενδιαφερομένων (δημόσιων, ιδιωτικών και ΜΚΟ) θα οδηγήσει στην προώθηση στρατηγικών με βάση την κοινότητα και στην υλοποίηση έργων που στοχεύουν σε οικονομικά (ανάπτυξη του οικονομικού συστήματος), πολιτιστικά (διατήρηση πόρων) και κοινωνικά (αναζωογόνηση χωριών και κοινοτήτων) αποτελέσματα.

3.2.2 Αναβάθμιση του αρχαιολογικού χώρου και τουριστική ανάπτυξη

Η αλληλεξάρτηση μεταξύ της διαχείρισης των Αρχαιολογικών Πάρκων και της ανάπτυξης του τουριστικού τομέα είναι ευρέως αναγνωρισμένη. Η οικοσυστημική προσέγγιση προχωρά περαιτέρω και αναλύει πώς και σε ποιο βαθμό οι σχετικοί φορείς του τοπικού συστήματος και σε ποιο βαθμό η σχέση βασίζεται σε ασύμμετρη σχέση ή αμοιβαία συνέργεια. Οι εταίροι είναι ευθυγραμμισμένοι θεωρώντας ότι ο τουρισμός δεν είναι το μοναδικό ή διαδεδομένο προϊόν της πολιτιστικής επένδυσης. Το αρχαιολογικό πάρκο τρέφει και διατηρεί μοναδικές συνδέσεις με το ευρύ φάσμα παραγόντων σε

διάφορους τομείς της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας. Αναφέρουν ότι ο τουρισμός είναι μια από τις άμεσες ευκαιρίες για γνωριμία με την κληρονομιά ενός χώρου. Αλλά όχι ο μοναδικός τομέας που πρέπει να εξετάσετε (Šibenik Knin/Κροατία). Ο Ptuj υπογραμμίζει τη σημασία των αρχαιολογικών πάρκων ειδικά σε πόλεις/προορισμούς όπου οικοδομούν την πολιτιστική τους ταυτότητα και τον τουρισμό, στην ιστορία και την αρχαιολογία. Η διαχείριση του αρχαιολογικού χώρου Colentum στο νησί Murter στην περιοχή Šibenik-Knin είναι μία από τις καλές πρακτικές για τους δεσμούς μεταξύ του αρχαιολογικού χώρου και των συμπληρωματικών δραστηριοτήτων, όπως η ωκεανογραφία, ο αθλητικός και ψυχαγωγικός τουρισμός.

Ο τουρισμός είναι ένα αποτελεσματικό μέσο αναδιοργάνωσης για τις τοπικές αλυσίδες παραγωγής όταν η αυξανόμενη ζήτηση για τοπικά προϊόντα, που δίνεται από τις ροές των επισκεπτών, ασκεί κίνητρο για μετασχηματισμό ή επανατοποθέτηση σε υψηλής ποιότητας παραγωγές (γαλακτοκομικές, μέλι, αγροτικές). Ενώ είναι δυνατό να συνδεθούν οι επιτόπιες αρχαιολογικές ανασκαφές με τον πληθυσμό, το κοινωνικό ενδιαφέρον αυξάνεται, τόσο που τα σχολεία εμπλέκονται όλο και περισσότερο με διαφορετικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Στην περίπτωση της Σλοβενίας, τοποθετήθηκαν παγκάκια και μονοπάτια πεζοπορίας μεταξύ των αρχαιολογικών τομέων και έφεραν επίσης διαφορετικές/άλλες ομάδες συμφερόντων να επισκεφθούν την τοποθεσία. Τα έργα που αναφέρονται από τους εταίρους υποβάλλουν διαφορετικά επίπεδα σχέσεων μεταξύ της τουριστικής ανάπτυξης και της διαχείρισης των Αρχαιολογικών Πάρκων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η αντίληψη μιας ασύμμετρης σχέσης προκύπτει από τη δήλωση ότι «η ενίσχυση του τουρισμού πρέπει να προηγείται». Κίνδυνοι και αναποτελεσματικότητα μπορεί να προκύψουν όταν επικρατούν ασύμμετρες σχέσεις. Η αποκλειστική εστίαση στον τουρισμό και στα οικονομικά του οφέλη μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη διατήρηση του αρχαιολογικού χώρου, ειδικά σε περιπτώσεις υπερπληθυσμού. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η τοπική ανάπτυξη με γνώμονα τον τουρισμό θα μπορούσε να καταστεί επιζήμια για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι αυτός ο συγκεκριμένος κίνδυνος θεωρείται σημαντικός σε συνεργάτες που βρίσκονται σε μεγαλύτερες πόλεις, ενώ σε περιοχές με μικρότερη συμφόρηση αυτού του είδους ο κίνδυνος θεωρείται χαμηλότερος. Συνήθως, αυτοί οι κίνδυνοι σχετίζονται με περιβαλλοντικό, κοινωνικό και οικονομικό κόστος. Για τον μετριασμό αυτών των τρωτών σημείων, είναι σημαντικό η πρόσβαση στους αρχαιολογικούς χώρους να συμμορφώνεται με την «Τουριστική Μεταφορική Ικανότητα», δηλαδή ο μέγιστος αριθμός ατόμων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν έναν χώρο χωρίς να προκαλέσουν μεγάλη αλλαγή στο φυσικό περιβάλλον και χωρίς ανατιολόγητη πτώση στην ποιότητα της εμπειρίας που αποκτούν οι επισκέπτες. Ενώ δίνεται ένα όραμα αμοιβαίας συνέργειας μεταξύ της

πολιτιστικής κληρονομιάς και του τουριστικού τομέα, με τις ενέργειές τους να ενισχύουν τους αντίστοιχους στόχους και τα αποτελέσματά τους. Οι εταίροι απαριθμούν μια σειρά από «καλές πρακτικές» για την καλύτερη αλληλεπίδραση των παραγόντων στο οικοσύστημα, συγκεκριμένα: στενή συνεργασία μεταξύ του τουριστικού τομέα, των επαγγελματιών και των αρχαιολόγων, φιλικές προς τους επισκέπτες με υποδομές και συνδέσεις κυκλοφορίας, ανταλλαγή πληροφοριών και κυκλική μεταφορά γνώσης μεταξύ ακαδημαϊκών και ερευνητικών κέντρων, πολιτικών ιδρυμάτων, οικονομικών παραγόντων και κοινότητας. Η επικοινωνία είναι ένα ισχυρό σημείο για την αλληλεπίδραση: οι επιστημονικές ανακαλύψεις πρέπει να κοινοποιούνται σε ένα ευρύ κοινό και ο τουριστικός τομέας θα μπορούσε καλύτερα να προτείνει και να μεταφέρει στους αρχαιολόγους τον τρόπο για να κάνουν την ιστορία και τον πολιτισμό της πολιτιστικής κληρονομιάς πιο ελκυστικά για τους επισκέπτες. Στην οικοσυστημική προσέγγιση ο τουρισμός θεωρείται ως ένα μέρος της ευρύτερης στρατηγικής της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης. Οι εταίροι προσδιορίζουν συγκεκριμένους στόχους δράσεων για μια στρατηγική βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης, όπως:

- ενίσχυση της αμοιβαίας ενημέρωσης μεταξύ των ενδιαφερομένων μέσω της ενίσχυσης της συνέχειας των επαφών για την αμοιβαία ενημέρωση σχετικά με πρωτοβουλίες, έργα και εκδηλώσεις
- ενίσχυση των κανόνων για τη ρύθμιση και τον έλεγχο των συμπεριφορών των επισκεπτών, προκειμένου να συμβάλλουν στη διατήρηση των αρχαιολογικών χώρων, των αξιών και της χρηστικότητάς τους για ντόπιους και επισκέπτες
- διευκόλυνση ή υποστήριξη της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας για τη διοργάνωση τουριστικών πακέτων σε συνεργασία με ξένους φορείς
- προσαρμογή της κλίμακας των οικονομικών δραστηριοτήτων στην αποτελεσματική ικανότητα της επικράτειας. Ο αντίκτυπος του τουρισμού στο τοπικό φυσικό περιβάλλον θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ρεαλιστικής αξιολόγησης όσον αφορά τα δυνατά σημεία και τις αδυναμίες, τις ευκαιρίες και τις απειλές και τους κινδύνους.

Υπό την προοπτική της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης, πολλές οικονομικές δραστηριότητες μπορούν να συσχετιστούν με την ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου: γεωργική και τροφική αλυσίδα, χειροτεχνία, τοπικές βιοτεχνίες, βιομηχανίες, υπηρεσίες ΤΠΕ, επαγγελματικές υπηρεσίες που σχετίζονται με πολιτιστικές εκδηλώσεις, επιστημονικές δραστηριότητες αυστηρά συνδεδεμένες στους αρχαιολογικούς χώρους κλπ... Η ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων (πέρα από τον τουρισμό) που συνδέονται με τη διαχείριση του πάρκου αναφέρεται διαφορετικά από τις εμπειρίες των εταίρων:

Η Δωδώνη περιγράφει επιστημονικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, όπως εκπαιδευτικά προγράμματα και επισκέψεις, σεμινάρια και συνέδρια στον αρχαιολογικό χώρο.

Στο Šibenik-Knin οι δραστηριότητες σχετίζονται κυρίως με τον τουρισμό. Ο αρχαιολογικός χώρος Colentum στο νησί Murter προσφέρουν ένα θετικό μείγμα ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου και της τουριστικής αξιοποίησής του, γεγονός που συμβάλλει θετικά στην τοπική οικονομική ανάπτυξη. Η διαχείριση αυτού του αρχαιολογικού χώρου συνδέει τις πολιτιστικές αξίες της περιοχής με συμπληρωματικές δραστηριότητες, συνδυάζοντας ιστορία, αρχαιολογία, ωκεανογραφία και πολιτιστικό, αθλητικό και ψυχαγωγικό τουρισμό.

Για το Ptuj και το Gjirokaster, η γεωργία και οι βιομηχανίες που σχετίζονται με τα προϊόντα (τοπικά τρόφιμα και κρασί), οι τοπικές χειροτεχνίες και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι οι κύριες οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με τους αρχαιολογικούς χώρους.

Συγκεκριμένα, ο χώρος της UNESCO στο Αργυρόκαστρο δίνει ζωή στη διοργάνωση διαφόρων μορφών ευρείας φιλοξενίας (δηλαδή οργάνωση πεζοπορίας, ποδηλασίας, ιππασίας) σε στενή σύνδεση με την τουριστική προβολή του χώρου της UNESCO.

3.2.3 Έρευνα οικονομικής κερδοφορίας

Ο σκοπός αυτής της ερώτησης ήταν να διαπιστωθεί εάν, κατά την υλοποίηση των στρατηγικών βελτίωσης, ελήφθησαν υπόψη οι αρχές της βέλτιστης οικονομικής και χρηματοοικονομικής πρακτικής. Μιλήσαμε για τη σημασία των σχέσεων των αρχαιολογικών πάρκων με τους άλλους οικονομικούς τομείς, για να το τονίσουμε ότι είναι απαραίτητο να εξεταστεί η οικονομική βιωσιμότητα των στρατηγικών ενίσχυσης. Τα αρχαιολογικά πάρκα είναι πηγές πλούτου, αλλά δεν είναι γενικά οικονομικά αυτόνομα. Οι στόχοι μιας οικονομικής και χρηματοοικονομικής προοπτικής είναι η αύξηση του αριθμού των συμμετεχόντων, η διατήρηση του κόστους των δραστηριοτήτων παροχής εξασφαλίσεων υπό έλεγχο και η αύξηση των εσόδων. Επομένως, ξεκινάμε από την ανάγκη κάλυψης των λειτουργικών δαπανών και την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ εσόδων και λειτουργικών εσόδων. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό. Οι στρατηγικές πρέπει να δημιουργούν έσοδα ικανά να αντισταθμίσουν το ποσό που επενδύθηκε, αλλά και να δημιουργήσουν χρηματοοικονομικό πλεόνασμα που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί για μελλοντικές επενδύσεις. Υπάρχουν εργαλεία αξιολόγησης επενδύσεων που μας επιτρέπουν να εξισορροπούμε τις θετικές με τις αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις, αυτά τα εργαλεία ζητούνται όλο και περισσότερο στις προσκλήσεις για ευρωπαϊκά έργα (για παράδειγμα NPV, IRR, επιχειρηματικό σχέδιο), αλλά και στις πολιτιστικές επενδύσεις δεν μπορούμε να ξεχνάμε ότι το κόστος και τα οφέλη δεν μπορούν να μετρηθούν

μόνο με οικονομικούς και χρηματοοικονομικούς όρους. Χρήσιμο είναι να εξετάσουμε και τις δύο πτυχές, οικονομικές από τη μια πλευρά, κοινωνικές/πολιτιστικές από την άλλη, που είναι η ανάλυση κόστους-οφέλους ή τα μοντέλα εισροών-εκροών, τα οποία μας επιτρέπουν να εκτιμήσουμε εκ των προτέρων επιδράσεις (όλες οι επιπτώσεις, οικονομικές-πολιτιστικές-κοινωνικές) των στρατηγικών ενίσχυσης. Όσον αφορά αυτές τις πτυχές, μπορούν και πρέπει να γίνουν περισσότερα. Πράγματι, από τις συνεισφορές των μελών των ΟΕ2, είναι δυνατόν να επισημανθούν οι ακόλουθες πτυχές. Έχουν γίνει πολλά όσον αφορά την πολιτιστική προβολή των χώρων, όλες έχουν περιγράψει πολύ σημαντικές δράσεις για την ενίσχυση του πολιτιστικού χώρου, αλλά όλες υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα βελτίωσης αυτών των δράσεων. Μερικά παραδείγματα είναι τα εξής:

- Η πόλη του Ρτυζ έχει εργαστεί σε ελκυστικό μάρκετινγκ και σύνδεση με πολιτιστικές εκδηλώσεις (φεστιβάλ ιστορικής αναπαράστασης, μουσικά φεστιβάλ, αθλητικές εκδηλώσεις).
- Στην Αλβανία η προώθηση κοινωνικοοικονομικών ευκαιριών για τις κοινότητες σε πολιτιστικές δραστηριότητες απαιτεί καλύτερο συντονισμό μεταξύ του DRTK-Gjirokaster, του Ινστιτούτου Αρχαιολογίας και του Ινστιτούτου Πολιτιστικών Μνημείων. Στο πρόγραμμα των ανασκαφών θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι τουριστικές ανάγκες που διαθέτει ο χώρος.
- Οι Έλληνες εταίροι αποκαλύπτουν ότι τις δύο τελευταίες δεκαετίες, δηλαδή από το 2001, έχει πραγματοποιηθεί τεράστιος όγκος εργασιών αποκατάστασης που χρηματοδοτούνται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Ταμείο (πάνω από 10 εκατ. ευρώ). Συντήρηση, αποκατάσταση, ανάδειξη του Αρχαίου Θεάτρου της Δωδώνης, των Μνημείων του Αρχαιολογικού χώρου της Δωδώνης, των άλλων μνημείων της Δωδώνης. Συγκεκριμένα, για την περίοδο 2000-2014, ορισμένες μελέτες υπολόγιζαν ότι οι πολιτιστικές επενδύσεις θα πρέπει να αποδώσουν 3,44 εκατ. της συνολικής οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής. Αυτή η εκτίμηση χρήζει απόδειξης, με βάση τα δεδομένα της τελευταίας πενταετίας.

Διάφοροι εταίροι υποστηρίζουν ότι μεγαλύτερη οικονομική κερδοφορία θα σήμαινε αυτόματα τη βελτίωση άλλων δραστηριοτήτων στην τοποθεσία, η μεγαλύτερη ανάπτυξη ενός στοιχείου θα οδηγούσε κατά συνέπεια στην ανάπτυξη άλλων. Οι ενέργειές τους υιοθετήθηκαν με την πεποίθηση της αποτελεσματικότητάς τους στην αύξηση της παραγωγικότητας και της βιωσιμότητας των παράπλευρων οικονομικών δραστηριοτήτων, αλλά γενικά, οι στρατηγικές ενίσχυσης ελήφθησαν χωρίς εκ των προτέρων αξιολόγηση του άμεσου και του έμμεσου κόστους/οφέλους. Ακολουθούν διάφορες επιβεβαιώσεις συνεργατών:

- Ο Δήμος Omisalj ισχυρίζεται ότι προς το παρόν δεν μπορεί να μιλήσει για την κερδοφορία του πάρκου και τις ειδικές επιπτώσεις στην απασχόληση.

- Στις δράσεις του PTUJ ήταν δύσκολο να μετρηθεί το κόστος σε σχέση με τα οφέλη, επειδή ο χώρος αναπτύσσεται ακόμα για να γίνει ένα πλήρες και λειτουργικό αρχαιολογικό πάρκο με πρόσθετες προσφορές, χρησιμοποίησε δημόσιες έρευνες (τοπικό περιβάλλον) , μοντέλα εισόδου-εξόδου.
- Οι Κροάτες εταίροι πιστεύουν ότι η ανάπτυξη ενός αρχαιολογικού χώρου μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της αξίας της γύρω περιοχής.
- Στη μελλοντική ανάπτυξη του Colentum του αρχαιολογικού χώρου στο νησί Murter στην κομητεία Šibenik-Knin, σχεδιάζεται να αναζωογονηθεί η γεωργική παραγωγή. Η νέα αγροτική δραστηριότητα που θα αναπτυσσόταν σε αυτήν την τοποθεσία θα ενθάρρυνε τη δημιουργικότητα και την απασχόληση. Αυτό θα αυξήσει περαιτέρω τις δυνατότητες εμπορίας των τοπικών προϊόντων σε τοπικά εστιατόρια. Προτιμήθηκε η σύνδεση με αρχαιολογικές, εκπαιδευτικές δραστηριότητες ή την εστίαση στον αρχαιολογικό χώρο Colentum. Οι θετικές εξελίξεις θα παράσχουν κατά συνέπεια περισσότερους οικονομικούς πόρους για περαιτέρω ανάπτυξη δραστηριοτήτων και έργων για την προστασία των αρχαιολογικών αξιών, χαρακτηριστικό της αειφόρου διαχείρισης.

Όσον αφορά τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση και την εξισορρόπηση των θετικών οικονομικών επιπτώσεων με τις αρνητικές αποφάσεις για πολιτιστικές επενδύσεις, οι μόνες εμπειρίες ήταν αυτές της PlayMarche srl και του Πανεπιστημίου της Macerata στη διαχείριση του αρχαιολογικού πάρκου της UrbSalvia και στο έργο DCE. Σε αυτές τις δύο εμπειρίες, τα περιφερειακά κονδύλια χρησιμοποιήθηκαν για τη διαχείριση του πολιτιστικού χώρου (αρχαιολογικά πάρκα, μουσεία, ελκυστικές πολιτιστικές περιοχές κ.λπ.) μόνο εκ των προτέρων αξιολόγηση των συνεπειών όσον αφορά το κόστος, τα οφέλη, τη δημιουργία εσόδων και τη διακυβέρνηση. Για παράδειγμα, το έργο DCE (εξελιγμένη πολιτιστική περιοχή) διοικήθηκε με έναν καινοτόμο τρόπο: ένα spin-off που δημιουργήθηκε από το Πανεπιστήμιο της Macerata, μαζί με τοπικούς ενδιαφερόμενους φορείς (δήμος, μουσεία, εταιρείες, ιδιωτικοί φορείς), διαχειρίστηκαν τις δράσεις του έργου, κατασκευάζοντας ένα δίκτυο ερευνητών, επαγγελματιών και χρηστών. Σε κάθε δράση αξιολογήθηκε η διαδικασία προϋπολογισμού, με τα επιχειρηματικά σχέδια να υπολογίζουν αύξηση στα έσοδα (εισιτήρια, πωλήσεις προϊόντων, εγγυημένες υπηρεσίες συνεργατών, έσοδα από εκδηλώσεις κ.λπ.) και το αντίστοιχο κόστος (πάγια διαρθρωτικά έξοδα, κόστος διαχείρισης, κόστος εργασίας, διοικητικά έξοδα, γενικά έξοδα κ.λπ.). Αυτές οι διαδικασίες έχουν προβλέψει τις χρηματοοικονομικές ανάγκες και παρέχουν τα μέσα για την αντιστάθμισή τους. Σε αυτές τις διαδικασίες εκτιμήθηκε η δημιουργία πλούτου χρησιμοποιώντας υπολογισμένους δείκτες απόδοσης όπως η καθαρή αξία και ο ρυθμός αποδόσεων.

3.2.4 Αρχαιολογικά πάρκα και ανθρώπινο δυναμικό: αγορά εργασίας και εκπαίδευση

Για τη σωστή διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων απαιτούνται αρκετά επαγγέλματα, όπως αρχαιολόγοι, επιμελητές, αρχιτέκτονες, τεχνικοί, συντηρητές, εξειδικευμένοι εργαζόμενοι, φύλακες. Πέρα από αυτές τις βασικές ικανότητες, οι διεπιστημονικές γνώσεις και δεξιότητες είναι ιδιαίτερα πολύτιμες. Ένα ιδανικό προφίλ θα ήταν ένα άτομο με γνώσεις ιστορίας/αρχαιολογίας και τουριστικές/διαχειριστικές δεξιότητες. Τέτοια επαγγελματικά προφίλ προσλαμβάνονται συνήθως στην περιφερειακή αγορά εργασίας, δεδομένου ότι είναι προικισμένα με τη σιωπηρή γνώση σχετικά με τα συγκεκριμένα τοπικά περιουσιακά στοιχεία που είναι ιδιαίτερα πολύτιμα για την προώθηση της εδαφικής ανάπτυξης. Για ορισμένες διαδικασίες πρόσληψης, μπορούν να υποβάλουν αίτηση άτομα από όλη τη χώρα. Μία από τις κύριες προκλήσεις μιας επιτυχημένης διαχείρισης αρχαιολογικών χώρων είναι να διασφαλιστεί η συμμετοχή όλων των σχετικών ενδιαφερομένων στην αξιοποίηση των χώρων και στην οργάνωση της διαδικασίας διαχείρισης. Η εκπαίδευση και η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού είναι καθοριστικός παράγοντας για τη δημιουργία βιώσιμης διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου. Επίσης, η ανάπτυξη προγραμμάτων εκπαιδευτικού τουρισμού αντιπροσωπεύει μια μεγάλη τουριστική δυνατότητα που στοχεύει σε σχολικές εκδρομές, κατασκηνώσεις για παιδιά, νέους και οικογένειες με παιδιά. Διαφορετικά εκπαιδευτικά εργαλεία είναι ήδη διαθέσιμα σε ορισμένους χώρους, όπως εκπαιδευτικά προγράμματα και επισκέψεις στον αρχαιολογικό χώρο, μουσεία, εκπαιδευτικό υλικό διαθέσιμο σε έντυπη και ψηφιοποιημένη, σε σύστημα Braille, κατασκευές σε τρισδιάστατο παζλ και έντυπη αεροφωτογραφία του χώρου, μια εφαρμογή στα ελληνικά και αγγλικά, εκπαιδευτικού χαρακτήρα διαθέσιμη τόσο στο Google Play όσο και στο App Store (Δωδώνη - Ελλάδα).

Πέρα από την επίσημη εκπαίδευση που παρέχεται από τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, ακόμη και οι σύλλογοι πολιτών μπορούν να συνεισφέρουν. Σε μια περίπτωση, σημαντικό ρόλο στο σχεδιασμό και την υλοποίηση αναπτυξιακών δραστηριοτήτων έπαιξαν οι σύλλογοι πολιτών που συμμετείχαν στη διευθέτηση δρόμων πεζοπορίας και ποδηλάτων γύρω από τον χώρο, καθαρισμό του περιβάλλοντος χώρου, σχεδιασμό εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων κ.λπ. (αρχαιολογικός χώρος Colentum- Κροατία). Ορισμένα αρχαιολογικά πάρκα βρίσκονται κοντά σε πανεπιστήμιο ή σε εξειδικευμένη σχολή, όπως στις περιπτώσεις Urbisaglia-University of Macerata (Ιταλία), Dodona-University στα Ιωάννινα (Ελλάδα), The Unesco site of Gjirokaster - University of Gjirokaster (Αλβανία). Η γεωγραφική εγγύτητα με ένα ερευνητικό ή εκπαιδευτικό ίδρυμα έφερε περαιτέρω πλεονεκτήματα στην ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου. Θεωρείται ότι διευκόλυνε τις εκπαιδευτικές διαδικασίες που σχετίζονται με τη διαχείριση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Είναι μια ευκαιρία όχι μόνο για το ανθρώπινο δυναμικό όσον αφορά τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και την εκπαίδευση,

όσο και ως προς την ικανότητα διαχείρισης και διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και για βελτιωμένη πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων για την πολιτιστική κληρονομιά.

3.3 Ιδέες και έργα για ένα Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης

Η διαχείριση ενός ιδανικού αρχαιολογικού πάρκου θα πρέπει να περιλαμβάνει ορισμένες βασικές δραστηριότητες όπως:

- Συντήρηση των μνημείων του χώρου
- Οικοδομικές εργασίες για την ανίχνευση ή την πρόληψη περιβαλλοντικών ζημιών ή άλλων ατασθαλιών
- Εκσυγχρονισμός και περιβαλλοντική αναβάθμιση υφιστάμενων εγκαταστάσεων
- Ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε τουρίστες και επισκέπτες
- Διάθεση οικονομικών πόρων για τη στήριξη πολιτικών που στοχεύουν στην ανάδειξη και ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς
- Προώθηση συνεργειών μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και των σύγχρονων πολιτιστικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων

3.3.1 Βασικές και παράπλευρες δραστηριότητες για τη διαχείριση ενός ιδανικού αρχαιολογικού πάρκου

α) παραγωγικές δραστηριότητες (διάφορες αλυσίδες εφοδιασμού)

Οι αγροδιατροφικές αλυσίδες και οι δημιουργικές βιομηχανίες είναι οι οικονομικές δραστηριότητες που μπορούν να συνδέσουν καλύτερα τον αρχαιολογικό χώρο με την ευρύτερη περιοχή σε μια προοπτική βιωσιμότητας. Επιπλέον, όσον αφορά την τουριστική ανάπτυξη, μια στοχευμένη προσέγγιση για εξειδικευμένες ομάδες, σε διάφορες μορφές εξειδικευμένου τουρισμού¹ και συναφών υπηρεσιών², θα επέτρεπε την εφαρμογή βιώσιμης αξιοποίησης, συμμορφούμενη με τους περιορισμούς «Φέρουσας Ικανότητας Τουρισμού» που περιγράφονται παραπάνω.

β) δραστηριότητες που σχετίζονται με εκπαίδευση για την επαγγελματοποίηση των απαιτούμενων δεξιοτήτων

¹ Π.χ., γαστρονομικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας, οικοτουρισμός, οικογενειακός τουρισμός.

² Υπηρεσίες που σχετίζονται με τον τουρισμό: ξενοδοχεία και εστιατόρια, ταξιδιωτικά γραφεία, υπαίθριες δραστηριότητες, όπως πεζοπορία και ορειβάσια

Αφού καθοριστεί επακριβώς η δομή διαχείρισης, είναι απαραίτητο να εκπαιδευτεί το προσωπικό και οι φορείς που εμπλέκονται στις οικονομικές δραστηριότητες. Απαιτούνται αρκετές δεξιότητες για τη διαχείριση ενός αρχαιολογικού πάρκου. Εκπαιδευτικές δραστηριότητες που θα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή για την αναβάθμιση της τοποθεσίας σε σχέση με τους ακόλουθους τομείς: παρακολούθηση και διαχείριση κινδύνου του χώρου· εκπαίδευση τουριστικών οδηγών για τη διευκόλυνση οργανωμένων και συστηματικών επισκέψεων ατόμων ή ομάδων· ψηφιακές ικανότητες για τη χρήση επαυξημένης πραγματικότητας· εκπαίδευση προσωπικού για τη διοργάνωση εκδηλώσεων και συναντήσεων διεθνών φοιτητών αρχαιολογίας, πρωτοβουλίες ανταλλαγής εμπειριών και ομοιοτήτων μεταξύ τοποθεσιών από την ίδια ιστορική περίοδο, δραστηριότητες κατάρτισης για την υλοποίηση έργων που συγχρηματοδοτούνται από τα αναπτυξιακά προγράμματα της ΕΕ· ειδικό μάθημα για τοπικούς επιχειρηματίες, επικοινωνιακές δεξιότητες: εργαστήρια αφήγησης.

γ) προστασία και συντήρηση

Οι δραστηριότητες συνεχούς συντήρησης αρχαιολογικών χώρων είναι πολύ σημαντικές και σχετίζονται με τη μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα των αρχαιολογικών χώρων. Οι προτεραιότητες που πρέπει να εφαρμοστούν σχετίζονται με εκείνες τις «βασικές αρμοδιότητες» μιας ιδανικής διαχείρισης αρχαιολογικών χώρων που έχουν επισημανθεί παραπάνω, δηλαδή την παρακολούθηση και τον κίνδυνο διαχείρισης του χώρου, συντήρηση, Ανίχνευση ή πρόληψη περιβαλλοντικής ζημίας ή άλλης κακοήθειας, για παράδειγμα, μέσω βιντεοεπιτήρησης· Εκσυγχρονισμός· Περιβαλλοντική και ποιοτική αναβάθμιση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, Χρήση επαυξημένης πραγματικότητας, Προσβασιμότητα του αρχαιολογικού χώρου, π.χ. διεύθετηση μέρους των πεζοδρομίων για διευκόλυνση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον, σύνδεση της αρχαιολογικής κληρονομιάς με άλλες πολιτιστικές κληρονομίες της ευρύτερης περιοχής, συντήρηση μονοπατιών, ασφάλιση του χώρου με φράκτες ασφαλείας και όλης της υποδομής των αρχαιολογικών χώρων.

δ) προώθηση και βελτίωση (ΤΠΕ, τεχνολογική υποδομή, ψηφιοποίηση, εικονική περιήγηση)

Οι δραστηριότητες προώθησης απαιτούν σημαντικές οικονομικές επενδύσεις, αλλά, κατά συνέπεια, οδηγούν σε αύξηση του αριθμού των επισκεπτών, αυξημένες δαπάνες και υψηλότερα έσοδα. Τα εργαλεία ΤΠΕ μπορούν να αυξήσουν την ελκυστικότητα των αρχαιολογικών χώρων και έτσι να αυξήσουν τον αριθμό των επισκεπτών, την ενεργή συμμετοχή τους στον αρχαιολογικό

χώρο, βελτιώνοντας τη συνολική εμπειρία και τη γοητεία του χώρου με νέες γνώσεις μετά την επίσκεψη στους αρχαιολογικούς χώρους. Η στρατηγική προώθησης θα πρέπει να υιοθετεί μια στοχευμένη προσέγγιση σε διαφορετικές ομάδες-στόχους. Αυτό περιλαμβάνει τη χρήση εξειδικευμένων καναλιών και μεθόδων προβολής, όπως η διαφήμιση του αρχαιολογικού πάρκου σε ιστοσελίδες και οι χώροι συγκέντρωσης για πεζοπόρους, ποδηλάτες, ενώ να δίνεται έμφαση σε ένα ευνοϊκό περιβάλλον για αυτές τις δραστηριότητες και να πραγματοποιούνται κοντά στους χώρους. Αυτή η προσέγγιση θα περιλαμβάνει την προσφορά αρχαιολογικής εκπαίδευσης, εργαστηρίων και ξεναγήσεων σε σχολικές ομάδες ή την προσφορά σε ηλικιωμένους για εργαστήρια και εκπαίδευση. Προτείνονται περαιτέρω κανάλια και μέσα για δραστηριότητες προώθησης:

- Υποστήριξη έρευνας, μελέτης και επιστημονικής τεκμηρίωσης και προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς από ειδικούς, όπως αρχαιολόγους, επιμελητές, αρχιτέκτονες, συντηρητές, μουσειοπαιδαγωγούς, ερευνητές και εκπροσώπους ακαδημαϊκών ιδρυμάτων
- Διοργάνωση θεματικών εκδηλώσεων για την ενίσχυση των τοπικών παραδόσεων σε διάφορες ιστορικές περιόδους
- Ένταξη του αρχαιολογικού χώρου σε πολιτιστικές διαδρομές
- Δραστηριότητες σηματοδότησης σε σημεία που αυξάνουν την ορατότητα αρχαιολογικών χώρων όπως στρατηγικά μέρη
- επεξεργασία ενός πολύπλοκου συστήματος οπτικής ταυτότητας
- σχεδιασμός διαφημιστικών προϊόντων και αναμνηστικών
- ανάπτυξη ιστοσελίδων και εφαρμογών
- προώθηση με τη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης
- διαφήμιση στο τοπικό ραδιόφωνο
- ενθάρρυνση των τουριστών να μοιράζονται τις εμπειρίες τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (επισκέπτες ως πρεσβευτές) μέσω εφαρμογής
- δημιουργία συνεργασίας με τουριστικά γραφεία, τουριστικά συμβούλια και παρόχους καταλυμάτων - για εισαγωγή του επισκέπτη στο αρχαιολογικό πάρκο με κατευθύνσεις προς αυτό.

Η εγκατάσταση τεχνολογικής υποδομής στους αρχαιολογικούς χώρους θα μπορούσε να εξυπηρετήσει προωθητικές ενέργειες και ισότιμη πρόσβαση στους χώρους μέσω:

- Τρισδιάστατης απεικόνισης μιας πιθανής περιήγησης και η ανάπτυξη μιας εφαρμογής με ηχητικό υλικό για τυφλούς ως λύση QR

- Συσκευές VR και ακουστικοί οδηγοί, παιχνίδια μέσω εφαρμογών για κινητά
- Προσέλκυση επαγγελματιών μάρκετινγκ και δημοσίων σχέσεων, οπτικοακουστική τεχνολογική υποστήριξη, εγκατάσταση εξοπλισμού, ενοικίαση εξοπλισμού, υποστήριξη πληροφορικής και εικονικών υπηρεσιών για την παροχή συνολικής εικονικής περιήγησης στην τοποθεσία.

ε) άλλες δραστηριότητες δικτύου

Η ενημερωμένη συμμετοχή όλων των σχετικών ενδιαφερομένων είναι μείζονος σημασίας για τον σχεδιασμό ενός αποτελεσματικού σχεδίου διαχείρισης. Ειδικότερα, η δικτύωση των ενδιαφερομένων στον πολιτισμό και την αρχαιολογία μπορεί να συμβάλει στη μεταφορά ιδεών, πληροφοριών, παραδειγμάτων καλής πρακτικής, που μπορούν τελικά να αυξήσουν την οικονομική βιωσιμότητα των αρχαιολογικών χώρων. Επιπλέον, για την εφαρμογή μιας στρατηγικής βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης ικανής να συνδυάσει την οικονομική ανάπτυξη με την πολιτιστική διατήρηση, είναι πολύ σημαντικό να οικοδομηθεί μια ολοκληρωμένη συνεργασία με τους φορείς τουρισμού, της φιλοξενίας και της βιομηχανίας HoReCa

3.3.2 Ικανότητες και επαγγελματισμός που απαιτούνται για την υλοποίηση του πάρκου

Αφού καθοριστεί επακριβώς η δομή διαχείρισης, είναι απαραίτητο να εκπαιδευτεί το προσωπικό και οι φορείς που εμπλέκονται στις οικονομικές δραστηριότητες. Απαιτούνται αρκετές δεξιότητες για τη διαχείριση ενός αρχαιολογικού πάρκου. Οι δραστηριότητες κατάρτισης που θα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή για την αναβάθμιση του χώρου σχετίζονται με τους ακόλουθους τομείς: παρακολούθηση και διαχείριση κινδύνων του χώρου· εκπαίδευση τουριστικών οδηγών για τη διευκόλυνση οργανωμένων και συστηματικών επισκέψεων ατόμων ή ομάδων, ψηφιακές ικανότητες για τη χρήση επαυξημένης πραγματικότητας, εκπαίδευση προσωπικού για τη διοργάνωση εκδηλώσεων και διεθνών συναντήσεων φοιτητών αρχαιολογίας, πρωτοβουλίες ανταλλαγής εμπειριών και ομοιοτήτων μεταξύ τοποθεσιών από την ίδια ιστορική περίοδο, δραστηριότητες κατάρτισης για την υλοποίηση έργων που συγχρηματοδοτούνται από τα αναπτυξιακά προγράμματα της ΕΕ· ειδικό μάθημα για τοπικούς επιχειρηματίες, επικοινωνιακές δεξιότητες: εργαστήρια αφήγησης. Οι δεξιότητες μπορούν να συγκεντρωθούν σε τέσσερις ενότητες ικανοτήτων:

- Α. διαχείριση
- Β. προβολή και επικοινωνία
- Γ. αρχιτεκτονική και κατασκευή
- Δ. υπηρεσίες φιλοξενίας και εστίασης

A. Διοίκηση

Ο τομέας διαχείρισης απαιτεί: οργανωτικές δεξιότητες, ηγετικές και συνεργατικές δεξιότητες (διοίκηση ατόμων, ομαδική εργασία), οικονομικές δεξιότητες (λογοδοσία, συγκέντρωση κεφαλαίων...) κ.λπ. Η διακυβέρνηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη φύση του οργανισμού (αρχαιολογικός χώρος) και να δίνει προτίμηση σε άτομο που έχει εμπειρία στον συγκεκριμένο τομέα (κατά προτίμηση αρχαιολόγο) με διευθυντική θέση και αποδεδειγμένες ομαδικές συμπεριφορές. Η βιωσιμότητα του πάρκου θα διασφαλίζεται από μια ομάδα εμπειρογνομένων/συνεργατών, συμπεριλαμβανομένου ενός ειδικού οικονομικού διευθυντή σε λογιστικά, φορολογικά πρότυπα και κανονισμούς. Είναι επιθυμητό η ομάδα διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου να αποτελείται επίσης από εμπειρογνώμονες για τη διαχείριση και υλοποίηση αναπτυξιακών έργων (όπως προτείνεται από τους αρχαιολογικούς χώρους Velika Mrdakonica και Bribirska Glavica).

B. Διαφήμιση

Η προώθηση του αρχαιολογικού χώρου και η φήμη του αποτελούν θεμελιώδη πλεονεκτήματα για τη στρατηγική τοποθέτησης του πάρκου στην αγορά. Οι εταίροι πρέπει να συμφωνούν ότι η προώθηση και η επικοινωνία απαιτούν μια έντονη και εστιασμένη επένδυση πόρων και επικοινωνίας. Χρειάζονται επίσης εμπειρογνώμονες στον τομέα του μάρκετινγκ και των εκδόσεων με ολοκληρωμένα μεταπτυχιακά πτυχία - είτε στην οικονομία είτε στις κοινωνικές επιστήμες, πολυετής εργασιακή εμπειρία με ανάπτυξη ποιοτικού περιεχομένου, ανάπτυξη και προώθηση νέου περιεχομένου. Η παρουσία ειδικών στον τομέα του μάρκετινγκ και των εκδόσεων αναδεικνύεται από τους συνεργάτες μαζί με μια σειρά από δραστηριότητες που συνδέονται στενά με τις Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες (CCIs)³. Η αποτελεσματική προώθηση της πολιτιστικής επένδυσης θα λειτουργούσε θετικά για την ενίσχυση της τουριστικής ελκυστικότητας του τόπου και της φήμης του τοπικού οικοσυστήματος. Οι επαγγελματίες του μάρκετινγκ μπορούν περιστασιακά να προσληφθούν ως εξωτερικοί συνεργάτες.

Γ. Αρχιτεκτονική και Κατασκευή

Ζητούνται ειδικοί στον τομέα της αρχιτεκτονικής και των κατασκευών για τον σχεδιασμό και τη διαρρύθμιση του αρχαιολογικού πάρκου. Στον τομέα της αποκατάστασης απαιτείται ένα ευρύ φάσμα εργασιακών δεξιοτήτων από την τριτοβάθμια έως τη βασική εκπαίδευση. Αναλυτικά, η αγορά εργασίας θα προσφέρει ευκαιρίες για: - πανεπιστημιακά πτυχία Αρχαιολογίας,

---

3

Αρχιτεκτονικής, Πολιτιστικής Διαχείρισης, Συντήρησης, Μηχανολόγων Μηχανικών κ.λπ.. Η εργασιακή εμπειρία, η γνώση της συγκεκριμένης τοποθεσίας και περιοχής είναι πολύτιμα κριτήρια επιλογής σε αυτόν τον τομέα.

Δ. Υπηρεσίες Φιλοξενίας και Εστίασης

Η οικονομική βιωσιμότητα του αρχαιολογικού πάρκου διασφαλίζεται από την αποτελεσματική λειτουργία των πολύπλοκων οικοσυστημάτων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Ο τουρισμός και οι οινογαστρονομικές δραστηριότητες, η βιομηχανία φιλοξενίας και ψυχαγωγίας, η πράσινη και βιώσιμη γεωργία είναι πολύτιμες αλυσίδες εφοδιασμού που συνδέονται με την ανάπτυξη του αρχαιολογικού χώρου. Η σύνδεση με τις αλυσίδες παραγωγής ενισχύεται από επιλεγμένες επαγγελματικές δεξιότητες στους ακόλουθους τομείς: φιλοξενία (ξενοδοχεία, εστιατόρια, διανομή τροφίμων...), αγροδιατροφή και κυκλική οικονομία. Οινογαστρονομικός τουρισμός, ταξιδιωτικά γραφεία και τουριστικούς οδηγούς. Ο τουρισμός, συγκεκριμένα, απαιτεί επαγγελματική γνώση των σχετικών αρχαιολογικών, πολιτιστικών και ιστορικών δεδομένων του τόπου, αποτελεσματικές δεξιότητες επικοινωνίας και δεξιότητες ξένων γλωσσών.

3.3.3 Οικονομικά χαρακτηριστικά των δραστηριοτήτων

Οι προωθητικές ενέργειες πρέπει να είναι συνεχείς σε τοπικό εθνικό και διεθνές επίπεδο και να παρέχονται με τη συνεργασία τοπικών Συμβουλίων. Προφανώς, όλες αυτές οι δραστηριότητες πρέπει να υποστηρίζονται από αναλύσεις προκειμένου να επισημανθούν:

- ποιοι οικονομικοί στόχοι πρέπει να επιτευχθούν
- ποιες ενέργειες επιτρέπουν την επίτευξη αυτών των στόχων
- ποιες δαπάνες/επενδύσεις πρέπει να πραγματοποιηθούν για να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα
- πώς να αποκτηθούν οι απαραίτητοι πόροι για την κάλυψή τους.

Οι εταίροι, μόνο μερικές φορές ανταποκρίθηκαν δείχνοντας επίγνωση αυτών των πτυχών. Προσπαθώντας να καταγραφούν οι βέλτιστες πρακτικές και οι κρίσιμες απόψεις, ακολουθούν ορισμένες σκέψεις για κάθε ερώτηση:

A. ποιο κόστος πιστεύετε ότι συνδέεται με τις δραστηριότητες που αναφέρονται παραπάνω; Πώς μπορούν να βελτιστοποιηθούν;

- Οι δαπάνες περιλαμβάνουν δαπάνες προσωπικού, διοικητικές, υποδομές και λειτουργικές καθώς και δαπάνες που προκύπτουν από συμβάσεις που έχουν συναφθεί με τρίτους (Δωδώνη).

- Τα έξοδα στον αρχαιολογικό χώρο της Δωδώνης καλύπτονται από Ευρωπαϊκά Ταμεία, δηλαδή Δίκτυο Κοινωνικής Στήριξης (ΚΣΣ) και Εθνική Στρατηγική Αναφορά (ΕΣΠΑ) καθώς και από το Ελληνικό Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.

Έχουν πραγματοποιηθεί έξι μεγάλα έργα, δύο από τα οποία βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη:

- Συντήρηση, αποκατάσταση, ανάδειξη του Αρχαίου Θεάτρου Δωδώνης, (ΚΦΣ) 2001-2004. - Συντήρηση, αποκατάσταση, ανάδειξη των Μνημείων του Αρχαιολογικού Χώρου της Δωδώνης, (ΚΦΣ) 2001-2004.
- Συντήρηση, αποκατάσταση, ανάδειξη του αρχαίου θεάτρου και των μνημείων του Ιερού της Δωδώνης. (ΕΣΠΑ) 2007-2013 (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου).
- Συντήρηση, αποκατάσταση, ανάδειξη του θεάτρου και των άλλων μνημείων της Δωδώνης Φάση Α. (ΕΣΠΑ) 2014-2020 (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου).
- Milestones I. Διασυνοριακό Πρόγραμμα IPA Ελλάδα-Αλβανία 2007-2013. Από τη Γειτονιά στη Συνεργασία. Το Έργο συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Εθνικά Ταμεία Ελλάδας & Αλβανίας.
- Αρχαία Θέατρα Ηπείρου. Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2014-020.

Το συνδεδεμένο κόστος σχετίζεται με το κόστος προώθησης, καθώς και το κόστος που σχετίζεται με τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων μάρκετινγκ. (Opisalj, Ptuj). Οι κύριες προϋποθέσεις για την επίτευξη αυτών των δραστηριοτήτων για τους αρχαιολογικούς χώρους Velika Mrdakonica και Bribirska Glavnica είναι η κατανομή αρμοδιοτήτων που σχετίζονται με τη διαχείριση αρχαιολογικών χώρων και η επίλυση υφιστάμενων ζητημάτων ιδιοκτησίας (μέρος ιδιωτικής ιδιοκτησίας) και η ύπαρξη σχεδίου και στρατηγικής για τη διαχείριση του χώρου. Ωστόσο, δεδομένων των προτεινόμενων δραστηριοτήτων, το κόστος που σχετίζεται με τις δραστηριότητες αντικατοπτρίζεται σε:

- κόστος διεξαγωγής προστατευτικής και συστηματικής αρχαιολογικής έρευνας
- κόστος προσαρμογής της υποδομής των αρχαιολογικών χώρων για τους επισκέπτες
- κόστος των μισθών για τους εργοδότες

- κόστος διεξαγωγής εκπαιδευτικών εργαστηρίων και εκπαιδεύσεων για τη διατήρηση και αποκατάσταση της αρχαιολογικής κληρονομιάς για επαγγελματίες, σχετικούς φορείς και τοπική κοινωνία
- κόστος διαμόρφωσης τουριστικού εκπαιδευτικού προγράμματος για παιδιά και νέους
- κόστος εκπαίδευσης για ξεναγούς σε αρχαιολογικούς χώρους
- κόστος ανάπτυξης της ικανότητας και της κατάρτισης για τη διαχείριση αναπτυξιακών έργων
- κόστος δημιουργίας στρατηγικής επωνυμίας και σχεδίου μάρκετινγκ
- δαπάνες τακτικής συντήρησης των αρχαιολογικών πάρκων
- κόστος εγκατάστασης δωρεάν σύνδεσης Wi-Fi σε αρχαιολογικά πάρκα.

B. πώς αξιολογείτε την οικονομική και χρηματοοικονομική βιωσιμότητα του πάρκου;

Η οργάνωση του πάρκου με βάση τις αρχές της αειφορίας πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για όλους. Είναι θεμελιώδες ότι στο μέλλον η διαχείριση του πάρκου θα είναι εν μέρει «αυτοβιώσιμη». Μακροπρόθεσμα, η έξυπνη και στοχευμένη επένδυση στην προώθηση θα δικαιολογηθεί από μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών, που θα αποφέρει περισσότερα έσοδα μέσω πωλήσεων εισιτηρίων, αναμνηστικών, ενοικίασης τοποθεσίας για ιδιωτικές και επαγγελματικές εκδηλώσεις.

i) πώς μπορούν να οργανωθούν οι πολιτικές έκδοσης εισιτηρίων;

Για τον αρχαιολογικό χώρο της Δωδώνης αναπτύχθηκε μια ολοκληρωμένη αγορά συστημάτων ηλεκτρονικών πληρωμών για την αγορά εισιτηρίων και άλλων υπηρεσιών για τους επισκέπτες του χώρου, καθώς και για τη διανομή διαφόρων ειδών, φωτογραφιών, ψηφιακών εκδόσεων ή εφαρμογών σχετικών με τον χώρο. Παράλληλα σχεδιάστηκαν οικονομικά πακέτα που περιλαμβάνουν επισκέψεις σε χώρους και μνημεία αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος της κοντινής πόλης των Ιωαννίνων (Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων, Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων, Ακρόπολη Ιτς Καλέ) καθώς και σε άλλα μεγάλα αρχαιολογικά τοποθεσίες της Περιφέρειας Ηπείρου (π.χ. η Διαδρομή των Αρχαίων Θεάτρων της Ηπείρου).

Με την ψηφιοποίηση, ως στόχος τίθεται η μείωση του κόστους προσωπικού, η διαδικτυακή πώληση εισιτηρίων αποτελεί επίσης προτεραιότητα για τον Δήμο Omisalj.

Οι αρχαιολογικοί χώροι Velika Mrdakonica και Bribirska Glavnica είναι επί του παρόντος εντελώς δωρεάν για περιήγηση και επίσκεψη. Δεν υπάρχει ούτε

ωράριο εργασίας, ούτε οργανωμένη επίσκεψη/ξεναγός στον χώρο. Δεδομένου ότι η υποδομή επισκεπτών δεν ρυθμίζεται επί του παρόντος, οι πωλήσεις εισιτηρίων, ειδικά χωρίς οργανωμένη καθοδήγηση, δεν είναι ρεαλιστικές. Προϋποθέσεις για την οργανωμένη πώληση εισιτηρίων είναι η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός της υποδομής των αρχαιολογικών χώρων, η διευθέτηση της δομής διαχείρισης και αρμοδιοτήτων επί των χώρων, η οργάνωση μόνιμης θεματικής διαχείρισης των χώρων και η θεματική σύνδεση με άλλα αξιοθέατα και η καθιέρωση κοινής πώλησης εισιτηρίων. Στην περίπτωση αυτή, με βάση τους διαφορετικούς τύπους επισκεπτών αλλά και το πλαίσιο και την ευρύτερη περιοχή στην οποία βρίσκονται οι αρχαιολογικοί χώροι, η οργάνωση της πώλησης εισιτηρίων θα πρέπει να είναι δυνατή με πολλούς τρόπους ως εξής:

- σε διευθετημένες εισόδους στους αρχαιολογικούς χώρους Velika Mrdakonica και Bribirska Glavica
- σε πόλεις στις οποίες προσφέρονται αρχαιολογικά πάρκα - σε τουριστικά γραφεία των πόλεων Skradin, Vodice και Šibenik και Μουσείο της πόλης του Šibenik
- ηλεκτρονική πώληση εισιτηρίων.

ii) έσοδα από άλλες δραστηριότητες (εκδηλώσεις, εργαστήρια, δημοσιεύσεις, πωλήσεις προϊόντων, διαφορετικές υπηρεσίες);

Ο Ελληνικός Οργανισμός Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων (εφεξής: HOCRED) παραλαμβάνει, διαχειρίζεται και διαθέτει:

- τα έσοδα από την πώληση εισιτηρίων, εκμαγείων, αντιγράφων, αντιγράφων, κεραμικών αντικειμένων, έργων τέχνης, κοσμημάτων, παιχνιδιών, παιχνιδιών, εφαρμογών με αρχαιολογικά εμπνευσμένα θέματα, βιβλίων, οδηγών
- τα έσοδα από τέλη από παραγωγή επαγγελματικών φωτογραφιών, ταινιών (ντοκιμαντέρ, διεθνών παραγωγών κ.λπ.) αεροφωτογραφίας, παραγωγής ψηφιακών και τρισδιάστατων εικόνων κ.λπ.
- τα έσοδα από την εκμετάλλευση κάθε κτιρίου ή περιουσιακού στοιχείου που ανήκει στην HellMiCS, μαζί με καταστήματα, καφετέριες και καντίνες, που βρίσκονται εντός αρχαιολογικού χώρου (π.χ. το κατάστημα και το καφέ βρίσκονται στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου της Δωδώνης). Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει συμβάσεις μίσθωσης και μισθωτήρια συμβόλαια μέγιστης διάρκειας 18 μηνών.

Ο Δήμος Omisalj σχεδιάζει να έχει έσοδα από ενοικίαση τοποθεσίας για ιδιωτικές και επαγγελματικές εκδηλώσεις (γάμοι, γιορτές), εργαστήρια, φωτογραφίες. Σχεδιάζονται πρόσθετα έσοδα από πωλήσεις αναμνηστικών,

ζαχαροπλαστικής, περιεχομένου ψηφιακού μετασχηματισμού και άλλων ελκυστικών περιεχομένων που παράγονται εσωτερικά.

Παρά το γεγονός ότι οι αρχαιολογικοί χώροι Velika Mrdakonica και Bribirska Glavnica είναι επί του παρόντος εντελώς δωρεάν για τους επισκέπτες, πραγματοποιώντας πολιτιστικές και γαστρονομικές εκδηλώσεις, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, εκδηλώσεις πωλήσεων και παρουσιάσεις χειροτεχνίας κ.λπ., αντιπροσωπεύουν πιθανές πηγές χρηματοδότησης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την περαιτέρω ανάπτυξη και αξιοποίηση του δυναμικού των αρχαιολογικών χώρων. Τέτοιου είδους πηγές χρηματοδότησης μπορούν αργότερα να κατευθυνθούν σε τακτικές και αναπτυξιακές δραστηριότητες και έτσι να συμβάλλουν στην οικονομική και οικονομική βιωσιμότητα των αρχαιολογικών πάρκων. Για να καταστεί αυτό δυνατό, είναι απαραίτητο να φροντίσουμε για τη διευθέτηση του χώρου ώστε να είναι έτοιμος για τη διοργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων καθώς και να παρέχονται όλα τα απαραίτητα οργανωτικά προαπαιτούμενα και να λαμβάνεται υπόψη η σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας του οργανισμού.

iii. πώς να βρείτε εξωτερική χρηματοδότηση (ευρωπαϊκά κονδύλια, υπουργικές προσκλήσεις, ιδιωτικοί εταίροι, μπόνους τέχνης);

Τα τελευταία είκοσι χρόνια ο αρχαιολογικός χώρος της Δωδώνης έλαβε εξωτερική χρηματοδότηση μέσω του Δικτύου Κοινωνικής Στήριξης (ΚΣΣ), της Εθνικής Στρατηγικής Αναφοράς (ΕΣΠΑ) και του Ελληνικού Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, λόγω υπουργικών προσκλήσεων.

Εξωτερική χρηματοδότηση:

• Η οικονομική αξιολόγηση της επένδυσης σε έναν αρχαιολογικό χώρο πρέπει να ακολουθεί 3 φάσεις:

- προσδιορισμός των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών στόχων των παρεμβάσεων.
- καθορισμός των κριτηρίων ικανών να μετρήσουν την ικανότητα των έργων να επιδιώξουν τους στόχους.
- απόδοση δείκτη σε κάθε κριτήριο.

• σύνδεση με τον τομέα της επένδυσης, όπου τα έσοδα, οι υποδομές και οι υπηρεσίες παίζουν καθοριστικό ρόλο. (π.χ., με βάση μια κοινωνικοοικονομική ανάλυση που διεξήχθη από το Πάντειο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, η Ήπειρος ήταν μια από τις περιοχές που επλήγησαν περισσότερο από την οικονομική κρίση για την περίοδο 2008-2014).

Για τη χρηματοδότηση, ο Δήμος Omisalj προσέγγισε το Υπουργείο Πολιτισμού, με στόχο να καταστήσει το Αρχαιολογικό Πάρκο μέρος και τη διαχείριση του

Μουσείου Φυσικής Ιστορίας της Ριέκα. Στόχος είναι να ζητηθούν κονδύλια εμπορικής χορηγίας που προορίζονται για την ανάδειξη και αναζωογόνηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των ιστορικών τοποθεσιών. Τα κονδύλια της ΕΕ αποτελούν σίγουρα μια στοχευμένη πηγή χρηματοδότησης στις επόμενες φάσεις ανάπτυξης του έργου, που στοχεύουν κυρίως σε ένα κέντρο διερμηνείας, η τεκμηρίωση του οποίου βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη. Η εμπειρία του Ptuj είναι παρόμοια.

Από την εμπειρία της Sibenik-Κνήη προκύπτει ότι ο καλύτερος τρόπος για να εξασφαλιστούν συνεχείς ευκαιρίες για βοηθητική εξωτερική συγχρηματοδότηση και είναι η πρόσληψη ειδικών για την προετοιμασία και τη σύνταξη και την υλοποίηση αναπτυξιακών έργων. Επίσης, είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν ισχυροί δεσμοί με συνεχή συνεργασία με επαρχιακούς και τοπικούς φορείς ανάπτυξης και τουρισμού καθώς και με πολιτιστικούς φορείς με τους οποίους θα είναι δυνατή σε σύμπραξη, η εφαρμογή και υλοποίηση αναπτυξιακών έργων. Με αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται επίσης η δημιουργία δεσμών μεταξύ επιμέρους στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς που με τη σειρά του συμβάλλει στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού και στην αναγνώριση των πόλεων και των νομών ως πολιτιστικών τουριστικών προορισμών. Τέτοιες σχέσεις και διαδικασίες αποτελούν σημαντικά τμήματα για την επίτευξη μακροπρόθεσμης οικονομικής βιωσιμότητας.

3.3.4. Εκ των προτέρων και εκ των υστέρων αξιολόγηση επιπτώσεων

α) εκ των προτέρων αξιολόγηση: πώς μπορούν να αξιολογηθούν οι οικονομικές και χρηματοοικονομικές επιπτώσεις των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων διαχείρισης ενός αρχαιολογικού πάρκου κατά τη φάση του σχεδιασμού; με ποιους δείκτες και εργαλεία;

Οι οικονομικές και οικονομικές επιπτώσεις των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου της Δωδώνης κατά τη φάση σχεδιασμού θα μπορούσαν να εκτιμηθούν με την εφαρμογή ενός μοντέλου ανάλυσης πολλών κριτηρίων, με βάση τα ακόλουθα κριτήρια:

- Τη συμβατότητα των παρεμβάσεων με τις ανάγκες διατήρησης όσον αφορά την πρόληψη, τη συντήρηση και την αποκατάσταση.
- Το επίπεδο χρήσης του χώρου μετά την υλοποίηση της επένδυσης
- Την ικανότητα του έργου να εγγυάται την ανάδειξη της ιστορικής και πολιτιστικής αξίας του αρχαιολογικού χώρου.
- Την επιδίωξη οικονομικών αποτελεσμάτων.

Ο Δήμος Omisalj ακολουθεί τις επενδυτικές τάσεις στην αγορά. Έτσι, θα μπορεί να έχει καλύτερες κατευθυντήριες γραμμές για πιθανούς επενδυτές και συνεργάτες. Με την αξιολόγηση των επενδύσεων των εταιρειών στην Κροατία

στον πολιτισμό, μέσω των δραστηριοτήτων μάρκετινγκ τους, μετά την ανάπτυξη, την αναζωογόνηση, τις υποδομές και τα ταμεία κηπουρικής της ΕΕ. Η επικοινωνία με τα ενδιαφερόμενα μέρη και τους μετόχους του έργου, τους φορείς και τον ιδιωτικό τομέα θα επιτρέψει την καλύτερη τοποθέτηση, την ποικιλομορφία και την ελκυστικότητα της θέσης μας στην αγορά. Μετά την ολοκλήρωση της στρατηγικής μάρκετινγκ και της ταυτότητας, η δημιουργική ιδέα και οι σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για τη διαχείριση, την προώθηση και την ψηφιοποίηση, η περαιτέρω ανάλυση και η λήψη των προσφορών από τους εργολάβους θα μας επιτρέψουν να εκτιμήσουμε το κόστος του έργου. Με την προετοιμασία ενός λεπτομερούς προγράμματος εργασίας, τον καθορισμό λεπτομερούς χρονοδιαγράμματος, θα εξοικονομήσουμε τις ώρες εργασίας και με την έξυπνη διαχείριση του χρόνου και τις έγκαιρες διαπραγματεύσεις θα εξασφαλιστεί η συνεργασία με τους πιο ανταγωνιστικούς εργολάβους στην αγορά.

Με βάση την τρέχουσα κατάσταση των αρχαιολογικών χώρων του Sibenik, δεν υπάρχουν ακόμη μετρήσιμοι δείκτες στους ίδιους τους αρχαιολογικούς χώρους που θα μπορούσαν να υποδεικνύουν ένα σημείο εκκίνησης για την εξέταση των πιθανών οικονομικών και δημοσιονομικών επιπτώσεων των σχεδιαζόμενων δραστηριοτήτων. Επί του παρόντος, όλες οι δραστηριότητες είναι σε επίπεδο προτάσεων και οι υπάρχουσες δραστηριότητες σε αρχαιολογικούς χώρους δεν αποφέρουν σημαντικά οικονομικά κέρδη. Στο πλαίσιο της αξιολόγησης των οικονομικών και χρηματοοικονομικών επιπτώσεων των πιθανών δραστηριοτήτων που σχεδιάζονται να πραγματοποιηθούν σε αρχαιολογικούς χώρους, προτείνεται επίσης η διεξαγωγή ανάλυσης συγκριτικής αξιολόγησης που μπορεί να εντοπίσει πιθανά οικονομικά βιώσιμα πρότυπα και τρόπους σχεδιασμού ανάπτυξης. Ένα από τα βήματα για την ποιοτική παρακολούθηση της υλοποίησης των δραστηριοτήτων είναι λόγω του καθορισμού δεικτών υλοποίησης που θα επιτρέψουν τη σύγκριση της προόδου και της επιτυχίας της υλοποίησης μεμονωμένων δραστηριοτήτων.

Ένα σημαντικό σημείο προβληματισμού είναι το ακόλουθο παράδειγμα ενός πίνακα δεικτών υλοποίησης.

Δείκτης	Μέτρηση	Βασική αξία	Προβλεπόμενη αξία
Αριθμός συμφωνιών συνεργασίας που έχουν συναφθεί με τοπικές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις/γεωργικούς παραγωγούς	Αριθμός	x	y

Ίδρυση καταστήματος αναμνηστικών προϊόντων	Έχει δημιουργηθεί μαγαζί με αναμνηστικά;	Όχι	Ναι
Διεξαγωγή εκπαίδευσης εργαζομένων για την ερμηνεία της αρχαιολογικής κληρονομιάς, κορυφαία αναπτυξιακά έργα...	Αριθμός	x	y
Αριθμός υλοποιημένων έργων παρουσίασης και ερμηνείας αξιοθέατων	Αριθμός	x	Y
Μερίδιο οικονομικών πόρων για αναπτυξιακά έργα των οποίων η πηγή είναι εθνικά και διεθνή αναπτυξιακά προγράμματα	Ποσοστό (%)	x	Y
Αριθμός υλοποιούμενων έργων για τη διευθέτηση της πρόσβασης σε δημόσιες και κοινωνικές εγκαταστάσεις για άτομα με αναπηρία	Αριθμός	x	Y
Αριθμός έργων που σχετίζονται με τη βελτίωση της ανάδειξης των αρχαιολογικών πάρκων	Αριθμός	x	Y
Αριθμός έργων που σχετίζονται με τη βελτίωση της τεχνολογικής υποδομής	Αριθμός	x	Y

Με βάση την ανάλυση της κατάστασης που διενεργήθηκε, προτείνεται επίσης η διεξαγωγή ανάλυσης ζήτησης και ανάλυσης κόστους-οφέλους. Δεδομένου ότι οι αρχαιολογικοί χώροι Velika Mrdakonica και Bribirska Glavica πρέπει να διεξαγάγουν πρόσθετη αρχαιολογική έρευνα, είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθεί ανάλυση του ερευνητικού κόστους, το οποίο θα πρέπει να περιλαμβάνει το συνολικό κόστος εργασίας (Cw) (συμπεριλαμβανομένου κόστους εργασίας, μηχανημάτων και βοηθητικών δαπανών), υλικού κόστος και εξοπλισμός για έρευνα (Cm&e), κόστος τεκμηρίωσης και επεξεργασίας (Cd&p) και άλλες (απρόβλεπτες) δαπάνες (Coth). Δεδομένου ότι η έρευνα θα διεξαχθεί μετά από εξασφάλιση κεφαλαίων από διάφορα εθνικά και διεθνή αναπτυξιακά προγράμματα, το κόστος της έρευνας δεν θα επιβαρύνει οικονομικά τον διαχειριστή αρχαιολογικών χώρων και θα δημιουργήσει νέες γνώσεις και αποτελέσματα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην

παρουσίαση αρχαιολογικών χώρων. Το κόστος της έρευνας μπορεί να υπολογιστεί ως εξής:

$$C_r = (C_w \times N_{days}) + C_{m\&e} + C_{d\&p} + C_{oth}$$

Το κόστος παρουσίασης περιλαμβάνει κόστος δημιουργίας προϊόντων για επισκέπτες (C_{vp}), κόστος υλικού και εξοπλισμού ($C_{m\&e}$), κόστος δημιουργίας αναμνηστικών (C_s), κόστος εργασίας (C_w), κόστος συντήρησης του χώρου (C_{main}), κόστος επωνυμίας (C_{br}) και άλλες δαπάνες (C_{oth}). Το κόστος της παρουσίασης είναι δυνατό να εκτιμηθεί ως προς το άθροισμα όλων των δαπανών, ή αντίστοιχα:

$$C_{pres} = C_{vp} + C_{m\&e} + C_s + C_w + C_{main} + C_{br} + C_{oth}$$

Τα έσοδα από την παρουσίαση είναι δυνατόν να υπολογιστούν ως προς το άθροισμα των εσόδων από εισιτήρια (I_t), τα έσοδα από υπηρεσίες (I_{ser}), τα έσοδα από αναμνηστικά (I_s) και άλλες πηγές εσόδων (I_{oth}) (π.χ. χρεώσεις για πρώτη χρήση του ιστότοπου, όπως π.χ. παραγωγή ταινιών, σκηνογραφία για θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες κ.λπ.) αντίστοιχα:

$$I_p = I_t + I_{ser} + I_s + I_{oth}$$

Μετά τη διεξαγωγή της ανάλυσης CBA, ως άλλη δυνατότητα προτείνεται η διεξαγωγή ανάλυσης σεναρίων και «πολυκριτηριακής» ανάλυσης για την επιλογή των καλύτερων δυνατοτήτων ανάπτυξης.

b. Εκ των υστέρων αξιολόγηση: μια πρώτη πρόταση για μια κοινή (και ευέλικτη) εργαλειοθήκη αξιολόγησης βασισμένη σε κοινωνικοοικονομικούς δείκτες

Είναι ευρέως αναγνωρισμένο ότι η αξιολόγηση x-post στο κοινό μοντέλο θα πρέπει να βασίζεται σε ικανούς δείκτες όπως:

- Οικονομική επίδραση
- Κοινωνικός αντίκτυπος/Γνώσεις και πολιτισμός/Αναβάθμιση ανθρώπινου δυναμικού
- Περιβαλλοντική επίπτωση

Οι επιλεγμένοι δείκτες θα πρέπει να είναι:

- Καθορισμένη σχέση με τους σκοπούς του Κοινού Μοντέλου Βιώσιμης Διακυβέρνησης
- Σημασία για την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων
- Μετρήσιμοι

- Αντικειμενικοί
- Σταθεροί και εύκολα συγκρίσιμοι στο χρόνο και -ιδανικά- σε όλο τον χώρο

Κατά τις συναντήσεις του έργου συζητήθηκαν αρκετά μεθοδολογικά ζητήματα, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να θεωρηθούν ως γενικές προκλήσεις, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, έχουν προκύψει ότι σχετίζονται με τις ειδικές ανάγκες ορισμένων αρχαιολογικών χώρων. Για να οριστεί μια κατάλληλη εργαλειοθήκη αξιολόγησης, μια πρόταση είναι πρώτα να γίνεται ο καθορισμός των σχετικών αποτελεσμάτων, μετά η συλλογή όλων των επίσημων διαθέσιμων πληροφοριών και, τέλος, η επεξεργασία πιθανών δεικτών που δεν είναι διαθέσιμοι αλλά θα πρέπει να μετρούνται για την ενίσχυση της διαχείρισης του πάρκου. Ένα παράδειγμα τέτοιων μη τυποποιημένων αποτελεσμάτων είναι οι εξωτερικές επιδράσεις/επιρροές. Οι εταίροι συμφώνησαν ότι το τρίτο βήμα είναι κρίσιμο, αναγνώρισαν επίσης ότι τα εργαλεία ΤΠΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο για μια ποσοτική όσο και για μια ποιοτική προσέγγιση για τη μέτρηση των αποτελεσμάτων.

Πηγές δεδομένων

Οι εταίροι έθεσαν αρκετούς περιορισμούς στη συλλογή σχετικών δεδομένων για την ανάπτυξη παρακολούθησης, υποβολής εκθέσεων και αξιολόγησης βασισμένης στα αποτελέσματα. Μερικές φορές τα διαθέσιμα επίσημα δεδομένα είναι πολύ εκτεταμένα και επομένως άχρηστα για την ορθή αξιολόγηση της προόδου προς τους στόχους του κοινού βιώσιμου σχεδίου (π.χ. αριθμός επισκεπτών). Σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι σημαντικό να συμπληρώνονται επίσημα δεδομένα με άλλες καλά σχεδιασμένες πρωτογενείς πηγές, όπως ερωτηματολόγια, έρευνες που μπορούν να ανιχνεύσουν ποιοτικές πληροφορίες των τοποθεσιών και των επισκεπτών. Επιπλέον, για την αξιολόγηση των αλλαγών με την πάροδο του χρόνου είναι σημαντικό αυτά τα ποιοτικά εργαλεία να σχεδιάζονται και να συλλέγονται πληροφορίες με συνεχή και συστηματικό τρόπο. Τα εργαλεία ΤΠΕ έχουν μεγάλη σημασία για την ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση των δραστηριοτήτων που προωθεί το πάρκο. Οι δυνατότητες των δεδομένων θα πρέπει να διερευνηθούν περαιτέρω: ορισμένες από τις διαθέσιμες πληροφορίες να είναι ανοικτού κώδικα, να είναι δωρεάν στη χρήση τους από το γενικό πληθυσμό. Ωστόσο, η χρηστικότητά τους θα μπορούσε να απορριφθεί, κατά περίπτωση, σε σχέση με τις ανάγκες κάθε τοποθεσίας.

Κλίμακα γεωγραφικής περιοχής

Ένα άλλο σημαντικό μεθοδολογικό ζήτημα είναι ο προσδιορισμός -κατά περίπτωση- της σχετικής γεωγραφικής περιοχής ενδιαφέροντος που θα

πρέπει να αποτελεί το σημείο αναφοράς για την εκ των υστέρων αξιολόγηση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων. Μια γενική άποψη είναι ότι δύο κύριες εδαφικές περιοχές μπορούν να ληφθούν υπόψη στο Κοινό Μοντέλο:

(1) μια πρώτη κλίμακα μικρής απόστασης με στόχο να αξιολογήσει ποιες είναι οι τοπικές επιπτώσεις της ολοκληρωμένης διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου, (π.χ. δήμος, νομός, επαρχιακός, περιφερειακός)

(2) μια δεύτερη ευρύτερη εδαφική κλίμακα για την αξιολόγηση των επιπτώσεων πέρα από την τοπική διάσταση

Ως πρώτη προσέγγιση, η επιλογή (1) θα πρέπει να υιοθετηθεί για όλες τις τοποθεσίες ενώ η επιλογή (2) μπορεί να αποτελεί μέρος των ευέλικτων λύσεων του κοινού μοντέλου. Στην πραγματικότητα, μπορεί να σημειωθεί ότι οι κατάλληλες εδαφικές κλίμακες για την αξιολόγηση και τα όριά της θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την εσωτερική/εξωτερική δομή του φορέα που είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση του πάρκου και την έκταση των σταθερών σχέσεων του με άλλους ενδιαφερόμενους φορείς στην επικράτεια. Από αυτή την άποψη, μια άλλη πρόκληση για τον καθορισμό ενός Κοινού Μοντέλου Αειφόρου Διακυβέρνησης είναι η διαφορετική διαθεσιμότητα δεδομένων σε τοπικό επίπεδο, μια πιθανή πηγή ετερογένειας μεταξύ των αρχαιολογικών χώρων. Το κοινό μοντέλο μπορεί να έχει μια γενική πρόταση με τη μορφή «κοινών δεικτών/Κοινής εργαλειοθήκης αξιολόγησης» και ένα πιο συγκεκριμένο σύνολο εργαλείων αξιολόγησης, λαμβάνοντας υπόψη τις διαθέσιμες πληροφορίες (τόσο ποιοτικές όσο και ποσοτικές) σε τοπικό επίπεδο. Πιο αναλυτικά, οι εταίροι έκαναν προτάσεις για συγκεκριμένους δείκτες σχετικά με τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Οι περισσότεροι από τους εταίρους αναγνώρισαν τη σημασία της αξιολόγησης του γενικού οικονομικού αντίκτυπου στην επικράτεια, όσον αφορά τους παραδοσιακούς δείκτες οικονομικής ανάπτυξης, δημόσιων επενδύσεων, δημιουργίας θέσεων εργασίας (Δωδώνη, Ptuj, Gjirokastër). Σύμφωνα με ορισμένους εταίρους (Šibenik, Ptuj) οι οικονομικές επιπτώσεις θα πρέπει να αξιολογούνται συγκρίνοντας την κατάσταση των δεικτών πριν και μετά την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης όσον αφορά τις εισερχόμενες ροές από τον τουρισμό και τις συνδεδεμένες οικονομικές δραστηριότητες. Έχουν αναφερθεί και άλλοι τομείς αξιολόγησης. Ιδιαίτερα, από μια βιώσιμη προοπτική, είναι επίσης σημαντικό να αξιολογηθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις, όπως η εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας, η προστασία των αρχαιολογικών χώρων και η προστασία των συναφών οικονομικών δραστηριοτήτων.

Επιπλέον, ένας επιπλέον τομέας σχετικής εκ των υστέρων αξιολόγησης, είναι η πιθανή διάχυση γνώσης σε γειτονικές περιοχές, η ανάπτυξη πολιτισμού και η αναβάθμιση δεξιοτήτων. Οι παρακάτω πίνακες παρουσιάζουν μια περίληψη

των προτάσεων των εταίρων για την αξιολόγηση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων και των σχετικών κοινωνικοοικονομικών δεικτών. Διακρίνονται ως προς τα βασικά οικονομικά αποτελέσματα όπως η οικονομική ανάπτυξη, η δημιουργία θέσεων εργασίας, η ανάπτυξη υποδομών και οι επενδύσεις και η τουριστική ανάπτυξη (Πίνακας 1) και περαιτέρω κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα που σχετίζονται με τον κοινωνικό αντίκτυπο, την προστασία, τη γνώση και τον πολιτισμό (Πίνακας 2).

Σχετικά Αποτελέσματα	Συναφείς κοινωνικοοικονομικοί δείκτες
Γενική οικονομική ανάπτυξη και (Δωδώνη, Gjirokastër)	- Συνολική παραγωγή - Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (υποδομές και παρεχόμενες υπηρεσίες) - Συνολική οικονομική ανάπτυξη της επικράτειας
Δημιουργία θέσεων εργασίας (Δωδώνη, Gjirokastër)	- Εργατικό εισόδημα - Αριθμός εργαζομένων - Αριθμός ατόμων που εμπλέκονται άμεσα σε δραστηριότητες διαχείρισης
Επενδύσεις και οικονομικοί πόροι που διατέθηκαν (Δωδώνη, Ptuj, Gjirokastër)	- Ποσό επενδύσεων στο αρχαιολογικό πάρκο - Ολοκληρωμένα έργα, υποδομές και πολιτιστικές δραστηριότητες - Ποσό ληφθέντων μη επιστρεπτέων οικονομικών μέσων
Τουριστικές εισερχόμενες ροές και συναφείς οικονομικές δραστηριότητες (Šibenik, Ptuj)	- Αριθμός αφίξεων τουριστών και διανυκτερεύσεων στις πόλεις - Αριθμός επισκέψεων στα μουσεία των πόλεων - Μερίδιο αφίξεων τουριστών με πολιτιστικά κίνητρα στην κομητεία (πώς να μετρηθεί;) - Τουριστικά εισοδήματα σε επίπεδο προορισμού - Αριθμός επισκεπτών - Αριθμός τουριστικών επισκέψεων με ξεναγό - Αριθμός νέων τουριστικών προϊόντων που συνδέονται με την τοποθεσία

Πίνακας 1 – Εκ των υστέρων αξιολόγηση: βασικά οικονομικά αποτελέσματα και συναφείς δείκτες

Σχετικά Αποτελέσματα	Συναφείς κοινωνικοοικονομικοί δείκτες
Κοινωνικός αντίκτυπος (Gjirokastër)	- Συμμετοχή του κοινού
Προστασία χώρων και συναφών οικονομικών δραστηριοτήτων (Gjirokastër)	- Κατάσταση διατήρησης κτιρίων - Επίπεδο προστασίας της τοπικής βιοτεχνίας και της αγροδιατροφικής κληρονομιάς
Διάχυση γνώσεων, κουλτούρα και αναβάθμιση δεξιοτήτων (Gjirokastër)	- Επίπεδο ανάπτυξης γνώσης που σχετίζεται με την περιοχή του πάρκου - Πραγματοποιημένες πολιτιστικές δραστηριότητες (εκθέσεις, συνέδρια, συνέδρια, παραστάσεις, ...) - Επίπεδο επαγγελματισμού των εργαζομένων που εμπλέκονται άμεσα σε διοικητικές δραστηριότητες - Ανάπτυξη επαγγελματισμού και οικονομίας σχετικά με τη διαχείριση και βελτίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε γειτονικές περιοχές - Τεχνολογική καινοτομία

Πίνακας 2 – Εκ των υστέρων αξιολόγηση: Κοινωνικός αντίκτυπος, προστασία, γνώση και πολιτισμός

Συμπερασματικά, η παρακολούθηση των εκροών και των αποτελεσμάτων είναι ζωτικής σημασίας για τη σωστή διαχείριση ενός Κοινού Μοντέλου Βιώσιμης Διακυβέρνησης. Οι πραγματικές πρακτικές παρακολούθησης, τόσο ποσοτικής όσο και ποιοτικής, θα μπορούσαν να το βελτιωθούν σημαντικά. Αυτό συνεπάγεται την αυστηρή σύνδεση των στόχων του Κοινού Μοντέλου με σχετικούς, μετρήσιμους και αξιόπιστους δείκτες. Απαιτούνται περισσότερες συμβουλές και καθοδήγηση σχετικά με τον γενικό ορισμό της εργαλειοθήκης αξιολόγησης. Αυτά πρέπει να καλύπτουν όχι μόνο τα αποτελέσματα των σχετικών μέτρων αλλά και τη μεγαλύτερη εστίαση στις ευρύτερες επιπτώσεις τους στην τοπική/περιφερειακή ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΤΠΕ ΙΚΑΝΩΝ ΝΑ ΑΥΞΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΒΕΛΤΙΣΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ

4.1. Ανάλυση και συνθετική ερμηνεία των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ πάρκων και περιοχών

Λαμβάνοντας υπόψη το ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο, δηλαδή:

- Πολιτιστικές πολιτικές, τάσεις και συστάσεις όπως η Σύμβαση του Φάρο (2011), που αναγνωρίζει το ατομικό και συλλογικό δικαίωμα πρόσβασης και συμμετοχής στην Πολιτιστική Κληρονομιά (ΠΚ) και προωθεί τη δημοκρατική συμμετοχή με τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας.
- Η αντίληψη της ΕΕ για την ΠΚ ως πηγή βιώσιμης ανάπτυξης, βελτίωσης της ζωής και του περιβάλλοντος διαβίωσης των ανθρώπων (ΕΕ 2014).
- Ευρωπαϊκές πολιτικές που ενθαρρύνουν την ψηφιοποίηση και τη χρήση των ΤΠΕ ως πολύτιμα οριζόντια εργαλεία στην υπηρεσία αυτών των προτεραιοτήτων (Συμβούλιο της ΕΕ 2014).

καθώς και ο γενικευμένος ψηφιακός μετασχηματισμός, π.χ.

- Η συνεχής εξέλιξη και οι διαρκώς διευρυνόμενες διαστάσεις των ΤΠΕ
- Η γόνιμη προσαρμογή τους στο χώρο της ΠΚ
- Οι δυνατότητές τους να εκδημοκρατίσουν την πρόσβαση στον πολιτισμό, που επισημάνθηκε πρόσφατα από το Ευρωπαϊκό Έτος Κληρονομιάς (Sciacchitano 2019, Lykourantzou 2019)

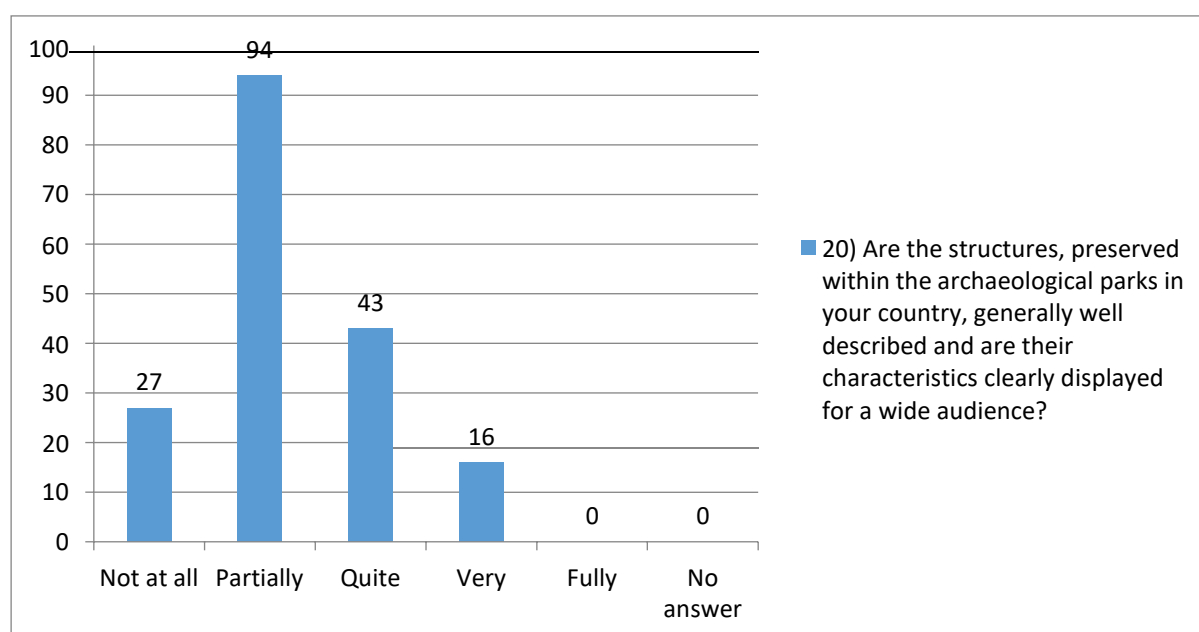
και λαμβάνοντας υπόψη τους πρόσφατους περιορισμούς της πανδημίας COVID-19 και τις συνέπειές τους στο τρέχον σενάριο (European Heritage Alliance 2020, NEMO 2020) προκειμένου να τους μετατρέψουμε σε ευκαιρίες, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η σχέση μεταξύ ΤΠΕ και ΠΚ γίνεται όλο και πιο ισχυρή και περίπλοκη :

- διευκόλυνση και επέκταση της πρόσβασης και της διερμηνείας
- ευαισθητοποίηση σε θέματα πολιτιστικής και περιβαλλοντικής προστασίας
- προώθηση νέων μορφών πολυεπίπεδης και πολύ-μετοχικής διακυβέρνησης
- ενθάρρυνση δημιουργικών βιομηχανιών, ΜΜΕ και πρωτοβουλιών υπό την ηγεσία της κοινότητας για την ανάπτυξη της περιοχής.

Υπό αυτή την προοπτική, οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ αρχαιολογικών πάρκων και εδαφών θα μπορούσαν να ωφεληθούν σημαντικά από την ψηφιακή στροφή, δημιουργώντας συνέργειες και διατομεακή συνεργασία.

4.1.1 Ζητήματα που σχετίζονται με την κατανόηση και την ενοποίηση των αρχαιολογικών ερειπίων

Ένα από τα πιο εμφανή προβλήματα όσον αφορά την κατανόηση της αρχαιολογικής κληρονομιάς των πάρκων συνδέεται με την ανεπάρκεια με την οποία περιγράφεται και ενσωματώνεται η κληρονομιά (94 μεταξύ των εμπλεκόμενων μελών).

***20) Είναι οι κατασκευές, που διατηρούνται στα αρχαιολογικά πάρκα της χώρας σας, γενικά καλές και είναι τα χαρακτηριστικά τους εμφανώς διακριτά στο ευρύ κοινό;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Το πρώτο βήμα προς την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στα αρχαιολογικά πάρκα είναι η κατανόηση και η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων.

Τα κύρια ζητήματα είναι:

- Εγγενές στοιχείο των μνημείων και της σχέσης τους με την επικράτεια είναι : η κατάσταση διατήρησης ` η προσιτότητα ` οι ιδιαιτερότητες της επικράτειας ` η χωροταξική εξέλιξη ` οι μεταμορφώσεις του τοπίου ` η σχέση με τη σημερινή περιοχή. κ.λπ.

- Μεθοδολογικά: γενική επιστημονική προσέγγιση· τεχνικές έρευνας - εξερεύνησης- ανασκαφή· διαγνωστική, συντήρηση και αποκατάσταση· μελέτη και ερμηνεία κ.λπ. : αυτή η αλυσίδα θα οδηγήσει στην κατανόηση των ευρημάτων από τους ειδικούς και στη συνέχεια στην αξιοποίησή της μέσω διαφόρων μεθόδων, και μέσων.

- Διαχείριση: νομοθετικό και διοικητικό πλαίσιο· ιδιόκτητο κράτος· διακυβέρνηση· χρηματοδότηση· εμπλεκόμενα μέρη· θέματα διατήρησης· ανησυχίες για την ασφάλεια· πνευματικά δικαιώματα κ.λπ.

Σε αυτά, θα πρέπει να προσθέσουμε ζητήματα που συνδέονται με τις ΤΠΕ, όπως:

- Υποδομή: εγκατάσταση, συντήρηση και ενημέρωση υλικού, λογισμικού και εφαρμογών.

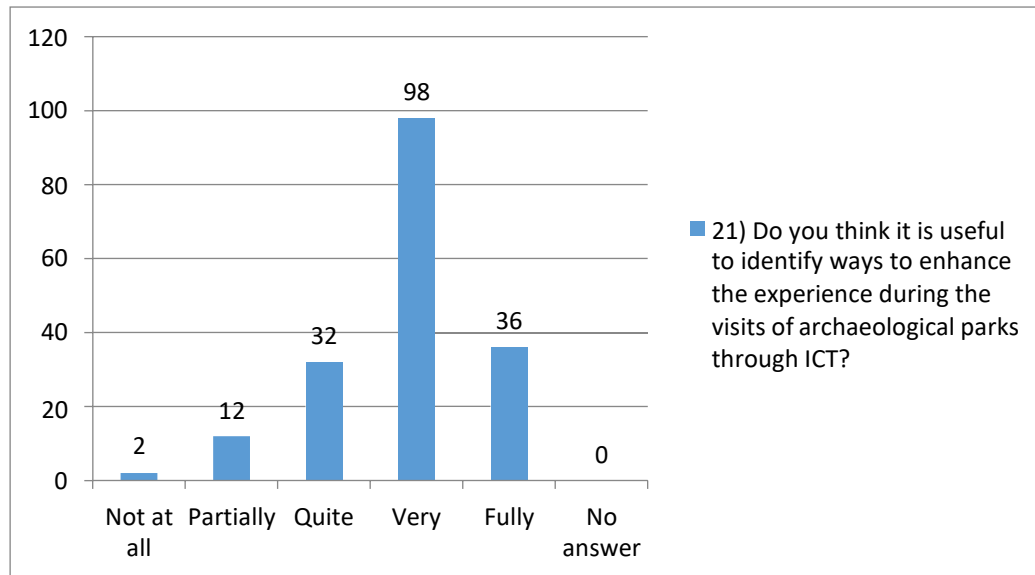
- Κόστος: ιδιαίτερα υψηλό για υπερσύγχρονες εφαρμογές ΤΠΕ.

- Εμπόδια συμπεριφοράς: πολλοί επαγγελματίες ΠΚ εξακολουθούν να είναι δύσπιστοι σχετικά με τις εφαρμογές ΤΠΕ, ιδίως σχετικά με την ακρίβεια των αναπαραστάσεων και την «ποιοτική άδεια» των σεναρίων αφήγησης.

- Ψηφιακός αλφαριθμητισμός επαγγελματιών ΠΚ: η έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων μειώνει τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ΤΠΕ. Από την άλλη πλευρά, οι αναδυόμενες ειδικότητες, όπως αυτές που ορίζονται από το έργο Erasmus+ Mu.SA (www.project-musa.eu) -Digital Strategy Manager, Digital Collections Curator, Digital Interactive Experiences Developer και Online Community Manager- μπορούν να πολλαπλασιάσουν τα οφέλη.

- Έλλειψη ολοκληρωμένου οράματος για τη διαχείριση ψηφιακών ιστοτόπων: ένα ολοκληρωμένο εργαλείο, το οποίο διατηρεί ένα συνολικό αρχείο δεδομένων (έρευνα, αποθήκευση, διατήρηση, προϋπολογισμός, λειτουργία, επισκέπτες κ.λπ.), θα μπορούσε να δημιουργήσει μια σταθερή ψηφιακή αλυσίδα, επιτρέποντας πολλαπλές και διεπιστημονικές χρήσεις. Αντίθετα, οι αρχαιολόγοι εξακολουθούν να χρησιμοποιούν παραδοσιακά εργαλεία προϋπολογιστή (Niccolucci 1999) και η ψηφιακή προσέγγιση σε αυτούς τους επαγγελματίες/ακαδημαϊκούς εξαπλώνεται πολύ αργά

Επίσης, για το λόγο αυτό, είναι χρήσιμο να εντοπιστούν τρόποι ενίσχυσης της εμπειρίας με τις ΤΠΕ. 98 από τα εμπλεκόμενα μέρη πιστεύουν ότι είναι πολύ σημαντικό να ενισχυθεί η εμπειρία κατά τις επισκέψεις σε αρχαιολογικά πάρκα μέσω των ΤΠΕ.

***21) Πιστεύετε ότι είναι χρήσιμο να ενισχυθεί η εμπειρία κατά τις επισκέψεις σε αρχαιολογικά πάρκα μέσω των ΤΠΕ;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

4.1.2 Ειδικά εργαλεία ΤΠΕ για επιτόπιες επισκέψεις

Η προσαρμογή των τεχνολογιών και εργαλείων ΤΠΕ στις ανάγκες της αρχαιολογικής έρευνας και τεκμηρίωσης (γεωγραφική αναζήτηση, χαρτογράφηση, σάρωση λέιζερ, φωτογραμμετρία, φωτογραφία 360°, εικόνες υπερυψηλής ανάλυσης κ.λπ.) προσφέρει ταυτόχρονα εκτεταμένες δυνατότητες για την ανάπτυξη συγκεκριμένων εργαλείων ΤΠΕ για επιτόπιες επισκέψεις. Η τρισδιάστατη σάρωση, η μοντελοποίηση και οι ανακατασκευές χρησιμοποιούνται σε προηγμένες τεχνολογίες απεικόνισης VR, προσθέτουν επίπεδα κατανόησης και ερμηνείας στα μνημεία. Η Μικτή Πραγματικότητα (MR) και η Επαυξημένη Πραγματικότητα (AR), συνδυάζοντας το εικονικό με το πραγματικό, έχουν βρει ιδανικούς τομείς εφαρμογής στην αρχαιολογία και την κληρονομιά (Ρούσσου 2008, Forte 2016).

Αυτά τα εργαλεία προσφέρουν διαφορετικές προσεγγίσεις και βαθμούς δέσμευσης:

- ξεναγήσεις ή αυτοκαθοδηγούμενες ξεναγήσεις, με διάφορους βαθμούς εξατομίκευσης, πρωτοβουλίας, αλληλεπίδρασης και διαφορετικών απόψεων (360°-πανοραμική, μεγέθυνση λεπτομερειών, επικάλυψη διαφορετικών αρχαιολογικών στρωμάτων...)
- εικονική αντιστάθμιση αντικειμένων, ανακατασκευή δομών και περιβάλλοντος, τρισδιάστατες εκτυπώσεις, κινούμενα σχέδια, ολογράμματα κ.λπ., δίνοντας τη δυνατότητα παρακολούθησης των διαφορετικών φάσεων ενός κτιρίου, της ανάπτυξης ενός χώρου, της εξέλιξης μιας περιοχής κ.λπ.

- αφήγηση, παιχνίδια, κυνήγι θησαυρού, rpg.
- απορρόφηση, συνδυάζοντας AR, MR και διαδραστικά πανοράματα διεγείρεται η αίσθηση παρουσίας αφού ενεργοποιούνται περισσότερες της μιας αίσθησης (ηχητικό τοπίο, απτικές τεχνολογίες, οσφρητικά ερεθίσματα...).
- Ανάλυση και ανατροφοδότηση σε σχέση με την ποιότητα των επισκέψεων, που αποδείχθηκε υποχρεωτική για την επίτευξη των προσδοκιών των χρηστών (Pescarin 2014) και πρόσφατα θα πρέπει να ληφθούν μέσω αυτόματων ή πιο αποτελεσματικών συστημάτων (Quattrini 2020).

Αυτά τα εργαλεία είναι προσβάσιμα είτε μέσω προσωπικών συσκευών (smartphone και tablet) σύμφωνα με τον ορισμό Φέρε Τη Δική σου Συσκευή (BYOD), είτε μέσω συσκευών που προσφέρονται από / στον ιστότοπο.

Οι προσωπικές συσκευές είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος βελτίωσης της εμπειρίας των επισκεπτών, χωρίς ακριβές υποδομές. Οι εύκολα προσβάσιμες εφαρμογές δεν απαιτούν λήψη μεγάλων πακέτων δεδομένων -αλλά χρειάζονται μια σταθερή σύνδεση στο Διαδίκτυο. Ειδικότερα, οι λεγόμενες διαδικτυακές εφαρμογές το απαιτούν. Προωθούν εξατομικευμένες εμπειρίες και επιτρέπουν στους επισκέπτες να μοιραστούν τις εντυπώσεις τους μέσω των κοινωνικών δικτύων. Επιπλέον, είναι ασφαλέστερες στη χρήση τους από την άποψη των υγειονομικών μέτρων.

Ο επιτόπιος εξοπλισμός, όπως οθόνες, προβολείς, οθόνες αφής, διαδραστικά δάπεδα, ακουστικά VR, συστήματα ήχου, οδηγό ήχου κ.λπ., είναι πιο ακριβός, απαιτεί υποδομή, συντήρηση και παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες εγκατάστασης σε υπαίθριο χώρο. Από την άλλη πλευρά, μπορεί να δημιουργήσει χώρους και μια ατμόσφαιρα ενθαρρύνοντας μια μοναδική καθηλωτική εμπειρία.

Μερικά από τα οφέλη αυτής της προσέγγισης:

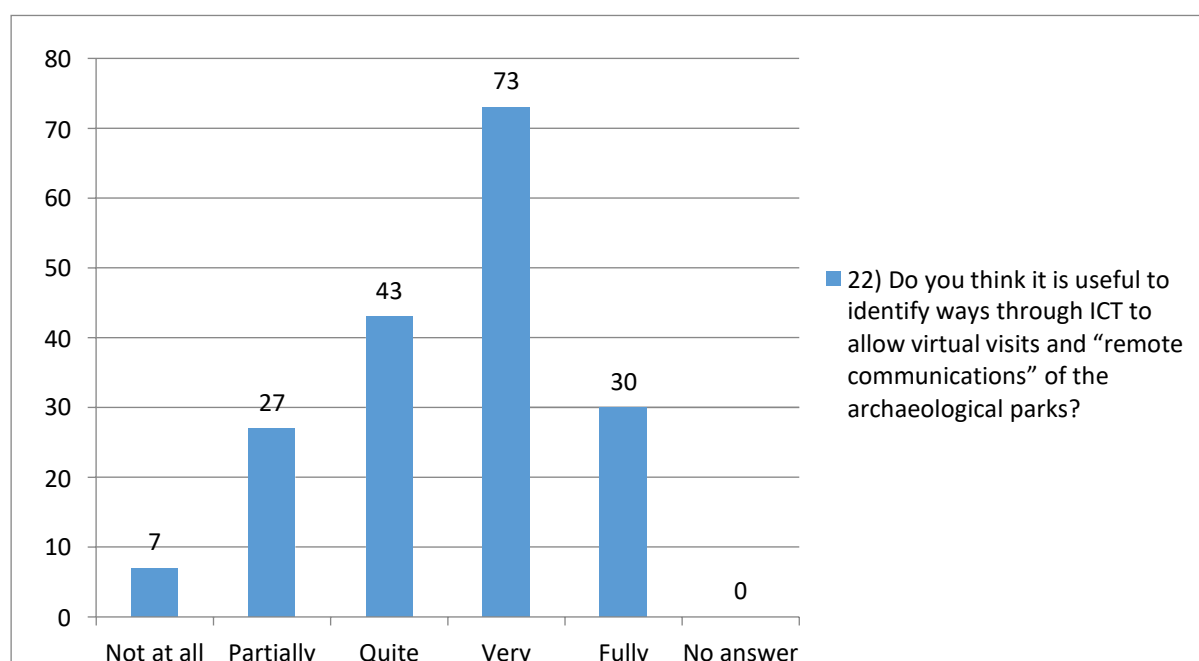
- Βελτιωμένη πρόσβαση (τόσο πνευματική όσο και φυσική), ξεπερνώντας εμπόδια όπως η γλώσσα, η ηλικία ή οι αναπηρίες
- Προσέλκυση κοινού, διαφοροποίηση και ανάπτυξη
- Προσέγγιση σε οπτική, ακουστική και κειμενική βάση
- Γνωσιακές διεργασίες με τη μέθοδο «αισθητικοκινητικής» αντί της «συμβολικής-αναδόμισης»
- Βελτίωση της εμπειρίας των επισκεπτών
- Εκπαίδευση-ψυχαγωγία, που συνδυάζει την εκπαιδευτική προσέγγιση με την ψυχαγωγία
- Κίνητρο για επαναλαμβανόμενες επισκέψεις

- Προώθηση διεπιστημονικών συνεργασιών
- Διεύρυνση του ελκυστικού δυναμικού της επικράτειας

Ωστόσο, η κύρια πρόκληση αυτών των εργαλείων είναι να ενισχύσουν και να ενσωματώσουν την «πραγματική» εμπειρία του χώρου χωρίς να την επισκιάζουν ή να αποσπούν την προσοχή του επισκέπτη.

4.1.3 Ειδικά εργαλεία ΤΠΕ για τηλεπικοινωνίες

Για τα εμπλεκόμενα μέλη είναι χρήσιμο να εντοπιστούν τρόποι μέσω των ΤΠΕ για να επιτραπούν εικονικές επισκέψεις και «εξ αποστάσεως επικοινωνία» με τα αρχαιολογικά πάρκα.

***22) Πιστεύετε ότι είναι χρήσιμο να εντοπιστούν τρόποι μέσω των ΤΠΕ για να επιτραπούν εικονικές επισκέψεις και «εξ αποστάσεως επικοινωνία» με τα αρχαιολογικά;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

Τα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί για απομακρυσμένες επικοινωνίες μπορούν να έχουν πολλαπλές χρήσεις:

- Προ-επίσκεψη: Βοήθεια στους επισκέπτες να προετοιμάσουν και να οργανώσουν την εμπειρία τους
- Μετά την επίσκεψη: εμπέδωση της εμπειρίας

- Υποκατάστατο μιας πραγματικής επίσκεψης (σήμερα περισσότερο από ποτέ, λόγω της πανδημίας), με ειδικές δυνατότητες να καταρρίπτουν τα εμπόδια και να επεκτείνουν την πρόσβαση στον χώρο σε όλες τις κατηγορίες εικονικών ή πιθανών επισκεπτών. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στις δυνατότητες που προσφέρονται στα άτομα με αναπηρία.
- Παιχνίδια, κοινωνική δικτύωση και άλλα εργαλεία που δημιουργούν «μακράς διάρκειας» συνδέσμους με τους χρήστες.
- Τυπολογίες απόκτησης δεδομένων που είναι πιο κατάλληλες για την ανάπτυξη έργων εξ αποστάσεως επισκέψεων είναι: Τρισδιάστατη μοντελοποίηση από φωτογραμμετρία SfM ενσωματωμένη επίσης με σαρωτή λέιζερ. Φωτογραφία 360° σε συνδυασμό με διαδραστικά πανοράματα (το πιο δημοφιλές παράδειγμα είναι η Τεχνολογία Google Street View και το πρόγραμμα Google Arts & Culture, παρέχοντας την ευκαιρία να χρησιμοποιηθεί η προβολή δρόμου αλλά μέσα στο μουσείο/χώρο) ή ακόμα και βίντεο 360°, το επόμενο επίπεδο της εμπειρίας 360°, όπου καταγράφεται ταυτόχρονα θέα προς κάθε κατεύθυνση, τραβηγμένη από μία ή περισσότερες κάμερες προς κάθε κατεύθυνση. Το YouTube παρέχει διαδικτυακά βίντεο 360° από το 2015 και διαδραστικούς χάρτες κτλ.

Επιπλέον, τα ίδια εργαλεία που χρησιμοποιούνται επιτόπου μπορούν να προσαρμοστούν για απομακρυσμένες επικοινωνίες, είτε στο σπίτι, χρησιμοποιώντας προσωπικές συσκευές και πρόσβαση μέσω Διαδικτύου ή σε ειδικούς χώρους που συνδέονται με τον ιστότοπο (στην είσοδο, σε κέντρο πληροφοριών ή/και σε ένα κατάστημα με αναμνηστικά που βρίσκεται κοντά ή και μακριά).

Μια ενδιαφέρουσα επιλογή για εξ αποστάσεως επικοινωνία (διαδικτυακή συνομιλία, ζωντανό βίντεο, κοινωνικά δίκτυα κ.λπ.) είναι η δυνατότητα παρακολούθησης σε πραγματικό χρόνο δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στον χώρο (ξενάγηση, επιτόπια εργασία, αποκατάσταση, διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες κ.λπ.)

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες εφαρμογές επιτρέπουν στους πραγματικούς επισκέπτες σε πραγματικό χρόνο να συνδεθούν με πιθανούς/εικονικούς επισκέπτες και να μοιραστούν την εμπειρία τους. Αυτή είναι μια κρίσιμη πτυχή των ΤΠΕ όταν απευθύνονται σε εγγενείς ψηφιακές γενιές, όπως η Generation Z, που δεν είναι παθητικοί χρήστες αλλά παραγωγοί περιεχομένου, πρόθυμοι να αλληλεπιδράσουν και να ανταλλάξουν.

4.1.4 Άλλα εργαλεία

Η προσέγγιση της εκπαίδευσης-ψυχαγωγίας μπορεί πραγματικά να μετατρέψει τα αρχαιολογικά πάρκα σε στάδια που μεσολαβούν στη σχέση μεταξύ του σύγχρονου επισκέπτη και της αρχαιολογίας, των νέων μέσων και της τεχνολογίας:

- **Οι τεχνικές χαρτογράφησης βίντεο και προβολής**, προβολής φωτισμού και εικόνων σε υπάρχουσες επιφάνειες, είναι αποτέλεσμα διατομεακών συνεργασιών, με τη συμμετοχή ερευνητών, επαγγελματιών ΤΠΕ, καλλιτεχνών, σκηνοθετών, σχεδιαστών φωτισμού κ.λπ. Ο συνδυασμός εικόνων, φωτισμού και ήχων μπορεί να γεννήσει αισθητηριακά ταξίδια.
- **Εφαρμογές AR/MR/VR**, που προτείνουν διάφορα «σενάρια» επισκέψεων, περιλαμβάνουν σκηνοθέτες, σεναριογράφους, ηθοποιούς... και «σκηνικά» και επιτρέπουν στους επισκέπτες να επιλέξουν μεταξύ διαφορετικών επιπέδων αλληλεπίδρασης και εμπάπτισης: θεατής, κυνηγός θησαυρού, παίκτης ρόλων
- Η χρήση των «**personas**» ενθαρρύνει το κοινό να ασχοληθεί και να εξερευνήσει ενεργά τον ιστότοπο και την περιοχή, συνδημιουργώντας μια εξατομικευμένη εμπειρία μέσω ευρύτερης ελευθερίας επιλογής δραστηριοτήτων, χρόνου και τυπολογίας μάθησης, διεγείροντας δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων καθώς και συστημική σκέψη και προθυμία για συνεργασία.
- Η **αναγνώριση εικόνας/AI** μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε εφαρμογές που παρέχουν εμπειρία παιχνιδιού.
- **Ολογράμματα**
- Η **τριδιάστατη μοντελοποίηση** και η **τριδιάστατη εκτύπωση** με δωρεάν πρόσβαση σε ανοιχτά δεδομένα από τις συλλογές του ιστότοπου μπορούν να προωθήσουν τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία και να υποστηρίξουν δημιουργικές βιομηχανίες.
- Το **περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες** και η ανάπτυξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης διεγείρουν την αλληλεπίδραση και τη δημιουργικότητα.

4.1.5 Συμπεράσματα

Ένα από τα πιο σημαντικά οφέλη των ΤΠΕ είναι ότι μπορούν να συνδέσουν τον ιστότοπο με την ευρύτερη περιοχή, στο πλαίσιο μιας στρατηγικής δικτύωσης που μπορεί να βοηθήσει στην ενσωμάτωση άλλων «τουριστικών αξιοθέατων» σε ένα ολοκληρωμένο κύκλωμα αξιοποίησης, προτείνοντας διάφορα δρομολόγια και προωθώντας διαφορετικές πτυχές της περιοχής μέσα από ένα ολιστικό «πακέτο» εμπειριών.

Μια κύρια πτυχή που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η δυνατότητα των ΤΠΕ να παρέχουν ανατροφοδότηση, υποστήριξη και αξιολόγηση διαφόρων πτυχών της διαχείρισης και λειτουργίας του ΑΡ.

4.2. Ανάλυση των σεναρίων αναφοράς

Προχωρώντας από το θεωρητικό πλαίσιο των ΤΠΕ της εξυπηρέτησης αρχαιολογικών πάρκων και περιοχών στην πρακτική ανάλυση των σεναρίων αναφοράς, δηλαδή των επιλεγμένων περιπτώσιολογικών μελετών, γίνεται προφανές ότι η τρέχουσα κατάσταση της διαδικασίας ψηφιοποίησης αντανακλά άμεσα τις προτεραιότητες, τους προσανατολισμούς και τις επιλογές, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, καθώς και τα δυνατά σημεία, τις αδυναμίες, τις ευκαιρίες και τις απειλές που απορρέουν από το γενικό σύστημα διαχείρισης κάθε πάρκου.

4.2.1 Τρέχουσα κατάσταση ψηφιοποίησης

Τα σεναρία αναφοράς αντιστοιχούν σε τρία κύρια επίπεδα ψηφιοποίησης, με διάφορους βαθμούς ενδιάμεσα:

1. Επίπεδο 1: χωρίς υποδομή / σύνδεση στο Διαδίκτυο. όχι ψηφιοποίηση· χωρίς εργαλεία ΤΠΕ. Είναι η περίπτωση της **Antigonea** ή του **Poetovio**. Άρα, οι προοπτικές που προσφέρει το μοντέλο TRANSFER είναι πολύ ενδιαφέρουσες.

2. Επίπεδο 2: Ψηφιοποίηση κυρίως για σκοπούς τεκμηρίωσης.

Στη **Mirina** τεκμηριώνεται ψηφιακά το αρχαιολογικό υλικό που ανασκάφηκε πρόσφατα. Λεπτομερή σχέδια στο σχεδιασμό υπολογιστών και τη φωτογραμμετρία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε μελλοντικές εφαρμογές· ένα σημαντικό μνημείο έχει ήδη **ανακατασκευαστεί σε 3D**. Ωστόσο, ένας τεράστιος όγκος παλαιότερου υλικού δεν έχει ψηφιοποιηθεί ακόμη και η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού δεν βοηθά προς αυτή την κατεύθυνση.

Το **Μουσείο της Πόλης του Šibenik** χρησιμοποιεί ένα απαρχαιωμένο σύστημα ψηφιοποίησης των συλλογών του για σκοπούς τεκμηρίωσης και δεν διαθέτει κατάλληλο εξοπλισμό για τη διαδικασία. Τα μελλοντικά έργα περιλαμβάνουν ένα εθνικό πρόγραμμα ψηφιοποίησης το οποίο δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί.

3. Επίπεδο 3: Ψηφιοποίηση στην υπηρεσία της διοίκησης. Αξιοποίηση εργαλείων ΤΠΕ για τη βελτίωση της προσβασιμότητας, της επικοινωνίας και της προώθησης του ιστότοπου.

4. Ο αρχαιολογικός χώρος της **Δωδώνης** διαθέτει **ασύρματη πρόσβαση στο Διαδίκτυο**. Επίσης, μια τρισδιάστατη αναπαράσταση του χώρου τον 3ο αι. π.Χ. και ένα **τρειςδιάστατο βίντεο με τις διαδοχικές φάσεις του ιερού** έχουν ήδη ετοιμαστεί. Τα μελλοντικά έργα περιλαμβάνουν **τρειςδιάστατες ανακατασκευές** των κύριων κτιρίων και την ανάπτυξη μιας καινοτόμου πλατφόρμας για τη δημιουργία εφαρμογών περιήγησης χρησιμοποιώντας στοιχεία επαυξημένης πραγματικότητας και βιντεοπαιχνιδιών.

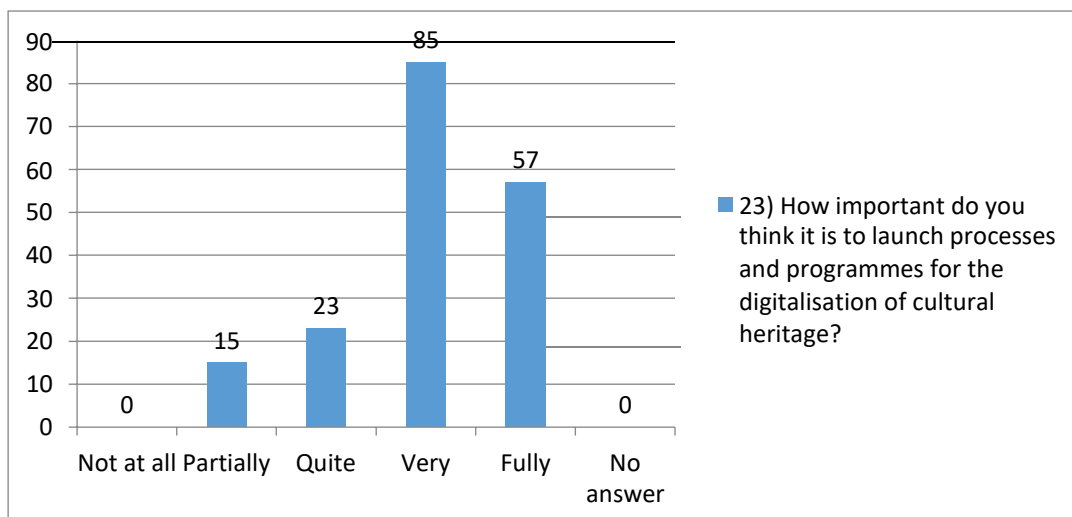
Στην **Urbisaglia**, μια διαδραστική τρισδιάστατη μοντελοποίηση και απεικόνιση της ρωμαϊκής επικράτειας και της πόλης Urbs Salvia με το **VTERRAIN** προτείνει όχι μόνο νέες και καινοτόμες μεθόδους οργάνωσης των ίδιων των δεδομένων αλλά και νέες προοπτικές για χρήση από τον επισκέπτη/τουρισμό· κωδικοί QR τοποθετούνται στον αρχαιολογικό χώρο· **μοντέλα τρισδιάστατης εκτύπωσης** βελτιώνουν την προσβασιμότητα για άτομα με προβλήματα όρασης· **βίντεο** ανεβαίνουν στο διαδίκτυο και επιτρέπουν την απομακρυσμένη επικοινωνία. Επιπλέον, η Urbisaglia συμμετείχε πρόσφατα σε σημαντικά έργα, με στόχο την ανάπτυξη ευέλικτων μοντέλων 3D και περιεχομένου πολυμέσων, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περαιτέρω εφαρμογές AR και MR.

Ωστόσο, παρά τις διαφορές μεταξύ των περιπτώσιολογικών μελετών, ορισμένες κοινές παρατηρήσεις προκύπτουν από μια βασική ανάλυση SWOT:

Δυνατό σημείο Η εγγενής αξία, και σε πολλές περιπτώσεις η ορατότητα / αναγνωρισιμότητα του τόπου / της επικράτειας.	Αδυναμία Η έλλειψη μιας ολοκληρωμένης ψηφιακής πολιτικής και ενός ολοκληρωμένου εργαλείου για τη διαχείριση του ιστότοπου.
Ευκαιρία Το έργο TRANSFER: ένα μοντέλο διαχείρισης που περιλαμβάνει εργαλεία ΤΠΕ με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα τόσο για την τοποθεσία όσο και για την περιοχή.	Απειλή Η έλλειψη συνέχειας σε έργα, πολιτικές και στρατηγικές.

Για τους εμπλεκόμενα μέρη είναι σημαντικό να ξεκινήσουν διαδικασίες και προγράμματα για την ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς στη βάση των διαδικασιών προστασίας και ανάδειξης. Για τα 85 είναι πολύ σημαντικό και για τα 57 απολύτως σημαντικό.

***23) Πόσο σημαντικό πιστεύετε ότι είναι να ξεκινήσουν διαδικασίες και προγράμματα για την ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

4.2.2 Η σχέση μεταξύ πάρκων και περιβάλλοντος τοπίου σε σχέση με τα εργαλεία ΤΠΕ

Η δεδομένη «παθητική» σχέση μεταξύ πάρκων και των γύρω περιοχών έχει άπειρες δυνατότητες να εξελιχθεί σε μια διαδραστική ανταλλαγή.

Η ανάλυση των σεναρίων αναφοράς αναδεικνύει όχι μόνο διαφορετικά επίπεδα αλληλεπίδρασης, αλλά και διαφορετικές αντιλήψεις για την ίδια τη φύση αυτής της σχέσης, καθορίζοντας ως εκ τούτου τα πιο χρήσιμα εργαλεία ΤΠΕ προς αυτή την κατεύθυνση.

- **ΤΠΕ ως διευκολυντής:** το τοπίο είναι αναπόσπαστο μέρος των αρχαιολογικών χώρων, απαραίτητο για την αντίληψή τους. Η καλύτερη κατανόηση της γεωγραφικής θέσης και της σχέσης Τοποθεσίας/Επικράτειας στην ιστορική της διάσταση προσθέτει χρήσιμα επίπεδα αντίληψης. Η Antigonea, για παράδειγμα, κατείχε στρατηγική θέση στην κοιλάδα Drino, σε σχέση με άλλες δορυφορικές τοποθεσίες, οχυρώσεις και δρόμους, οι οποίες μπορούν να κατανοηθούν καλύτερα με τη χρήση εργαλείων ΤΠΕ.

Οι νέες τεχνολογίες ενθαρρύνουν νέες ερμηνείες και βοηθούν τους χρήστες να έρθουν πιο κοντά στην αρχαιολογική κληρονομιά, επαναδημιουργώντας τη χωροχρονική εξέλιξη και τις μεταμορφώσεις του τοπίου της τοποθεσίας. Έτσι, η *διάσταση του πολιτιστικού τοπίου* αξιοποιείται, προβάλλοντας τη σχέση της ΠΚ με τη σημερινή περιοχή. Αυτό προσφέρει νέες ευκαιρίες για εκπαίδευση στην πολιτιστική κληρονομιά. Ο αρχαιολογικός χώρος της Δωδώνης, για παράδειγμα, θα μπορούσε να προσφέρει στους πολυάριθμους επισκέπτες του μια

βελτιωμένη εμπειρία, αναπτύσσοντας περαιτέρω τις ήδη υπάρχουσες 3D ανακατασκευές προσθέτοντας το τοπίο σε εφαρμογές AR και VR κ.λπ.

Επιπλέον, η ΤΠΕ ενθαρρύνει μια πιο περιεκτική και «δημοκρατική» αντίληψη της ΠΚ, καταρρίπτοντας τα εμπόδια προσβασιμότητας (σωματικές αναπηρίες, γνωστικά και κοινωνικοοικονομικά εμπόδια κ.λπ.). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύγκριση μεταξύ της φυσικής, συναισθηματικής και γνωστικής εμπειρίας του πραγματικού αρχαιολογικού πάρκου και της εμπειρίας του ίδιου πάρκου που δημιουργήθηκε και ανακατασκευάστηκε μέσω ΤΠΕ ή του «πραγματικού» χώρου και της παρέμβασης εργαλείων όπως ο σχεδιασμός φωτός και το 3D - χαρτογράφηση βίντεο.

- ΤΠΕ ως **μεσολαβητής** μεταξύ του αρχαιολογικού χώρου, της γύρω περιοχής και των (δυναμικών) χρηστών. Το διαδίκτυο προσφέρει πλήθος ανόμοιων πληροφοριών, οι οποίες μπορούν να φιλτραριστούν και να διοχετευθούν για την ενίσχυση αυτής της σχέσης. Οι νέες τεχνολογίες (δηλαδή ο γεωεντοπισμός) επιτρέπουν την ικνηλασιμότητα, την ορατότητα και την προσβασιμότητα μιας ευρύτερης περιοχής. Επιπλέον, μπορούν να βοηθήσουν στη σύνδεση των αρχαιολογικών χώρων με την περιοχή και στη δημιουργία ενός συνδέσμου μεταξύ της διάσπαρτης πολιτιστικής κληρονομιάς: αυτή είναι η περίπτωση της Urbisaglia και του έργου PlayMarche DCE, που εστιάζει στην ανάπτυξη μιας εφαρμογής παιχνιδιού αφιερωμένη στην ανακάλυψη ορισμένων τις πόλεις της επαρχίας Macerata. Το δίκτυο των τοποθεσιών γύρω από το Šibenik θα μπορούσε να επωφεληθεί σε μεγάλο βαθμό από μια κοινή παρουσίαση.

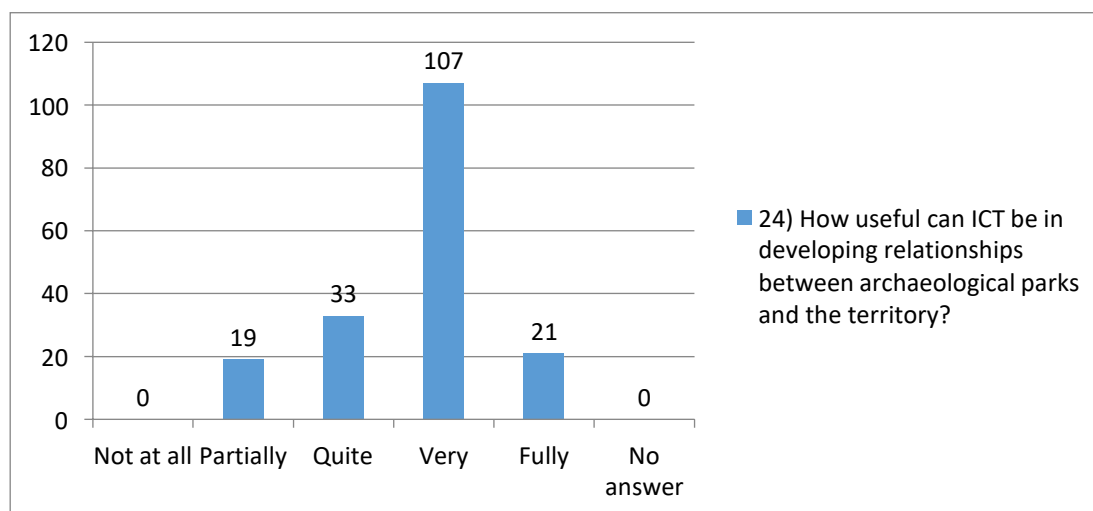
- Ωστόσο, η επαναστατική μετάβαση σε μια ανθρωποκεντρική / χρήστη-κεντρική προσέγγιση, διευκολύνεται από τη χρήση εφαρμογών για κινητά, προσωπικών συσκευών και εργαλείων που γνωρίζουν την τοποθεσία: *Marcheology* (<https://www.marcheology.it/en/>), η γεωπύλη για την αρχαιολογική κληρονομιά του Marche που αναπτύχθηκε από το Polo Museale Marche, προσφέρει στους χρήστες τη δυνατότητα να οργανώσουν όλες τις πτυχές της εμπειρίας τους, συμπεριλαμβανομένων όχι μόνο τοπικών αξιοθέατων και ειδικών εκδηλώσεων, αλλά και προσφορών για φαγητό, διαμονή, αγορές κ.λπ. Χρήσιμο παράδειγμα είναι η πόλη Ptuj, η οποία δημιουργεί ένα δίκτυο ΤΠΕ στο οποίο το AR Panorama θα μπορούσε να συμπεριληφθεί σε ένα ενιαίο σχέδιο, προωθώντας την ευρύτερη περιοχή πολιτιστικής κληρονομιάς - συγκρότημα ως τουριστικό προορισμό (και επιλύοντας, ταυτόχρονα, ζητήματα συντήρησης). Η προοπτική κοινών πρωτοβουλιών μεταξύ χωρών (όπως ένας κοινός ιστότοπος που

προωθεί τα γειτονικά αρχαιολογικά πάρκα της Αλβανίας και της Ελλάδας) θα αύξανε επίσης τη διεθνή τους απήχηση.

Είναι σημαντικό να παρατηρηθεί πώς η συμπληρωματικότητα μεταξύ της εδαφικής διάστασης και της πολιτιστικής διάστασης περνά όλο και περισσότερο μέσω των νέων τεχνολογιών, αν και τα εργαλεία ΤΠΕ δεν μπορούν να θεωρηθούν υποκατάστατο της κληρονομιάς ή της επικράτειας: ο ρόλος τους είναι να δημιουργήσουν πολλαπλούς δεσμούς μεταξύ των δύο διαστάσεων.

- **ΤΠΕ ως εργαλείο ευαισθητοποίησης:** Οι νέες τεχνολογίες στην υπηρεσία της εκπαίδευσης του τοπίου και της εκπαίδευσης για την πολιτιστική κληρονομιά μπορούν να προωθήσουν την κατανόηση περίπλοκων εννοιών, αναπτύσσοντας έτσι μια μεγαλύτερη αίσθηση του πολίτη και μια ενεργή δέσμευση με την αίσθηση ευθύνης. Περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως αυτά που αντιμετωπίζει η Mirine-Fulfinum, που περιβάλλονται από βιομηχανικές εγκαταστάσεις με πιθανές επεμβατικές επιπτώσεις Η ΤΠΕ μπορεί να προσφέρει χρήσιμα εργαλεία για την ενδυνάμωση των τοπικών κοινοτήτων. Επιπλέον, έχει τη δυνατότητα να συνδέει ανθρώπους, όχι μόνο σε περιφερειακό, αλλά και σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Οι ΤΠΕ μπορούν να είναι πολύ χρήσιμες για την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των αρχαιολογικών πάρκων και της περιοχής για τους ενδιαφερόμενους.

***24) Πόσο χρήσιμη είναι η ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των αρχαιολογικών πάρκων και της ευρύτερης περιοχής;

Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

4.2.3 Για ενοποίηση μεταξύ των διαδικασιών βελτίωσης του χώρου και των εδαφικών υποδομών

Το σύγχρονο αστικό τοπίο είναι η εξελισσόμενη εικόνα δυναμικών κοινωνικών, οικονομικών και οικολογικών αλλαγών και ετερογένειας. Αποτελεί τον καθρέφτη της ιστορίας, των φυσικών και πολιτιστικών, αστικών διαδικασιών. Η παρουσία ενός αρχαιολογικού πάρκου επηρεάζει βαθιά τη δυναμική της εδαφικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, η ανάπτυξη συστημάτων για τη γνώση της επικράτειας μπορεί να γίνει ένα θεμελιώδες εργαλείο πολεοδομικού σχεδιασμού για χρήση από τις δημόσιες διοικήσεις στα διάφορα στάδια του προγραμματισμού αναπτυξιακής πολιτικής σχετικά με τις εδαφικές υποδομές.

Η ενοποίηση μεταξύ των διαδικασιών βελτίωσης της τοποθεσίας και των εδαφικών υποδομών πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις παρατηρήσεις τόσο από την τρέχουσα κατάσταση κάθε περίπτωσης όσο και από τις υπάρχουσες σχέσεις και τάσεις μεταξύ της τοποθεσίας και της επικράτειάς της.

Το πρώτο βήμα θα ήταν μια ανάλυση PEST που θα διευκολύνει την κατανόηση της τρέχουσας κατάστασης, των προσδοκιών και των τάσεων σε διάφορα επίπεδα και επισημαίνοντας έτσι τις ανάγκες και τις δυνατότητες των εργαλείων ΤΠΕ, τόσο στη διαχείριση όσο και στην ενίσχυση των πάρκων σε σχέση με τα εδάφη τους.

Πολιτικός παράγοντας	Περιβαντολλογικός παράγοντας
Η ενημερωμένη συμμετοχή όλων των σημαντικών παραγόντων (κεντρική και περιφερειακή διοίκηση, Αρχαιολογική Υπηρεσία και τοπικοί φορείς) είναι μείζονος σημασίας για την οικοδόμηση μιας ολοκληρωμένης συνεργασίας και την επίτευξη συναίνεσης.	Πρέπει να ληφθεί υπόψη η ύπαρξη προστατευόμενων και πράσινων περιοχών, καθώς και η εγγύτητα της τοποθεσίας με μεγάλα αστικά κέντρα.

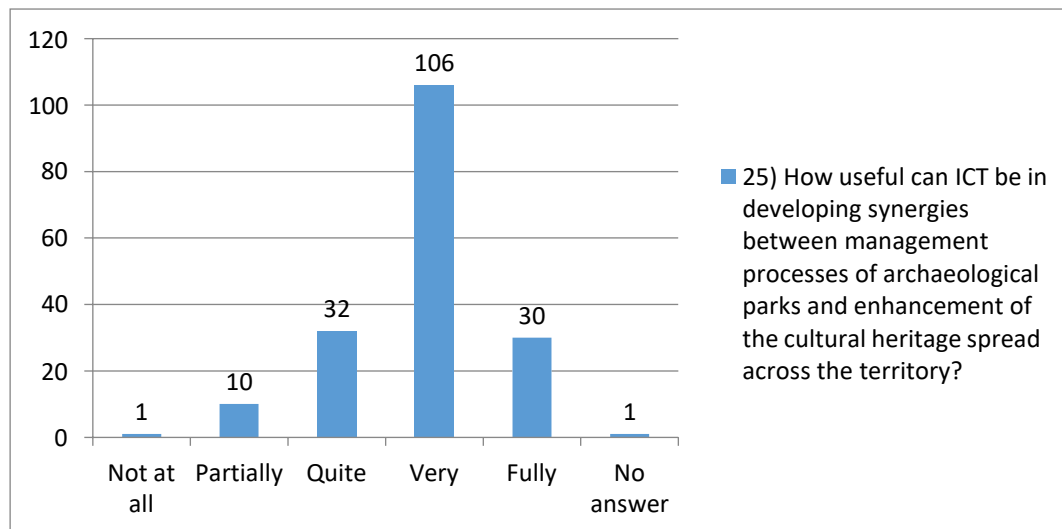
Κοινωνικοοικονομικός παράγοντας	Τεχνολογικός παράγοντας
Καθορισμός των ενδιαφερομένων και δικτύωση σε μια ευρύτερη προοπτική κοινών συμφερόντων και οφελών, φέρνοντας σε επαφή ακαδημαϊκά και εδαφικά ιδρύματα καθώς και τοπικές επιχειρήσεις, που εργάζονται στο πάρκο με την πολιτιστική του κληρονομιά και την κατανόηση των δυνατοτήτων του.	Χαρτογράφηση της υπάρχουσας υποδομής και πόρων ΤΠΕ από όλους και η διερεύνηση γεφυρώσεων και συνεργασιών που έχουν άμεσο αντίκτυπο στην ορατότητα και στην ενσωμάτωση σε ένα ευρύτερο εθνικό και διεθνές πλαίσιο.

Στη συνέχεια ακολουθεί η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου και βιώσιμου μοντέλου διακυβέρνησης, που κατέστη δυνατή χάρη σε μια σειρά εργαλείων που διατίθενται σε ολοκληρωμένη και εφαρμόσιμη μορφή (συμπεριλαμβανομένων των ΤΠΕ). Έτσι, σε άμεση γειτνίαση με ένα αρχαιολογικό πάρκο, μια περιοχή που υπόκειται σε ειδικούς κανονισμούς χρήσης και βελτίωσης, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών, ο σχεδιασμός θα γίνεται βάσει κοινών παραμέτρων τόσο σε επίπεδο χωροταξικού σχεδιασμού όσο και σε επίπεδο διακυβέρνησης. Επιπλέον, τα έργα υποδομής θα ήταν καλύτερα σχεδιασμένα σε ένα πλαίσιο κοινής διακυβέρνησης.

Στη συνέχεια, η διαδικασία βελτίωσης θα ξεκινήσει με την εφαρμογή σχετικών μεθοδολογιών ψηφιοποίησης και εργαλείων ΤΠΕ.

Τέλος, θα πρέπει να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν κοινά έργα, ξεκινώντας από τις υποδομές και εξελίσσονται προς πιο φιλόδοξα εργαλεία ΤΠΕ που ενθαρρύνουν τις γόνιμες συνεργασίες εντός της επικράτειας. Τελικά, η εστίαση σε εργαλεία όπως το *Marcheology* μπορεί να αποτελέσει το σημείο εκκίνησης για μια γόνιμη συνεργασία με τοπικές δραστηριότητες και επιχειρήσεις που μπορεί να επηρεάσει θετικά την τοπική οικονομική ανάπτυξη τόσο άμεσα όσο και ως δευτερεύουσα επίπτωση.

Πολύ χρήσιμες (106 από το εμπλεκόμενα μέρη) μπορεί να είναι οι ΤΠΕ για την ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ των διαδικασιών διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων και την ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς όλης της επικράτειας.

***25) Πόσο χρήσιμη είναι η ανάπτυξη συνεργειών για τις διαδικασίες διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων και την ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς όλης της επικράτειας; Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

4.2.4 Σύστημα παρακολούθησης ενδιαφέροντος χρηστών, προφίλ χρηστών, εργαλεία λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με την ανάλυση και τη διαχείριση εσόδων
 Τα εργαλεία λήψης αποφάσεων πρέπει να αναπτυχθούν σύμφωνα με το πνεύμα της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, προκειμένου να «ενθαρρυνθούν όλοι να συμμετέχουν στη διαδικασία αναγνώρισης, μελέτης, ερμηνείας, προστασίας, διατήρησης και παρουσίασης της πολιτιστικής κληρονομιάς» (άρθρο 12α του Faro Σύμβαση).

Πρώτον, είναι σκόπιμο να εξεταστεί η χρησιμότητα της παρακολούθησης των συμφερόντων των χρηστών και του προφίλ τους όχι μόνο στα τελικά στάδια αλλά και κατά τη μεθοδολογική προσέγγιση και τη λειτουργική δραστηριότητα συλλογής ερευνητικών δεδομένων. Και οι δύο φάσεις είναι πράγματι κρίσιμες καθώς προσφέρουν την ευκαιρία σύγκρισης διαφορετικών δεξιοτήτων, προσεγγίσεων και προσδοκιών (που προέρχονται από ερευνητές, διευθυντές, επιμελητές, αλλά και διοικήσεις, εταιρείες και διευθυντές) σχετικά με τη σημασία της καλύτερης γνώσης των χρηστών.

Ο ίδιος ο ορισμός του «δημόσιου» είναι πολύ περίπλοκος (ποιες και πόσες κατηγορίες χωρούν σε αυτόν;) καθώς και το πλαίσιο ενός αρχαιολογικού πάρκου, το οποίο πρέπει να θεωρηθεί ως «αρχαιολογικό τοπίο» όπου οι χρήστες όχι μόνο επωφελούνται από την πολιτιστική κληρονομιά αλλά και από άλλα είδη υπηρεσιών (εκπαιδευτικά εργαστήρια, βιβλιοπωλεία, καφετέριες κ.λπ.).

Προσεγγίζοντας το «κοινό» πρέπει επίσης να διακρίνουμε:

- πραγματικό κοινό: άτομα που όχι μόνο πηγαίνουν στο πάρκο αλλά συμμετέχουν και στις δραστηριότητές του. Για αυτούς τους χρήστες, μπορούν να ληφθούν υπόψη μορφές ιδιότητας μέλους και προγράμματα πιστότητας
- δυσνητικό κοινό: εκείνοι που θα μπορούσαν να ενδιαφερθούν για το πάρκο αλλά δεν έχουν δημιουργήσει ακόμη μια σχέση με αυτό. Οι στρατηγικές επέκτασης θα πρέπει να κατευθύνονται σε αυτήν την ομάδα.
- μη δημόσιο: αυτοί είναι οι χρήστες που δεν θεωρούν το πάρκο ικανό να ανταποκριθεί στις προσδοκίες που σχετίζονται με τον ελεύθερο χρόνο τους.

Επιπλέον, δεν είναι χρήσιμες όλες οι πληροφορίες που λαμβάνονται από την παρακολούθηση και τη δημιουργία προφίλ χρηστών. Επομένως, είναι απαραίτητο να εστιάσουμε μόνο σε εκείνες που σχετίζονται με επιχειρησιακές δραστηριότητες.

Αυτό για το οποίο πραγματικά θέλουμε να λάβουμε πληροφορίες είναι:

- το κοινωνικοδημογραφικό προφίλ του χρήστη (ηλικία, φύλο, καταγωγή, μορφωτικό επίπεδο, κ.λπ.)
- κίνητρα (δηλαδή: πολιτισμός, τουρισμός, κοινωνικοποίηση ή χαλάρωση): χρήσιμο για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του μάρκετινγκ και της επικοινωνίας
- εμπειρία: η αξιολόγησή του είναι απαραίτητη για τη βελτίωση των αδυναμιών και την έμφαση στις πιο εκτιμώμενες πτυχές
- ΤΠΕ και άλλες στρατηγικές επικοινωνίας: η ανάλυση της χρήσης και της αποτελεσματικότητάς τους είναι απαραίτητη για την αξιολόγηση του τι υπάρχει ήδη και τι πρέπει να εφαρμοστεί
- γνωστική μαθησιακή διαδικασία: είναι σημαντικό να κατανοήσουμε εάν η επίσκεψη έχει συμβάλει στην αύξηση της γνώσης ή του ενδιαφέροντος
- συμπεριφορά κατά τη διάρκεια της επίσκεψης: χρήσιμη για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαδρομής και της συσκευής επικοινωνίας, όπως λεζάντες και πίνακες.

Σχετικά με τα Πάρκα

Στην **Antigonea** θα πρέπει να αναληφθεί νέο σχέδιο διαχείρισης όπως εφαρμόζεται σε άλλα πάρκα της Αλβανίας όπως το Butrint και η Apollonia. Επίσης, θα πρέπει να γίνει ένας βελτιωμένος συντονισμός μεταξύ διαφορετικών ιδρυμάτων όπως το Ινστιτούτο Αρχαιολογίας, το Ινστιτούτο Μνημείων το DRTK Αργυροκάστρου, η τοπική αυτοδιοίκηση. Δεδομένου ότι η Antigonea βρίσκεται στην αρχαία Ήπειρο, κοντά στα ελληνικά σύνορα, μια προώθηση σε κοινή ιστοσελίδα ελληνικών και αλβανικών τοποθεσιών θα ήταν επωφελής για τη διαφήμιση της περιοχής.

Όσον αφορά τη **Δωδώνη**, πρέπει να σημειωθεί ότι, στην Ελλάδα, τα εργαλεία λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με την ανάλυση καρποφορίας και τη διαχείριση ενός αρχαιολογικού χώρου απαιτούν μια δυναμική στάση του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού προς τους προτεινόμενους φορείς, σύμφωνα με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τις ανάγκες και το περιβάλλον του αρχαιολογικού χώρου. Λαμβάνοντας υπόψη, μια καλή στρατηγική για την εφαρμογή της αποτελεσματικότητας των συστημάτων παρακολούθησης των χρηστών στις δραστηριότητες διαχείρισης και σχεδιασμού θα μπορούσε να είναι η ενσωμάτωση όλων των πηγών που μας επιτρέπουν να λαμβάνουμε πληροφορίες για τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του χρήστη με το έργο διαφόρων επιτροπών και εργασιών, ομάδων, εργαστήρια και ατομικές συναντήσεις με τοπικούς ενδιαφερόμενους φορείς.

Η τοποθεσία του **Mirine-Fulfinum** πρέπει ακόμη να βελτιωθεί και τα εργαλεία ΤΠΕ πρέπει να εγκατασταθούν. Ως εκ τούτου, δεν υπάρχει οργανωμένο σύστημα παρακολούθησης σε χρήση, προς το παρόν. Ωστόσο, λίγες ιστοσελίδες δημοσιεύουν και μας ενημερώνουν για το πάρκο. Αυτά είναι τα μόνα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση τόσο του ενδιαφέροντος όσο και του προφίλ των χρηστών, που θα πρέπει να στοχεύσουμε.

Οι απομακρυσμένες τοποθεσίες που συνδέονται με το **Šibenik** χρειάζονται υποδομή για την παρακολούθηση των εγκαταστάσεων, που θα είναι επίσης χρήσιμη για την παρακολούθηση της συμπεριφοράς των επισκεπτών με παθητικό τρόπο.

Το **Ptuj** είναι ήδη ένας αναγνωρίσιμος τουριστικός προορισμός, με καλά ανεπτυγμένη τουριστική προσφορά για την πόλη. Η δυνατότητα επέκτασης και αναβάθμισης της προσφοράς, συμπεριλαμβανομένου του AP Ranogama, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα προφίλ, τις ανάγκες και τις προσδοκίες των χρηστών με ενεργό τρόπο.

Το Αρχαιολογικό **Πάρκο Urbisaglia** διαφημίζεται σε ορισμένους ιστότοπους και εφαρμογές και έχει τη δική του σελίδα στον ιστότοπο του Δήμου. Όλα αυτά τα συστήματα μπορούν να αποτελέσουν σημείο εκκίνησης για τη στρατηγική παρακολούθησης ενός χρήστη, αλλά πρέπει να εφαρμοστούν και να στοχευτούν για να είναι χρήσιμα. Ένα πιο αποτελεσματικό σχέδιο ενίσχυσης θα πρέπει να περιλαμβάνει στρατηγικές μέσων κοινωνικής δικτύωσης καθώς και καλύτερη προβολή σε ιστότοπους ιδρυμάτων, τοπικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες και ειδικά τουριστικά εργαλεία, ιστότοπους και διαφημιζόμενες δραστηριότητες. Επίσης, θα πρέπει να εξεταστεί ο ρόλος της Meridiana srl, η οποία εργάζεται στο πάρκο και διαχειρίζεται τις τουριστικές της δραστηριότητες.

4.2.5 Συμπεράσματα

Εξετάζοντας τα όσα έχουν συζητηθεί μέχρι στιγμής καθιστά σαφές ότι το πρώτο βήμα για την προσέγγιση του προφίλ ενδιαφέροντος των χρηστών θα πρέπει να είναι ο σχεδιασμός ενός χώρου ψηφιακής επικοινωνίας: ιστότοπος, εφαρμογές για κινητά, ενημερωτικά δελτία και μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης, οι καμπάνιες ή η υιοθέτηση καρτών αφιερωμένων στην αφοσίωση των πελατών είναι χρήσιμες.

Υπάρχουν διάφοροι τύποι δημιουργίας προφίλ στο διαδίκτυο και εδώ είναι σημαντικό να εξετάσουμε επίσης προσεγγίσεις με σεβασμό προς τους επισκέπτες.

Για παράδειγμα, τα cookies περιέχουν δεδομένα που επιτρέπουν στους χρήστες να παρακολουθούνται και να διαμορφώνονται προφίλ κατά την περιήγησή τους, να μελετούν τις κινήσεις και τις συνήθειές τους όσον αφορά τη συμβουλευτική ή την κατανάλωση με σκοπό την αποστολή διαφημίσεων για στοχευμένες και εξατομικευμένες υπηρεσίες (η λεγόμενη Συμπεριφορική Διαφήμιση μέσω Προφίλ). Δεδομένης της παραβίασης του απορρήτου τους, η νομοθεσία απαιτεί την κατάλληλη ενημέρωση του χρήστη και το αίτημα της συγκατάθεσής του (η άρνηση της συγκατάθεσης επηρεάζει μόνο τη δυνατότητα πρόσβασης σε ορισμένες λειτουργίες ή περιεχόμενα και όχι στον ιστότοπο συνολικά).

Οι δραστηριότητες δημιουργίας προφίλ και τμηματοποίησης μάς επιτρέπουν να σχεδιάζουμε στρατηγικές διαφήμισης και διαδρομές πλοήγησης, συγχρονίζοντας την προσωπική «ταυτότητα» με το ψηφιακό οικοσύστημα. Τα δεδομένα αλληλεπίδρασης και προτιμήσεων μας δίνουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε μια χαρτογράφηση ενδιαφερόντων και δραστηριοτήτων, εξ αποστάσεως και επί τόπου (αγορές εισιτηρίων, συμμετοχή σε διαδικτυακά σεμινάρια, ηλεκτρονικές αγορές ...). Με τον συγχρονισμό προσωπικών δεδομένων, δεδομένων συμπεριφοράς και ιστορικού, είναι δυνατόν να συνταχθεί ένα προφίλ χρήστη, να τμηματοποιηθεί και να προσεγγισθεί με όλες τις χρήσιμες στρατηγικές μάρκετινγκ και επικοινωνίας.

Τα δεδομένα προφίλ μπορούν να συλλεχθούν μέσω «εγγραφής» στον ίδιο τον ιστότοπο. Μπορούν να εντοπιστούν τέσσερις κύριοι τύποι προσέγγισης για την πρόσβαση στον ιστότοπο:

- υποχρεωτική εγγραφή: επιτυγχάνει πιο ολοκληρωμένο προφίλ, αλλά η διαδικασία συμπλήρωσής του μπορεί να ενοχλήσει τον χρήστη
- προαιρετική εγγραφή
- σιωπηλή εγγραφή: είναι υποχρεωτική εγγραφή, αλλά αφορά μόνο ορισμένες ενότητες και δραστηριότητες του ιστότοπου
- χωρίς εγγραφή: ενδέχεται να ζητηθούν δεδομένα σε κάθε πρόσβαση.

Τα κοινωνικά δίκτυα είναι άλλα πολύτιμα εργαλεία επικοινωνίας και δημιουργίας προφίλ: δημιουργείται ένας πιο άμεσος σύνδεσμος με τους ακόλουθους, με έναν πιο περιεκτικό τύπο αλληλεπίδρασης. Είναι δυνατή η

αποθήκευση ενός τεράστιου όγκου δομημένων δεδομένων καθώς αυτά τα εργαλεία διαθέτουν εξελιγμένους αλγόριθμους με τους οποίους συσχετίζουν τις δραστηριότητες των χρηστών, αναδομούν τα κοινωνικά δίκτυα, παρακολουθούν τα κλικ που γίνονται και τον χρόνο που αφιερώνεται σε ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο και αναλύουν αυτόματα τα μηνύματα που μεταδίδονται από τους χρήστες .

Εκτός από τα διαδικτυακά εργαλεία, τα συστήματα σποράς και παρακολούθησης μπορούν να αναλύσουν τις σιλουέτες των ανθρώπων που περνούν, να ανιχνεύσουν τον αριθμό, ακόμη και χωρίς αποθήκευση ή διαχείριση εικόνων, μόνο με συμμόρφωση με το απόρρητο. Θα μπορούσε επίσης να συνδεθεί στον ιστότοπο με μια υπηρεσία διαδικτυακή επιβεβαίωση αφίξης για την παραγωγή στατιστικών στοιχείων. Προηγμένες τεχνολογίες παρακολούθησης που βασίζονται σε ροές βίντεο και ανάλυση της συμπεριφοράς χρηστών και επισκεπτών, που έχουν σχεδιαστεί με διεπιστημονική προσέγγιση και συνδυάζουν μουσειολογική και μουσειογραφική γνώση και τεχνογνωσία στην Τεχνητή Νοημοσύνη, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την επόμενη γενιά προφίλ χρηστών. Ένα χρήσιμο παράδειγμα σε αυτόν τον λογαριασμό μπορεί να είναι το *Visittracker*, το σύστημα που αναπτύχθηκε από το Τμήμα Παιδείας του Πανεπιστημίου του Όσλο σε συνεργασία με το Εθνικό Μουσείο του Όσλο, το οποίο διεξάγει έρευνες με τη μορφή ερωτηματολογίων και παρακολουθεί και αναλύει παρατηρήσεις ατόμων σε πραγματικό χρόνο και ομάδων σε Μουσεία.

Είναι επίσης δυνατός ο σχεδιασμός νέων μορφών οπτικοποίησης δεδομένων (π.χ. Πίνακας ελέγχου διαχείρισης) και KPI (Βασικοί δείκτες απόδοσης) για τον προσδιορισμό των χρήσεων και τη δημιουργία ενός εργαλείου υποστήριξης αποφάσεων για τον διαχειριστή, τα ενδιαφερόμενα μέρη ή/και τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων στο αρχαιολογικό πάρκο.

Συμπερασματικά, όλες αυτές οι λειτουργίες είναι σχετικές όχι μόνο στη φάση του έργου (για δοκιμή της αποτελεσματικότητας, της χρηστικότητας, για την καθοδήγηση του σχεδιασμού και των αποφάσεων) αλλά και κατά την καθημερινή διαχείριση και ζωή του πάρκου, προκειμένου να έχουμε ανατροφοδότηση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας. Αυτά τα δεδομένα είναι απαραίτητα για τη βελτίωση όχι μόνο της εμπειρίας του χρήστη, αλλά και του σκοπού και της βελτίωσης του αρχαιολογικού πάρκου στο σύνολό του. Αυτό το παράδειγμα σίγουρα ενισχύεται εάν η διαδικασία ψηφιοποίησης εφαρμοστεί σε όλες τις φάσεις του σχεδιασμού και της διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου. Αυτό είναι ζωτικής σημασίας για τη μέτρηση των επιπτώσεων των εμπειριών σε σχέση με συγκεκριμένους στόχους και τη βαθμονόμηση των επακόλουθων ενεργειών, συμπεριλαμβανομένης της κατασκευής και του σχεδιασμού μιας «αλυσίδας ψηφιοποίησης».

4.3 Ιδέες και έργα για ένα Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης

Οι ΤΠΕ προσφέρουν μια ευρεία γκάμα εργαλείων, των οποίων το κύριο ενδιαφέρον είναι η ευελιξία τους, επομένως η δυνατότητά τους τόσο να εξυπηρετούν ένα Κοινό Μοντέλο Βιώσιμης Διακυβέρνησης όσο και να προσαρμόζονται στις συγκεκριμένες ανάγκες, προσδοκίες και περιορισμούς διαφορετικών περιπτώσιολογικών μελετών.

Τα εργαλεία ΤΠΕ προσφέρουν διάφορες λύσεις στα εξής:

1. Οργάνωση και διαχείριση του Αρχαιολογικού Πάρκου
2. Έρευνα και συντήρηση
3. Πηγές πληροφοριών και ερμηνείας
4. Σύνδεση με την επικράτεια και τους πόρους της
5. Ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση του Αρχαιολογικού Πάρκου

Πολλά από αυτά είναι χρήσιμα σε περισσότερους από έναν τομείς, συμβάλλοντας στην ολιστική διακυβέρνηση του Αρχαιολογικού Πάρκου.

4.3.1 Οργάνωση του Σχεδίου Πάρκου

Προκειμένου να υποστηριχθεί η γενική οργάνωση του Σχεδίου Πάρκου, το πρώτο βήμα είναι η υλοποίηση της κύριας υποδομής: υλικό και λογισμικό.

- **Προσωπικός Υπολογιστής/ Σταθμός Εργασίας:** το πιο βασικό εργαλείο ΤΠΕ, αποθήκευση, επεξεργασία και ανάκτηση δεδομένων.
- **Περιφερειακές συσκευές υπολογιστή:** εκτυπωτές, σαρωτές, προβολείς, διαδραστικοί πίνακες.
- **Τοπικό δίκτυο:** υποβοηθά μια συλλογική επιστημονική και διοικητική εργασία.
- **Πρόσβαση στο Διαδίκτυο:** επιτρέπει τη συνδεσιμότητα και την ταχύτερη ροή πληροφοριών.
- **Λογισμικό:** διάφορα προγράμματα που βοηθούν τη γενική οργάνωση και διαχείριση του πάρκου
  - Υπεύθυνος έργου
  - Πλατφόρμες επικοινωνίας
  - Διαδικτυακές εφαρμογές
  - Υπηρεσίες cloud)
  - Σύστημα GIS: πολύ χρήσιμο σε όλες τις φάσεις ανάπτυξης, υλοποίησης και ενημέρωσης του Σχεδίου Διαχείρισης. Προσφέρει μια γρήγορη επισκόπηση της περιοχής, των περιβαλλοντικών και διοικητικών/νομοθετικών κανόνων και περιορισμών της. Εάν είναι προσβάσιμο από όλους τους φορείς που εμπλέκονται στη διαχείριση του Πάρκου, ένα σύστημα GIS διευκολύνει τη μεταξύ τους συνεργασία καθώς και την αποτελεσματικότητα των ενεργειών τους. Επιπλέον, μια ολοκληρωμένη βάση δεδομένων που θα καταγράφει όλα τα αρχαιολογικά ευρήματα θα πρέπει να παρέχει μια πλήρη πηγή για την αξιολόγηση και το σχεδιασμό των εργασιών διατήρησης και συντήρησης του πάρκου, του περιβάλλοντος, των δομών και των αντικειμένων του. Ένα σύστημα GIS παρέχει επίσης εργαλεία για τη χρήση δεδομένων GIS.

– «Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Αρχαιολογικού Χώρου» (ένα είδος Ψηφιακού Παρατηρητηρίου): μια πλατφόρμα που συγκεντρώνει και προσφέρει καθημερινά έναν ολιστικό απολογισμό της λειτουργίας του Πάρκου (π.χ. ώρες λειτουργίας, χρονοδιάγραμμα των μέσων μαζικής μεταφοράς...). Επιπλέον, εάν συνδεθεί με CCTV, βελτιώνει την παρακολούθηση του πάρκου.

• **CCTV, drones, ζωντανή κάμερα web, in situ (επαφή ή ανέπαφες) αισθητήρες, τεχνολογίες IoT:** συνδεδεμένα με ένα κεντρικό σύστημα πληροφοριών, παρακολουθούν σε πραγματικό χρόνο την κατάσταση του πάρκου και των δομών του. Επιπλέον, μπορούν να παρακολουθούν την πρόσβαση και την ανθρώπινη δραστηριότητα στο πάρκο, βοηθώντας την επιτήρηση και βοηθώντας στον σχεδιασμό και την εφαρμογή στρατηγικών διατήρησης καθώς επιτρέπουν τον υπολογισμό του ανθρωπιστικού αντίκτυπου στην πολιτιστική κληρονομιά.

4.3.2 Έρευνα, τεκμηρίωση, συντήρηση και προστασία

• **Η ψηφιακή καταλογογράφηση** των αρχαιολογικών ευρημάτων (συμπεριλαμβανομένων όλων των προηγούμενων φάσεων της έρευνας) και όλων των μεταδεδομένων που συνδέονται με την έρευνα, τη μελέτη, τη συντήρηση του ΑΠ, είναι η σημαντικότερη πρωτοβουλία αυτής της κατηγορίας. Πολλές λύσεις λογισμικού είναι διαθέσιμες. Πιο συγκεκριμένα:

1) Το Collective Access είναι ένα δωρεάν εργαλείο καταλογογράφησης ανοικτού κώδικα και διαδικτυακή εφαρμογή για μουσεία, αρχεία και ψηφιακές συλλογές. Η κύρια εστίαση/δύναμή του είναι η καταλογογράφηση και τα μεταδεδομένα

- -Πρόσβαση οπουδήποτε μέσω του προγράμματος περιήγησης ιστού
- -Προδιαμορφωμένο με δημοφιλή πρότυπα μεταδεδομένων
- -Προσαρμόσιμα πεδία, προβολές, ροές εργασίας και πολλά άλλα
- -Δημιουργεί γρήγορα αρχεία PDF και αναφορές υπολογιστικών φύλλων
- -Υποστηρίζει την εισαγωγή, την εξαγωγή και την καταλογογράφηση παρτίδων
- -Διαμορφώνει εύκολα την εμφάνιση και την επωνυμία
- -Διευκολύνει την περιήγηση με προσαρμόσιμες όψεις και φίλτρα
- -Ενεργοποιεί/απενεργοποιεί τον δημόσιο σχολιασμό, την προσθήκη ετικετών και τη βαθμολογία
- -Προβάλλει το περιεχόμενο μέσω χαρτών, χρονοδιαγραμμάτων και απεικονίσεων

- Παρέχει πολλαπλές επιλογές για προβολή και αλληλεπίδραση μέσω

2) Το CollectionSpace είναι ένα λογισμικό για μουσεία , και όχι μόνο, με διαχείριση συλλογών ανοικτού κώδικα που βασίζεται στο διαδίκτυο.

- Επαγγελματική διαχείριση των συλλογών του οργανισμού με λογισμικό ανοικτού κώδικα φιλικό προς τον χρήστη, βασισμένο στο διαδίκτυο
- Βελτίωση της διαχείρισης με την εμπιστοσύνη του κοινού
- Υποστήριξη διάφορων συλλογών με αποτελεσματικό, αποδοτικό και επεκτάσιμο τρόπο
- Κοινή χρήση δεδομένων μέσω υπηρεσιών διαδικτύου και ενός προηγμένου εγγενούς API
- Σύνδεση και ενσωμάτωση με εργαλεία όπως συστήματα διαχείρισης ψηφιακών περιουσιακών στοιχείων, ψηφιακά συστήματα διατήρησης και συστήματα διαχείρισης περιεχομένου
- Συντόμηση του χρόνου απόκρισης για ερευνητικά αιτήματα
- Προστασία του μέλλοντος της τεχνολογικής υποδομής και της βιωσιμότητας του οργανισμού
- Ισχυρά εργαλεία για την αποθήκευση και την περιγραφή μιας μεγάλης ποικιλίας ψηφιακών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων εικόνων, εγγράφων, αρχείων ήχου και βίντεο

• **(Aero) φωτογραφία:** συμβατική μέθοδος τεκμηρίωσης περιβάλλοντος, αρχαιολογικών χώρων, αντικειμένων... Σε πολλές περιπτώσεις η εξαιρετικά υποτιμημένη μέθοδος, ενώ είναι με τα σημερινά πρότυπα σχετικά φθηνή και πολύ αποτελεσματική. Με τη φωτογραφία η κληρονομιά μπορεί να ερευνηθεί, να τεκμηριωθεί, να παρακολουθηθεί και να προστατευτεί. Η αεροφωτογραφία δίνει δεδομένα για το τοπίο, τους οικισμούς και είναι μια εξαιρετική μέθοδος για την παρακολούθηση της ανάπτυξης των περιοχών (αστικοποίηση, χρήση γης, φυσικές επιρροές φυσικών φαινομένων...) και τις επιπτώσεις της στην κληρονομιά. Η περιοδική φωτογραφία μπορεί να τραβήξει την προσοχή σε οποιονδήποτε κίνδυνο της κληρονομιάς (καταστροφή, υποβάθμιση...), επομένως η χρήση της ως εργαλείο παρακολούθησης είναι επίσης δικαιολογημένη.

• **Φωτογραμμετρία:** μια κάμερα συλλέγει έγχρωμες πληροφορίες για επιφάνειες εντός του οπτικού της πεδίου. Η φωτογραμμετρία είναι τεχνολογία λήψης αξιόπιστων πληροφοριών για φυσικά αντικείμενα και το περιβάλλον μέσω της διαδικασίας καταγραφής, μέτρησης και ερμηνείας φωτογραφικών εικόνων και μοτίβων. Η λήψη ψηφιακής εικόνας και η φωτογραμμετρική επεξεργασία περιλαμβάνει αρκετά καλά καθορισμένα στάδια, τα οποία επιτρέπουν τη δημιουργία 2D ή 3D ψηφιακών μοντέλων του αντικειμένου ως τελικού προϊόντος. Σε σύγκριση με την τρισδιάστατη σάρωση στη φωτογραμμετρία μπορεί να υπάρχουν περισσότερες «σκοτεινές περιοχές» που θα πρέπει να υποβάλλονται σε επεξεργασία από λογισμικό όπως το MeshLab. Επίσης, ο γεωεντοπισμός δεν είναι προτεραιότητα αλλά με επιπλέον επεξεργασία μπορεί να γίνει με εξαιρετική ακρίβεια.

- **Σάρωση 3D** - εάν η φωτογραμμετρία βασίζεται σε πληροφορίες χρώματος, η σάρωση 3D βασίζεται σε πληροφορίες συντεταγμένων. Η τρισδιάστατη σάρωση είναι η διαδικασία ανάλυσης ενός πραγματικού αντικειμένου ή περιβάλλοντος για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με το σχήμα του και πιθανώς την εμφάνισή του. Ένας σαρωτής 3D μπορεί να βασίζεται σε πολλές διαφορετικές τεχνολογίες, η καθεμία με τους δικούς της περιορισμούς, πλεονεκτήματα και κόστος. Ένας σαρωτής 3D συλλέγει πληροφορίες απόστασης σχετικά με επιφάνειες εντός του οπτικού του πεδίου. Το μοντέλο που παράγεται από έναν σαρωτή 3D καταγράφει την απόσταση από μια επιφάνεια σε κάθε σημείο του μοντέλου. Αυτό οδηγεί σε ένα σύννεφο σημείου με δεδομένα συντεταγμένων και χρωμάτων. Με τρισδιάστατη σάρωση η κληρονομιά (δηλαδή ο ΑΠ εντός της επικράτειας, οι δομές και τα τεχνουργήματα) μπορεί να ερευνηθεί, να τεκμηριωθεί, να παρακολουθηθεί και να προστατευτεί.

- Μια εκτεταμένη βάση δεδομένων με **σύστημα GIS** μπορεί να ενσωματώσει τις πληροφορίες που παράγονται από την τρισδιάστατη σάρωση. Τα δεδομένα GIS χρησιμοποιούνται ως βάση για τον σχεδιασμό ανακατασκευών, συντηρήσεων και εργασιών συντήρησης. Λειτουργεί επίσης ως βάση δεδομένων για οποιαδήποτε ψηφιακά ή αναλογικά προϊόντα για το AP (ανακατασκευές, αντίγραφα...). Η ανοιχτή πρόσβαση στην υπάρχουσα τεκμηρίωση έχει ένα προφανές πλεονέκτημα της ανταλλαγής δεδομένων με την ερευνητική κοινότητα.

Μία από τις πιο δημοφιλείς τεχνολογίες σάρωσης στην αρχαιολογία τα τελευταία 10 χρόνια είναι το LiDAR (ανίχνευση φωτός και εμβέλεια). Η έρευνα της αρχαιολογίας έχει περάσει από την «έρευνα τοποθεσίας» στην «έρευνα τοπίου» και η τεχνολογία LiDAR⁴ είναι κατάλληλη για σάρωση μεγάλων περιοχών. Η προστιθέμενη αξία του είναι ότι μας δίνει επίσης πληροφορίες για αόρατα αρχαιολογικά κατάλοιπα υπόγεια.

- Η **γεωφυσική** στην αρχαιολογία⁵ δίνει στοιχεία για υπόγεια κατάλοιπα. Καθώς υπάρχουν πολλοί περιορισμοί στην τεχνολογία (κακές συνθήκες εδάφους, καθόλου χρονολογικά / στρωματογραφικά δεδομένα, αναξιόπιστη ερμηνεία, αυτή η μέθοδος πρέπει να συνδυαστεί με τουλάχιστον μία ακόμη μέθοδο (δηλαδή σάρωση ή φωτογραφία).

- **Ψηφιακό αντίγραφο** του ΑΠ: χαρτογραφεί και καταγράφει τα κύρια στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων διαφορετικών χαρακτηριστικών (γεωμετρικά, μηχανικά, φυσικά, στυλιστικά, χρωματικά κ.λπ.), σε ψηφιακές μορφές, χρησιμοποιώντας διαφορετικές μορφές, κυρίως γραφικές, όπως εικόνες, τρισδιάστατα μοντέλα κ.λπ. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, ένα

---

⁴ Η Σλοβενία σαρώνεται με την τεχνολογία LiDAR και τα δεδομένα είναι διαθέσιμα δωρεάν στο διαδίκτυο.

⁵ Η Γεωφυσική έδωσε εξαιρετικά στοιχεία στην περίπτωση του Panorama.

από τα πιο σημαντικά στοιχεία είναι η δημιουργία και η χρήση μιας μοναδικής και ολοκληρωμένης ροής εργασιών, που περιλαμβάνει:

- δεδομένα που λαμβάνονται μέσω σαρωτών λέιζερ, drones, φωτογραμμετρίας, πανοραμικής φωτογραφίας
- τις επεξεργασίες των τρισδιάστατων και δισδιάστατων δεδομένων, όπως πανοραμικές εικόνες, φωτογραφίες, νέφος σημείων και μοντέλο πλέγματος. Το σύστημα αυτό προσφέρει τη δυνατότητα μεταφοράς δεδομένων παρόμοιων ροών εργασιών σε θεσμικές βάσεις δεδομένων, με δυνατότητα τροφοδοσίας και της Europana, καθώς και διαχείρισης δεδομένων σε καινοτόμες ερευνητικές υποδομές και πλατφόρμες (Ariadne+, 3DHOP κ.λπ.).

4.3.3 Ενίσχυση της πληροφόρησης και ερμηνείας του Αρχαιολογικού Πάρκου

Τα εργαλεία ΤΠΕ προσφέρουν πολυάριθμες δυνατότητες βελτίωσης και εξατομίκευσης της εμπειρίας της επίσκεψης. Προκειμένου να αναπτυχθούν πλήρως οι δυνατότητές τους, συνιστάται η εξασφάλιση κάλυψης Wi-Fi του ΑΠ. Επιπλέον, τουλάχιστον μερικά από τα στηρίγματα ή συσκευές (tablet, ακουστικοί οδηγοί, ακουστικά...) θα πρέπει να παρέχονται από το ίδιο το πάρκο.

Έχοντας αυτό υπόψη, μπορούμε να διακρίνουμε διαφορετικά επίπεδα εμπάθυνας που προσφέρονται από τις ΤΠΕ:

Υψηλή Βύθιση:

Ακουστικά VR

Πλεονεκτήματα: Μέγιστη συμμετοχή των χρηστών, μπορούν να έχουν την πιο ρεαλιστική και συναισθηματική εμπειρία σχετικά με τις εικονικές αρχαιολογικές ανακατασκευές.

Μειονεκτήματα: Υψηλό κόστος ανάπτυξης. σύντομη «τεχνολογική ζωή»· κόστος των ακουστικών· αναγκαιότητα παρουσίας χειριστή εξειδικευμένου να βοηθά τους χρήστες· μόνο ένας χρήστης μπορεί να χρησιμοποιήσει τις συσκευές· μεσαίο κόστος συντήρησης· θέματα υγιεινής· οι επισκέπτες μπορεί να διστάσουν να το χρησιμοποιήσουν ή να αισθανθούν ζάλη μετά τη χρήση του.

Αρχιτεκτονικές προβολές / Σχεδιασμός φωτός

Πλεονεκτήματα: Προσθέτει εικονικό στρώμα πληροφοριών απευθείας στο πραγματικό περιβάλλον, είτε με προβολή με χρήση βιντεοπροβολέων είτε μέσω ολογραφίας· οι χρήστες μπορούν να επισκέπτονται ταυτόχρονα και να αλληλεπιδρούν με έναν ψηφιακό κόσμο χωρίς τη χρήση συγκεκριμένων συσκευών, όπως ακουστικά, έηθπνα τηλέφωνα ή ταμπλετ.

Μειονεκτήματα: Πολύ υψηλό κόστος ανάπτυξης, εγκαταστάσεων και εξοπλισμού· σύντομη «τεχνολογική ζωή»· ειδικές συνθήκες φωτός στην εργασία· μέτρια πολυπλοκότητα συντήρησης.

Μέτρια εμπύθιση:

Εφαρμογές AR/MR

Πλεονεκτήματα: Συνδυασμός πραγματικού κόσμου και ψηφιακού περιεχομένου, απευθείας προβολή ψηφιακών δεδομένων για τα αρχαιολογικά κατάλοιπα και ανάκληση στοιχείων του περιβάλλοντος χώρου· μπορούν να κατασκευαστούν σε προσωπικές συσκευές (Φέρε τη Συσκευή Σου - BYOD) ή σε άλλες που ανήκουν και συντηρούνται από το πάρκο.

Μειονεκτήματα: Υψηλό κόστος ανάπτυξης, σύντομη «τεχνολογική ζωή», δεν είναι πάντα συμβατές όλες οι προσωπικές συσκευές· η εφαρμογή μπορεί να είναι βαριά ή να απαιτεί σύνδεση στο Διαδίκτυο· σύνθετη συντήρηση, ειδικά για την εφαρμογή iOS· ανάγκη για ακριβείς συνθήκες φωτισμού για να λειτουργήσει αποτελεσματικά· οι (ηλικιωμένοι) επισκέπτες μπορεί να μην αισθάνονται άνετα με τη χρήση τους. Για συσκευές που ανήκουν στο πάρκο: ανάγκη για σύστημα φόρτισης.

Χαμηλή Βύθιση:

Podcast και εφαρμογές για έξυπνες συσκευές

Πλεονεκτήματα: Ισχύει για όλες τις συσκευές· δωρεάν λήψη· απλό στη χρήση· δυνατότητα εξατομίκευσης της εμπειρίας.

Μειονεκτήματα: Κόστος ανάπτυξης· σύντομη «τεχνολογική ζωή» · μικρή οθόνη· ταχύτητα σύνδεσης· ανάγκη για Wi-Fi· οι μεγαλύτερης ηλικίας επισκέπτες μπορεί να μην αισθάνονται άνετα να το χρησιμοποιήσουν.

Κωδικοί QR

Πλεονεκτήματα: Βάθος και διαστρωμάτωση πληροφοριών· εύκολο να αναπτυχθεί· χαμηλό κόστος.

Μειονεκτήματα: Συνδεσιμότητα· ορισμένοι επισκέπτες δεν χρησιμοποιούν καθόλου σαρωτή κωδικών QR ή ψηφιακές συσκευές· οπτικά δυσάρεστο.

Βίντεο σε οθόνες

Πλεονεκτήματα: Χαμηλό κόστος των συσκευών· δυνατότητα ταυτόχρονης συμμετοχής περισσότερων χρηστών· εύκολο στη χρήση από την πλειοψηφία· εύκολη περιγραφή ολόκληρου του αρχαιολογικού χώρου ανάλογα με τη θέση και το τοπίο του.

Μειονεκτήματα: Χαμηλή συμμετοχή των χρηστών, ενοποιημένες τεχνολογίες με χαμηλό ενδιαφέρον για τους χρήστες.

Δικτυακός τόπος

Πλεονεκτήματα: Ευρεία χρήση· προσβασιμότητα· απομακρυσμένη επικοινωνία· εύκολη ανανέωση πληροφοριών· χαμηλό κόστος για το ΑΠ· δίκτυο επικοινωνίας, προώθησης και διαχείρισης κοινών τουριστικών και πολιτιστικών έργων με δυνατότητα ανάπτυξης δικτύων εντός της επικράτειας και των πόρων ή μεταξύ χωρών.

Μειονεκτήματα: Χαμηλή συμμετοχή των χρηστών· χρειάζεται αφοσιωμένους διαχειριστές.

Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

Πλεονεκτήματα: Πολύ δημοφιλή μεταξύ πολλών κατηγοριών επισκεπτών (ιδιαίτερα των νέων) · εύκολη ανανέωση πληροφοριών, χαμηλό κόστος για το

ΑΠ· δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών, προσέλκυσης ευρύτερου κοινού και οικοδόμησης μιας κοινότητας.

Μειονεκτήματα: Απαιτούνται αποκλειστικοί διαχειριστές· δεν είναι όλοι οι επισκέπτες εξοικειωμένοι με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

4.3.4 Πολιτικές προώθησης και προσφοράς υπηρεσιών μέσω εργαλείων ΤΠΕ

Όλες οι πολιτικές προώθησης και οι προσφορές του ΑΠ και της επικράτειάς του μπορούν να εξυπηρετηθούν από τα εργαλεία ΤΠΕ που χρησιμοποιούνται από το Πάρκο:

Η προώθηση του ιστότοπου μπορεί επίσης να επωφεληθεί από ειδικές εκδηλώσεις που επικεντρώνονται στις ΤΠΕ, όπως η χρήση σχεδίασης φωτός, επαυξημένης πραγματικότητας και χαρτογράφησης 3D βίντεο με στόχο τη δημιουργία μιας αισθητηριακής εμπειρίας.

4.3.5 Πόροι της επικράτειας που πρέπει να ληφθούν υπόψη

Προκειμένου να σχεδιαστεί μια συνειδητή και αποτελεσματική χρήση των ΤΠΕ, είναι πρωτίστως σημαντικό να εμπλέκονται οι εταίροι του έργου και οι ενδιαφερόμενοι φορείς της περιοχής: τοπικές και περιφερειακές αρχές, κοινωνία των πολιτών, τοπική επιχειρηματικότητα και δημιουργικές βιομηχανίες, εκπαίδευση...

Ο στρατηγικός σχεδιασμός και η συνεργασία, η ανάπτυξη δικτύων σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο είναι πρωταρχικής σημασίας.

Ο σχεδιασμός της χρήσης των ΤΠΕ για την ενίσχυση ενός αρχαιολογικού πάρκου πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά του τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος.

Επιπλέον, πολλοί παράγοντες πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον προγραμματισμό:

- Ολοκληρωμένη προσφορά πολιτιστικής κληρονομιάς
- Άλλα τουριστικά αξιοθέατα, τοπικά προϊόντα...
- Γενική υποδομή (συνδέσεις κοινής ωφελείας)
- Κυκλοφοριακές συνδέσεις
- Διαμονή και εστιατόρια
- Ευρυζωνικό Διαδίκτυο (με ασύρματη επιλογή)

4.3.6 Ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση

Προκειμένου να επαληθευτεί η αποτελεσματική βελτίωση του πάρκου, είναι απαραίτητη η παρακολούθηση των σχολίων και του ενδιαφέροντος των χρηστών. Μερικά από τα πιο κοινά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση είναι:

Έρευνα επισκεπτών - χρησιμοποιείται για ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση. Ανάλογα με το περιεχόμενο του εγγράφου μπορούμε να λάβουμε αξιόπιστες πληροφορίες (προφίλ επισκεπτών). Η ψηφιακή έρευνα

είναι δυνατή, αλλά πρέπει να υπάρχει αποτελεσματικό σύστημα που να παρακινεί τους επισκέπτες να τη συμπληρώσουν.

Μετρήσεις χρησιμοποιούνται συχνά σε περιοχές ΑΠ μετάβασης. Η θετική πλευρά είναι ότι κάθε επισκέπτης προσμετράται αλλά δεν μπορεί να υπάρχει έλεγχος στις διπλές μετρήσεις και δεν μας δίνει πληροφορίες σχετικά με το προφίλ.

Προφίλ εφαρμογών - χρησιμοποιείται για ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση. Ανάλογα με το περιεχόμενο του εγγράφου μπορούμε να λάβουμε αξιόπιστες πληροφορίες (προφίλ επισκεπτών). Αυτή η μέθοδος απαιτεί πρόσβαση στο διαδίκτυο και στη συσκευή επικοινωνίας. Ακόμα κι αν είναι διαθέσιμο στο ΑΠ, υπάρχει σημαντικό μέρος των επισκεπτών που δεν το χρησιμοποιούν (δεν ξέρουν πώς ή δεν θέλουν).

Google analytics - μέθοδος καταμέτρησης επισκεπτών με βάση τους χρήστες του λογαριασμού Google. Αυτή η μέθοδος βασίζεται στο γεγονός ότι πολλοί επισκέπτες έχουν ένα έξυπνο τηλέφωνο με σύνδεση στο διαδίκτυο και λογαριασμό Google με ρυθμίσεις παρακολούθησης. Επομένως, λειτουργεί με βάση την αρχή του χάρτη κυκλοφορίας Google. Η μέθοδος περιορίζεται σε έναν πολύ συγκεκριμένο τύπο επισκεπτών.

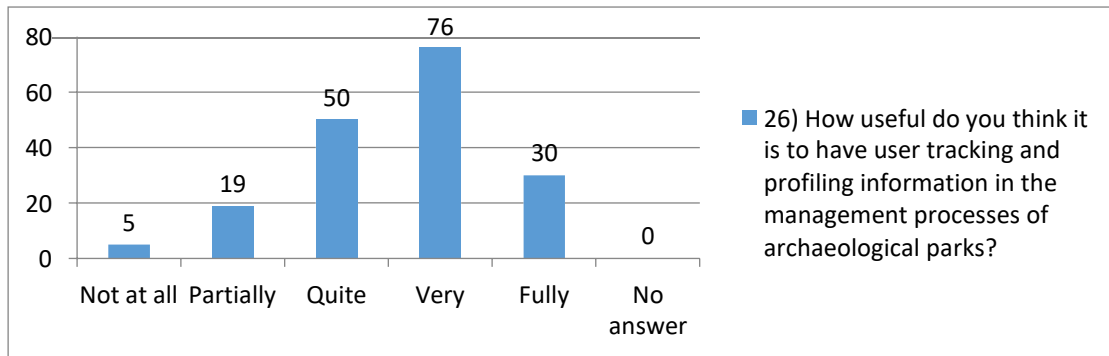
Έξυπνες συσκευές και εφαρμογές - επιτρέπουν τη μελέτη των αναλυτικών στοιχείων των χρηστών, την παρακολούθηση της διαδρομής και της συμπεριφοράς των επισκεπτών· ορισμένες περιλαμβάνουν ψηφιακά εργαλεία για την έκφραση απόψεων (π.χ. φόρουμ συζήτησης) και ανταλλαγή υλικού, εργαλεία ψηφιακής γραφής για τη χρήση προσωπικών ιστοριών και αφηγηματικών πληροφοριών για την εμπειρία της επίσκεψης με προσωπική και συναισθηματική επαφή, εφαρμογές υποστήριξης περιήγησης και πλοήγησης χρησιμοποιώντας κινητές συσκευές.

Οι προηγμένες *in situ* τεχνολογίες παρακολούθησης που βασίζονται σε ροές βίντεο και ανάλυση της συμπεριφοράς των χρηστών και των επισκεπτών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την επόμενη γενιά προφίλ χρηστών.

Μερικά παραδείγματα εφαρμογών είναι τα ακόλουθα:

- <https://www.ratenow.cx/Industry/1/customer-experience/14/museum>
RateNow δίνει φωνή σε όλους τους επισκέπτες σας σε πραγματικό χρόνο, ώστε να μπορείτε να εντοπίσετε άμεσα περιοχές προς βελτίωση και να μεταμορφώσετε την πολιτιστική τους εμπειρία.
- <https://www.nubart.eu>
- <https://www.nubart.eu/audio-guides.html#visitors-data>
- <https://www.nubart.eu/audio-guides.html#visitors-feedback>

Συμπερασματικά, είναι χρήσιμο να έχουμε πληροφορίες παρακολούθησης και προφίλ χρηστών στις διαδικασίες διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων

***26) Πόσο χρήσιμη πιστεύετε ότι είναι να υπάρχουν πληροφορίες παρακολούθησης και προφίλ χρηστών στις διαδικασίες διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων: Καθόλου, Εν μέρει, Αρκετά, Πολύ, Πλήρως, Χωρίς απάντηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΚΟΙΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Το κοινό μοντέλο και οι κατευθυντήριες γραμμές είναι το αποτέλεσμα της δουλειάς των τριών ΟΕ. Για το λόγο αυτό, τα κεφάλαια 5 και 6 πρέπει να διαβαστούν σε απόλυτη εναρμόνιση με τα προηγούμενα, για ορισμένες πληροφορίες σχετικά με συγκεκριμένα θέματα, παρακαλούμε ανατρέξτε στο

5.1 Μεθοδολογική προσέγγιση: βασικά ερωτήματα στα οποία βασίζεται ο Σχεδιασμός

Ορισμός Αρχαιολογικού Πάρκου

Ο ορισμός μας για το Αρχαιολογικό Πάρκο αφορά στις εγκαταστάσεις και στις προσεγγίσεις ορισμένων από τις κύριες ευρωπαϊκές συμβάσεις που συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά και το τοπίο, και ειδικότερα τη Σύμβαση της Μάλτας, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου και τη Σύμβαση του Φάρο.

Η πρώτη «Σύμβαση για την προστασία της ευρωπαϊκής αρχαιολογικής κληρονομιάς» που υπογράφηκε στη Μάλτα στις 16.01.1992 αναθέτει στην αρχαιολογική κληρονομιά σημαντικό ρόλο στις οικονομικές πολιτικές την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Θεσπίζει ότι οι ανάγκες προστασίας των αρχαιολογικών καταλοίπων πρέπει να ενσωματωθούν στα προγράμματα χωροταξικού σχεδιασμού μέσω της κοινής χρήσης στόχων, της διαβούλευσης και της συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των κοινοτήτων, καθιστώντας την αρχαιολογία εργαλείο προόδου και βιώσιμης ανάπτυξης.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου, που υπογράφηκε το 2000 στη Φλωρεντία (όπου το Τοπίο θεωρείται ως ένα ομοιογενές τμήμα της επικράτειας του οποίου τα χαρακτηριστικά πηγάζουν από τη φύση, την ανθρώπινη ιστορία και τις αμοιβαίες σχέσεις), προτείνει νέες σχέσεις μεταξύ της προστασίας των πολιτιστικών πόρων και του εδαφικού σχεδιασμού. Συνδέει περιοχές σημαντικής πολιτιστικής αξίας, όπως τα αρχαιολογικά πάρκα, με την έννοια της ενεργητικής προστασίας, χάρη στην ενσωμάτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς στο τοπίο, και επιτρέπει το χάσμα μεταξύ του πεδίου προστασίας και του Σχεδίου. Το Σχέδιο λειτουργεί ως εργαλείο προσπάθειας σύνδεσης των πολιτιστικών πόρων με αυτόν της βιώσιμης ανάπτυξης.

Για τη διαδικασία μετάβασης από τη διαχείριση του ατομικού περιουσιακού στοιχείου στη διαχείριση του πλαισίου και του τοπίου έχει προστεθεί περαιτέρω ορισμός χάρη στη Σύμβαση Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία, που υπογράφηκε στις 27.10.2005 στο Φάρο. Η Σύμβαση επιβεβαιώνει και ενισχύει τον ρόλο των πληθυσμών στις διαδικασίες προσδιορισμού των αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τονίζει ότι στόχος της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς

και της βιώσιμης χρήσης της είναι η ανθρώπινη ανάπτυξη και η ποιότητα ζωής. Αυτοί οι στόχοι μπορούν να επιτευχθούν με την ενίσχυση της συνέργειας δεξιοτήτων μεταξύ δημόσιων, θεσμικών και ιδιωτικών παραγόντων και με την ενίσχυση της διαδικασίας οριστικοποίησης της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς για τον εμπλουτισμό των «οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικών και πολιτιστικών διαδικασιών ανάπτυξης και σχεδιασμού χρήσης γης [...]».

Αυτό το θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο έρχεται συνεχώς αντιμέτωπο με εθνικές και περιφερειακές πρακτικές και νόμους που ρυθμίζουν και καθορίζουν μοναδικά τα χαρακτηριστικά των περιοχών που υπόκεινται σε συγκεκριμένους περιορισμούς και διαδικασίες διαχείρισης. Είναι λοιπόν σημαντικό να υπογραμμιστεί η εμπειρία από την έκδοση στην Ιταλία του Υπουργικού Διατάγματος 18.04.2012 «Έγκριση κατευθυντήριων γραμμών για την ίδρυση και ανάδειξη αρχαιολογικών πάρκων» με στόχο την παροχή κατευθυντήριων γραμμών για την οργάνωση και διαχείριση των αρχαιολογικών πάρκων

Το Αρχαιολογικό Πάρκο είναι λοιπόν: μια εδαφική περιοχή όπου έχει εντοπιστεί μια κατεξοχήν αρχαιολογική αξία του Τοπίου, ενσωματωμένη με την παρουσία ιστορικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών αξιών ως αντικείμενο ανάδειξης.

Ωστόσο, ο ορισμός προσδιορίζει δύο διαφορετικές περιπτώσεις:

- περιπτώσεις στις οποίες τα στοιχεία που καθορίζουν την αρχαιολογική αξία μπορούν να οριοθετηθούν σε ενιαία περίμετρο (πάρκα με ενιαία περίμετρο)·
- περιπτώσεις κατά τις οποίες τα αρχαιολογικά πάρκα είναι έκτακτα ή περιστατικά και διάσπαρτα σε εναπομείναντες χώρους της πόλης ή σε αγροτικά ή φυσικά περιβάλλοντα (δικτυακά πάρκα).

- Ποια στοιχεία, εκτός από την ύπαρξη αρχαιολογικών μνημείων και κληρονομιάς, μπορούν να αποδοθούν μεταξύ των κοινών χαρακτηριστικών για ένα αρχαιολογικό πάρκο σε σχέση με την υπόλοιπη επικράτεια.

Εξ ορισμού, το Αρχαιολογικό Πάρκο πρέπει να ξεπεράσει την κατάσταση απομόνωσης στην οποία κινδυνεύουν να εισαχθούν αρχαιολογικά κατάλοιπα και να γίνει «δοχείο» και «γεννήτρια» λειτουργικών, βιολογικών και πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ των διαφόρων εσωτερικών και εξωτερικών φυσικών και πολιτισμικών συνιστωσών που υπάρχουν περιμετρικά του αρχαιολογικού χώρου. Ο σκοπός του πρέπει να είναι η σκιαγράφηση νέων διαχειριστικών ισορροπιών και να μας αναγκάσει να επανεξετάσουμε την παραδοσιακή αντίληψη της περιοχής του μουσείου υπέρ μιας ολοένα και πιο διαδεδομένης ερμηνείας του πάρκου ως «εξοπλισμού παραγωγής».

- Ποια στοιχεία και μορφές χρήσης μπορούν να δώσουν στην περιοχή, όπου βρίσκεται ένα αρχαιολογικό πάρκο περισσότερες ή ξεχωριστές ιδιαιτερότητες και πολύτιμες ιδιότητες σε σχέση με τις γύρω;

Το Σχέδιο Πάρκου θα πρέπει να προωθεί στρατηγικές βελτίωσης που βασίζονται σε διαδικασίες ολοκλήρωσης που λαμβάνουν χώρα σε διάφορα επίπεδα. Πρέπει, δηλαδή, να ευνοήσει την ενσωμάτωση μεταξύ του εξωτερικού και του εσωτερικού χώρου του ίδιου του Πάρκου.

Οι στρατηγικές του Σχεδίου, για παράδειγμα, πρέπει να στοχεύουν στην ανάπτυξη μορφών χρήσης ικανών να παράγουν σημαντικά τοπικά αποτελέσματα. Η πρώτη μορφή χρήσης είναι αυτή για εκπαιδευτικούς ή/και επιστημονικούς ερευνητικούς σκοπούς η οποία είναι η πλέον κατάλληλη. Το Αρχαιολογικό Πάρκο, ωστόσο, δεν πρέπει να στοχεύει μόνο σε μια μορφή χρήσης ικανή να προσελκύσει μια συγκεκριμένη κοινωνική «ελίτ», αλλά περισσότερες μάζες.

- Το Αρχαιολογικό Πάρκο δεν πρέπει να θεωρείται ως ένα υπαίθριο μουσείο, όπου οι δραστηριότητες περιορίζονται στη διατήρηση και έκθεση των αρχαιολογικών αγαθών μόνο λειτουργικά για την ίδια την επίσκεψη (ένα μουσείο θεωρείται αποκλειστικά χώρος κοινωνικής υπηρεσίας). Η νέα προοπτική για τα πάρκα και τα μουσεία και επίσης το τρέχον δημόσιο ενδιαφέρον οδήγησαν σε μια νέα στρατηγική που θέλει το Μουσείο και το Πάρκο να γίνουν τόποι ενεργούς παραγωγής πολιτισμού, προτείνοντας τους εαυτούς τους όχι μόνο ως τόποι προσανατολισμένοι στη γνώση αλλά και ως χώροι αφιερωμένοι, στην ψυχαγωγία, την εμπειρία και την κοινωνικοποίηση.

Οι στόχοι του θεσμού ενός αρχαιολογικού πάρκου θα είναι πρώτα απ' όλα η διασφάλιση της διατήρησης της κληρονομιάς, γνωστής και άγνωστης και η μετάδοσή της στις μελλοντικές γενιές με τις καλύτερες και ασφαλέστερες συνθήκες, σύμφωνα με τις γνώσεις και τους σημερινούς πόρους, και δεύτερον η μετάδοση της γνώσης για την ατομική ανάπτυξη.

Σε ένα αρχαιολογικό πάρκο, τα αρχαιολογικά στοιχεία, σε σύγκριση με ένα μουσείο, ενσωματώνονται στην περιοχή και επομένως είναι απαραίτητο να αξιολογηθούν και οι σχέσεις με το τοπίο και να αποφευχθεί η καταστροφή των αρχαιολογικών δομών επειδή απομονώνονται και στερούνται σχέσεις με το φυσικό, ιστορικό και ανθρώπινο περιβάλλον.

Ο στόχος της συμφιλίωσης των αναγκών της καθημερινής ζωής με την ανάδειξη της αρχαιολογικής κληρονομιάς δεν πρέπει να προκαλεί την απομόνωση των αρχαιολογικών μνημείων.

Παρά την πρόοδο της πολιτιστικής συζήτησης και τις σύγχρονες θέσεις που εκφράζονται και στα έγγραφα της ΕΕ, εξακολουθεί να παραμένει μια

ουσιαστικά «μνημειακή αντίληψη» της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία τείνει να απομονώσει από το πλαίσιο τους την αρχαιολογική κληρονομιά στην οποία οι κανόνες προστασίας ισχύουν.

Είναι λοιπόν απαραίτητο να επεκταθούν οι ενδείξεις του σημείου 2.7 «Εκπαιδευτική λειτουργία και ρόλος του μουσείου στην κοινότητα» του κώδικα δεοντολογίας του ICOM εκτός του Μουσείου και σε ένα ευρύτερο φάσμα ανθρώπινων δραστηριοτήτων: «...Το μουσείο έχει το σημαντικό καθήκον την ενίσχυση της εκπαιδευτικής λειτουργίας και την προσέλκυση ευρύτερου κοινού, απευθυνόμενο σε όλα τα μέλη της κοινότητας, της περιοχής ή της ομάδας στην οποία αναφέρεται το μουσείο. Το κοινό πρέπει να έχει την ευκαιρία να συνεργαστεί με το μουσείο για να υποστηρίξει τους σκοπούς και τις δραστηριότητές του.

Η αλληλεπίδραση με την κοινότητα που αποτελεί το κοινό ενός μουσείου είναι αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής αποστολής του ίδιου του μουσείου,...Omissis”.

Είναι επομένως απαραίτητο να εμπλακούν οι τοπικοί πληθυσμοί στη συνειδητοποίηση της θετικότητας της έναρξης μιας ισορροπημένης και αρμονικής σχέσης μεταξύ της παρουσίας του Πάρκου και των κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών δραστηριοτήτων.

Είναι λοιπόν απαραίτητο να αποφευχθεί η μουσειοποίηση της επικράτειας, της οποίας η μοίρα και η αναγκαιότητα είναι ο μετασχηματισμός, ο οποίος είναι απαραίτητος για να επιτραπεί η ανάπτυξη. Η σωστή διαχείριση και ο προγραμματισμός πρέπει επομένως να συμβάλλουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε μια οικοσυστημική προσέγγιση.

Ήδη η Χάρτα της Βενετίας για την αποκατάσταση και τη συντήρηση μνημείων και χώρων, που υπογράφηκε το 1964, υπενθύμισε πώς η διατήρηση της αρχαιολογικής αρχιτεκτονικής συνδέεται με την ικανότητα ενσωμάτωσής τους με τη χρήση και με τις διαδικασίες τροποποίησης της περιοχής.

Το συμπέρασμα των παραπάνω είναι η ανάγκη αφενός να ασχοληθεί με την πολεοδομική διάσταση της επικράτειας, αφετέρου με την υλοποίηση των «εκπαιδευτικών» και «συντηρητικών» σκοπών, που αποτελούν τη βάση της ίδρυσης του Αρχαιολογικού Πάρκου.

Οι αρχαιολογικές έρευνες, με στόχο την αύξηση της γνώσης, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη προώθησης της δημόσιας χρήσης και των εκπαιδευτικών-ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων. Θα είναι απαραίτητο να σκεφτούμε μια ερευνητική δραστηριότητα που να μπορεί επίσης να είναι προσανατολισμένη και ενεργή στην ικανοποίηση των αναγκών που εκφράζονται από μια κοινότητα.

Σε αυτό το σενάριο, η συνειδητή χρήση εργαλείων ΤΠΕ μπορεί να είναι εξαιρετικά αποτελεσματική στη δημιουργία δεσμού μεταξύ της κοινότητας και

του Πάρκου σε πολλαπλά επίπεδα, σύμφωνα με την έννοια των κοινοτήτων κληρονομιάς. Μπορεί επίσης να βελτιώσει την επικοινωνία των επιστημονικών αποτελεσμάτων καθώς και των ίδιων των ερειπίων και των μνημείων που είναι συχνά δύσκολο να διαβαστούν από το κοινό/χρήστες. Η τεχνολογία, που χρησιμοποιείται όχι για να επισκιάσει την πολιτιστική κληρονομιά αλλά για να ενισχύσει την εμπειρία της, μπορεί να βοηθήσει το Πάρκο να παρέχει αυτές τις καθηλωτικές ή/και εκπαιδευτικές εμπειρίες που το καθιστούν ένα μέρος όπου παράγεται και μοιράζεται πολιτισμός μαζί με εμπειρίες, εκπαίδευση και διαμόρφωση. Η ανάγκη να ικανοποιηθεί μια πιο διαδεδομένη επιθυμία τεχνολογικής ψυχαγωγίας σε συνδυασμό με υψηλότερο αίτημα αφηγηματικού και διδακτικού περιεχομένου μπορεί να μετατρέψει τα αρχαιολογικά πάρκα σε στοιχεία που μεσολαβούν στη σχέση μεταξύ του σύγχρονου επισκέπτη και της αρχαιολογίας, των νέων μέσων και της τεχνολογίας.

- Τι είδους θέματα είναι κοινά για τα αρχαιολογικά πάρκα και ποια είναι κρίσιμα σε σημείο που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την αξία τους, διακινδυνεύοντας να την χάσουν πραγματικά;

Το Σχέδιο Πάρκου πρέπει να ξεπεράσει την έννοια της διατήρησης της κληρονομιάς (πολιτιστικής ή φυσικής) που βασίζεται μόνο σε αμυντικές στρατηγικές, ελαχιστοποίηση ή αντιστάθμιση επιπτώσεων. Επομένως, δεν πρέπει να σταματά στην απλή διατήρηση του αγαθού. Επομένως, δεν είναι απλώς ένα σχέδιο παθητικής προστασίας, αλλά ένα πραγματικό έργο της επικράτειας στην περιοχή. Πρέπει να μπορεί να αλληλοεπιδρά με όλα τα άλλα φυσικά και πολιτιστικά στοιχεία, ενσωματώνοντάς τα και προωθώντας την ανάπτυξή τους.

- Πώς πρέπει να συμπεριληφθεί η αξιολόγηση του οικονομικού αντίκτυπου των δραστηριοτήτων διαχείρισης στο Σχέδιο Διαχείρισης, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο;

Το Σχέδιο Διαχείρισης πρέπει να εγγυάται τη σταθερότητα, την αποτελεσματικότητα και τους οικονομικούς πόρους που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων προστασίας και ανάδειξης του αρχαιολογικού πάρκου. Προκειμένου να βελτιστοποιηθούν οι επιλογές επενδύσεων και χρηματοδότησης που θα εφαρμοστούν, είναι απαραίτητη μια αξιολόγηση των συνθηκών οικονομικής και χρηματοπιστωτικής βιωσιμότητας, στην οποία το κόστος και τα έσοδα καθορίζονται έτσι ώστε να ποσοτικοποιηθεί η έκταση της ανάγκης για οικονομικούς πόρους που απαιτούνται για τη δημιουργία, ώστε να γίνει πιο αποτελεσματική η διαχείριση του αρχαιολογικού πάρκου. Η ανάλυση επιτρέπει, επομένως, να αξιολογηθεί η ευκολία της επένδυσης από την άποψη των άμεσων, έμμεσων και επαγόμενων επιπτώσεων στο τοπικό και περιφερειακό οικονομικό σύστημα. Η οργάνωση του πάρκου βασίζεται

σήμερα στις αρχές της βιωσιμότητας και είναι απαραίτητο όλες οι διαδικασίες βελτίωσης να περιλαμβάνουν βιώσιμη χρήση των περιουσιακών στοιχείων. Το σχέδιο, λοιπόν, πρέπει να έχει μακροπρόθεσμο ορίζοντα, ώστε να εντοπίζονται στοχευμένες και έξυπνες επενδύσεις για την ανάδειξη του πάρκου και να εντοπίζονται τακτικά οι μετασχηματισμοί και ο συνολικός αντίκτυπος της κληρονομιάς και της περιοχής.

- Πώς οι οικονομικές δραστηριότητες που ενισχύονται από το πάρκο έχουν επίδραση στην τοπική και περιφερειακή οικονομία;

Οι δραστηριότητες που ενισχύονται από το πάρκο έχουν θετικές εξωτερικές επιπτώσεις στην τοπική οικονομική ανάπτυξη. Λειτουργούν ως «ελατήριο», άμεσα, μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, αλλά και έμμεσα, μέσω της ενεργοποίησης άλλων οικονομικών τομέων που συνδέονται με τις κύριες δραστηριότητες που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση του πάρκου και την εφαρμογή των στρατηγικών που περιγράφονται παραπάνω. Επιτρέπουν επίσης την ενίσχυση της σχέσης μεταξύ του πάρκου και της γύρω περιοχής και, ιδιαίτερα, μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών του οικοσυστήματος. Ο στόχος μιας τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης θα πρέπει να επιδιώκεται μέσω μιας οικοσυστημικής προσέγγισης όπου οι πολιτικές ανάπτυξης και ο σχεδιασμός των πάρκων θα στοχεύουν επίσης στην οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή των τοπικών κοινοτήτων.

Οι οικονομικές δραστηριότητες καθιστούν δυνατή τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας για την προώθηση νέων δραστηριοτήτων και έργων που είναι πολύτιμα για την ευρύτερη τοπική κοινωνία από κοινωνική και πολιτιστική άποψη.

Οι οικονομικές δραστηριότητες είναι επίσης χρήσιμες για την προσέλκυση χορηγιών. Μπορούν να προωθήσουν συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα ή ακόμη και συμμετοχή σε προσκλήσεις και διαγωνισμούς.

Αρχαιολογικά μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι: συντονισμένη καρποφορία μέσω της χρήσης / εφαρμογών των ΤΠΕ για τη συντονισμένη χρήση και επικοινωνία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σε περίπτωση που το Αρχαιολογικό Πάρκο διαθέτει επίσης μουσείο ή αρχαιολογικό συγκρότημα, είναι σημαντικό να χρησιμοποιηθούν ΤΠΕ για την έναρξη ολοκληρωμένων επισκέψεων

5.2 Πώς να οργανωθεί ένα σχέδιο.

Ο Σχεδιασμός Πάρκου θεωρείται ως ένα σχέδιο μεταξύ των σχεδίων, το οποίο στοχεύει στην οικοδόμηση ενός διαλόγου με άλλες στρατηγικές σχεδιασμού που εμπλέκονται σε ολόκληρο το εδαφικό πλαίσιο.

5.2.1 Μέθοδοι εκπαίδευσης και χαρακτηριστικά της ομάδας εργασίας και εξειδίκευσης που εμπλέκεται.

Η δημιουργία ενός Σχεδίου Πάρκου που ξεπερνά τους περιορισμούς σημαίνει επίσης ότι υπάρχει μια ετερογενή και πολυεπιστημονική ομάδα εργασίας, ικανή να συνεργαστεί και να συνδυάσει τις απαιτήσεις προστασίας με αυτές της διακυβέρνησης και των αλλαγών στην περιοχή.

Η πρόκληση θα είναι η συγχώνευση όλων των συνεισφορών που θα προκύψουν από όλα τα εμπλεκόμενα θέματα σύμφωνα με μια μέθοδο που ξεπερνά το «από κάτω προς τα πάνω», του τοπικού χωροταξικού σχεδιασμού, καθώς, στην περίπτωση των αρχαιολογικών περιοχών, υπάρχουν περιορισμοί που επιβάλλονται.

Η προστασία και η ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς τείνει έτσι να αποκτήσει επιτέλους μια προγραμματική αξία και όχι απλώς έναν περιορισμό, θέτοντας συγκεκριμένα το πρόβλημα των πόρων που πρέπει να επενδυθούν, για την ενθάρρυνση της υλοποίησης έργων και πρακτικών.

Σε αυτή την προοπτική, είναι απαραίτητα:

- 1) η επαλήθευση των μέσων εξισορρόπησης και διαπραγμάτευσης για την προώθηση και την ενθάρρυνση της απόκτησης δημόσιων χώρων
- 2) ο ορισμός μιας κοινής μεθόδου για την ποσοτική και οικονομική αξιολόγηση των περιοχών του πάρκου, προκειμένου να δημιουργηθεί μια δημόσια σύγκριση με τους διάφορους κοινωνικούς και οικονομικούς εμπλεκόμενους (ιδιοκτήτες, κάτοικοι, χρήστες, διαχειριστές, οργανωμένες ομάδες)
- 3) ο εντοπισμός συνεργειών και εξάλειψη οικονομικών δυσχερειών.
- 4) ο καθορισμός των μεθόδων δημόσιας ή ιδιωτικής διαχείρισης που κρίνονται πιο κατάλληλες για την επίτευξη των αναμενόμενων στόχων
- 5) η επαλήθευση των μορφών συμμετοχής και κοινής χρήσης των επιλογών με τον τοπικό πληθυσμό και με τους φορείς εκμετάλλευσης
- 6) η επαλήθευση των καλύτερων μορφών επικοινωνίας και προώθησης του πάρκου για τη δημιουργία ενός σωστού μάρκετινγκ.

5.2.2. Τρόποι για τον συν-σχεδιασμό.

Η συνεργασία και η δημόσια διαβούλευση στη διαχείριση των πόρων και την εδαφική διακυβέρνηση είναι ένα θέμα που περιλαμβάνει όχι μόνο τους θεσμούς, αλλά και την πληθώρα κοινωνικών παραγόντων και ενδιαφερομένων που επηρεάζονται, ποικιλοτρόπως, από τις επιλογές διαχείρισης.

Αυτή η διαδικασία πρέπει να μπορεί να συγκεντρώνει όλες τις συνεισφορές που θα προκύψουν από ένα πλήθος θεμάτων που μπορούν να συνοψιστούν σε:

- 1) οι υπεύθυνοι για τη διαχείριση του ιστότοπου
- 2) τοπικές αρχές με άμεση διακυβέρνηση της περιοχής
- 3) Το δημόσιο σύστημα διαχείρισης
- 4) Το σύστημα των ιδιωτικών εταιρειών
- 5) ΟΤΑ

Η κεντρική θέση της σχέσης μεταξύ του Πάρκου και του κοινωνικοοικονομικού και εδαφικού πλαισίου είναι επομένως εμφανής, όπως και η πολυπλοκότητα της διαπλοκής των συμφερόντων και των προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Για το λόγο αυτό εδώ, περισσότερο από οπουδήποτε αλλού, φαίνεται να επιβάλλεται η προοπτική του διοργανικού συνσχεδιασμού, με στόχο τη σύγκριση και την πραγματοποίηση διαλόγου των υποχρεώσεων προστασίας και ενίσχυσης με τη ζωή της περιοχής, συνδεδεμένη με τις ανάγκες που επιβάλλει η γεωργική διαχείριση και η ανάπτυξη των κτιρίων, μια προοπτική που καθιστά εντελώς μη ρεαλιστικό τον διαχωρισμό μεταξύ της περιοχής «μουσείου» και της γύρω περιοχής.

5.3 Αποστολή του Σχεδίου.

5.3.1 Διατήρηση συστημάτων με ιδιαίτερο αρχαιολογικό ενδιαφέρον.

Το Αρχαιολογικό Πάρκο ιδρύθηκε σε μια περιοχή στην οποία, λαμβάνοντας υπόψη την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου, έχει εντοπιστεί μια κατεξοχήν αρχαιολογική αξία του Τοπίου και κατά συνέπεια, έχει αναλυθεί σωστά και λαμβάνεται υπόψη η δυναμική και οι πιέσεις που το τροποποιούν θέτοντας ως στο να λαμβάνονται υπόψη συγκεκριμένες αρχαιολογικές αξίες.

Αναγνωρίζοντας την επικρατούσα, αλλά όχι τη μοναδική, αρχαιολογική αποστολή της περιοχής του πάρκου, στόχος ενός Σχεδίου πρέπει να είναι ο εντοπισμός των μεθοδολογικών και τεχνικών κατευθυντήριων γραμμών που είναι χρήσιμες για την ανάπτυξη της γνώσης για τον πρωταρχικό σκοπό της προστασίας.

Η υποχρέωση προστασίας της αρχαιολογικής κληρονομιάς παραμένει υποχρέωση προτεραιότητας.

Ο στόχος της διατήρησης των ιδιαίτερων ιδιοτήτων των περιοχών μεγαλύτερης αρχαιολογικής αξίας και της ενίσχυσης των ιδιαίτερων διαφορών με όλες τις άλλες πρέπει επομένως να επιδιωχθεί με μια παγκόσμια στρατηγική και οικοσυστημική στρατηγική που να ενσωματώνει την προστασία με τη βιώσιμη διαχείριση. Ως μέρος αυτής της στρατηγικής, η προστασία και η ανάδειξη της κληρονομιάς πρέπει να αποκτήσει μια

προγραμματική αξία που συνδέεται με το Έργο και όχι πλέον μόνο με τον περιορισμό που ορίζει ο νόμος.

5.3.2 Προώθηση της επιστημονικής έρευνας.

Ένας από τους κύριους στόχους ενός Σχεδίου Διαχείρισης για ένα Αρχαιολογικό Πάρκο θα πρέπει να είναι η προώθηση της επιστημονικής έρευνας.

Αρχικά, η στρατηγική σχεδιασμού θα πρέπει να απαριθμεί και να κατηγοριοποιεί όλους τους διαφορετικούς θεσμούς και φορείς που έχουν ρόλο στην έρευνα, την προστασία, τη βελτίωση, την εκπαίδευση και τις πολιτιστικές δραστηριότητες τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Μια κρίσιμη πτυχή θα πρέπει να είναι ο σχεδιασμός μιας ενισχυμένης επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ των ιδρυμάτων όπως προαναφέρθηκε και των τοπικών ενδιαφερομένων με στόχο την ενθάρρυνση μιας ευρύτερης συμμετοχής σε πολλές πτυχές της επιστημονικής έρευνας. Η σύλληψη του Πάρκου ως κέντρου ενδιαφέροντος διαφορετικών δράσεων, όπως η προώθηση τεχνολογικών ξεναγήσεων ή η φιλοξενία εκπομπών ή δραστηριοτήτων που μπορεί να σχετίζονται με την πολιτιστική αξία και την ιστορία του τόπου, μπορεί να προσελκύσει εξωτερικούς πόρους ή να βοηθήσει στη σύγκλιση διαφορετικών ενδιαφερόντων σε κοινά χρηματοδοτούμενα έργα.

Μια καλή και προσβάσιμη επικοινωνία της κληρονομιάς και της ιστορίας που συνδέεται με το πάρκο, καθώς και η ανάπτυξη νέων μορφών αλληλεπίδρασης με τον χώρο και τα αγαθά του θα συμβάλει στη δημιουργία ενός ενάρετου κύκλου ενδιαφέροντος και προώθησης που από την επιστημονική έρευνα φτάνει σε κοινότητες, ιδρύματα και επιχειρήσεις και αντίστροφα.

5.3.3 Προώθηση της δημόσιας καρποφορίας και της δημόσιας υπηρεσίας μέσω πολιτικών πρόσβασης και ευαισθητοποίησης για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το ευρωπαϊκό πλαίσιο στο οποίο λειτουργούμε προωθεί μια ισχυρότερη δέσμευση προς μια πιο δημοκρατική πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά. Έγγραφα, πολιτικές και συστάσεις όπως η Σύμβαση του Φάρο ενθαρρύνουν επίσης τη δημοκρατική συμμετοχή μέσω της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας, της οποίας οι δυνατότητες σε αυτόν τον τομέα έχουν επίσης τονιστεί πρόσφατα από το Ευρωπαϊκό Έτος Κληρονομιάς (Sciacchitano 2019· Lykourantzou 2019).

Σε αυτό το σενάριο, η χρήση εργαλείων ΤΠΕ για την ανάπτυξη ενός Σχεδίου Διαχείρισης για τα Αρχαιολογικά Πάρκα θα πρέπει να στοχεύει πρωτίστως στους ακόλουθους στόχους, που αφορούν την καρποφορία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της δημόσιας υπηρεσίας:

- διευκόλυνση και επέκταση της πρόσβασης και της ερμηνείας των αρχαιολογικών αγαθών και της ιστορίας του τόπου και της επικράτειας

- ευαισθητοποίηση σε θέματα πολιτιστικής και περιβαλλοντικής προστασίας με την προοπτική της δημιουργίας μιας κοινής αίσθησης ταυτότητας που συνδέεται με την τοπική πολιτιστική κληρονομιά, η οποία τελικά θα προωθήσει μια πιο εύκολη και πιο συμμετοχική πολιτική διατήρησης

- παροχή εργαλείων και πλατφορμών που επιτρέπουν ευκολότερες και πιο γόνιμες μορφές πολυεπίπεδης και συμμετοχικής διακυβέρνησης, ενθαρρύνοντας επίσης τις δημιουργικές βιομηχανίες, τα ΜΜΕ και την πρωτοβουλία της κοινότητας για την ανάπτυξη της περιοχής.

Λόγω της έκτακτης ανάγκης της πανδημίας του 2020-2021, αλλά και μιας ευρύτερης και ενδελεχούς εξέτασης της μελλοντικής ανάπτυξης της προσέγγισης που μπορεί να έχουν οι νέες γενιές στην πολιτιστική κληρονομιά, η προώθηση της καρποφορίας θα πρέπει να παρέχει περιεχόμενο προσβάσιμο από απόσταση.

Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ αρχαιολογικών πάρκων και περιοχών θα μπορούσαν να ωφεληθούν σημαντικά από την ψηφιακή στροφή, δημιουργώντας συνέργειες και διατομεακή συνεργασία.

Επιπλέον, προκειμένου να σχεδιαστεί μια συνειδητή και αποτελεσματική χρήση των ΤΠΕ είναι πρωταρχικής σημασίας η συμμετοχή των εταίρων του έργου και των ενδιαφερόμενων μερών της περιοχής: τοπικές και περιφερειακές αρχές, κοινωνία των πολιτών, τοπική επιχειρηματικότητα και δημιουργικές βιομηχανίες, εκπαίδευση... Ολοκληρωμένες εφαρμογές και εργαλεία που η παροχή πιθανών αλληλεπιδράσεων μεταξύ των υπηρεσιών που προσφέρει η περιοχή μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των συνδέσεων μεταξύ διαφορετικών τοπικών παραγόντων, προωθώντας κοινά πρότυπα τόσο καρποφορίας όσο και πιθανών συνεργασιών.

5.3.4. Προώθηση βελτιωτικών και εκπαιδευτικών-ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, αφιερωμένων στην πολιτιστική κληρονομιά τόσο θεματική όσο και εδαφική, ιδίως με τη χρήση των εργαλείων ΤΠΕ, και άρα την οργάνωση νέου κοινωνικού περιεχομένου.

Η χρήση εργαλείων ΤΠΕ σε μια προοπτική της δημιουργικής βιομηχανίας πρέπει να βασίζεται σε μια σταθερή και συνειδητή αλληλεπίδραση μεταξύ τεχνολογίας και αρχαιολογίας. Η διατήρηση και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη τις αρχές αυτού που σήμερα είναι γνωστό ως εκμάθηση-εκπαίδευση. Οι εγγενείς ψηφιακές γενιές θα πρέπει να είναι ένας από τους κύριους στόχους για τα έργα που σχεδιάζονται σε αυτήν την προοπτική. Στόχος θα πρέπει να είναι η δημιουργία μιας ισχυρότερης σχέσης μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και αυτών των νέων γενιών και των ιδιόμορφων ενδιαφερόντων, δεξιοτήτων και κλίσεων, ενθαρρύνοντας επίσης νέα έργα και υποστήριξη για ψηφιακή αφήγηση και μορφές κοινής αφήγησης.

Πιθανά πρότυπα ανάπτυξης αυτού του τμήματος του Σχεδίου για τα αρχαιολογικά πάρκα θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν:

- Η χρήση τεχνολογιών AR και VR που επιτρέπουν στους επισκέπτες να προσφέρουν τη θέα και την εμπειρία αντικειμένων και μνημείων που δεν υπάρχουν πλέον ή δεν είναι διαθέσιμα για σκοπούς συντήρησης. Προσφέρουν επίσης, εάν χρησιμοποιηθούν σωστά, τη δυνατότητα εργασίας σε πολλαπλά χρονολογικά επίπεδα, δίνοντας στο χρήστη τη δυνατότητα να εκτιμήσει την ανάπτυξη μιας τοποθεσίας και να δει την εξέλιξη ενός μνημείου, της πόλης ή ακόμα και της περιοχής.
- Η χρήση τεχνικών χαρτογράφησης βίντεο και προβολής που είναι ικανές να εκπλήξουν και να εμπλέξουν ακόμη και τους λιγότερο ενδιαφερόμενους χρήστες από την επίδραση του περιεχομένου που δημιουργείται χωρίς να επισκιάζουν την υπάρχουσα κληρονομιά. Αυτή η τεχνολογία, που συνίσταται στην προβολή φωτισμού σε υπάρχουσες επιφάνειες, μπορεί επίσης να εμπλουτιστεί με νέα και διαφορετικά περιεχόμενα που δημιουργούνται από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ αρχαιολόγων, τεχνικών και άλλων επαγγελματιών, όπως, για παράδειγμα, καλλιτεχνών και σχεδιαστών φωτισμού. Ο συνδυασμός εικόνων, φωτισμού και ήχων μπορεί πράγματι να καρποφορήσει, ξεκινώντας από την επιστημονική γνώση έως τα αισθητηριακά αστικά ταξίδια.
- Η χρήση βιντεοπαιχνιδιών σε μουσεία και αρχαιολογικά πάρκα. Οι πρωτοβουλίες που εισάγουν χαρακτηριστικά τυχερών παιχνιδιών στα συστήματα καρποφορίας των αρχαιολογικών αγαθών ενθαρρύνουν μια προσέγγιση «βιωματικής μάθησης». Οι πρωτοβουλίες αυτές απευθύνονται κυρίως στη συμμετοχή νέων και παιδιών που συνήθως συμμετέχουν λιγότερο σε πολιτιστικές δραστηριότητες που συνδέονται με μουσεία και αρχαιολογικά πάρκα ή των οποίων το ενδιαφέρον είναι πιο δύσκολο να κερδίσουν τα παραδοσιακά συστήματα.

5.3.5. Σχεδιασμός και δόμηση μοντέλου διακυβέρνησης

Η οργανωτική και διοικητική δομή που μπορεί να προταθεί, περισσότερο από άλλες πτυχές, πρέπει να είναι ευέλικτη, προσαρμόσιμη και επαρκώς αποτελεσματική όσον αφορά στο προσωπικό τόσο από ποσοτική όσο και ποιοτική άποψη.

Η διακυβέρνηση, όπως αναφέρεται στο 5ο Παγκόσμιο Συνέδριο Πάρκων, διαδραματίζει βασικό ρόλο για «την αποτελεσματική διαχείριση προστατευόμενων περιοχών κάθε είδους στον 21ο αιώνα» (World Parks Congress, 2003, σελ. 41) και σύμφωνα με τη Σύμβαση για Βιολογική Ποικιλότητα (2004), η κακή διακυβέρνηση θα ήταν μία από τις σημαντικότερες απειλές για την παραπλανητική δράση των πάρκων και των στόχων των ενδιαφερομένων.

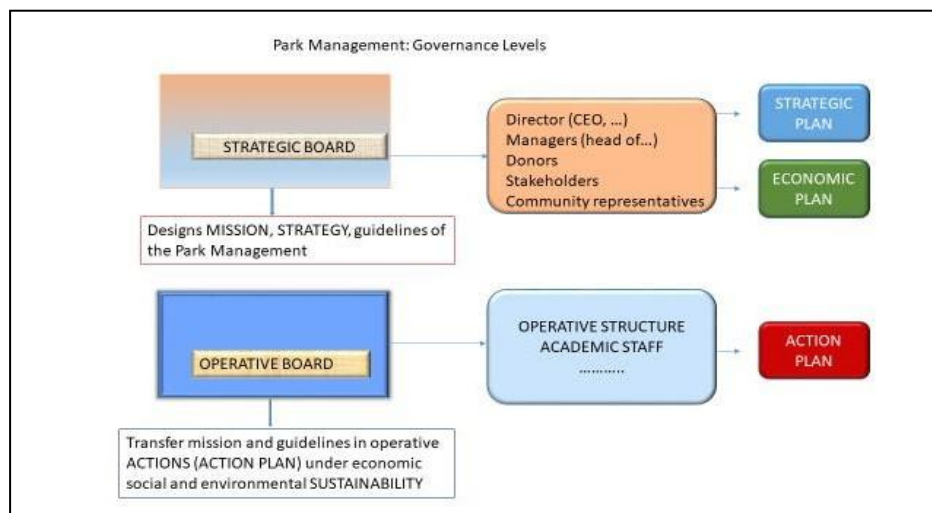
Το μοντέλο διακυβέρνησης ουσιαστικά σχεδιάζει και διαμορφώνει τους ρόλους και τις σχέσεις μεταξύ των φορέων διαχείρισης του πάρκου και του ίδιου του οργανισμού του πάρκου και του εξωτερικού του πλαισίου που αποτελείται από πολλούς εμπλεκόμενους. Επιπλέον, τα κοινωνικά και

πολιτικά πλαίσια επηρεάζουν άμεσα και έμμεσα το σύστημα διακυβέρνησης των πάρκων μέσω των οργάνων διοίκησης σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης του πάρκου διασφαλίζεται από τον σωστό προσδιορισμό και τη συνεκτική συμμετοχή των εμπλεκομένων

Αυτά θα πρέπει να εκπροσωπούνται και να παίζουν ρόλο στο μοντέλο διακυβέρνησης σύμφωνα με τη συνάφεια και τη σύνδεση με την ύπαρξη του πάρκου.

Ξεκινώντας από μια γενική ταξινόμηση σε κρατικά και ιδιωτικά μοντέλα διαχείρισης, μια ποικιλία μοντέλων διακυβέρνησης (συμπεριλαμβανομένης της συνύπαρξης των δύο) μπορεί να σχεδιαστεί και να δομηθεί σύμφωνα με τις τοπικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες του πάρκου. Ανεξάρτητα από τη φύση του, οι στρατηγικοί και επιχειρησιακοί ρόλοι και λειτουργίες πρέπει να αλληλοεπιδρούν και να εκτελούνται. Στρατηγικές λειτουργίες συγκροτούν και εποπτεύουν την αποστολή, το όραμα και τις κατευθυντήριες γραμμές διακυβέρνησης του πάρκου. Οι λειτουργίες αναφέρονται στον πρόεδρο και στον γενικό διευθυντή του πάρκου, σε ειδικούς στους τομείς αρχαιολογίας, ιστορίας και πολιτισμού. Χορηγοί, οικονομικοί υποστηρικτές, ενδιαφερόμενοι φορείς της τοπικής κοινότητας μπορεί να συμφωνήσουν για τον ορισμό της στρατηγικής και το όραμα. Οι κατευθυντήριες γραμμές που δίνονται από το στρατηγικό συμβούλιο μεταφέρονται στο διοικητικό συμβούλιο για να εφαρμοστούν σε επιχειρησιακές ενέργειες.

5.3.6 Μοντελοποίηση για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη

Για να εξασφαλιστεί μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη είναι απαραίτητο να ακολουθούνται ορισμένες αρχές:

- διασφάλιση ενός μοντέλου ανοιχτού πάρκου: χωρίς αποκλεισμούς, που εγγυάται την προστασία του περιβάλλοντος και συνδέεται με το ευρύτερο οικονομικό σύστημα, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξή του και τη δημιουργία θέσεων εργασίας`
- εξασφάλιση της χρηματοδότησης των κοινωνικο-πολιτιστικών και ψυχαγωγικών/εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του πάρκου μέσω της κερδοφορίας των οικονομικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με το πάρκο`
- διασφάλιση της διαθεσιμότητας εξωτερικής χρηματοδότησης από χορηγούς και διάφορους επενδυτές καθώς και συμμετοχή σε ευρωπαϊκούς διαγωνισμούς`
- την προώθηση μορφών τουρισμού με χαμηλές περιβαλλοντικές επιπτώσεις`
- συνδυασμός των δραστηριοτήτων των επισκεπτών με δράσεις διατήρησης της ιστορίας της φύσης με δομημένο και συνεχή τρόπο`
- εξασφάλιση της προσβασιμότητας του πάρκου και της χρηστικότητας των υπηρεσιών για άτομα με ειδικές ανάγκες.

5.4 Φάσεις ανάπτυξης του Σχεδίου Διαχείρισης

5.4.1. Επεξεργασία εγγράφων και γνωστικών πλαισίων.

Το γνωστικό πλαίσιο, το οποίο νοείται ως μια οργανική και εξαντλητική αναπαράσταση και αξιολόγηση της κατάστασης της περιοχής και των εξελικτικών διαδικασιών της, πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις πτυχές που θα εισρεύσουν στην επακόλουθη επεξεργασία των συνθετικών πλαισίων.

Τα κύρια συστατικά ενός γνωστικού πλαισίου είναι:

1. Το Αρχαιολογικό Σύστημα
2. Φυσική Περιβαλλοντική
3. Το σύστημα της καρποφορίας
4. Το ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο
5. Το οικονομικό πλαίσιο

5.4.1.1. Το Αρχαιολογικό Σύστημα

Οι αρχαιολογικές έρευνες για την αναγνωσιμότητα των κύριων συνιστωσών του Τοπίου αποτελούν τη βάση του Επιστημονικού Έργου-

Η μελέτη της αρχαιολογικής πραγματικότητας, από τη μνημειακώς ορατή έως την υπό διερεύνηση, θα έχει ως ειδικό στόχο να συμβάλλει στη γενική οργάνωση της περιοχής που θα αποσκοπεί μόνο, σε πρώτο βαθμό, στην κατάτμηση σε περιοχές ή τμήματα που χαρακτηρίζονται από διαφορετικές μορφές χρήσης, απόλαυσης και προστασίας, αλλά κυρίως σε αυτές που βρίσκονται υπό την επεξεργασία των πλαισίων σχεδιασμού, που περιλαμβάνονται στο ίδιο το Σχέδιο.

Ο δεύτερος στόχος θα είναι η εκπόνηση ενός ερευνητικού και ανασκαφικού σχεδίου που θα συνδέεται με τις συνολικές ανάγκες για την ανάδειξη και αξιοποίηση του αρχαιολογικού χώρου και θα οργανωθεί με έναν πολυετή χρονικό ορίζοντα.

5.4.1.2. Περιβαλλοντική φυσική

Η φυσική έκθεση πρέπει να παρέχει μια ακριβή εικόνα της γεωλογικής και βοτανο-βλαστητικής δομής και πρέπει να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην αξιολόγηση του πλαισίου του τοπίου στους διάφορους βαθμούς ανθρωποποίησής του. Η ανάλυση θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε τμήμα της περιοχής μεγαλύτερα από αυτά του πάρκου

Στην περίπτωση των δικτυωμένων πάρκων, επιτρέπει την παροχή εδαφικής ομοιογένειας της ευρέως διαδεδομένης αρχαιολογικής κληρονομιάς.

Η γεωλογική ανάλυση πρέπει να παρέχει πληροφορίες γεωλογικού, μορφολογικού, παιδαγωγικού και υδρογραφικού χαρακτήρα σχετικά με την περιοχή του πάρκου και τη γύρω περιοχή. Στόχος είναι επίσης η ανάδειξη των βασικών φαινομένων πιθανού κινδύνου (κατολισθήσεις, πλημμύρες, σεισμοί,)

Η ανάλυση του φυτό-βοτανικού συστήματος παρέχει πληροφορίες για τη βλάστηση και τα γεωργικά συστήματα, λαμβάνοντας υπόψη τη διάταξη του εδάφους και τη σχέση της ανθρώπινης δράσης με το φυσικό πλαίσιο, από το διάλογο του οποίου προκύπτει το σημερινό τοπίο.

5.4.1.3. Το σύστημα της καρποφορίας,

Τα στοιχεία του ISNART δείχνουν ότι, τουλάχιστον στην Ιταλία, μεταξύ των βασικών τουριστικών στόχων συγκαταλέγονται οι εκδρομές, η αρχαιολογική και η μουσειακή κληρονομιά. Όλες αυτές είναι ανάγκες που καλύπτονται από το Αρχαιολογικό Πάρκο που εξαρτούν την καρποφορία του έργου για ψυχαγωγικούς, αλλά και εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς σκοπούς.

Η κατανομή στην περιοχή όλων των στοιχείων που μπορούν να συνδεθούν σε ένα «σύστημα χρήσης» καθορίζει το σύστημα λειτουργικών σχέσεων μεταξύ των προς σύνδεση αγαθών. Η κατανόηση της σημασίας του ρόλου του Πάρκου στο «δίκτυο» διασύνδεσης μεταξύ αυτών των περιουσιακών στοιχείων για ψυχαγωγικούς σκοπούς σημαίνει προσδιορισμό της οργάνωσης της τρέχουσας χρήσης με διερεύνηση της κατάστασης της υποδομής και της σχέσης της με τις μορφές και τη χρήση της γης.

5.4.1.4. Το ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο

Το Αρχαιολογικό Πάρκο ιδρύεται σε μια περιοχή στην οποία έχει εντοπιστεί μια κατεξοχήν αρχαιολογική αξία, η οποία όμως πρέπει να ενσωματωθεί στην περιοχή, με στόχο την έναρξη γόνιμων σχέσεων με άλλα και διαφορετικά στοιχεία του τοπίου.

Σε πάρκα εντός αστικών περιοχών ή σε ζωντανές περιοχές, αυτή η πτυχή έχει ιδιαίτερη αξία καθώς το Πάρκο εντάσσεται σε ένα αστικοποιημένο πλαίσιο στο οποίο οι σχέσεις με τα κτίρια συνδέονται με ενεργές διαδικασίες μετασχηματισμού.

5.4.1.5. Το οικονομικό πλαίσιο.

Η κουλτούρα της διαχείρισης είναι στενά συνυφασμένη με τα θέματα της χρήσης αγαθών, πόρων, δαπανών, διοικητικής ικανότητας και επαγγελματικών δεξιοτήτων. Οι επιλογές που θα γίνουν για τη συγκρότηση ενός αρχαιολογικού πάρκου θα πρέπει να λάβουν υπόψη μια πλειάδα παραγόντων, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τη βιωσιμότητα του έργου και τον πολιτιστικό, κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπό του.

Ένας κρίσιμος παράγοντας στη διαχείριση είναι αυτός της «πολυπλοκότητας» του συστήματος, ως πιθανό εμπόδιο στην εφαρμογή πραγματικά αποτελεσματικών μορφών. Η πολυπλοκότητα σχετίζεται με

- δημοσιονομικό προγραμματισμό (για αρκετά μεγάλη περίοδο) ·
- προσδιορισμός ευρέων και αποτελεσματικών μορφών διακυβέρνησης μεταξύ των διάφορων εμπλεκόμενων δημοσίων και ιδιωτικών υποκειμένων ·
- ανάγκη διασφάλισης σταθερότητας στη διοικητική δράση, με ταυτόχρονη δημιουργία θέσεων εργασίας
- προσωπικό που μέσω ποιοτικού πολιτιστικού προγραμματισμού θα είναι ικανό να ικανοποιήσει άυλες ανάγκες, να τονώσει τη γνώση και την ανάπτυξη των πολιτών.

Το GIS

Η διαμόρφωση του Σχεδίου είναι μια διαδικασία διατομεακής και διεπιστημονικής σύνθεσης, με στόχο να προσφέρει μια συστημική κατανόηση της πραγματικότητας του Πάρκου και στον καθορισμό μιας όσο το δυνατόν πιο «ολοκληρωμένης» στρατηγικής διαχείρισης.

Οι διάφορες φάσεις των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων, ξεκινώντας από την κατασκευή των γνωστικών πλαισίων, αποσκοπούν όχι σε διαδοχικούς όρους, αλλά σε αμοιβαία αλληλεπίδραση, και για το σκοπό αυτό θεμελιώδη ρόλο διαδραματίζει η κατασκευή του Εδαφικού Συστήματος Πληροφοριών, το οποίο διαχειρίζεται ένα GIS.

5.4.2. Συνθετική ερμηνεία και συνοπτική ερμηνεία γνώσης

Ως μέρος ενός σχεδιασμού, η αξία της ιστορικής-πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει επίσης να καθοριστεί με τη συμβολή του ενδιαφερόμενου πληθυσμού. Η θέση αξίας κρίσης που επιβάλλεται άνωθεν από μια ειδικότητα, πρέπει να συνοδεύεται από αιτιολόγηση, αναγκάζοντάς μας να καταφεύγουμε σε υποκειμενικά κοινά επιχειρήματα και όχι σε αποκλειστικά βεβαιωμένες αλήθειες.

Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν περαιτέρω ερμηνευτικές κατηγορίες για την πολιτιστική κληρονομιά. Στην πραγματικότητα, νέες μεταβλητές παρεμβαίνουν σχετικά με την ερμηνεία της ποιότητας που κυμαίνεται από συμβολική έως εμπειρική αξία, για την αντίληψη των πληθυσμών. Αυτό σημαίνει αποδέσμευση της ερμηνείας από τις αποκλειστικές ιστορικό-αρχαιολογικές κατηγορίες, και ώθηση στη διαλογική αντιπαράθεση και στον πλουραλισμό των διαδικασιών σημασιοδότησης και ερμηνείας.

5.4.3. Εκπόνηση του Έργου

Το Αρχαιολογικό Πάρκο είναι επομένως μια εδαφική περιοχή όπου έχει εντοπιστεί μια κατεξοχήν αρχαιολογική αξία του Τοπίου, μια περιοχή που χαρακτηρίζεται από σημαντικά αρχαιολογικά στοιχεία, από την παρουσία ιστορικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών αξιών του τοπίου ως αντικείμενο ανάδειξης.

Δεδομένου ότι η πιο σχετική απαίτηση για την κατασκευή ενός αρχαιολογικού πάρκου αποτελείται από τα αρχαιολογικά στοιχεία που δικαιολογούν τη συγκεκριμένη διαχείριση, το αρχαιολογικό ενδιαφέρον πρέπει να είναι ο άξονας του ορισμού ενός Κοινού Μοντέλου και των Κατευθυντήριων Γραμμών Σχεδιασμού και Διαχείρισης.

Για το λόγο αυτό, η βάση του διαχειριστικού έργου πρέπει να είναι το επιστημονικό έργο, ικανό να προσδιορίσει το περιεχόμενο του πάρκου και τα

προς αξιοποίηση θέματα (διαχρονικότητα, μνημεία, σχέση με το τοπίο) και να καθορίσει τις επόμενες επιλογές.

Ξεκινώντας από την ανάλυση των γνωστικών πλαισίων, το Έργο πρέπει να λαμβάνει υπόψη διαφορετικά στοιχεία και να περιέχει διαφορετικά έγγραφα:

5.4.3.1 Μωσαϊκό πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού

Για να αυξηθεί η ελκυστικότητα ενός αρχαιολογικού χώρου, είναι απαραίτητο να ενισχυθούν οι ιδιότητές του, αλλά και να βελτιωθεί το εδαφικό πλαίσιο. Επομένως, οι διαδικασίες διαχείρισης του ιστότοπου πρέπει να συντονίζονται με τις διαδικασίες:

- διαχείριση του τοπίου και του αστικού και εδαφικού περιβάλλοντος
- ενίσχυση της πολιτιστικής και περιβαλλοντικής κληρονομιάς
- διατήρηση των ιστορικών κέντρων και την ποιότητα των οικισμών.

Αυτές οι διαδικασίες, ωστόσο, αναφέρονται σε διαφορετικά θέματα και σε διαφορετικές αστικές και εδαφικές προβλέψεις για τις οποίες απαιτούνται στόχοι και εργαλεία συντονισμού

Το έργο για τον αρχαιολογικό χώρο πρέπει κατά συνέπεια να ασχολείται με τον τρέχοντα σχεδιασμό και προγραμματισμό, με γνώμονα τον οποίο μπορούν να καταγραφούν κοινές προοπτικές και πιθανές συνέργειες, αλλά και ασυνέπειες και αρνητικές παρεμβολές.

Οι σχέσεις με τον υφιστάμενο σχεδιασμό πρέπει να δομούνται με βάση ένα κοινό ερμηνευτικό πλέγμα.

- δομικές πτυχές που, μέσα από διεπιστημονικές αναγνώσεις και ερμηνείες, παράγουν ένα συστηματικό όραμα της υπό μελέτη περιοχής: δομές, χαρακτήρες, αξίες και ευθραυστότητα
- στρατηγικές πτυχές που τείνουν να σκιαγραφούν υποθέσεις έργων που δεν έχουν ακόμη καθοριστεί επαρκώς για να υποστηρίζονται από τεχνικά-κανονιστικά περιεχόμενα, αλλά επαρκώς σκιαγραφημένες για την έναρξη και τη διαμόρφωση μορφών συν-σχεδιασμού και κοινής συμμετοχής
- λειτουργικές πτυχές που συνδέονται αυστηρά με το διοικητικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται που θα αποφέρουν τη μεγαλύτερη ή μικρότερη αποτελεσματικότητα των συστημάτων
- τεχνικές-διοικητικές πτυχές που μεταφράζονται σε κανόνες.

5.4.3.2. Περιεχόμενα για το κανονιστικό κείμενο

Δεν είναι απαραίτητο να επιβληθεί εκ των προτέρων μια χωροθέτηση της περιοχής διαμορφωμένη στα διαφορετικά επίπεδα προστασίας, αλλά να προσπαθήσουμε να κάνουμε τον διάλογο προστασίας με το σύνολο των διατάξεων για τη ρύθμιση και τη διαχείριση των επιτρεπόμενων μετασχηματισμών εντός των πάρκων, σύμφωνα με τους ποιοτικούς στόχους του Σχεδίου.

Η προστασία, η βιώσιμη διαχείριση και ο προγραμματισμένος μετασχηματισμός είναι αυστηρά αλληλεξαρτώμενες δραστηριότητες που συνδέονται με μια παγκόσμια στρατηγική που πρέπει να ενισχύει τις συγκεκριμένες ιδιότητες κάθε πόρου και τις διαφορές του με όλους τους άλλους. Θα είναι επομένως δυνατό να επιτραπεί η υλοποίηση μετασχηματισμών συμβατών με τους ποιοτικούς στόχους που ορίζονται στο σχέδιο.

Με βάση όσα αναφέρθηκαν παραπάνω στο κανονιστικό κείμενο, πρέπει να χρησιμοποιηθούν ορισμένες ρυθμιστικές αρχιτεκτονικές που δεν σταματούν στη χωροθέτηση, αλλά στοχεύουν στην παροχή παραπομπών, διευθύνσεων, κατευθυντήριων γραμμών, οδηγιών και συγκεκριμένων προσδιορισμών για την εφαρμογή του σχεδίου. Παρά τον ουσιαστικό ρόλο της διαίρεσης σε ζώνες στον προσδιορισμό των διαφορετικών βαθμών προστασίας, οι παραδοσιακοί κανόνες για τις περιοχές πλαισιώνονται από κανόνες για έργα και κανόνες για πόρους. Και οι δύο κανονιστικές κατηγορίες τείνουν να ξεπερνούν την ταξινόμηση σε ζώνες προκειμένου να κατανοήσουν πτυχές σχεσιακού σχεδιασμού που μπορούν να υπερβούν κάθε άκαμπτη υποδιαίρεση.

Κανόνες για περιοχές

Κατά τον καθορισμό των κανόνων για τις περιοχές, προκειμένου να εφαρμοστεί συγκεκριμένα ένας διάλογος μεταξύ του σχεδίου για το πάρκο και του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού, είναι απαραίτητο να προχωρήσουμε στον καθορισμό του ρυθμιστικού περιεχομένου μετά από προσεκτική εξέταση των όσων έχουν ήδη εκπονηθεί σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο. Στόχος είναι η σύλληψη του σχεδίου πάρκου ως εργαλείο με συμπληρωματική (και όχι υποκατάστατη) δράση των προηγούμενων.

Επομένως, για κάθε προορισμό ζώνης, πρέπει να συνοψιστούν δύο περιγραφικά επίπεδα (περιγραφή της ζώνης, περιγραφή των υφιστάμενων προβλέψεων που επηρεάζουν τη συγκεκριμένη ζώνη) και ένα τρίτο προτασιακό επίπεδο, στο οποίο εισάγονται συμπληρωματικοί κανόνες σε σχέση με τους ήδη ισχύοντες.

Ένδειξη για διαχείριση έργου

Το Σχέδιο, προκειμένου να προωθήσει κάποιες ενέργειες που είναι απαραίτητες για την προστασία και διατήρηση των παρόντων έκτακτων καταστάσεων και να ευνοήσει την εκπαιδευτική και ψυχαγωγική χρήση του Πάρκου, πρέπει να προβλέπει τη διαμόρφωση προγραμμάτων και έργων με στόχο την προώθηση και τον συντονισμό πρωτοβουλιών και παρεμβάσεων για την υλοποίηση και την ενίσχυση των αρχαιολογικών πόρων, των υπηρεσιών και των υποδομών από τις οποίες εξαρτάται η λειτουργικότητα και η κοινωνική χρηστικότητα του Πάρκου, με τη συμμετοχή μιας πλειάδας θεσμικών θεμάτων και, πιθανώς, των φορέων εκμετάλλευσης και των τοπικών παραγόντων.

Μοντέλα και μέσα για την αξιολόγηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας των στρατηγικών αναβάθμισης πάρκων και των αποτελεσμάτων παρακολούθησης των οικονομικών επιπτώσεων

Η πρώτη φάση κατά τον προσδιορισμό των στρατηγικών, όταν είναι απαραίτητο, είναι η κατανόηση των συνεπειών τους με οικονομικούς όρους (ικανότητα παραγωγής εισοδήματος, δημιουργία/διατήρηση άμεσων και έμμεσων επιχειρήσεων) και χρηματοοικονομικούς όρους (ικανότητα χρηματοδότησης των πρωτοβουλιών με εσωτερικά ή εξωτερικά μέσα). Για το σκοπό αυτό, είναι χρήσιμο να δομηθεί ένα επιχειρηματικό σχέδιο στο οποίο:

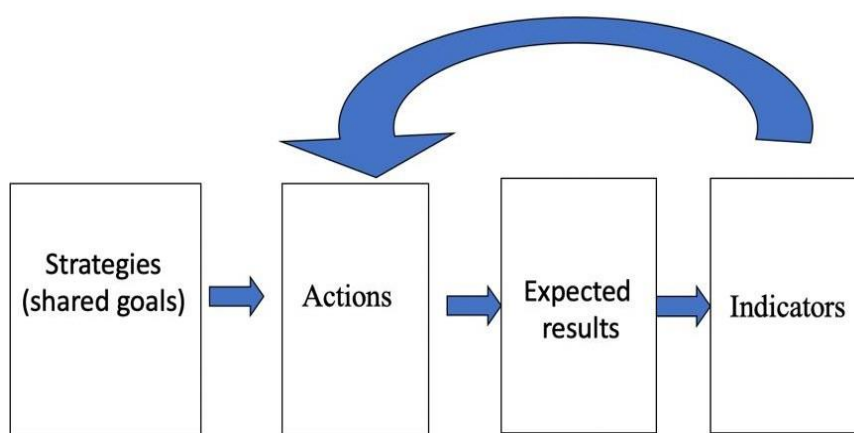
- λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες της αγοράς/αγορών αναφοράς για να γνωρίζουν την ικανότητα παραγωγής/παροχής υπηρεσιών, τις δυνατότητες ανάπτυξης, τη δυνητική ζήτηση, τις δομές κόστους και εσόδων
- παρέχονται έγγραφα προϋπολογισμού στα οποία μπορούν να ποσοτικοποιηθούν μελλοντικά τα έσοδα και το κόστος των δραστηριοτήτων του πάρκου
- παρέχονται συνοπτικά έγγραφα σχετικά με τη χρηματοοικονομική σκοπιμότητα των στρατηγικών ενίσχυσης που υιοθετήθηκαν, λαμβάνοντας υπόψη την κερδοφορία των υφιστάμενων δραστηριοτήτων και τη δυνατότητα λήψης εξωτερικής χρηματοδότησης
- προσδιορίζονται δείκτες οικονομικής/χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας βιώσιμων επενδύσεων
- παρέχεται ανάλυση κόστους-οφέλους, συνδεδεμένη με την πολιτιστική διάσταση των έργων, μη άμεσα μετρήσιμη σε οικονομικό επίπεδο.

Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων όταν τα σχέδια και οι δράσεις έχουν υλοποιηθεί, τουλάχιστον εν μέρει. Είναι επομένως απαραίτητο να προσδιοριστεί ένα σύνολο δεικτών που συνδέονται στενά με

τις στρατηγικές, τις δράσεις που θα υιοθετηθούν και θα συσχετίσουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Ενώ συνιστάται ο καθορισμός των στρατηγικών να περιλαμβάνει όλους τους εμπλεκόμενους, είναι εξίσου σημαντικό η διαδικασία προσδιορισμού των δεικτών να είναι ανοιχτή στη συνεισφορά των φορέων που εμπλέκονται άμεσα στην υλοποίηση των δράσεων και στις δραστηριότητες που αξιολογούνται, με συμμετοχικό τρόπο.

Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να συμπεριληφθεί στο Σχέδιο Διαχείρισης για ένα Αρχαιολογικό Πάρκο ένα λογικό σχήμα που εξηγεί τους δεσμούς μεταξύ στρατηγικών, ενεργειών, αναμενόμενων αποτελεσμάτων και δεικτών που σχετίζονται με αυτά, όπως συνοψίζονται στο Σχήμα 2.

Εικόνα 2 – Στρατηγικές-Δράσεις-Αποτελέσματα-Δείκτες

Στην πραγματικότητα, μια αποτελεσματική παρακολούθηση και εκτίμηση επιπτώσεων του Σχεδίου Διαχείρισης απαιτεί τον προσδιορισμό κοινών στόχων, ενεργειών - όπως, παρεμβάσεις ή κατηγορίες παρεμβάσεων που είναι απαραίτητες για την εκπλήρωση αυτών των στρατηγικών - και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων που είναι τα αποτελέσματα των δράσεων που πρέπει να υλοποιηθούν.

Ο προσδιορισμός των καταλληλότερων δεικτών αποτελεσμάτων είναι, επομένως, ένα σημαντικό βήμα στην κατάρτιση του Σχεδίου Διαχείρισης, διότι οι δείκτες επιτρέπουν τη μετατροπή των μελλοντικών στόχων σε συγκεκριμένα και μετρήσιμα γεγονότα. Οι δείκτες είναι επίσης σημαντικοί για να επιτρέπουν μια επικοινωνία σχετικά με την πρόοδο της στρατηγικής με τρόπο κατανοητό και άμεσο για τους ενδιαφερόμενους φορείς και τους πολίτες.

Επιπλέον, ένα αποτελεσματικό σύστημα συλλογής στατιστικών δεδομένων και καθορισμού δεικτών αποτελεσμάτων είναι απαραίτητο όταν ένα Σχέδιο

Διαχείρισης για ένα Αρχαιολογικό Πάρκο και συναφείς δραστηριότητες επωφελούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία. Μάλιστα, αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι, με στόχο τη διασφάλιση επαρκών προτύπων ποιότητας μετρήσεων, οι κοινοτικοί κανονισμοί κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 έχουν θεσπίσει ειδική εκ των προτέρων προϋπόθεση για «Στατιστικά συστήματα και δείκτες αποτελεσμάτων» για Ευρωπαϊκά έργα.

Ειδικότερα, ένα αποτελεσματικό σύστημα δεικτών αποτελεσμάτων πρέπει να εγγυάται σταθερότητα και στατιστική επικύρωση, σαφήνεια στην ερμηνεία τους και ευαισθησία στις πολιτικές. Επιπλέον, κάθε δείκτης αποτελέσματος πρέπει να συνδέεται με στόχους οι οποίοι, σύμφωνα με μια μεθοδολογία που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (SMART), θα πρέπει να έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- (S) Ειδικό: το κριτήριο δίνει έμφαση στην ανάγκη για έναν συγκεκριμένο στόχο παρά για έναν πιο γενικό. Αυτό σημαίνει ότι ο στόχος πίσω από τον δείκτη πρέπει να είναι σαφής και ξεκάθαρος.
- (M) Μετρήσιμο: το δεύτερο κριτήριο τονίζει την ανάγκη για συγκεκριμένα συστήματα για τη μέτρηση της προόδου προς την επίτευξη του στόχου. Εάν ένας στόχος δεν είναι μετρήσιμος, δεν είναι δυνατό να γνωρίζουμε εάν η πολιτική που ακολουθεί σημειώνει πρόοδο.
- (A) Εφικτό: το τρίτο κριτήριο τονίζει τη σημασία των ρεαλιστικών και εφικτών στόχων. Δηλαδή, δεν πρέπει να είναι ούτε πάνω ούτε κάτω, οπότε υπάρχει κίνδυνος να θεωρηθούν ασήμαντοι.
- (R) Σχετικό: το τέταρτο κριτήριο τονίζει τη σημασία της επιλογής στόχων που έχουν σημασία, δηλαδή στη βάση των οποίων δημιουργούνται οι επιθυμητές αλλαγές.
- (T) Χρονικό όριο: το πέμπτο κριτήριο τονίζει τη σημασία της επίτευξης των στόχων εντός χρονικού ορίου πέραν του οποίου χάνουν τη σημασία τους.

5.5 Κρίσιμο ζήτημα για την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών

Το κρίσιμο ζήτημα για την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών είναι:

- ρυθμιστικό
- στρατηγικής αναφοράς
- επιχειρηματολογικής αιτιολόγησης
- οικονομικού αντίκτυπου

5.5.1. ρυθμιστικό: στοχεύει στην προστασία με κατάλληλους κανόνες, περιορισμούς και προδιαγραφές, των τοποθεσιών, των πόρων και των τοπίων που προστατεύονται θεσμικά, επικρατώντας, όπου χρειάζεται, η πειθαρχία που τίθεται σε εφαρμογή από τα άλλα μέσα του σχεδίου.

5.5.2. στρατηγικής αναφοράς: εντοπισμός μεθοδολογιών για τον συντονισμό των δράσεων και των προγραμμάτων παρέμβασης στα διάφορα θέματα, δημόσια και ιδιωτικά, που λειτουργούν στην περιοχή.

5.5.3. επιχειρηματολογικής αιτιολόγησης: να αποσαφηνιστούν τα ζητήματα και τις αξίες αναφοράς, οι λόγοι πίσω από τις επιλογές και τα διαπραγματευτικά τους περιθώρια, οι συνθήκες διαλόγου και αντιπαράθεσης μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερομένων θεσμικών υποκειμένων, φορέων και εμπλεκόμενων.

5.5.4. οικονομικού αντίκτυπου: να αξιολογηθούν οι λόγοι και το οικονομικό αντίκτυπο των παρεμβάσεων λαμβάνοντας υπόψη άλλους τομείς που μπορούν να αναπτυχθούν από την άποψη της κοινωνικοοικονομικής βιωσιμότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΟΔΗΓΙΕΣ

Οι Τεχνικές κατευθυντήριες γραμμές θα χρησιμεύσουν για την ανάπτυξη εκτελεστικών σχεδίων διαχείρισης για αρχαιολογικούς χώρους. Αυτό το κεφάλαιο 6, λοιπόν, είναι μια χρήσιμη κατευθυντήρια γραμμή για τον τρόπο ανάπτυξης εκτελεστικών σχεδίων διαχείρισης, τα οποία είναι έγγραφα που συνοψίζουν όλους τους σκοπούς και τους στόχους, τις προγραμματισμένες δραστηριότητες και τις υλοποιούμενες ενέργειες, τα ενδιαμέσα και τελικά αποτελέσματα, τα συμπεράσματα και την παρακολούθηση και αξιολόγηση του εγκεκριμένου Κοινού Μοντέλου Βιώσιμης Διακυβέρνησης.

6.1 Μεθοδολογική προσέγγιση: βασικά ερωτήματα για τη βάση της Κατευθυντήριας Γραμμής

- Πώς μπορούν να αναπτυχθούν και να προσαρμοστούν ευέλικτες κατευθυντήριες γραμμές στις διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές καταστάσεις που λαμβάνουν υπόψη το Κοινό μοντέλο;

Η ανάλυση που διεξήχθη στη φάση προσδιορισμού των Βέλτιστων Πρακτικών και του ΕΟΔ, καθώς και η επακόλουθη εργασία των ΟΕ, ανέδειξε σημαντικές διαφορές στα κοινωνικοοικονομικά πλαίσια μέσα στα οποία δομούνται τα παραδείγματα των εξεταζόμενων Πάρκων.

Αυτές οι διαφορές είναι εμφανείς σε όλο το εδαφικό οικοσύστημα και ειδικότερα σε σχέση με: κανόνες που σχετίζονται με την προστασία και την ανάδειξη της αρχαιολογικής κληρονομιάς· με το επίπεδο διαδικασιών χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού· θέματα που εμπλέκονται στη διαχείριση της περιοχής και τα αρχαιολογικά πάρκα· το ύψος των επενδύσεων στις διαδικασίες διαχείρισης και ανάδειξης της αρχαιολογικής κληρονομιάς· πηγές χρηματοδότησης και μέθοδοι εκταμίευσης πόρων· την ικανότητα του οικονομικού συστήματος να αλληλοεπιδρά με τις διαδικασίες διαχείρισης των αρχαιολογικών πάρκων· τις τεχνολογικές υποδομές· τις δεξιότητες και εμπειρία στην εφαρμογή των ΤΠΕ σε διαδικασίες διαχείρισης και βελτίωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς· τις δεξιότητες και ατομική γνώση του κοινού σε σχέση με τις ΤΠΕ.

Θα πρέπει επίσης να προστεθεί ότι οι δραστηριότητες διαχείρισης ενός αρχαιολογικού πάρκου πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη αντιμετώπισης των πολυάριθμων μεταβλητών που αλληλοεπιδρούν σε μια περιοχή, υποχρεώνοντας ουσιαστικά τον εντοπισμό των συγκεκριμένων μεθόδων παρέμβασης κατά περίπτωση.

Είναι επομένως απατηλό να σκεφτόμαστε την ανάπτυξη κοινών εγχειριδίων, μεθόδων και κατευθυντήριων γραμμών που μπορούν να εφαρμοστούν χωρίς κριτική σε κάθε τομέα, προφανώς που πρέπει να προβλέπουν διαφορετικές «Αποστολές» και διαφορετικές στρατηγικές που λαμβάνουν υπόψη το πλαίσιο αναφοράς.

Η μεθοδολογική και λειτουργική προσέγγιση αναφοράς (Κεφάλαιο 5) παραμένει σταθερή, αλλά οι κατευθυντήριες γραμμές πρέπει να ερμηνεύονται ως μια σειρά ενδείξεων και ευκαιριών που πρέπει να αναλύονται και να διατυπώνονται στις φόρμες κατά περίπτωση και όχι ως υποχρεωτική διαδρομή.

- Ποιες πτυχές της επικράτειας μπορούν να επηρεάσουν τις λειτουργίες της διαχείρισης του χώρου και ποιες σχέσεις υπάρχουν με την Επιστήμη και την Έρευνα, τη Διατήρηση και το Φυσικό περιβάλλον, την Κοινωνία και τον Πολιτισμό και την Οικονομία;

Οι διαχειριστές του χώρου δεν συνηθίζουν να κοιτάζουν έξω και να εξετάζουν την επίδραση των δραστηριοτήτων τους στην περιοχή και εξίσου τη δυνατότητα που έχουν ή μπορεί να έχουν οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός από τις διαδικασίες διαχείρισης του χώρου.

Οι διαδικασίες ολοκλήρωσης μεταξύ τοποθεσίας και επικράτειας μπορούν, από την άλλη πλευρά, να λειτουργούν σε τρεις γραμμές:

1. Δημιουργία μιας αλυσίδας εφοδιασμού που να λειτουργεί σε σχέση με τη διαχείριση του χώρου
2. Σύνδεση της ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου με αυτόν της περιοχής
3. Ένταξη των διαδικασιών ανάδειξης του χώρου με τον εξοπλισμό υποδομής της περιοχής.

Για να αυξηθεί η ελκυστικότητα ενός αρχαιολογικού χώρου, είναι επομένως απαραίτητο να ενισχυθούν οι ιδιότητές του και να βελτιωθεί το εδαφικό πλαίσιο.

Η παρουσία εξειδικευμένων κέντρων κατάρτισης και έρευνας, όπως τα Πανεπιστήμια, με άμεσες σχέσεις και με το πάρκο είναι, κατά συνέπεια, θεμελιώδες στοιχείο για την ενίσχυση των δραστηριοτήτων διαχείρισης.

Στην πραγματικότητα, η συνεχής έρευνα είναι αφενός στη βάση της προοδευτικής πιστοποίησης και διεύρυνσης της προσφοράς και αφετέρου στη βάση του επιστημονικού έργου που διέπει και καθορίζει όλες τις δραστηριότητες διαχείρισης.

Το **περιβαλλοντικό πλαίσιο** παίζει θεμελιώδη ρόλο στις διαδικασίες διαχείρισης καθώς όπου δεν υπάρχει συνέχεια ζωής, ο παρατηρητής αντιλαμβάνεται, επισκεπτόμενος τα αρχαιολογικά κατάλοιπα, ότι δεν

βρίσκεται σε νησί αλλά ότι είναι βυθισμένος σε ένα φυσικό ή αγροτικό πλαίσιο. Από εδώ, υποθέσεις χρήσης για ψυχαγωγικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς μπορούν να προκύψουν μέσω πιθανών συνεργειών μεταξύ των δύο θεμάτων

Τη συνολική ποιότητα της περιοχής και την ενοποίηση των προσφορών που συμβάλλουν στην επέκταση της τουριστικής και εκδρομικής ζήτησης. Μάλιστα, αυξάνεται το ποσό και η δυνατότητα δημιουργίας εξόδων για τους επισκέπτες.

Το **κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο** επηρεάζει τις διαδικασίες διαχείρισης της τοποθεσίας και ως εκ τούτου οι μέθοδοι συντονισμού πρέπει να εξεταστούν με τους όρους:

- διαχείριση του τοπίου και του περιβάλλοντος
- τοπικά κληροδοτήματα και εξοπλισμός
- διαθέσιμοι ανθρώπινοι πόροι και δεξιότητες που διακυβεύονται
- πολιτιστικές δραστηριότητες γενικά και για ελεύθερο χρόνο στην περιοχή (γιορτές, εκθέσεις, μουσειακές δραστηριότητες, τουριστική προβολή)
- παρουσία εξειδικευμένων κέντρων κατάρτισης, τα οποία έχουν οργανωμένες άμεσες σχέσεις.

Η διαδικασία διαχείρισης του χώρου πρέπει να διασφαλίζει πολιτιστική προσβασιμότητα σε πόρους σε:

- τοπική κοινότητα αναφοράς
- διαφοροποιημένα τμήματα ζήτησης πολιτιστικού τουρισμού.

Η πολιτιστική προσβασιμότητα εγγυάται τη χρήση των δημόσιων υπηρεσιών που παράγονται από τη διαδικασία διαχείρισης και την ύπαρξη απαραίτητης συνθήκης για την οικονομική ανάπτυξη.

Το εδαφικό σύστημα πρέπει να εγγυάται τη φυσική και κοινωνική προσβασιμότητα, δηλαδή:

- ποιότητα του κοινωνικού περιβάλλοντος
- υποδομή και σύστημα μεταφορών
- συνολικές διαδικασίες ανάπτυξης της προσφοράς υπηρεσιών.

Η βελτίωση της ποιότητας της επικράτειας λοιπόν μετατρέπεται σε πραγματική δυνατότητα ανάπτυξης, ακόμη και οικονομική, εάν σχετίζεται με τις δραστηριότητες διαχείρισης του χώρου, συμφωνηθεί με όλα τα εδαφικά στοιχεία, και εάν εγγυάται την προσβασιμότητα του δικτύου, δηλαδή βελτιώνει τις υποδομές και τις λειτουργικές υπηρεσίες για την παραγωγή και τη διανομή πληροφοριών και την παραγωγή γνώσης.

- Είναι ο τομέας του τουρισμού ο κύριος τομέας που πρέπει να αξιολογηθεί ως προς την πιθανή οικονομική ανάπτυξη;

Ο τουρισμός είναι σίγουρα ο κύριος τομέας που θα μπορούσε να επωφεληθεί από επενδύσεις στους αρχαιολογικούς χώρους, τόσο σε επίπεδο απασχόλησης, όσο και για την προώθηση της τοπικής ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητας. Η είσοδος των ροών βελτιώνεται σημαντικά όταν βελτιώνεται η χρηστικότητα του πάρκου και όταν βελτιώνεται η ορατότητα των ενεργειών του.

Οι επενδύσεις στην τοποθεσία και η σχετική τουριστική ανάπτυξη έχουν θετικά άμεσα αποτελέσματα και συμβάλλουν στη φήμη του ονόματος της συγκεκριμένης περιοχής. Η περιοχή αποκτά μια ταυτότητα πάνω στην οποία είναι δυνατό να οικοδομηθεί μια επωνυμία με φήμη που να εμπλέκει ολόκληρη την κοινότητα και από την οποία επωφελούνται οι διάφορες αλυσίδες παραγωγής της περιοχής. Εάν υπάρξει συνεκτική διαχείριση, η περιοχή πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να διαδραματίσει ρόλο «κόμβου» και να προσελκύσει ενδιαφερόμενους φορείς και σχέσεις που συμβάλλουν στην οικονομική και βιώσιμη ανάπτυξη του τοπικού οικοσυστήματος.

Είναι αυτονόητο ότι, υιοθετώντας μια περιβαλλοντικά βιώσιμη προοπτική, ο τουρισμός δεν πρέπει να νοείται ως μαζικός τουρισμός.

- Ποιοι τομείς συγκεκριμένα πρέπει να αναπτυχθούν από την άποψη της κοινωνικοοικονομικής βιωσιμότητας;

Ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων συνδέεται με την κοινωνικοοικονομική βιωσιμότητα του πάρκου όπως: διατήρηση, αναψυχή και οικονομικοί σκοποί.

Η διατήρηση και η προστασία σχετίζονται θεμελιωδώς με τη μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα των αρχαιολογικών χώρων. Οι τομείς που εμπλέκονται ποικίλλουν από τις κατασκευαστικές εργασίες για τον εντοπισμό ή την πρόληψη περιβαλλοντικών ζημιών ή άλλων κινδύνων, έως τον εκσυγχρονισμό και την περιβαλλοντική αναβάθμιση των υφιστάμενων

εγκαταστάσεων, συμπεριλαμβανομένης της τεχνολογικής παρακολούθησης και της εκπαίδευσης του προσωπικού επιτήρησης.

Η αναψυχή είναι ένα από τα ελκυστικά προσπατούμενα του πάρκου που μπορεί να ενισχυθεί με την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε τουρίστες και επισκέπτες και γενικότερα με την ενίσχυση των συνεργειών μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς, σύγχρονων πολιτιστικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων, εκπαίδευσης και ψηφιακής τεχνολογίας.

Η οικονομική βιωσιμότητα της διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου διασφαλίζεται και διατηρείται από την αποτελεσματική λειτουργία ενός πολύπλοκου και αλληλένδετου οικοσυστήματος παραγωγικών δραστηριοτήτων που προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες. Ο τουρισμός όπως οι οινογαστρονομικές δραστηριότητες, η βιομηχανία φιλοξενίας και ψυχαγωγίας, η πράσινη και βιώσιμη γεωργία είναι μερικές από τις πιο πολύτιμες αλυσίδες εφοδιασμού και συνδέουν οικονομικούς τομείς με την ανάπτυξη του αρχαιολογικού χώρου. Η σύνδεση με τις αλυσίδες παραγωγής δεν καθορίζεται μόνο από την παρουσία επιχειρηματικών δεξιοτήτων και συμπεριφορών, αλλά επίσης ενισχύεται από τις επαγγελματικές και τεχνικές δεξιότητες των τομέων στους συνδεδεμένους οικονομικούς τομείς: τοπική κατασκευή και χειροτεχνία· λιανικό εμπόριο πολιτιστικών αγαθών (βιβλία, μουσική και βίντεο)· εκδόσεις (βιβλίο, εφημερίδες και περιοδικά)· παιχνίδια ηλεκτρονικών υπολογιστών και δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών· οπτικοακουστικός τομέας (κινηματογράφος, βίντεο, τηλεόραση, ηχογράφηση και μουσικές εκδόσεις, φωτογραφικές δραστηριότητες), επικοινωνία και μέσα ενημέρωσης, αρχιτεκτονικές δραστηριότητες, εξειδικευμένες σχεδιασμένες δραστηριότητες.

Η έλξη του πάρκου επηρεάζεται σημαντικά από την ποιότητα των προωθητικών ενεργειών και της κατάρτισης εξειδικευμένων δεξιοτήτων.

Η στρατηγική προώθησης θα πρέπει να είναι πολυκαναλική, επιλεκτική για διαφορετικές ομάδες-στόχους και περιεκτική. Θα πρέπει επίσης να συνδεθεί με την προσφορά αρχαιολογικής εκπαίδευσης (εργαστήρια και ξεναγήσεις για σχολεία και ηλικιωμένους)

Αφού καθοριστεί επακριβώς η δομή διαχείρισης, είναι απαραίτητο να εκπαιδευτεί το προσωπικό και οι φορείς εκμετάλλευσης που εμπλέκονται στις οικονομικές δραστηριότητες καθώς και στην οργάνωση και διαχείριση του πάρκου. (Βλέπε 6.4)

Συνοψίζοντας όσον αφορά τη σχέση με το οικονομικό σύστημα, επισημαίνονται οι δυνατότητες:

1. η δημιουργία χρήσιμων συνέργειων με τις παραγωγικές δραστηριότητες που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα.
2. αξιολόγηση της αγοράς εργασίας
  - παρουσία χειριστών στον τομέα της αποκατάστασης
  - παρουσία ειδικών στον τομέα του μάρκετινγκ και των εκδόσεων
  - παρουσία φορέων στον τομέα των υπηρεσιών, της εστίασης και λοιπής υποστήριξης προς χρήση

Εάν δεν υπάρχει τέτοια ενοποίηση, το αποτέλεσμα:

1. μείωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης
2. αποκλεισμός μορφών οικονομίας κλίμακας που μπορούν να μειώσουν το κόστος
3. συμπίεση των πιθανών οικονομικών επιπτώσεων της βελτίωσης, αναφερόμενη στην εφοδιαστική αλυσίδα, τον «κάθετα ολοκληρωμένο» κλάδο ικανό να παρέχει εισροές και διαχείριση και ο οποίος, χάρη στην αξιοποίηση, μπορεί να απολαμβάνει σημαντικά οφέλη.

- *Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι. Χρήση / εφαρμογές των ΤΠΕ για την καρποφορία και την επικοινωνία της πολιτιστικής κληρονομιάς.*

Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί μια σημαντική εξέλιξη των διαδικασιών ανάπτυξης κατά τις οποίες ο ρόλος και οι ανάγκες του επισκέπτη σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους έχουν αλλάξει ριζικά. Η τεχνολογία υπήρξε καθοριστικός και διεγερτικός παράγοντας σε αυτή την εξέλιξη και αποτελεί εξαιρετικό στοιχείο για την ανταπόκριση στις νέες ανάγκες χρήσης και επικοινωνίας της κληρονομιάς. Η ΤΠΕ είναι εργαλεία που υποστηρίζουν, δημιουργούν, συνοδεύουν τις διάφορες δραστηριότητες ενός μουσείου και ενός αρχαιολογικού χώρου, όπως η τεκμηρίωση, η διαχείριση, η συντήρηση και η αποκατάσταση συλλογών· χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία με τους επισκέπτες, και για την προώθηση των δραστηριοτήτων του μουσείου, κάνοντας χρήση και συσκευών «οικείων» στο κοινό όπως έξυπνα τηλέφωνα τάμπλετ, υπολογιστές. Συμβάλλουν άμεσα στους σκοπούς «εκπαίδευσης και απόλαυσης» της πολιτιστικής κληρονομιάς και στη βελτίωση της ψηφιακής προσβασιμότητας, δηλαδή στην ικανότητα να είναι προσβάσιμα χωρίς αποκλεισμούς και μέσω της ψηφιακής, της αυξανόμενης πρόσβασης και χρήσης της πολιτιστικής προσφοράς σε όλα τα πλαίσια, τόσο επιτόπου και

κατά κάποιο τρόπο με τη διαμεσολάβηση τεχνολογικών συσκευών και την εγγύηση μιας ολοένα μεγαλύτερης συμμετοχής για άτομα με συγκεκριμένες ανάγκες.

Όταν σχεδιάζεται ένα μονοπάτι μέσα σε ένα αρχαιολογικό πάρκο ή ένα μουσείο ή πρόκειται να βελτιωθεί ένα υπάρχον από άποψη χρήσης και επικοινωνίας, πρέπει πρώτα να αναλύεται το συγκεκριμένο πλαίσιο, τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του.

Γνώση του κοινού, βελτίωση χρήσης και επικοινωνίας:

Φάση 1. Η γνώση του κοινού.

Όσο περισσότερο είναι γνωστό το κοινό και οι ανάγκες του, τόσο περισσότερο διευκολύνεται η εμπειρία και η εμπλοκή του. Οι επισκέπτες, στην πραγματικότητα, δεν αποτελούν ένα ακαθόριστο και ομοιογενές σύνολο, αλλά αποτελούνται από ομάδες ανθρώπων διαφορετικών ηλικιών, πολιτιστικών καταβολών, κοινωνικών καταβολών, στυλ μάθησης, προσωπικών στόχων, ενδιαφερόντων· ένα σύνθετο μείγμα χαρακτηριστικών που επηρεάζει τις αντίστοιχες συμπεριφορές κατά την επίσκεψη. Η ανάλυση του συγκεκριμένου πλαισίου εντός του οποίου πρόκειται να λειτουργήσει κάποιος πρέπει συνεπώς να παρέχει, σε πρώτη φάση, τον ορισμό ενός ή περισσότερων χρηστών-στόχων σχετικά με τους οποίους θα κατευθύνεται η επικοινωνία λειτουργώντας σε πολλαπλά επίπεδα ανάγνωσης και προσβασιμότητας. Ο ορισμός από έναν πολιτιστικό χώρο της επικοινωνιακής του πολιτικής ξεκινά ακριβώς από τον ορισμό και τη γνώση των τύπων κοινού που γίνεται η προσέγγιση και με τους οποίους πραγματοποιείται η επικοινωνία μέσα από τη βαθιά γνώση των πολιτιστικών αναγκών και πραγματικών και δυναμικών προσδοκιών του. Μόνο με την έναρξη αυτής της διαδικασίας ευαισθητοποίησης θα είναι δυνατή η εφαρμογή στρατηγικών επικοινωνίας που ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ειδικές ανάγκες των επισκεπτών.

Μια πρώτη ενδιαφέρουσα εφαρμογή ΤΠΕ στο πλαίσιο του στόχου της βελτίωσης της χρήσης θα μπορούσε να είναι, σε πιο προχωρημένη φάση, τα αναλυτικά εργαλεία, το λογισμικό που επιτρέπει την ανάλυση των δεδομένων πρόσβασης και της ανατροφοδότησης των επισκεπτών (παρακολούθηση προσβάσεων, ανάλυση των μορφών προφίλ της έρευνας ικανοποίησης πελατών).

Φάση 2. Βελτίωση της εμπειρίας χρήσης και επικοινωνίας της κληρονομιάς.

Αφού ορίσετε σε ποιο κοινό θέλετε να απευθυνθείτε, επιλέγετε τι θα επικοινωνήσετε και πώς, δηλαδή τα μέσα επικοινωνίας.

Η επικοινωνία του περιεχομένου γίνεται κυρίως εντός του χώρου του μουσείου ή του αρχαιολογικού πάρκου. Υπάρχει επίσης ένα άλλο επίπεδο διάδοσης που

αποτελείται από το περιεχόμενο που πρόκειται να διαδοθεί μέσω του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Επικοινωνήστε εντός του χώρου του μουσείου ή του αρχαιολογικού πάρκου. Όσον αφορά τις στρατηγικές επιτόπιας επικοινωνίας, είναι σημαντικό να αξιολογούνται συστήματα για τη βελτίωση της ανάγνωσης και της κατανόησης του μνημείου ή του αντικειμένου. Επικοινωνία με τη διαμεσολάβηση/υποστήριξη του διαδικτύου και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ο προσεκτικός σχεδιασμός της επιτόπιας επικοινωνίας μέσω της υποστήριξης της ΤΠΕ θα πρέπει, ειδικά στο σημερινό πλαίσιο, να προβλέπει μορφές ολοκλήρωσης στο διαδίκτυο και στα κοινωνικά μέσα. Υπό αυτή την έννοια, η χρήση του ιστού και των κοινωνικών δικτύων θα πρέπει να αποτελεί υποστήριξη, ενοποίηση, επέκταση της φυσικής εμπειρίας μέσα στον ίδιο τον χώρο. Επομένως, η δημιουργία πρόσθετου περιεχομένου και εικονικών εμπειριών, ξεκινώντας από την απλή εικονική περιήγηση, θα πρέπει να αποτελεί μορφή ολοκληρωμένης χρήσης και όχι υποκατάστατο.

- Πώς εντοπίζεται η περιοχή ενδιαφέροντος του πάρκου τοπικής και περιφερειακής φύσης την οποία βαραίνουν οι επιπτώσεις των δράσεων διαχείρισης;

Στον καθορισμό του Σχεδίου Διαχείρισης ενός Αρχαιολογικού Πάρκου ένα σημαντικό μεθοδολογικό ζήτημα είναι ο προσδιορισμός της σχετικής γεωγραφικής περιοχής που θα πρέπει να αποτελεί το σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων των δράσεων που υλοποιούνται.

Θα μπορούσαν να εξεταστούν δύο κύριες εδαφικές κλίμακες:

(1) μια πρώτη κλίμακα μικρών αποστάσεων με στόχο την αξιολόγηση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της εφαρμογής του Σχεδίου Διαχείρισης του αρχαιολογικού πάρκου, για παράδειγμα, του δήμου όπου βρίσκεται ο Αρχαιολογικός χώρος.

(2) μια δεύτερη ευρύτερη εδαφική κλίμακα για την αξιολόγηση των επιπτώσεων πέρα από την τοπική διάσταση (π.χ. περιοχή).

Ως πρώτη προσέγγιση, η επιλογή (1) θα πρέπει να υιοθετηθεί για όλες τις τοποθεσίες ενώ η επιλογή (2) μπορεί να αποτελεί μέρος των ευέλικτων λύσεων του κοινού μοντέλου. Μπορεί να σημειωθεί ότι οι κατάλληλες εδαφικές κλίμακες για την αξιολόγηση και την εκτίμηση επιπτώσεων θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τη δομή διακυβέρνησης του πάρκου, την εσωτερική/εξωτερική του οργάνωση, τους αρμόδιους φορείς για τη διαχείριση του πάρκου και την έκταση των σχέσεών τους με άλλα εμπλεκόμενα μέρη.

6.2 Το γνωσιακό πλαίσιο.

Θα πρέπει να αναπτυχθεί σε μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής από αυτό που επηρεάζεται άμεσα από την αρχαιολογική κληρονομιά.

Η τεκμηρίωση, όταν είναι δυνατόν, σε σχέση με το τοπικό πλαίσιο, πρέπει να εκτελείται σύμφωνα με τα επιτακτικά εθνικά πρότυπα (βλ.: ICCD για την πολιτιστική κληρονομιά στην Ιταλία)

Η συγκεκριμένη ανάλυση και πρέπει να προηγείται της συλλογής πληροφοριών σχετικά με τους κανονισμούς και τα έργα διαχείρισης που βρίσκονται σε εξέλιξη:

- νόμοι και νομικές πράξεις που προστατεύουν την πολιτιστική κληρονομιά
- δεδομένα για πολιτιστικούς φορείς (θεσμικούς και μη),
- δεδομένα και τεκμηρίωση για έργα που υλοποιούνται επί του παρόντος και σχετίζονται με τον σχεδιασμό της ανάπτυξης της περιοχής του αρχαιολογικού πάρκου,

6.2.1. Το Αρχαιολογικό Σύστημα

Μετά τη συλλογή επιστημονικής αρχαιολογικής βιβλιογραφίας και πηγών, αρχαιολογικής φωτογραφικής τεκμηρίωσης (ολόκληρο και τμήμα του χώρου και μεμονωμένα ευρήματα) και επιτόπια ημερολόγια από διενεργηθείσα έρευνα, είναι απαραίτητο να προχωρήσουμε στην επεξεργασία τους

6.2.1.1. Αρχαιολογικός χάρτης του χώρου:

Η λεπτομερής αποτύπωση των αρχαίων καταλοίπων αποτελεί την αρχική και ουσιαστική προϋπόθεση για την υλοποίηση του Σχεδίου. Πρέπει να λαμβάνει υπόψη τόσο τα στοιχεία που προκύπτουν από το έδαφος, όσο και αυτά που είναι γνωστά μόνο βάσει βιβλιογραφικών δεδομένων, ιστορικών πηγών, χαρτογραφικών, κτηματολογικών πηγών, επιτόπιων ερευνών, φωτοερμηνεία, τυχόν διαγνωστικά στο έδαφος ή απομακρυσμένα κ.λπ. Πρέπει σχετίζονται τόσο με το εδαφικό πλαίσιο στο σύνολό του όσο και με τις μνημειώδεις καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που βρίσκονται εντός της περιμέτρου του πάρκου ή στο σύστημα δικτύου, για δικτυωμένα πάρκα.

Πρέπει να είναι ψηφιακός, τρισδιάστατος και δομημένος με τέτοιο τρόπο ώστε να υποστηρίζει όλες τις αναλύσεις για την κατάσταση διατήρησης και τα έργα που είναι απαραίτητα για τη συντήρηση και την αποκατάσταση.

6.2.1.2 Αρχαιολογικός χάρτης της επικράτειας (χάρτης απολύτου δυναμικού):

Με τον όρο αρχαιολογικό δυναμικό εννοούμε την πιθανότητα σε μια περιοχή να υπάρχουν θαμμένα αρχαιολογικά ευρήματα. Ο χάρτης καταγράφει όλα τα αρχαιολογικά στοιχεία που είναι γνωστά στην περιοχή. Ο χάρτης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις αναδυόμενες και θαμμένες δομές που είναι γνωστές με βάση βιβλιογραφικά, αρχαιολογικά και ερευνητικά δεδομένα. Θα πρέπει η γεωγραφική του αναφορά να εξελίσσεται συνεχώς

6.2.1.3. Χάρτης αρχαιολογικής πρόβλεψης του χώρου και της επικράτειας

(χάρτης του εκτιμώμενου δυναμικού): Το αρχαιολογικό δυναμικό διαμορφώνεται ως προγνωστική ενέργεια όταν εκτιμάται για τις περιοχές στις οποίες δεν υπάρχουν αρχαιολογικά στοιχεία.

6.2.1.4. Χάρτης της αρχαιολογικής ευπάθειας του χώρου και της επικράτειας:

Η τρωτότητα είναι η παράμετρος που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό του κινδύνου ζημιάς στην αρχαιολογική κληρονομιά σε σχέση με ανθρωπογενή γεγονότα (δημόσια ή ιδιωτικά οικοδομικά έργα που περιλαμβάνουν χειριστικές ενέργειες της γης) ή φυσικές (κατολισθήσεις, πλημμύρες, σεισμοί).

6.2.2. Περιβαλλοντική φυσική

Η γεωλογική, μορφολογική, υδρογραφική και παιδαγωγική μελέτη της περιοχής του Πάρκου θα επιτρέψει επίσης την ανάδειξη των κινδύνων που συνδέονται με τα χαρακτηριστικά της περιοχής, ιδίως όσον αφορά το βαθμό σεισμικότητας και υδρογεωλογικής αστάθειας (όπως κατολισθήσεις, πλημμύρες, ιστασιμότητα των υδάτων, επιφανειακή και παράκτια διάβρωση, καθίζηση κ.λπ.) που θα συνιστούσαν κίνδυνο για τα ίδια τα περιουσιακά στοιχεία, τη χρήση και την ανάπτυξή του.

6.2.3. Το σύστημα ανάπτυξης

6.2.3.1. Τεχνολογική κύρια υποδομή

Προκειμένου να αναπτυχθεί ένα αποτελεσματικό σχέδιο σχετικά με τη χρήση της ΤΠΕ σε ένα συγκεκριμένο αρχαιολογικό πάρκο είναι απαραίτητο να δηλωθεί η υφιστάμενη κατάσταση αυτού του χώρου σε σχέση με ορισμένες κρίσιμες πτυχές.

Αρχικά, θα πρέπει να αναλυθεί το επίπεδο ψηφιοποίησης που έχει ήδη φτάσει το πάρκο. Μπορούν να απαριθμηθούν τρία κύρια επίπεδα ψηφιοποίησης, με διάφορους βαθμούς ενδιάμεσα:

1. Επίπεδο 1: χωρίς υποδομή / σύνδεση στο Διαδίκτυο. όχι ψηφιοποίηση· χωρίς εργαλεία ΤΠΕ.
2. Επίπεδο 2: Ψηφιοποίηση κυρίως για σκοπούς τεκμηρίωσης.
3. Επίπεδο 3: Ψηφιοποίηση στην υπηρεσία της διοίκησης. Αξιοποίηση εργαλείων ΤΠΕ για τη βελτίωση της προσβασιμότητας, της επικοινωνίας και της προώθησης του χώρου.

Σε αυτήν την αξιολόγηση θα πρέπει να παρατίθενται και να λαμβάνονται υπόψη βασικές υποδομές, υλικό και λογισμικό:

1. Προσωπικός Υπολογιστής/ Σταθμός Εργασίας: το πιο βασικό εργαλείο ΤΠΕ, αποθήκευση, επεξεργασία και ανάκτηση δεδομένων.
2. Περιφερειακές συσκευές υπολογιστή: εκτυπωτές, σαρωτές, προβολείς, διαδραστικοί πίνακες.
3. Τοπικό δίκτυο: υποβοηθά μια συλλογική επιστημονική και διοικητική εργασία
4. Πρόσβαση στο Διαδίκτυο: επιτρέπει τη συνδεσιμότητα και την ταχύτερη ροή πληροφοριών.
5. Λογισμικό: διάφορα προγράμματα βοηθητικά για τη γενική οργάνωση και διαχείριση του πάρκου
  - Υπεύθυνος έργου
  - Πλατφόρμες επικοινωνίας
  - Διαδικτυακές εφαρμογές
  - Υπηρεσίες cloud
  - «Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Αρχαιολογικού Χώρου» (ένα είδος Ψηφιακού Παρατηρητηρίου): μια πλατφόρμα που συγκεντρώνει και προσφέρει καθημερινά έναν ολιστικό απολογισμό της λειτουργίας του Πάρκου (π.χ. ώρες λειτουργίας, χρονοδιάγραμμα των μέσων μαζικής μεταφοράς...). Επιπλέον, εάν συνδεθεί με CCTV, βελτιώνει την παρακολούθηση του πάρκου.
6. CCTV, drones, ζωντανή webcam, επιτόπιους (ανέπαφους ή όχι) αισθητήρες, τεχνολογίες IoT: συνδέσεις με κεντρικό σύστημα πληροφοριών, παρακολουθούν σε πραγματικό χρόνο την κατάσταση του πάρκου και των δομών του. Επιπλέον, μπορούν να παρακολουθούν την πρόσβαση και την ανθρώπινη δραστηριότητα στο πάρκο, βοηθώντας την επιτήρηση και βοηθώντας στον σχεδιασμό και την εφαρμογή στρατηγικών διατήρησης καθώς επιτρέπουν τον υπολογισμό του ανθρωπιστικού αντίκτυπου στην πολιτιστική κληρονομιά.

Δεύτερον, ξεκινώντας από το δηλωμένο επίπεδο ψηφιοποίησης, είναι κρίσιμο να καθοριστεί η ύπαρξη συγκεκριμένων υποδομών, εργαλείων που έχουν ήδη αναπτυχθεί, δυνατότητες βελτίωσης περαιτέρω ανάπτυξης της υπάρχουσας κατάστασης. Μπορεί να ακολουθηθεί ένα σχέδιο, όπως προτείνεται:

1. Για το επίπεδο 1 της ψηφιοποίησης:

- Μπορούν να υλοποιηθούν υποδομές;
- Μπορεί να προσεγγιστεί η διαδικτυακή κάλυψη;
- Ποιοι φορείς και ποιοι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να συμμετάσχουν προκειμένου να αναπτυχθούν κατάλληλα εργαλεία ΤΠΕ για τη βελτίωση του πάρκου;

2. Για το επίπεδο 2 της ψηφιοποίησης:

- Ποιος είναι υπεύθυνος για την ψηφιοποιημένη τεκμηρίωση;
- Μπορεί η ψηφιοποιημένη τεκμηρίωση να εφαρμοστεί για την ανάπτυξη εμπειριών ΤΠΕ στο πάρκο; Είναι οι μορφές διαλειτουργικές με τις τρέχουσες; Υπάρχουν ζητήματα απαρχειότητας που πρέπει να αντιμετωπιστούν;
- Χρειάζονται άλλοι εμπλεκόμενοι σε αυτό το σχέδιο; Εάν ναι, ποιοι μπορούν να εμπλακούν;

3. Για το επίπεδο 3 της ψηφιοποίησης:

- Είναι κατάλληλο για το κοινό και για τους εργαζόμενους το ψηφιοποιημένο αρχείο αρχαιολογικής κληρονομιάς και των δεδομένων;
- Έχει τον αναμενόμενο αντίκτυπο στη βελτίωση του πάρκου;
- Υπάρχει κάποια έλλειψη ικανότητας στη χρήση ή την εμφάνιση των προϊόντων τεχνολογικών έργων που έχουν ήδη ολοκληρωθεί;
- Μπορεί το υπάρχον υλικό να βελτιωθεί, ή να αναπτυχθεί περαιτέρω; Υπάρχουν ζητήματα απαρχειότητας που πρέπει να αντιμετωπιστούν;

Για να απαντηθούν αυτά τα ερωτήματα, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη ορισμένες βασικές πτυχές:

- Ζητήματα υποδομής: εγκατάσταση, συντήρηση και ενημέρωση υλικού, λογισμικού και εφαρμογών
- Θέματα κόστους: ιδιαίτερα υψηλό για τις σύγχρονες εφαρμογές ΤΠΕ

- Εμπόδια συμπεριφοράς: πολλοί επαγγελματίες ΠΚ εξακολουθούν να είναι δύσπιστοι σχετικά με τις εφαρμογές ΤΠΕ, ιδίως σχετικά με την ακρίβεια των αναπαραστάσεων και την «ποιοτική άδεια» των σεναρίων αφήγησης.
- Ψηφιακός γραμματισμός των επαγγελματιών ΠΚ: η έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων μπορεί να μειώσει τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ΤΠΕ. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η ύπαρξη αναδυόμενων ειδικοτήτων - Διαχειριστής Ψηφιακής Στρατηγικής, Ψηφιακός Σύμβουλος συλλογής Δεδομένων, Προγραμματιστής Ψηφιακών Διαδραστικές Εμπειριών και Διαχειριστής διαδικτυακών Δεδομένων Κοινού.
- Επίπεδο ψηφιοποίησης της κοινότητας της περιοχής στην οποία ανήκει το πάρκο.
- Έλλειψη ολοκληρωμένου οράματος για τη διαχείριση ψηφιακών ιστοτόπων: πιθανή αναγκαιότητα ενός ολοκληρωμένου εργαλείου, διατήρησης ενός συνολικού αρχείου δεδομένων (έρευνα, αποθήκευση, συντήρηση, προϋπολογισμός, λειτουργία, επισκέπτες κ.λπ.)

6.2.3.2. Υποδοχή (ξενοδοχεία, εστιατόριο).

Για την ορθή κατάρτιση του σχεδίου διαχείρισης θα πρέπει να προβλεφθεί μελέτη αναγνώρισης των δραστηριοτήτων υποδοχής που υπάρχουν στην περιοχή του αρχαιολογικού πάρκου με τα στοιχεία για καταλυτικές δυνατότητες και τουριστικές βοηθητικές υποδομές κ.λπ., ώστε να αναπτυχθεί μια ολοκληρωμένη τουριστική προσφορά.

6.2.3.3. Βιωσιμότητα και σύνδεση (αεροδρόμιο, δρόμος, σταθμοί)

Είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί μια αποτύπωση των υφιστάμενων υποδομών έξω από το πάρκο, με ιδιαίτερη αναφορά στην προσβασιμότητα, τόσο σε σχέση με τις κύριες οδούς επικοινωνίας (σιδηρόδρομοι, χερσαίοι, εναέριοι, θαλάσσιοι), όσο και σε σχέση με το αστικό πλαίσιο (δρόμοι, στάθμευση, οχήματα μεταφοράς)

6.2.3.4. Αξιολόγηση του είδους των επισκεπτών, πραγματικών ή δυνητικών

Είναι απαραίτητο να αξιολογηθεί το τουριστικό πλαίσιο - τουριστική κίνηση (αφίξεις και διανυκτερεύσεις) για την πόλη και την περιοχή στην οποία βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος, στοιχεία για το μερίδιο των τουριστών με πολιτιστικά κίνητρα.

Είναι απαραίτητο, επίσης, για τους σκοπούς της προετοιμασίας του μελλοντικού σχεδίου επικοινωνίας, να αξιολογηθεί το είδος των επισκεπτών, πραγματικών και δυνητικών.

Αυτές οι αναλύσεις θα πρέπει να λάβουν υπόψη όχι μόνο τις τοπικές κοινότητες (με ιδιαίτερη προσοχή στα σχολεία και τους πολιτιστικούς φορείς της περιοχής), αλλά και το τουριστικό δυναμικό, ώστε να επικεντρωθούν σε κατάλληλες στρατηγικές για την κάλυψη των αναγκών του διαφορετικού κοινού και την προώθηση σε επικείμενους επισκέπτες

6.2.4. Το ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο

6.2.4.1. Ιστορικός οδικός χάρτης: ο οποίος πρέπει να λαμβάνει υπόψη άμεσα και έμμεσα αρχαιολογικά δεδομένα και πηγές

6.2.4.2. Χάρτης πολιτιστικών εκτάκτων αναγκών: πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη πολιτιστικά έκτακτα περιστατικά που δεν είναι αρχαιολογικά, αλλά που σε κάθε περίπτωση αναφέρονται στο πολιτιστικό πλαίσιο της περιοχής. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στην κτιστή κληρονομιά και ειδικότερα σε μουσεία και κτίρια αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, αγροτική οικοδομική κληρονομιά.

6.2.5. Το οικονομικό πλαίσιο

Για αυτό το είδος ανάλυσης πρέπει να προηγηθεί προσεκτική μελέτη κοινωνικοδημογραφικού χαρακτήρα

Η συλλογή των σχετικών οικονομικών δεδομένων μπορεί να δημιουργήσει πολλές προκλήσεις. Αυτές οι προκλήσεις θα πρέπει να αντιμετωπιστούν για την ανάπτυξη τεκμηριωμένης και προσανατολισμένης στα αποτελέσματα παρακολούθησης, υποβολής εκθέσεων και αξιολόγησης.

Έχουμε ήδη αναφέρει τα προβλήματα που σχετίζονται με τη δημιουργία αξιόπιστων δεικτών και μεταβλητών αποτελεσμάτων. Η αξιολόγηση και η εκτίμηση επιπτώσεων μπορεί να κλίνουν προς εκείνες τις μεταβλητές που είναι ευκολότερο να ποσοτικοποιηθούν, για παράδειγμα, ο αριθμός των επισκεπτών. Ωστόσο, δεν υπάρχει προφανής λύση για τον προσδιορισμό δεικτών που σχετίζονται με πιο άυλα κοινωνικά οφέλη, όπως η ευημερία ή η ποιότητα ζωής, ή ακόμη και η βιωσιμότητα στην καρποφορία του αρχαιολογικού χώρου

Επιπλέον, μερικές φορές τα διαθέσιμα επίσημα δεδομένα είναι πολύ ανακριβή για μια λεπτομερή χωρική ανάλυση και επομένως άχρηστα για την ορθή αξιολόγηση της προόδου προς τους στόχους του Κοινού Βιώσιμου Σχεδίου (π.χ. αριθμός επισκεπτών).

Σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι σημαντικό να συμπληρώνονται επίσημα δεδομένα με άλλες καλά σχεδιασμένες πρωτογενείς πηγές, όπως ερωτηματολόγια, έρευνες που μπορούν να ανιχνεύσουν ποιοτικές πληροφορίες των τοποθεσιών και των επισκεπτών.

Επιπλέον, για την αξιολόγηση των αλλαγών με την πάροδο του χρόνου είναι σημαντικό αυτά τα ποιοτικά εργαλεία να σχεδιάζονται με συνεχή και συστηματικό τρόπο. Επίσης, οι σχετικές πληροφορίες θα πρέπει να συλλέγονται σε συνεχή βάση.

Τα εργαλεία ΤΠΕ έχουν μεγάλη σημασία για την ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση των δραστηριοτήτων που προωθεί το πάρκο. Η αυξανόμενη διαθεσιμότητα των Μεγάλων Δεδομένων και η μεγαλύτερη ευκρίνεια με την οποία είναι διαθέσιμα τα δεδομένα, αποτελούν μια μεγάλη ευκαιρία και ταυτόχρονα μια πρόκληση. Ειδικότερα, οι δυνατότητες στη χρήση Μεγάλων Δεδομένων απαιτούν περαιτέρω διερεύνηση. Στην πραγματικότητα, ορισμένες από τις διαθέσιμες πληροφορίες είναι ανοιχτού κώδικα, δωρεάν στη χρήση, αλλά συνήθως γενικής χρήσης. Υπενθυμίζεται ότι η χρησιμότητά τους θα μπορούσε να απορριφθεί, κατά περίπτωση, σε σχέση με τις ανάγκες κάθε τοποθεσίας.

Μια άλλη πρόκληση για τον καθορισμό του Κοινού Μοντέλου Βιώσιμης Διακυβέρνησης είναι η διαφορετική διαθεσιμότητα δεδομένων σε τοπικό επίπεδο, μια πιθανή πηγή ετερογένειας μεταξύ των αρχαιολογικών χώρων. Το Κοινό Μοντέλο θα πρέπει να περιλαμβάνει μια γενική πρόταση με τη μορφή «κοινών δεικτών/Κοινών Εργαλείων Αξιολόγησης». Η γενική πρόταση περιορίζεται σε εκείνους τους δείκτες που μπορούν να είναι εύκολα διαθέσιμοι σε διάφορες τοποθεσίες. Θα πρέπει να θεωρείται ως μια ευέλικτη ρύθμιση καθώς μπορεί επίσης να ενσωματωθεί και να προσαρμοστεί σε σχέση με τους συγκεκριμένους στόχους κάθε τοποθεσίας. Επομένως, ο Αρχαιολογικός Χώρος ενδέχεται να αποφασίσει να προσθέσει μερικούς επιπλέον ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες αποτελεσμάτων πιο κοντά στα επιθυμητά αποτελέσματα που δεν περιλαμβάνονται στο προτεινόμενο σύνολο. Μπορεί να σχεδιαστεί ένα πιο συγκεκριμένο σύστημα δεικτών, επιπλέον, μετά από προσεκτική συλλογή των σχετικών πληροφοριών που είναι διαθέσιμες σε τοπικό επίπεδο, οι συγκεκριμένοι δείκτες που προσδιορίζονται - τόσο ποιοτικοί όσο και ποσοτικοί - μπορούν να βελτιωθούν με βάση τη γνωσιακή βάση που είναι διαθέσιμη σε τοπικό επίπεδο .

6.2.6. Διαχείριση πληροφοριών μέσω GIS.

Για τη διαχείριση όλων των διαφορετικών εγγράφων και συνεισφορών που μπορεί να είναι χρήσιμες για το σχέδιο διαχείρισης του πάρκου, συνιστάται η χρήση GIS. Επίσης, ορισμένες νέες εφαρμογές του HBIM για την αρχαιολογική κληρονομιά αποδείχθηκαν χρήσιμες για τη διαχείριση διαφορετικών πληροφοριών με αρκετές λεπτομέρειες. Αυτά τα τελευταία εργαλεία επιτρέπουν επίσης τη σωστή σύνδεση με πλατφόρμες GIS.

Αναλυτικά, αξιολογικά, προτεινόμενα έγγραφα που εκπονούνται από τα διάφορα εξειδικευμένα επαγγέλματα που εμπλέκονται στο σχέδιο διαχείρισης

δεν πρέπει απλώς να προστίθενται το ένα στο άλλο, αλλά να ενσωματώνονται και να συγκρίνονται σε όλη τη διαδικασία εκπόνησης του σχεδίου. Το GIS είναι επομένως ένα εργαλείο για τη συστηματοποίηση, την οργάνωση, την ερμηνεία και τον σχεδιασμό, συγκεντρώνοντας όλες τις διαφορετικές πληροφορίες και τα δεδομένα σχετικά με το πάρκο σε ένα σύστημα γεωαναφοράς. Όλες οι διαδικασίες περιλαμβάνουν μια ανταλλαγή γνώσεων και δεδομένων, και θα πρέπει να συγκλίνουν σε αυτό το σύστημα προκειμένου να διαβαστούν και να χρησιμοποιηθούν σύμφωνα με τους στόχους που έχει θέσει το κάθε πάρκο. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να ενθαρρύνουν το διάλογο μεταξύ των ενδιαφερομένων που εμπλέκονται στο σχέδιο διαχείρισης, καθιστώντας τη βάση δεδομένων των χαρακτηριστικών, πληροφοριών και έργων του πάρκου, ως χρήσιμο εργαλείο για την εφαρμογή, προστασία και ενίσχυση της αρχαιολογικής γνώσης.

6.3. Συνθετική και συνοπτική ερμηνεία της γνώσης.

Για τη συνοπτική ερμηνεία της γνώσης, είναι απαραίτητη η υιοθέτηση ενός κοινού σχήματος συγκρίσιμων κριτηρίων και κατηγοριών αξιολόγησης.

Η αποσύνθεση και η ανασύνθεση των διαφορετικών προφίλ εκτιμητικής ανάλυσης σε ένα όραμα που είναι ολιστικό για την περιοχή, προσανατολίζεται ο εντοπισμός της δομικής ανάγνωσης της περιοχής που στοχεύει στην υποστήριξη εναλλακτικών στρατηγικών επιλογών σύμφωνα με τα διαφορετικά υπόβαθρα αναφοράς.

Η συνθετική ερμηνεία της περιοχής που αναλύθηκε αντιπροσωπεύει τον φυσικό τόπο προσέγγισης της ανάλυσης και τις ερμηνείες των τομέων που αναφέρθηκαν συνοπτικά στην προηγούμενη παράγραφο.

Αντιπροσωπεύει μια θεμελιώδη στιγμή του σχεδίου του αρχαιολογικού πάρκου καθώς αποτελεί τη βάση της ρυθμιστικής λειτουργίας του σε σχέση με τα άλλα σχέδια και προγράμματα και ένα πλαίσιο αναφοράς για τον στρατηγικό προσανατολισμό που πρέπει να εκφράζει.

Η σύγκριση μεταξύ των διαφορετικών αναλύσεων έγινε ευκολότερη χάρη στην υιοθέτηση ενός κοινού σχήματος κριτηρίων και κατηγοριών αξιολόγησης που μπορούν να συγκριθούν.

Το σχήμα αφορά αποτελεί ένα πλέγμα αξιολόγησης που ορίζεται από τα διαφορετικά τομεακά προφίλ αξιολόγησης με 4 παράγοντες προσδιορισμού στοιχείων ή καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα:

1. δομικοί παράγοντες, που αφορούν ένα σύνολο στοιχείων και σχέσεων με τις οποίες αναδύεται συγκεκριμένα η οργάνωση των τοπικών συστημάτων
2. χαρακτηριστικοί παράγοντες, που προορίζονται ως στοιχεία και σχέσεις που υποδηλώνουν κάθε τοπικό σύστημα δίνοντάς του μια ταυτότητα για να ξεχωρίζει από τα άλλα, ακόμη και από αυτά με παρόμοιες δομές
3. συγκριτικοί παράγοντες ή καταστάσεις, που προορίζονται ως στοιχεία ή συνθήκες που δίνουν σε ένα τοπικό σύστημα μια ορισμένη ποιότητα ή σημασία ή αξία χωρίς να αλλάζουν τη δομή ή τον χαρακτήρα του.
4. κρίσιμοι παράγοντες ή καταστάσεις, που προορίζονται ως ένα σύνολο στοιχείων ή συνθηκών, ενεργών ή δυναμικών, αποσύνθεσης ή αποδυνάμωσης ή τροποποίησης που δεν θέτουν σε κίνδυνο τη δομή ή τους χαρακτήρες ή την ποιότητα των συστημάτων.

Το αποτέλεσμα αυτής της ανάλυσης θα είναι ο προσδιορισμός των στρατηγικών και των έργων που στοχεύουν στην εφαρμογή τους, το περιεχόμενο του κανονιστικού κειμένου

6.4 Περιεχόμενα για το κανονιστικό κείμενο

6.4.1 Μωσαϊκό πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού

Το σχέδιο για τον αρχαιολογικό χώρο πρέπει να συνάδει με τον τρέχοντα σχεδιασμό και προγραμματισμό, σε σχέση με τον οποίο μπορούν να καταγραφούν κοινές προοπτικές και πιθανές συνέργειες, αλλά και ασυνέπειες και αρνητικές παρεμβολές. Και στις δύο περιπτώσεις, πρέπει να επιδιωχθεί διάλογος με τους αρμόδιους φορείς σχεδιασμού και προγραμματισμού για την υπό μελέτη περιοχή, όχι για απλή προσαρμογή στον τρέχοντα σχεδιασμό, αλλά για αμοιβαία προσαρμογή. Θα είναι επίσης απαραίτητο να προβλεφθούν τυχόν (καταλλήλως συντονισμένες) ενέργειες τροποποίησης των άλλων σχεδίων βάσει του Έργου για το αρχαιολογικό πάρκο.

6.4.2 Κανόνες για περιοχές

Οι περιοχές πρέπει να προσδιορίζονται μέσω μιας σειράς «μέτρων αναγνώρισης»: περίμετρος και αναπαράσταση σε χαρτογραφική και κτηματολογική βάση σύνταξη ενημερωμένου χάρτη περιορισμών· αρχειοθέτηση και αξιολόγηση επιμέρους μνημείων. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να μιλήσουμε για προστασία του αρχαιολογικού τοπίου, που δεν προστατεύει μόνο το αναδύμενο ή υπόγειο αγαθό και δεν καταλήγει στις επιμέρους περιοχές στις οποίες υπάρχουν άμεσοι αρχαιολογικοί περιορισμοί, αλλά περιλαμβάνει και προστατεύει τις γύρω περιοχές που αποτελούν το περιβαλλοντικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι περιοχές, υποδηλώνοντας

το σχετικό τοπίο. Αυτές οι περιοχές πρέπει να είναι εξοπλισμένες με κανόνες χρήσης που αποσκοπούν στη διασφάλιση της διατήρησης των διακριτικών χαρακτηριστικών και της βελτίωσής τους.

Στην καταγραφή των κανόνων ανά περιοχές, προκειμένου να εφαρμοστεί συγκεκριμένα ο επιθυμητός διάλογος μεταξύ του σχεδίου για το πάρκο και του δημοτικού και χωροταξικού πολεοδομικού σχεδιασμού, είναι απαραίτητο να προχωρήσουμε στον καθορισμό του ρυθμιστικού περιεχομένου μετά από προσεκτική εξέταση του τι έχει ήδη εκπονηθεί από τον ίδιο τον προγραμματισμό, με ιδιαίτερη προσοχή σε επίπεδο του δήμου.

6.4.3. Στρατηγικές και ενδείξεις για την υλοποίηση και διαχείριση Έργων

Το πρώτο επίπεδο ανάλυσης θα οδηγήσει στην οργάνωση του Αρχαιολογικού Έργου.

Το αρχαιολογικό έργο αποτελεί τη βάση και τη ραχοκοκαλιά του όλου σχεδίου του έργου. Προηγείται η Απογραφή και Περιγραφή της Αξίας του Αρχαιολογικού Χώρου.

Ο ορισμός «αρχαιολογικό» αναφέρεται στις μεθοδολογίες, τα χαρακτηριστικά της αρχαιολογικής έρευνας, μέσω των οποίων έχουν διερευνηθεί και ερμηνευθεί τα κατάλοιπα αυτά, παραπέμποντας έτσι και στα κατάλοιπα της μεσαιωνικής και μετά-μεσαιωνικής εποχής.

Οι λόγοι στους οποίους βασίζεται η συγκρότηση του πάρκου θα απεικονιστούν στο αρχαιολογικό έργο, συνεπώς και τα στοιχεία που οδήγησαν στον προσδιορισμό μιας κατεξοχήν αρχαιολογικής αξίας του Τοπίου. Τα δεδομένα αυτά θα αντικειμενοποιηθούν μέσω της προκαταρκτικής απεικόνισης της συνέπειας, του τύπου, των χαρακτηριστικών και της κατάστασης διατήρησης των αρχαιολογικών καταλοίπων.

Το επιστημονικό έργο είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε δικτυωμένα πάρκα όπου θα συγκεντρώνονται διαφορετικές αρχαιολογικές περιοχές, αποδίδοντας εκ νέου ενότητα και συνυφασμένη συνέχεια σε ό,τι είναι διαιρεμένο και διάσπαρτο στην περιοχή (αστική ή αγροτική). Οι συναθροίσεις μπορεί να είναι θεματικές-τυπολογικές, συγχρονικές ή διαχρονικές.

Στα πάρκα του δικτύου η κάθε περιοχή θα διαμορφωθεί ως αυτόνομη σε δημόσια χρήση, αλλά θα έχει ενισχυμένο δυναμικό όταν ενσωματωθεί σε ένα ενιαίο σύστημα.

Οι διάφορες δράσεις, που σχετίζονται με τις διάφορες στρατηγικές γραμμές, θα πρέπει να συγκλίνουν στα έγγραφα σχεδιασμού που σχεδιάζουν να δρομολογήσουν οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης («σιωπηρό σχέδιο») ή που υπάρχουν ήδη.

Είναι επίσης απαραίτητο να επιτευχθεί ευρεία και συμμετοχική συναίνεση από τις τοπικές κοινωνίες για τις παραπάνω στρατηγικές. Γνωρίζοντας ότι η περιοχή θα παρουσιάζει πάντα τον εαυτό της, ωστόσο, ως περιοχή εντάσεων μεταξύ προγραμματισμού και μεμονωμένων οδηγιών, είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν κοινές στρατηγικές. Θα είναι επίσης σκόπιμο να κατανοήσουμε την ιδανική και επιθυμητή εικόνα που θα έχουν οι κάτοικοι και, γενικότερα, οι «χρήστες της πόλης» για αυτό το μέρος.

Το αρχαιολογικό έργο ολοκληρώνεται με την υπόδειξη των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων που θα ενταχθούν στο Σχέδιο Διαχείρισης

Η φάση απόκτησης γνώσης, όπως έχει ήδη παρατηρηθεί, είναι σαφώς μία από τις κύριες διαδικασίες ανάπτυξης του Σχεδίου Πάρκου και λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία των αρχαιολογικών θεμάτων σε σχέση με άλλα, πρέπει να τεθούν ιδιαίτερα οι δραστηριότητες που στοχεύουν στην αύξηση της ιστορικής αρχαιολογικής γνώσης, στο επίκεντρο των στόχων του ίδιου του Σχεδίου.

Μερικοί από τους σημαντικότερους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν μέσω της επιστημονικής έρευνας είναι:

- να εξατομικεύσει τα κρίσιμα στοιχεία σύμφωνα με τη διατήρηση των αγαθών και τις σχέσεις τους με την περιοχή·
- να αυξηθεί ο αριθμός της ορατής αρχαιολογικής κληρονομιάς για να εμπλουτιστεί η ποσότητα της προσφοράς·
- να αυξηθεί η ιστορική και αρχαιολογική γνώση για την πόλη και την περιοχή, με στόχο τον καλύτερο καθορισμό των μουσειακών μονοπατιών και των διδακτικών έργων·

Ειδικότερα είναι απαραίτητο:

- Η σύνδεση του προγράμματος δημιουργίας καταλόγου με το σχέδιο ψηφιοποίησης
- Η υλοποίηση του αρχαιολογικού χάρτη και οι εδαφικές έρευνες
- Η χρονολογική ανάλυση του πλινθοδομής
- Το έργο για το αρχαιολογικό Μέρος ή το Μουσείο
- Οι απομακρυσμένες έρευνες ανίχνευσης

6.4.3.1. Διαχείριση και υλοποίηση της κύριας υποδομής.

Είναι σημαντικό το Σχέδιο του Αρχαιολογικού Πάρκου να συμβάλλει στην ενίσχυση της περιοχής και συνεπώς και του συστήματος υποδομής, ώστε η

σύνδεση μεταξύ πάρκου και περιοχής να είναι αποτελεσματική και κερδοφόρα.

Το έργο θα πρέπει να λάβει υπόψη ή να προβλέψει νέους κόμβους διασύνδεσης μεταξύ διαφόρων τύπων υποδομών, επιτρέποντας την ομαλή μετάβαση από ένα γρήγορο σύστημα που συνδέεται με πιο απομακρυσμένες και πιο αργές περιοχές.

Αυτό δεν μπορεί να διαχωριστεί από τη μελέτη των «πράσινων υποδομών», που νοείται ως ένα πολυλειτουργικό «σύστημα δικτύου» διασυνδεδεμένο μεταξύ τους, όπως το οικολογικό δίκτυο, το δίκτυο προσβασιμότητας και χρήσης, το ιστορικό-πολιτιστικό δίκτυο, το δίκτυο αγροτικού ιστού, το δίκτυο των υποδομών και των ανθρώπινων οικισμών, το κοινωνικό δίκτυο.

6.4.3.2. Το έργο για τη χρήση των ΤΠΕ και το σχέδιο ψηφιοποίησης

Ο σχεδιασμός της βελτίωσης και της ενσωμάτωσης συστημάτων ΤΠΕ σε ένα πάρκο θα πρέπει να εξετάζει τι είναι πιο κατάλληλο για κάθε πάρκο ανάλογα με τις δυνατότητες που προσφέρουν οι τεχνολογίες και τα χαρακτηριστικά του ίδιου του πάρκου.

Ανάλογα με το επίπεδο ψηφιοποίησης που ανήκει και αυτό που πρόκειται να προγραμματιστεί, αλλά και με τις συγκεκριμένες ανάγκες που έχει κάθε πάρκο, είναι σημαντικό να προβλεφθεί η χρήση των ΤΠΕ που λαμβάνει υπόψη τον ρόλο που μπορούν να έχουν σε ένα πάρκο:

- Οι ΤΠΕ ως διευκολυντές
- Οι ΤΠΕ ως μεσολαβητές μεταξύ του αρχαιολογικού χώρου, της γύρω περιοχής και των (δυννητικών) χρηστών.
- Οι ΤΠΕ ως εργαλεία ευαισθητοποίησης.

Όπως αναφέρθηκε, τα εργαλεία ΤΠΕ προσφέρουν πολυάριθμες δυνατότητες βελτίωσης και εξατομίκευσης της εμπειρίας της επίσκεψης. Προκειμένου να αναπτυχθούν πλήρως οι δυνατότητές τους, συνιστάται η εξασφάλιση κάλυψης Wi-Fi του ΑΠ. Επιπλέον, τουλάχιστον μερικά από τα εργαλεία ή συσκευές (τάμπλετ, ακουστικοί οδηγοί, ακουστικά...) θα πρέπει να παρέχονται από το ίδιο το πάρκο, ενώ τα βασικά θα πρέπει να ακολουθούν τη λογική του BYOD (φέρτε τη δική σας συσκευή).

Ανάλογα με τις ανάγκες του πάρκου, τους στόχους και τα μέσα, τα εργαλεία και τους επαγγελματίες που είναι διαθέσιμοι, κάθε πάρκο θα πρέπει να εξετάσει το είδος της καθηλωτικής εμπειρίας που θέλει να αναπτύξει/προσφέρει. Οι διάφορες δυνατότητες παρατίθενται παρακάτω:

Υψηλή Βύθιση:

Μέτρια εμβύθιση:

Χαμηλή βύθιση:

Αφού εξεταστούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε πιθανού εργαλείου που θα συμπεριληφθεί στο σχέδιο διαχείρισης, κάθε πάρκο θα πρέπει να εξετάσει τους κύριους στόχους του σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που, όπως αναφέρεται στο Κοινό Μοντέλο, πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον:

- Καλύτερη επικοινωνία της αρχαιολογικής κληρονομιάς στο χώρο
- Προβολή του πάρκου και των δραστηριοτήτων του
- Προσβασιμότητα
- Εκδημοκρατισμός της πολιτιστικής κληρονομιάς και γνώσης

Οι επιλογές που γίνονται στη φάση του έργου θα πρέπει να συνάδουν με αυτή τη μεθοδολογική προσέγγιση, να λαμβάνουν υπόψη τα πραγματικά μέσα και τις δυνατότητες του πάρκου, όσον αφορά το οικονομικό πλαίσιο, την προσβασιμότητα της τοποθεσίας, τους εμπλεκόμενους φορείς κ.λπ., καθώς και τον ειδικό στόχο που έχει η τοποθεσία ως προς τον κύριο όγκο επισκεπτών και παραγόντων που ενδιαφέρονται για αυτό. Είναι επίσης σημαντικό να προβλεφθεί ένα βιώσιμο σχέδιο ΤΠΕ που μπορεί να είναι λειτουργικό για μεγάλο χρονικό διάστημα.

6.4.3.3. Η αποκατάσταση και η στατική εδραίωση της αρχαιολογικής κληρονομιάς: δραστηριότητες που πρέπει να υλοποιηθούν για τη διατήρηση της φυσικής ομορφιάς του αρχαιολογικού πάρκου

Το στρατηγικό αυτό σχέδιο υλοποιείται μέσω δράσεων που αφορούν ιδίως την ενθάρρυνση παρεμβάσεων για την ανάκτηση της αρχαιολογικής κληρονομιάς:

- ανάλυση και παρακολούθηση των κύριων μνημειακών στοιχείων αρχαιολογικής φύσης, συντήρηση, αποκατάσταση και ανάδειξη τους
- αρχαιολογικές έρευνες για την αναγνωσιμότητα των κύριων μορφολογικών και ιστορικών αρχαίων στοιχείων της πόλης και της περιοχής.

Στη φάση αυτή θα επεξηγηθούν και οι προοπτικές για πιθανές ερευνητικές εξελίξεις, ώστε, ξεκινώντας από τις γνώσεις που αποκτήθηκαν, να αναπτυχθεί ένα πρόγραμμα που θα στοχεύει στην ανάπτυξη του ανέκφραστου ακόμη δυναμικού της περιοχής με την πιθανή διαμόρφωση μορφών και παραγόντων προς την προώθησή τους.

- επεμβάσεις για την αποκατάσταση και εμπέδωση των ευρημάτων που υπάρχουν, έστω και σε κατάσταση ερειπίων.

6.4.3.4. Η διαχείριση της φυσικής κληρονομιάς και των υφιστάμενων υποδομών

Το στρατηγικό αυτό σχέδιο υλοποιείται με δράσεις που αφορούν ιδίως:

- την αναδιάρθρωση των δομών υπηρεσιών
- την κατασκευή νέων κτιρίων και υποδομών προς χρήση.

Σημαντική είναι και η διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς εντός του πάρκου, η οποία όχι μόνο λειτουργεί ως ενίσχυση της περιοχής αλλά και ως «εργαλείο» για την ανάδειξη της αναγνωρισιμότητας της αστικής υφής των αρχαιολογικών καταλοίπων.

Το Σχέδιο πρέπει να καταστήσει τον αρχαιολογικό χώρο βασικό συστατικό του ιστορικού-πολιτιστικού δικτύου, βελτιώνοντας έτσι ολόκληρη την πράσινη υποδομή, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός εξοπλισμένου δικτύου που εκτελεί πολλαπλές συνδυαστικές λειτουργίες:

- **ως οικολογικό δίκτυο**, ειδικά που αφορά το σύστημα φυσικών τοπίων που βελτιώνουν τη φυσική κληρονομιά και την περιβαλλοντική ποιότητα του δικτύου.
- **ως ένα δίκτυο προσβασιμότητας και χρήσης**, που αντιπροσωπεύεται από το σύστημα μονοπατιών που επιτρέπουν την κίνηση μέσα από τη διάσχιση τόπων υψηλής ποιότητας περιβάλλοντος και τοπίου.
- **ως ένα ιστορικό-πολιτιστικό δίκτυο**, που αποτελείται από το σύστημα στοιχείων που χαρακτηρίζουν το παραδοσιακό ιστορικό τοπίο (κτισμένο, αγροτικό και φυσικό), το οποίο συμβάλλει στην οικοδόμηση μιας αίσθησης ταυτότητας του ανήκειν, που αποτελείται από: μνημεία και ιστορικές - καλλιτεχνικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης· αρχαιολογικούς χώρους· ιστορικούς αγροτικούς οικισμούς· ιστορικούς δρόμους και μονοπάτια· υδραυλικά έργα ιστορικής προέλευσης· στοιχεία του οικοπέδου του παραδοσιακού αγροτικού τοπίου (σειρές δέντρων, φράκτες, αναβαθμίδες κ.λπ.)
- **ως Δίκτυο του αγροτικού ιστού**, δηλαδή το σύστημα εκμεταλλεύσεων που συνδέονται με την αγροδιατροφική παραγωγή, που δρουν στην επικράτεια, συμβάλλοντας στη φροντίδα της περιοχής και στην κατασκευή του τοπίου.
- **ως Δίκτυο υποδομών και ανθρώπινων οικισμών**, που αντιπροσωπεύεται από το ανθρώπινο σύστημα οικισμών και συνδυαστικών υποδομών που αποτελείται από: γραμμικές και κομβικές υποδομές του συστήματος μεταφορών, οικιστικούς οικισμούς, τεχνολογικά συστήματα, παραγωγικούς και εμπορικούς οικισμούς, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, από εμπορικά κέντρα κ.λπ.

- ως κοινωνικό δίκτυο, ή μάλλον ως σύστημα σχέσεων μεταξύ των κοινοτήτων που ζουν σε έναν τόπο και της επικράτειάς του, το οποίο εκφράζεται μέσω της γνώσης, χρήσης και ενίσχυσης των τοπικών πόρων.

6.4.3.5. Η ενίσχυση και οργάνωση μορφών εκπαιδευτικής και ψυχαγωγικής χρήσης και Ερμηνευτικού Σχεδίου.

Θα πρέπει να ετοιμαστεί ένα ερμηνευτικό σχέδιο που να προσδιορίζει τα ερμηνευτικά θέματα και τα υποθέματα που εξυπηρετούν καλύτερα τη διδακτική λειτουργία του τόπου.

Οι παρουσιάσεις και οι πληροφορίες πρέπει να αντικατοπτρίζουν το τρέχον πεδίο γνώσεων και πρέπει να ενημερώνονται και να διορθώνονται συνεχώς

Θα ληφθούν επίσης υπόψη τυχόν διδακτικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες που πρόκειται να διεξαχθούν εντός του πάρκου (ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά εργαστήρια, πειραματική αρχαιολογία κ.λπ.), θέτοντας σε εφαρμογή όλες τις συνέργειες με τους φορείς που είναι υπεύθυνοι για τα διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης (από την παιδική ηλικία έως την τρίτη ηλικία).

Όσον αφορά τις υπηρεσίες, εκτός από τον χώρο του πάρκου, για τον οποίο θα σχεδιαστούν εκδοτήρια εισιτηρίων, τουαλέτες, διαδρομές, έπιπλα, υποστηρικτικές δομές για έρευνα, ανάπτυξη και εκπαίδευση κ.λπ., ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στους χώρους του άφιξης », έτσι ώστε να οριστούν οι σχέσεις με το εξωτερικό πλαίσιο (διαδρομές πρόσβασης, συκοινωνίες, χώροι στάθμευσης, χώροι ανάπαυσης, φράχτες κ.λπ.).

Αυτό το στρατηγικό σχέδιο τείνει να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα της τουριστικής προσφοράς μέσω δράσεων που στοχεύουν:

- i. στη βελτίωση των δρόμων πρόσβασης στην περιοχή ως προς την ευρύτητα, την οργάνωση και το δομικό και χωρικό χαρακτηρισμό της·
- ii. να αναδείξουν και να ενισχύσουν την ταυτότητα της περιοχής και του πλαισίου της, κοιτάζοντας πέρα από την αρχαιολογική και τοπιογραφική δομή του πάρκου, πέρα από τις αισθητικές και ιερές εκφράσεις της αρχαίας ρωμαϊκής πόλης·
- iii. στη δημιουργία των συνθηκών για παράταση του χρόνου παραμονής των επισκεπτών στο πάρκο (ο οποίος αυτή τη στιγμή καταναλώνει σε λίγες ώρες), δημιουργώντας τις απαραίτητες υποδομές για να μπορέσει να διαμορφωθεί μια ολοκληρωμένη προσφορά αρχαιολογικής επίσκεψης και διανυκτέρευσης στην περιοχή.
- iv. στην ενθάρρυνση λειτουργικών σχέσεων και στενής αλληλεξάρτησης (με βάση την αμοιβαιότητα των συμφερόντων και τη συμπληρωματικότητα, ιδίως όσον αφορά τις υπηρεσίες για τους

τουρίστες) μεταξύ της πόλης Urbisaglia και της αρχαιολογικής περιοχής·

ν. στη δημιουργία χώρων για ξεκούραση και αναψυχή, ακόμη και εκτός του χώρου του πάρκου, προκειμένου να καλυφθεί μεγάλη ζήτηση για υπαίθρια αναψυχή.

6.4.3.6. Έρευνα, τεκμηρίωση, συντήρηση και προστασία του αρχαιολογικού πόρου μέσω της ψηφιακής εφοδιαστικής αλυσίδας.

Ο ψηφιακός κατάλογος των αρχαιολογικών ευρημάτων (συμπεριλαμβανομένων όλων των προηγούμενων φάσεων της έρευνας) και όλων των μεταδεδομένων που συνδέονται με την έρευνα, τη μελέτη, τη συντήρηση του ΑΠ, είναι η σημαντικότερη πρωτοβουλία σε αυτή την κατηγορία. Πολλές λύσεις λογισμικού είναι διαθέσιμες. Πιο συγκεκριμένα:

1. Η Συλλογική Πρόσβαση είναι ένα δωρεάν εργαλείο καταγραφής καταλόγου ανοικτού κώδικα και διαδικτυακή εφαρμογή για μουσεία, αρχεία και ψηφιακές συλλογές. Η κύρια εστίαση/δύναμή του είναι η καταγραφή καταλόγου και τα μεταδεδομένα

- Προσβάσιμο οπουδήποτε μέσω του προγράμματος περιήγησης ιστού
- Προδιαμορφωμένο με δημοφιλή πρότυπα μεταδεδομένων
- Προσαρμόσιμα πεδία, προβολές, ροές εργασίας και πολλά άλλα
- Δημιουργία αρχεία PDF και αναφορές υπολογιστικών φύλλων γρήγορα
- Υποστηρίζει μαζική εισαγωγή, εξαγωγή και καταλόγου
- Εύκολη προσαρμογή της εμφάνισης και του προφίλ διαχείρισης
- Περιήγηση με προσαρμόσιμες όψεις και φίλτρα
- Ενεργοποίηση/απενεργοποίηση του δημόσιου σχολιασμού, της προσθήκης ετικετών και της βαθμολογίας
- Εμφάνιση περιεχομένου μέσω χαρτών, χρονοδιαγραμμάτων και απεικονίσεων
- Πολλαπλές επιλογές για προβολή και αλληλεπίδραση πολυμέσων

2. Το CollectionSpace είναι διαδικτυακό λογισμικό διαχείρισης συλλογών ανοικτού κώδικα για μουσεία και άλλα.

- Επαγγελματική διαχείριση συλλογών με διαδικτυακό λογισμικό ανοικτού κώδικα φιλικό προς τον χρήστη
- Βέλτιστη διαχείριση πόρων που απευθύνονται στο κοινό

- Υποστήριξη διάφορων συλλογών με αποτελεσματικό, αποδοτικό και επεκτάσιμο τρόπο
- Κοινή χρήση δεδομένων μέσω υπηρεσιών web και ενός προηγμένου εγγενούς API
- Σύνδεση και ενσωμάτωση με εργαλεία όπως συστήματα διαχείρισης ψηφιακών περιουσιακών στοιχείων, συστήματα ψηφιακής διατήρησης και συστήματα διαχείρισης περιεχομένου
- Συντόμευση του χρόνου απόκρισης για ερευνητικά αιτήματα
- Προστασία το μέλλοντος της τεχνολογικής υποδομής και της βιωσιμότητας του οργανισμού
- Ισχυρά εργαλεία για την αποθήκευση και την περιγραφή μιας μεγάλης ποικιλίας ψηφιακών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων εικόνων, εγγράφων, αρχείων ήχου και βίντεο

(Αερό) φωτογραφία.

Φωτογραμμετρία.

3D σάρωση.

Γεωφυσικά έγγραφα χρήσιμα στην αρχαιολογία.

Ψηφιακό αντίγραφο του AP.

6.4.3.7. Σχέδιο πολιτικών ενίσχυσης και προώθησης των υπηρεσιών μέσω εργαλείων ΤΠΕ.

Η προσέγγιση του εκπαίδευση - διασκέδαση μπορεί πραγματικά να μετατρέψει τα αρχαιολογικά πάρκα σε στάδια που μεσολαβούν στη σχέση μεταξύ του σύγχρονου επισκέπτη και της αρχαιολογίας, των νέων μέσων και της τεχνολογίας:

οι τεχνικές χαρτογράφησης βίντεο και προβολής, προβολής φωτός και εικόνων σε υπάρχουσες επιφάνειες, είναι το αποτέλεσμα διατομεακών συνεργασιών, με τη συμμετοχή ερευνητών, επαγγελματιών ΤΠΕ, καλλιτεχνών, σκηνοθετών, σχεδιαστών φωτισμού κ.λπ. Ο συνδυασμός εικόνων, φωτισμού και ήχων μπορεί να γεννήσει αισθητήρια ταξίδια.

- Εφαρμογές AR/MR/VR.
- Αναγνώριση εικόνας/AI
- Ολογράμματα
- Τρισδιάστατη μοντελοποίηση και τρισδιάστατη εκτύπωση.
- περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες και αναπτύσσεται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Ένα από τα πιο σημαντικά οφέλη των ΤΠΕ είναι ότι μπορούν να συνδέσουν το διαδίκτυο με την ευρύτερη περιοχή, στο πλαίσιο μιας στρατηγικής δικτύωσης που μπορεί να βοηθήσει στην ενσωμάτωση άλλων «τουριστικών αξιοθέατων» σε ένα ολοκληρωμένο κύκλωμα αξιοποίησης, προτείνοντας διάφορα δρομολόγια και προωθώντας διαφορετικές πτυχές της περιοχής μέσα από ένα ολιστικό «πακέτο» εμπειριών.

6.4.3.8. Συστήματα προσβασιμότητας οχημάτων και πεζών, ιδίως όσον αφορά τις διαδρομές, την πρόσβαση στις εγκαταστάσεις που προορίζονται για άτομα με ειδικές ανάγκες και ηλικιωμένους.

Το αρχαιολογικό πάρκο, λοιπόν, πρέπει να παρέχει πρόσβαση σε αδύναμα άτομα ή άτομα με ειδικές ανάγκες, επομένως για σωστή χρήση και βελτίωση πρέπει να διασφαλίζεται όλη η εσωτερική και εξωτερική κινητικότητα τόσο με ανελκυστήρες και ράμπες (όπου χρειάζεται) που επιτρέπουν την πλήρη επίσκεψη στον επισκέπτη, όσο και με τις κατάλληλες τουαλέτες. Στην πλήρη χρησιμότητα του αρχαιολογικού πάρκου, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην αναζήτηση εκθεσιακών και επικοινωνιακών λύσεων αφιερωμένων σε επισκέπτες που πάσχουν από αναπηρίες ή ηλικιωμένους.

6.4.3.9. Συστήματα εξοπλισμού και υπηρεσιών για τη διαχείριση της κοινωνικής λειτουργίας του πάρκου, (Σχέδιο Διαχείρισης Επισκεπτών)

Το σχέδιο διαχείρισης επισκεπτών θα καταστήσει σαφείς τις επιλογές που πρέπει να γίνουν για να χρησιμοποιηθούν τα διάφορα στοιχεία του πάρκου, δίνοντας νόημα στα ορατά κατάλοιπα και εντάσσοντάς τα στο ιστορικό τοπίο

Είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη η λεκάνη απορροής της περιοχής κατά τη διάρκεια του έτους (μόνιμος πληθυσμός, μόνιμες ή εποχικές παρουσίες εργαζομένων, φοιτητών, τουριστών) και, με βάση τα στοιχεία που αποκτήθηκαν στη φάση ανάλυσης, το έργο πρέπει να περιλαμβάνει και τα δύο που θεωρούνται απαραίτητα για φυσική πρόσβαση και κίνηση εντός του πάρκου, για γνώση και κατανόηση της ιστορικής και πολιτιστικής αξίας και για ασφάλεια, και για άλλες υπηρεσίες που μπορούν να βοηθήσουν την επισκεψιμότητα.

I. Προκαταρκτική οργάνωση επίσκεψης, προβολή

II Καλωσόρισμα, προσανατολισμός και βοηθήματα στην επίσκεψη

III. Άνεση, ευκολία μετακίνησης εντός των περιοχών

IV. Περαιτέρω ευκαιρίες για μελέτη ή ψυχαγωγία

V. Υπηρεσίες

VI. Εγκαταστάσεις διοικητικής μέριμνας για έρευνα

6.4.3.10. Σχέδιο Επικοινωνίας για τη Στρατηγική Επικοινωνίας-Συμμετοχής, με ιδιαίτερη αναφορά στη χρήση των ΤΠΕ.

Το σχέδιο επικοινωνίας θα εξηγεί τις τεχνικές επιλογές, συνεπείς με τα περιεχόμενα που προσδιορίζονται στο επιστημονικό έργο, βαθμονομημένο σε ανάλυση των πιθανών χρηστών του πάρκου, με στόχο τη διασφάλιση διαφοροποιημένων επιπέδων επιστημονικής διάδοσης σε ένα ευρύτερο κοινό από αυτό των ειδικών, που συνιστούν την ουσία και την ιδιαιτερότητα του πάρκου

Για την εκπόνηση του Σχεδίου, ενδείκνυται η αναφορά στους στόχους και τις αρχές που προτείνει ο Χάρτης του ICOMOS για την ερμηνεία και την παρουσίαση πολιτιστικών χώρων.

Τα εργαλεία και οι μέθοδοι επικοινωνίας πρέπει να αρθρώνονται σε διαφορετικά επίπεδα: εάν, αφενός, δεν πρέπει να παραμεληθούν οι επιστημονικές-εξειδικευμένες πτυχές (κριτικές εκδόσεις μνημειακών συγκροτημάτων, σεμινάρια και συνέδρια, κ.λπ.), αφετέρου τα αποτελέσματα της έρευνας πρέπει να μεταφραστεί αρχαιολογικά σε μια σαφή και προσιτή γλώσσα, χρησιμοποιώντας όλα τα πολυμέσα και τα ανακατασκευαστικά εργαλεία. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην επικοινωνία που αφιερώνεται στους επισκέπτες που πάσχουν από διάφορες μορφές αναπηρίας.

Τα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί για απομακρυσμένες επικοινωνίες μπορούν να έχουν πολλαπλές χρήσεις:

- Προ-επίσκεψη.
- Μετα-επίσκεψη.
- Υποκατάστατο μιας πραγματικής επίσκεψης.
- Παιχνίδια, κοινωνική δικτύωση και άλλα.

6.4.3.11. Σχέδιο πολιτικής προστασίας σε περίπτωση φυσικής καταστροφής

Μέρος της μνημειακής αρχαιολογικής κληρονομιάς διατηρείται σε μια εύθραυστη περιοχή λόγω φυσικών και ανθρωπογενών κινδύνων. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν πιθανές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης φυσικών καταστροφών, οι οποίες έχουν άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στην κληρονομιά (σεισμικό, υδρογεωλογικό, κίνδυνο πυρκαγιάς), είναι απαραίτητη η συνεργασία των διαφόρων υποκειμένων που καλούνται να παρέμβουν σε περίπτωση καταστροφής και συνεπώς η ανάγκη εκπόνησης κατευθυντήριων γραμμών για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης από τα θέματα αυτά, ενσωματώνονται, όταν υπάρχουν, στο Σχέδιο Πολιτικής Προστασίας του Δήμου.

6.4.3.12. Ευαισθητοποίηση του κοινού και Οργάνωση Εκπαιδευτικών και Ψυχαγωγικών Λειτουργιών

Οι δραστηριότητες πρέπει να προγραμματίζονται, σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του αρχαιολογικού πάρκου. Να βοηθήσουν τον γόνιμο και διαρκή διάλογο μεταξύ ειδικών, μελετητών και χρηστών. Η σχέση αυτή θα είναι ιδιαίτερα κερδοφόρα εάν ήδη στη φάση του σχεδιασμού συμμετέχουν τοπικές κοινωνίες και πολιτιστικοί φορείς της περιοχής και ειδικότερα τα σχολεία. Δραστηριότητες δημόσιας εικονογράφησης μπορούν να πραγματοποιηθούν σε θέματα που σχετίζονται με την ανασκαφή, την ταξινόμηση, την τεκμηρίωση και την αποκατάσταση αρχαιολογικών ευρημάτων. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να δίνεται ένα έναυσμα από τη συνεχιζόμενη έρευνα. Μπορούν να πραγματοποιούνται περιοδικά μαθήματα ή στάδια αρχαιολογίας, σεμινάρια περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, εργαστήρια φυσικών επιστημών, συνέδρια που σχετίζονται με κλάδους ή θέματα που σχετίζονται με την ιστορία του τόπου ή τα ιδιόμορφα χαρακτηριστικά του πάρκου, επίσης με βάση συγκεκριμένων συνεργασιών.

Ως μέρος του έργου καρποφορίας, μπορούν επίσης να προγραμματιστούν και να οργανωθούν προσωρινές εκδηλώσεις, όπως παραστάσεις εντός των διατηρημένων δομών που στοχεύουν στην αναδημιουργία του αρχαίου περιβάλλοντος ή μαθήματα αφιερωμένα στην απεικόνιση τεχνικών ή χειροτεχνικών πτυχών της παραγωγής αντικειμένων μέσω πειραματικών μεθόδων αρχαιολογίας,

Το Πάρκο θα μπορεί να διοργανώνει εκθέσεις, πάρτι, παραδοσιακές και λαογραφικές εκδηλώσεις.

Η στρατηγική θα πρέπει να δημιουργήσει συνθήκες για την παράταση του χρόνου που αφιερώνουν οι επισκέπτες στο πάρκο, δημιουργώντας την απαραίτητη υποδομή για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσφοράς για αρχαιολογικές επισκέψεις και καταλύματα κοντά στην περιοχή, ώστε να διευκολυνθούν οι λειτουργικές σχέσεις και η ισχυρή αλληλεξάρτηση (με βάση

αμοιβαία και συμπληρωματικά συμφέροντα, κυρίως σε όρους παροχής υπηρεσιών για τουρίστες) μεταξύ του Πάρκου και άλλων τόπων ενδιαφέροντος.

6.4.4. Μοντέλα και μέσα για την αξιολόγηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας των στρατηγικών αναβάθμισης πάρκων και των αποτελεσμάτων παρακολούθησης των οικονομικών επιπτώσεων

6.4.4.1 Η οικονομική βιωσιμότητα.

Η διαδικασία αναλυτικής αξιολόγησης της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας των στρατηγικών βελτίωσης ενός πάρκου θα πρέπει να πραγματοποιείται πριν γίνουν οι στρατηγικές επιλογές.

Η κρίσιμη σημείωση για την αξιολόγηση αυτών των συνθηκών είναι η αξιολόγηση των εσωτερικών και εξωτερικών συνθηκών για την έρευνα και την προετοιμασία ενός μοντέλου υλοποίησης ικανού να μεταφράσει τους καθορισμένους στόχους σε οργανωτική και λειτουργική διάταξη για τη διαχείριση του περιουσιακού στοιχείου ή της δραστηριότητας.

Ξεκινώντας από τη ρύθμιση διαχείρισης, είναι απαραίτητο:

- α) να καθορίζεται το σύνολο των λειτουργιών διαχείρισης που τονίζουν τις ιδιαιτερότητες από την άποψη του κόστους και των εσόδων·
- β) η διαχείριση του πόρου να αναφέρεται σε έναν δυναμικό και πολυετή χρονικό ορίζοντα·
- γ) η περιγραφή της φύσης της διαχείρισης (κέρδος/ζημία) ·
- δ) η συνεισφορά στον ορισμό της θεσμικής μορφής (άμεσο δημόσιο, μικτό, SpA, ίδρυμα κ.λπ.).

Η οικονομική και χρηματοοικονομική αξιολόγηση δεν μπορεί να αγνοήσει τη βαθιά γνώση της δομής διαχείρισης και, αφού τεθούν οι κοινωνικο-πολιτιστικοί στόχοι, πρέπει να επιτρέπει:

- α) να ταξινομεί, να σχεδιάζει και να μεγεθύνει τις λειτουργίες και τις δραστηριότητες (λειτουργική διάταξη με βάση τους στόχους)·
- β) να προσδιορίζει τις μεταβλητές στρατηγικής διαχείρισης (για παράδειγμα , ανθρώπινο δυναμικό και το επίπεδο προσόντων και επαγγελματισμού τους)
- γ) να εξετάζει το αντίκτυπο των στοιχείων κόστους και εσόδων στην οικονομική δομή της διοίκησης (για να υπολογιστούν οι χρηματοοικονομικές απαιτήσεις και το κόστος των διαφόρων λειτουργιών) ·

δ) να παρέχει ενδείξεις για διαδικασίες, επιλογές και πρωτοβουλίες που επηρεάζουν την οικονομική δομή της διαχείρισης (προς λογικές δικτύου, μοντέλα ολοκληρωμένης διαχείρισης ή την τάση προς παγκόσμια εξυπηρέτηση μεγάλων αξιοθέατων).

Η οικονομική αξιολόγηση είναι ένα μεθοδολογικό εργαλείο για την εκτίμηση και την αξιολόγηση των ταμειακών ροών που δημιουργούνται από μια επένδυση. Θα πρέπει να συμπεριληφθεί στο πλαίσιο της ανάλυσης των συνθηκών σκοπιμότητας/αιεφορίας (Feasibility Study), καθώς επιτρέπει την αξιολόγηση της ικανότητας και της οικονομικής απόδοσης ενός έργου μέσω της συνάθροισης στοιχείων κόστους και εσόδων σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο προβλεπόμενων λογαριασμών. Στοχεύει στον καθορισμό και τον προσδιορισμό του κόστους και των εσόδων που θα προκύψουν κατά τη φάση λειτουργίας από τις δραστηριότητες που συνδέονται με τη διαχείριση ενός συστήματος αξιοποίησης, προκειμένου να προβλεφθεί η ανάγκη για πόρους, να τεθεί η υπόθεση των πηγών προμήθειας και, τελικά, να προσδιοριστεί η άμεση τη μορφή διαχείρισης, ανάλογα με τις συνθήκες που θα πραγματοποιηθούν στο μέλλον. Η ανάλυση αυτή πρέπει να έχει τη μορφή εργαλείου οικονομικού και χρηματοοικονομικού σχεδιασμού (πρόβλεψη κατάστασης λογαριασμού αποτελεσμάτων και ισολογισμού - λειτουργικός ισολογισμός πρόβλεψης).

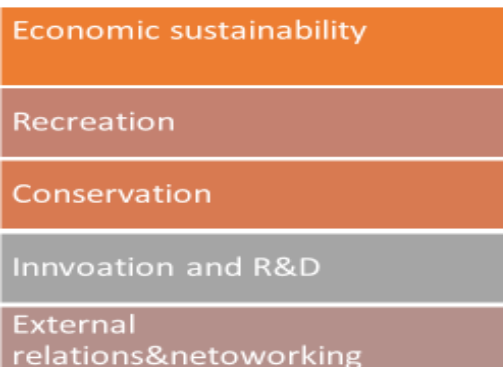
6.4.4.2. Οργανόγραμμα

Για τη διαχείριση των Έργων που αναπτύχθηκαν κατά τη φάση του σχεδιασμού, η παρουσία επαρκούς ποσοτικά και ποιοτικά προσωπικού είναι θεμελιώδης, και αναφέρεται σε δύο διαφορετικούς τομείς επαγγελματισμού: αφενός επαγγελματίες με νομικές, διοικητικές-διευθυντικές και επιχειρησιακές δεξιότητες συντονισμού, αφετέρου, ειδικοί με τεχνικές-επιστημονικές δεξιότητες.

Η ανάθεση της επιστημονικής διεύθυνσης πρέπει να γίνεται σε μια προσωπικότητα με τεκμηριωμένες δεξιότητες και εμπειρία στον αρχαιολογικό κλάδο που να συνάδει με το κύριο θέμα του πάρκου, πλαισιωμένο, εάν χρειάζεται, από μια επιστημονική επιτροπή αποτελούμενη από ειδικούς με τα ίδια χαρακτηριστικά, που εγγυώνται διαφορετικές δεξιότητες αλλά συνεπείς με τους τύπους και τα χαρακτηριστικά του ίδιου του πάρκου.

Ο οργανισμός του Πάρκου θα πρέπει να σχεδιαστεί και να διαμορφωθεί σύμφωνα με τις προτεραιότητες και τις στρατηγικές του λειτουργίες, οι οποίες σύμφωνα με την αναγνώριση των εταίρων θα μπορούσαν να σκιαγραφηθούν στις ακόλουθες πέντε δομικές λειτουργίες:

Park's functional structure

Λειτουργική Δομή Πάρκου
Οικονομική Βιωσιμότητα
Ψυχαγωγία
Προστασία
Καινοτομία - Έρευνα & Ανάλυση
Εξωτερικές συνεργασίες και Συνέργειες

Η οικονομική βιωσιμότητα του πάρκου εξαρτάται από την οικονομική του κερδοφόρα διαχείριση προκειμένου να διασφαλιστούν οι συνήθεις δραστηριότητες διαχείρισης, διατήρησης και καινοτομίας για μελλοντική συντήρηση. Η διαχείριση του πάρκου απαιτεί επαγγελματικές δεξιότητες σε: διοίκηση επιχειρήσεων, διαχείριση ανθρώπων (ομαδική δημιουργία και ηγεσία), οικονομικά και λογιστικά, διαχείριση μάρκετινγκ και πωλήσεων, διαχείριση υλικοτεχνικής υποστήριξης και διαδικασιών.

Η εξωτερική ανάθεση σε επαγγελματίες μπορεί να θεωρηθεί ότι υποστηρίζει τους τομείς: προγράμματα και χρηματοδότηση της ΕΕ, βιωσιμότητα, συγκέντρωση κεφαλαίων.

Το προσωπικό που γνωρίζει πώς να διαχειρίζεται διοικητικά έργα που συγχρηματοδοτούνται από αναπτυξιακά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να συμβάλει στην οικονομική βιωσιμότητα των αρχαιολογικών χώρων.

Η οικονομική βιωσιμότητα επιδιώκεται μέσω της έρευνας για τις τάσεις της αγοράς και του κλάδου, με την προώθηση της εκπαίδευσης των τοπικών

επιχειρηματιών, με τη βελτίωση της εκπαίδευσης του προσωπικού στην επικοινωνία και στις πωλήσεις. Αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να ενισχύσουν την τουριστική ελκυστικότητα των αρχαιολογικών χώρων και έτσι να προάγουν τον τοπικό πολιτισμό.

Η ψυχαγωγία υπάρχει στον τουρισμό, την εκπαίδευση και την προώθηση με στόχο την παροχή συνεπούς και σταθερής ροής επισκεπτών στο πάρκο. Ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων από υψηλές και επαγγελματικές έως μεσαίες και χαμηλές (λειτουργικές) δεξιότητες απαιτούνται για αυτόν τον τομέα.

Βασικά, οι δεξιότητες και η εκπαίδευση θα πρέπει να επικεντρώνονται στους ακόλουθους ρόλους και καθήκοντα:

- Τουριστικές και Εκπαιδευτικές δραστηριότητες: τουριστικοί οδηγοί για τη διοργάνωση συστηματικών επισκέψεων τουριστών και μαθητών· προσωπικό για τη διοργάνωση εκδηλώσεων για την προσέλκυση μελετητών και ερευνητών από εθνικούς και διεθνείς αρχαιολογικούς χώρους και πανεπιστήμια. Οι δραστηριότητες φοιτητών και ερευνητών στην πανεπιστημιούπολη, ειδικά εάν είναι ελκυστικές διεθνώς, μπορούν να ενισχύσουν την προβολή και το ενδιαφέρον του πάρκου και να δημιουργήσουν ένα δίκτυο ερευνητών για σκοπούς επιστημονικής και ακαδημαϊκής ανάπτυξης.

- Υπηρεσίες φιλοξενίας και αποκατάστασης: ο οικονομικός αντίκτυπος του πάρκου διοχετεύεται κυρίως στους τοπικούς τομείς της ξενοδοχειακής βιομηχανίας και του οινογαστρονομικού τομέα. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται σε δυναμικές περιβαλλοντικές και βιώσιμες δραστηριότητες (υπαίθρια αθλήματα και χόμπι, φυσικός τουρισμός, Β&Β, διαδρομές πεζοπορίας, κυκλική οικονομία, πράσινη και βιώσιμη γεωργία), τοπικά συνδεδεμένες με την κοινότητα του πάρκου.

- Προώθηση: οι εστιασμένες επενδύσεις θα πρέπει να αφιερώνονται στην προώθηση του πάρκου, στην επικοινωνία και στην ενίσχυση της φήμης του. Οι δεξιότητες κατάρτισης στον οπτικοακουστικό τομέα και στα μέσα ενημέρωσης, στον προγραμματισμό και στις διαδικτυακές επικοινωνίες, καθώς και άπταιστα αγγλικές δεξιότητες θα πρέπει να σχεδιαστούν ως στρατηγικές για αυτό. Στην πραγματικότητα, η προβολή και η φήμη του αρχαιολογικού χώρου αποτελούν θεμελιώδη πλεονεκτήματα για τη στρατηγική τοποθέτησης του πάρκου στην αγορά, που απαιτεί σημαντική επένδυση σε υψηλές επαγγελματικές δεξιότητες, όπως ευκαιριακά αναγνωρίζεται από τους εταίρους.

Η διατήρηση αναφέρεται στη φροντίδα της κληρονομιάς και τη διατήρηση του αρχαιολογικού χώρου (συλλογές, μνημεία, ανασκαφές, αρχεία,)· στην προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (εκθέσεις, δημοσιεύσεις, άδειες και

άδειες)· στην ασφάλεια της πολιτιστικής κληρονομιάς (παρακολούθηση και προστασία του πάρκου, κανόνες ασφαλείας)

ΤΠΕ, Καινοτομία και Ε&Α: μια συνεχής δραστηριότητα καινοτομίας και έρευνας αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη μελλοντική επιβίωση του πάρκου. Η τεχνολογία της πληροφορίας και η ψηφιακή καινοτομία αποτελούν στις μέρες μας στρατηγικές διαδικασίες μετασχηματισμού για την προσαρμογή και την ενδυνάμωση κάθε οργανισμού που δρα σε μια κοινωνία και κοινότητα της αγοράς. Η διαχείριση και η δομή του Πάρκου θα πρέπει να διασταυρώνονται εγκάρσια και να υποστηρίζονται από τις λειτουργίες της ψηφιακής διαχείρισης, της συλλογής και ανάλυσης δεδομένων, της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, της επιστημονικής και επιχειρησιακής έρευνας.

Εξωτερικές σχέσεις και δικτύωση: το πάρκο διαδραματίζει συνεπή κοινωνικό και πολιτικό ρόλο στην εδαφική διακυβέρνηση για τις πολιτιστικές και οικονομικές του συνδέσεις με τους τοπικούς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Υπό μια κυκλική προοπτική το πάρκο προσελκύει πόρους από την κοινότητα (μέτοχοι, ενδιαφερόμενοι φορείς, χορηγοί και επενδυτές, τοπικοί φορείς και ενώσεις, εθνικά και διεθνή δίκτυα, ΜΚΟ, ιδιωτικά και δημόσια σχολεία και πανεπιστήμια) και δίνει στόχο και ευκαιρίες στην ίδια την κοινότητα (κατάρτιση, επιχειρηματικά δίκτυα, πολιτιστικά έργα και ανάπτυξη). Η συνάφεια αυτής της τοποθέτησης συνδέεται και καθορίζεται από μια ισχυρή δράση αναζήτησης και δικτύωσης με φορείς και συλλογικούς παράγοντες σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης και εδαφικής επικράτειας. Το γραφείο Εξωτερικών Υποθέσεων θα πρέπει να υποστηρίζει την οργάνωση του πάρκου με επαγγελματικές και εξειδικευμένες δεξιότητες για: εδαφικό μάρκετινγκ και διαχείριση, διαχείριση επωνυμίας, προσκοπισμό εθνικών και διεθνών εταιρών, μέσα ενημέρωσης και κοινωνική επικοινωνία.

Μόλις καθοριστεί η δομή διαχείρισης του πάρκου στους συγκεκριμένους ρόλους και τα καθήκοντά του και ανάλογα με την ιδιαιτερότητα και την ταυτότητα του πάρκου, οι διαχειριστές, το προσωπικό και οι χειριστές θα επιλεγούν και θα εκπαιδευτούν. Ο καταλληλότερος συμβιβασμός μεταξύ της συγκεκριμένης τεχνικής εμπειρίας (αρχαιολογία, ιστορία, διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς) και η στάση διαχείρισης της ομάδας θα πρέπει να είναι απαραίτητη για τους διευθυντικούς ρόλους.

Το έργο μπορεί να περιέχει την πρόταση, λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες, για τη σύσταση φορέα που θα είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση του Αρχαιολογικού Πάρκου. Στην περίπτωση αυτή, η ίδρυση του πάρκου θα συνοδεύεται από Καταστατικό, στο οποίο θα αναφέρονται εκτός από τους σκοπούς και τους στόχους, τα νομικά υπεύθυνα υποκείμενα και τα εκτελεστικά-διαχειριστικά όργανα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους από τον Κανονισμό. Οι Κανονισμοί θα ορίζουν επίσης την οργανωτική δομή, τα

επαγγελματικά προφίλ, τα κριτήρια για την πρόσληψη προσωπικού ή για την ανάθεση ειδικευμένων εργασιών κ.λπ.

Ο Κανονισμός της οργανωτικής δομής που είναι αρμόδια για τη διαχείριση του αρχαιολογικού πάρκου πρέπει να ορίζει:

- το οργανόγραμμα: λειτουργίες, αριθμός
- ελάχιστος αριθμός εργαζομένων, προβλεπόμενο έντυπο σύμβασης
- τα προφίλ ικανότητας και οι μέθοδοι πρόσληψης του διευθυντή και του επιστημονικού προσωπικού τα επίπεδα ευθύνης και αυτονομίας απέναντι στην Οντότητα/ιδιοκτήτη
- την πιθανή χρήση σταθερών μορφών διοργανικής συνεργασίας (μέσω συμφωνιών με τοπικές αρχές, πανεπιστήμια κ.λπ.) ή με ιδιωτικούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς (εθελοντικές ενώσεις, συνεταιρισμοί κ.λπ.)
- τις διαδικασίες για την ανάθεση υπηρεσιών διαχείρισης σε ιδιωτικές εταιρείες: Στην περίπτωση αυτή, η σύμβαση παροχής υπηρεσιών πρέπει να προβλέπει τις πολιτιστικές απαιτήσεις του εμπλεκόμενου προσωπικού και τις μορφές ελέγχου από το ίδρυμα.

6.4.4.3. Οικονομική και οικονομική βιωσιμότητα του πάρκου

Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο τομέας της πολιτιστικής κληρονομιάς χαρακτηρίζεται από σπάνιους πόρους, όπου τα περιθώρια κέρδους επιτυγχάνονται με δυσκολία, είναι ακόμη πιο απαραίτητο να αντιμετωπιστεί άμεσα το πρόβλημα της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας του συστήματος πολιτιστικής ενίσχυσης που πρόκειται να εφαρμοστεί, καθώς οι οικονομικές πτυχές είναι ένα από τα λίγα αμετάβλητα στη διαδικασία οικοδόμησης της δομής διαχείρισης. Για την επαρκή αξιολόγηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας του έργου είναι απαραίτητο, μετά τον καθορισμό μιας αναλυτικής περιόδου αξιολόγησης, να καταρτιστεί ένα επιχειρηματικό σχέδιο δομημένο σε τουλάχιστον πέντε μέρη, όπως ακολουθεί σύντομη περιγραφή του περιεχομένου καθενός από αυτά.

- **Επενδυτικό σχέδιο** - Κατάλογος όλων των δαπανών που αναμένονται στρατηγικά να πραγματοποιηθούν στο μέλλον, κατανεμημένες ανά έτος και με λεπτομερή αναφορά στις ενέργειες, μέτρα και δραστηριότητες που τις δικαιολογούν.
- **Προϋπολογισμός** - Αναλυτική περιγραφή των πηγών εσόδων και του κόστους λειτουργίας, που προβλέπονται σε κάθε έτος.
- **Χρηματοδότηση** - Περιγραφή τυχόν εφικτών συνεργασιών, υποθέσεων χρηματοδότησης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

- **Χρηματοοικονομική βιωσιμότητα** - Εξέταση της δυναμικής των ταμειακών ροών που δημιουργούνται από τις τρέχουσες δραστηριότητες και σε σχέση με τις υποθέσεις για το επενδυτικό και χρηματοδοτικό σχέδιο.

Σκοπός αυτής της ενότητας του επιχειρηματικού σχεδίου είναι η ανασυγκρότηση της δυναμικής των ταμειακών ροών (ρευστότητα) προκειμένου να πιστοποιηθεί η αναμενόμενη οικονομική βιωσιμότητα των επενδύσεων μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα. Η ταμειακή ροή των τρεχουσών εργασιών μπορεί να προσδιοριστεί με την προσαρμογή του λειτουργικού αποτελέσματος μετά από φόρους για μη ταμειακά κόστη και τυχόν αποεπενδύσεις/επενδύσεις σε κεφάλαιο κίνησης.

- **Αξιολόγηση χρηματοοικονομικής απόδοσης/Πολύ-κριτηριακή ανάλυση** - Υπολογισμός παραμέτρων που επιτρέπουν μια οικονομική αξιολόγηση της απόδοσης των επενδύσεων, στην ενότητα 6.7 υπάρχει μια σύντομη περιγραφή των πιο συχνά χρησιμοποιούμενων τεχνικών.

6.5. Οδηγίες για συν-προγραμματισμό

Στη φάση του συν-σχεδιασμού, είναι απαραίτητο να συμπεριληφθούν:

- 1) Οι υπεύθυνοι για τη διαχείριση του ιστότοπου
- 2) ΟΤΑ με άμεση διακυβέρνηση της περιοχής
- 3) Το δημόσιο σύστημα διαχείρισης
  - κλαδικά αρμόδια υπουργεία
  - εθνικές/περιφερειακές/τοπικές δημόσιες αρχές
  - πολιτιστικά ιδρύματα (μουσεία, βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα...)
  - ιδρύματα και κέντρα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και επιστημονικής έρευνας
  - εκπαιδευτικά ιδρύματα (Πανεπιστήμιο,)
  - τοπικά και περιφερειακά τουριστικά συμβούλια
  - δημόσια ταξιδιωτικά γραφεία
- 4) Το σύστημα των ιδιωτικών εταιρειών
  - σύστημα άμεσα εμπλεκόμενων εταιρειών (αποκατάσταση, έρευνα, σχεδιασμός έργων, επαγγελματική υποστήριξη, ενίσχυση ...) αρμόδια υπουργεία

- σύστημα εταιρειών που δεν εμπλέκονται άμεσα (εστιατόρια, τρόφιμα και κρασί, βιοτεχνίες...)
- ιδιωτικά ταξιδιωτικά γραφεία
- ιδιωτικές επιχειρήσεις στον πολιτισμό
- ιδρυτής/επενδυτής/χρηματοδότης

5) Κοινωνία των πολιτών

- οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. στον τομέα του πολιτισμού και της τέχνης, της εκπαίδευσης, της επιστήμης και της έρευνας, της βιώσιμης ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος και της φύσης, της προστασίας και διάσωσης, του αθλητισμού, της πνευματικότητας...) σε όλα τα εδαφικά επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό και τοπικό)
- τοπική κοινότητα
- ενδιαφερόμενοι αρχαιολόγοι, ιδιώτες, άλλοι...

Στη φάση του συν-σχεδιασμού είναι απαραίτητο:

- αύξηση της περιέργειας και της ευαισθητοποίησης του κοινού - προσδοκίες των ντόπιων και των ενδιαφερομένων σχετικά με το τι είναι το σχέδιο και τι είναι απαραίτητο να συμπεριληφθεί στο σχέδιο διαχείρισης`
- συμμετοχικές δραστηριότητες - εργαστήρια, συναντήσεις με ενδιαφερόμενα μέρη, συνεντεύξεις`
- δημιουργία στρατηγικής επικοινωνίας-συμμετοχής`
- καθορισμός παραδόσεων, απαιτήσεων έργου και προγραμματισμός δραστηριοτήτων έργου`
- συμμετοχικές δραστηριότητες για τη διασφάλιση της ένταξης του κοινού και την αξιολόγηση της δημιουργίας του σχεδίου διαχείρισης`
- καθορισμός συνόλου αναπτυξιακών στόχων, μέτρων και δραστηριοτήτων
- καθορισμός δεικτών υλοποίησης

Για την επίτευξη των στόχων, είναι χρήσιμο να χρησιμοποιηθεί ένας εξωτερικός μεσολαβητής: ένας ουδέτερος ξένος, που είναι εκπαιδευμένος στο να φέρνει κοντά άτομα με διαφορετικά ενδιαφέροντα, μπορεί να βοηθήσει στη διαπραγμάτευση δύσκολων σχέσεων και να μοιραστεί την οικονομική ανάλυση: προσδιορισμός του πιθανού οικονομικού οφέλους του ιστότοπου για

την τοπική κοινότητα ή τρόποι διασφάλισης ότι τα κέρδη από τον τουρισμό παραμένουν στην κοινότητα, δείχνει μια δέσμευση προς τα εμπλεκόμενα μέρη.

6.6 Μέθοδοι και στρατηγικές για αξιολόγηση και επανεξέταση

Η παρακολούθηση της εφαρμογής και των αποτελεσμάτων του σχεδίου διαχείρισης είναι μια διαδικασία συλλογής, ανάλυσης και σύγκρισης δεικτών που παρακολουθεί συστηματικά την επιτυχία της εφαρμογής των εγγράφων. Οι στόχοι στις πράξεις στρατηγικού σχεδιασμού πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένοι και μετρήσιμοι με τη χρήση των σχετικών δεικτών. Οι δείκτες απόδοσης αντιπροσωπεύουν ένα είδος συστήματος που συνδυάζει την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων υλοποίησης κατά τη διαδικασία υλοποίησης και συμβάλλει στη διατήρηση ποιοτικής επικοινωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μέσω ερμηνειών και αναφοράς για τα αποτελέσματα υλοποίησης. Ο κύριος σκοπός της υποβολής εκθέσεων είναι να ενημερώσει τους ενδιαφερόμενους σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης και τους πιθανούς περιορισμούς και ανάγκες που εντοπίστηκαν κατά τη διαδικασία υλοποίησης. Ομοίως, η υποβολή εκθέσεων χρησιμεύει για την ενοποίηση των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται ανά επιμέρους στάδια της υλοποίησης του σχεδίου διαχείρισης. Με το συνδυασμό των αποτελεσμάτων, είναι ευκολότερο να εντοπιστούν προκλήσεις και ανάγκες που μπορεί να μην προβλεφθούν κατά την ανάπτυξη του σχεδίου διαχείρισης και έτσι συμβάλλει στη δυνατότητα ενημέρωσης του σχεδίου διαχείρισης. Επιπλέον, η σημασία της υποβολής εκθέσεων αντανακλά τη διασφάλιση της διαφάνειας ολόκληρης της διαδικασίας εφαρμογής.

6.6.1 Βασικά οικονομικά αποτελέσματα

Παράδειγμα πιθανών οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων και οι σχετικοί κοινωνικοοικονομικοί δείκτες περιλαμβάνονται στους παρακάτω πίνακες. Διακρίνονται ως προς τα βασικά οικονομικά αποτελέσματα όπως η οικονομική ανάπτυξη, η δημιουργία θέσεων εργασίας, η ανάπτυξη υποδομών και οι επενδύσεις και η τουριστική ανάπτυξη (Πίνακας 1) και περαιτέρω κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα όπως ο αντίκτυπος, η προστασία του τόπου, η γνώση και ο πολιτισμός (Πίνακας 2).

Σχετικά Αποτελέσματα	Συναφείς κοινωνικοοικονομικοί δείκτες
Γενική οικονομική ανάπτυξη και	- Συνολική παραγωγή - Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (υποδομές και παρεχόμενες υπηρεσίες) - Συνολική οικονομική ανάπτυξη της επικράτειας
Δημιουργία θέσεων εργασίας (Δωδώνη, Gjirokastër)	- Εργατικό εισόδημα - Αριθμός εργαζομένων - Αριθμός ατόμων που εμπλέκονται άμεσα σε δραστηριότητες διαχείρισης
Επενδύσεις και οικονομικοί πόροι που διατέθηκαν	- Ποσό επενδύσεων στο αρχαιολογικό πάρκο - Ολοκληρωμένα έργα, υποδομές και πολιτιστικές δραστηριότητες - Ποσό ληφθέντων μη επιστρεπτών οικονομικών μέσων
Τουριστικές εισερχόμενες ροές και συναφείς οικονομικές δραστηριότητες	- Αριθμός αφίξεων τουριστών και διανυκτερεύσεων στις πόλεις - Αριθμός επισκέψεων στα μουσεία των πόλεων - Μεριδίο αφίξεων τουριστών με πολιτιστικά κίνητρα στην κομητεία - Τουριστικά εισοδήματα σε επίπεδο προορισμού - Αριθμός επισκεπτών - Αριθμός τουριστικών επισκέψεων με ξεναγό - Αριθμός νέων τουριστικών προϊόντων που συνδέονται με την τοποθεσία

Πίνακας 1 – Εκ των υστέρων αξιολόγηση: βασικά οικονομικά αποτελέσματα και συναφείς δείκτες

Σχετικά Αποτελέσματα	Συναφείς κοινωνικοοικονομικοί δείκτες
Κοινωνικός αντίκτυπος	- Συμμετοχή του κοινού
Προστασία χώρων και συναφών οικονομικών δραστηριοτήτων	- Κατάσταση διατήρησης κτιρίων - Επίπεδο προστασίας της τοπικής βιοτεχνίας και της αγροδιατροφικής κληρονομιάς

Διάχυση γνώσεων, κουλτούρα και αναβάθμιση δεξιοτήτων

- Επίπεδο ανάπτυξης γνώσης που σχετίζεται με την περιοχή του πάρκου
- Πραγματοποιημένες πολιτιστικές δραστηριότητες (εκθέσεις, συνέδρια, συνέδρια, παραστάσεις, ...)
- Επίπεδο επαγγελματισμού των εργαζομένων που εμπλέκονται άμεσα σε διοικητικές δραστηριότητες
- Ανάπτυξη επαγγελματισμού και οικονομίας σχετικά με τη διαχείριση και βελτίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε γειτονικές περιοχές
- Τεχνολογική καινοτομία

Πίνακας 2 – Εκ των υστέρων αξιολόγηση: Κοινωνικός αντίκτυπος, προστασία, γνώση και πολιτισμός

6.6.2. Διαπίστευση

Για να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τις απαραίτητες ενέργειες για την ίδρυση αρχαιολογικών πάρκων και την ανάπλαση των υφιστάμενων, είναι απαραίτητο να τεθεί σε εφαρμογή μια διαδικασία διαπίστευσης σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο, με βάση τη συμμόρφωση με την κοινή μεθοδολογία, προσδιορίζοντας μετρήσιμη και παρακολουθήσιμη ποιότητα απαιτήσεων σε βάθος χρόνου.

6.6.3. Μεθοδολογία για την εκ των προτέρων οικονομική αξιολόγηση

Με αναφορά στις προηγούμενες ενότητες, αφού καταρτιστούν οι προϋπολογισμοί και τα επενδυτικά σχέδια, είναι δυνατό να εκτιμηθεί εάν η επένδυση είναι αποδεκτή ή όχι. Παρακάτω παρατίθενται οι κύριες μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό.

Καθαρή παρούσα αξία (NPV)

Είναι μια μεθοδολογία που βασίζεται στην προεξόφληση των καθαρών ταμειακών ροών της πράξης, δηλαδή ως NPV του έργου ορίζεται η μέχρι σήμερα αξία όλων των θετικών ταμειακών ροών (παροχών) που παράγονται από το έργο, καθαρή από την αξία μέχρι σήμερα οι αρνητικές ταμειακές ροές (κόστος) που δικαιολογούνται από τη δυναμική των επενδύσεων, εξ ου και ο ακόλουθος ορισμός σε σχέση με τα οκτώ χρόνια του έργου:

$$NPV = \sum_{t=1}^N \frac{\text{positive cash flow}_t}{(1+k)^t} - \sum_{t=1}^N \frac{\text{negative cash flow}_t}{(1+k)^t}.$$

Το K είναι ένα προεξοφλητικό επιτόκιο που πρέπει να είναι έκφραση του κόστους κεφαλαίου και που λαμβάνει επαρκώς υπόψη τη μεταβλητότητα των

αποτελεσμάτων (ρίσκο) του κλάδου στον οποίο πραγματοποιείται η επένδυση. Μπορεί επίσης να οριστεί ως η ελάχιστη αποδεκτή απόδοση της επένδυσης.

Εάν είναι εύλογο να αναμένεται ότι οι ταμειακές ροές θα παραχθούν πέρα από την περίοδο λεπτομερούς ανάλυσης (οκτώ έτη), και αξίζει να προστεθεί η παρούσα αξία τους (Αξία σε Χρόνο). Γενικά, η αξιολόγηση που γίνεται είναι προληπτική, τείνει να πιστεύει ότι το έργο, χωρίς σημαντικές στρατηγικές αλλαγές, μπορεί να βασιστεί σε σταθερές συνθήκες ικανές να παράγουν ταμειακές ροές ίσες τουλάχιστον με το Αποτέλεσμα Εκμετάλλευσης μετά από φόρους.

Το NPV της πράξης είναι η έκφραση της ικανότητας του έργου να αποζημιώνει σύμφωνα με τις παραμέτρους της αγοράς τους φορείς εκμετάλλευσης και το εμπλεκόμενο κεφάλαιο, και συνεπώς της σκοπιμότητας της πράξης, σύμφωνα με τον ακόλουθο κανόνα απόφασης:

- $NPV > 0$ υποδηλώνει τη σκοπιμότητα της επένδυσης με ρευστότητα αναδιανομής
- $NPV = 0$ υποδηλώνει τη σκοπιμότητα της επένδυσης χωρίς ανακατανομή ρευστότητας
- $NPV < 0$ υποδηλώνει τη μη σκοπιμότητα της επένδυσης.

Εσωτερικό ποσοστό απόδοσης (IRR)

Το IRR είναι ένας δείκτης της οικονομικής κερδοφορίας μιας επένδυσης, ο οποίος προσδιορίζεται με το σύνθετο ετήσιο ποσοστό απόδοσης που δημιουργεί μια επένδυση. Μαθηματικά, ορίζεται ως το προεξοφλητικό επιτόκιο που κάνει το NPV ίσο με μηδέν.

Γενικά, ένα έργο θα πρέπει να επιδιώκεται όταν το IRR είναι μεγαλύτερο από το κόστος του κεφαλαίου που χρησιμοποιείται στο επενδυτικό σχέδιο.

Με άλλα λόγια, το IRR αντιπροσωπεύει το μέγιστο οικονομικό κόστος που σχετίζεται με τις πηγές χρηματοδότησης που μπορεί να αναλάβει μια εταιρεία σε σχέση με ένα δεδομένο έργο. Κατά συνέπεια, ένα επενδυτικό σχέδιο είναι επιθυμητό εάν το IRR του είναι υψηλότερο από το κόστος ευκαιρίας του χρησιμοποιούμενου κεφαλαίου, ανεξάρτητα από τη φύση του.

Ανάλυση πολλαπλών κριτηρίων

Η ανάλυση πολλαπλών κριτηρίων λαμβάνει ταυτόχρονα υπόψη μια ποικιλία στόχων σε σχέση με την παρέμβαση που αξιολογείται. Επιτρέπει την εξέταση στόχων στην επενδυτική ανάλυση που δεν μπορούν να συμπεριληφθούν στη χρηματοοικονομική ανάλυση, π.χ. ενίσχυση του πολιτισμού και την προστασία του περιβάλλοντος.

Γενικά, η ανάλυση πολλαπλών κριτηρίων μπορεί να οργανωθεί ως εξής:

1. ορισμός των στόχων - οι στόχοι πρέπει να εκφράζονται σε μετρήσιμες μεταβλητές, δεν πρέπει να είναι περιττοί, αλλά μπορεί να είναι εναλλακτικοί
2. κατασκευή του "διάγραμμα των στόχων" - πρέπει να βρεθεί μια τεχνική για τη συγκέντρωση των πληροφοριών και την επιλογή· στους στόχους πρέπει να δίνεται, ει δυνατόν, μια «βαρύτητα» που να αντικατοπτρίζει τη σημασία τους·
3. ορισμός κριτηρίων κρίσης - τα κριτήρια αυτά μπορεί να αναφέρονται στις προτεραιότητες που επιδιώκουν οι διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς ή μπορεί να αναφέρονται σε συγκεκριμένες πτυχές της αξιολόγησης
4. ανάλυση επιπτώσεων - αυτή η δραστηριότητα συνίσταται στη διεξαγωγή ανάλυσης για κάθε επιλεγμένο κριτήριο των επιπτώσεων που παράγει· τα αποτελέσματα μπορεί να είναι ποσοτικά ή ποιοτικά
5. ανίχνευση/αξιολόγηση των επιπτώσεων της παρέμβασης ως προς τα επιλεγμένα κριτήρια - από τα αποτελέσματα της προηγούμενης ανάλυσης (τόσο σε ποιοτικούς όσο και σε ποσοτικούς όρους) δίνεται βαθμολογία για κάθε κριτήριο
6. προσδιορισμός των τύπων των υποκειμένων που εμπλέκονται στην παρέμβαση και ανίχνευση των αντίστοιχων λειτουργιών (βαρών) που αποδίδονται στα διάφορα κριτήρια
7. συνάθροιση των βαθμολογιών των διαφόρων κριτηρίων με βάση τις εκφραζόμενες προτιμήσεις - οι επιμέρους βαθμολογίες μπορούν στη συνέχεια να συγκεντρωθούν παρέχοντας μια αριθμητική αξιολόγηση της παρέμβασης που μπορεί να συγκριθεί με άλλες παρόμοιες.

6.6.4. Μεθοδολογία για την εκ των υστέρων οικονομική αξιολόγηση

Η εκ των υστέρων αξιολόγηση στο Κοινό Βιώσιμο Μοντέλο θα πρέπει να βασίζεται σε δείκτες ικανούς να αξιολογήσουν:

- Οικονομική επίδραση
- Κοινωνικός αντίκτυπος/Γνώσεις και πολιτισμός/Αναβάθμιση ανθρώπινου δυναμικού
- Περιβαλλοντική επίπτωση

Οι επιλεγμένοι δείκτες θα πρέπει να είναι:

- Καθορισμένοι σε σχέση με τους σκοπούς του Κοινού Μοντέλου Βιώσιμης Διακυβέρνησης
- Σημαντικοί για την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων
- Μετρήσιμοι
- Αντικειμενικοί
- Στιβαροί/Συγκρίσιμοι στο χρόνο και -ιδανικά- σε όλο τον χώρο

Για τον καθορισμό μιας κατάλληλης εργαλειοθήκης αξιολόγησης, μια πρόταση είναι να οριστούν πρώτα τα σχετικά αποτελέσματα, στη συνέχεια να γίνει η συλλογή όλων των επίσημων διαθέσιμων πληροφοριών και, τέλος, να αναπτυχθούν οι πιθανοί δείκτες με βάση ποιοτικές πληροφορίες, όταν τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα σε τοπικό επίπεδο δεν είναι επαρκή για να παρακολουθούν και να αξιολογούν την πρόοδο προς τα αναμενόμενα αποτελέσματα των στρατηγικών που προσδιορίζονται.

Ο σωστός προσδιορισμός των δεικτών αποτελεσμάτων είναι ζωτικής σημασίας και τα εργαλεία ΤΠΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο για μια ποσοτική όσο και για μια ποιοτική προσέγγιση για τη μέτρηση των αποτελεσμάτων.

Οι οικονομικές επιπτώσεις θα πρέπει να αξιολογούνται με σύγκριση την κατάσταση των δεικτών πριν και μετά την εφαρμογή του Σχεδίου Διαχείρισης όσον αφορά τις εισερχόμενες από τον τουρισμό ροές και τις συνδεδεμένες οικονομικές δραστηριότητες.

Περαιτέρω τομείς αξιολόγησης είναι σημαντικοί. Ιδιαίτερα, από μια βιώσιμη προοπτική, είναι επίσης σημαντικό να αξιολογηθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις, όπως η συμμετοχή της κοινότητας, η προστασία των αρχαιολογικών χώρων και η προστασία και ενίσχυση συναφών οικονομικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, ένας επιπλέον τομέας σχετικής εκ των υστέρων αξιολόγησης είναι τα αποτελέσματα της έρευνας, η πιθανή διάχυση γνώσης σε γειτονικές περιοχές, η ανάπτυξη πολιτισμού και η αναβάθμιση δεξιοτήτων.

6.6.5. Ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση μέσω ΤΠΕ.

Τα εργαλεία λήψης αποφάσεων θα πρέπει να αναπτυχθούν σύμφωνα με το πνεύμα της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, προκειμένου να «ενθαρρυνθούν όλοι να συμμετάσχουν στη διαδικασία αναγνώρισης, μελέτης, ερμηνείας, προστασίας, διατήρησης και παρουσίασης της πολιτιστικής κληρονομιάς» (άρθρο 12α Σύμβασης Faro).

Προσεγγίζοντας το «κοινό» πρέπει να διακρίνουμε:

- πραγματικό κοινό: άτομα που όχι μόνο πηγαίνουν στο πάρκο αλλά συμμετέχουν και στις δραστηριότητές του. Για αυτούς τους χρήστες, μπορούν να μελετηθούν μορφές ιδιότητας μέλους και προγράμματα πιστότητας.
- δυνητικό κοινό.
- μη κοινό.

Αυτό για το οποίο πραγματικά θέλουμε να λάβουμε πληροφορίες είναι:

- το κοινωνικοδημογραφικό προφίλ του χρήστη.
- Κίνητρο.
- εμπειρία.
- ΤΠΕ και άλλες στρατηγικές επικοινωνίας.
- γνωστική μαθησιακή διαδικασία.
- συμπεριφορά κατά την επίσκεψη.

Προκειμένου να επαληθευτεί η αποτελεσματική βελτίωση του πάρκου, είναι απαραίτητη η παρακολούθηση των σχολίων και του ενδιαφέροντος των χρηστών. Μερικά από τα πιο κοινά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την ποσοτική και ποιοτική παρακολούθηση είναι:

- Έρευνα επισκεπτών
- Μετρητές
- Εφαρμογές Προφίλ
- Google Αναλύσεις
- Έξυπνες συσκευές και εφαρμογές

6.6.6. Μοντέλα και μέσα παρακολούθησης αποτελεσμάτων και αξιολόγησης

Ειδικότερα, η παρακολούθηση της εφαρμογής του σχεδίου διαχείρισης θα επικεντρωθεί σε καθορισμένες δραστηριότητες στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης. Οι δείκτες αποτελέσματος είναι ποσοτικά ή/και ποιοτικά μετρήσιμα δεδομένα που επιτρέπουν την παρακολούθηση, την αναφορά και την αξιολόγηση της απόδοσης κατά την υλοποίηση στόχων και δραστηριοτήτων. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να καθοριστούν με σαφήνεια οι δείκτες υλοποίησης (ονομαστικοί/κειμενικοί), η ποσοτική κλίμακα (μονάδα μέτρησης) και η τιμή στόχου, καθώς και οι πηγές επαλήθευσης. Οι καθορισμένοι δείκτες υλοποίησης πρέπει να καλύπτουν θεματικά όλους τους συναφείς τομείς που σχετίζονται με την παρακολούθηση της κατάστασης των αρχαιολογικών χώρων και των επιπτώσεων μεμονωμένων δραστηριοτήτων, το επίπεδο ανάπτυξης και αξιοποίησης, τις μεθόδους διαχείρισης, τον αντίκτυπο στην ευρύτερη περιοχή (οικονομική, περιβαλλοντική, κοινωνική με τη μορφή της τοπικής κοινότητας), την προώθηση αξιών πολιτιστικής κληρονομιάς κ.λπ. Η πηγή των δεδομένων παρακολούθησης εξαρτάται κυρίως από το τι προσπαθεί να μετρήσει ο κάθε δείκτης. Μετά τη δημιουργία δεικτών υλοποίησης, πρέπει να καθιερωθούν μέθοδοι συλλογής δεδομένων και η συχνότητα καταγραφής των διαφόρων δεδομένων σε δείκτες πρόσδεσης. Αυτή θα πρέπει να είναι μια συζήτηση μεταξύ των εμπλεκόμενων μελών του προγράμματος, των διευθυντών και του προσωπικού. Προτείνεται η διαδικασία παρακολούθησης να βασίζεται σε εξαμηνιαίες εκθέσεις κατά τη διαδικασία υλοποίησης του σχεδίου διαχείρισης.

Στόχος 1:										
Μέτρηση 1.1.	Δείκτες υλοποίησης					Χρόνος υλοποίησης				
	Όνομα ένδειξης	Κλίμακα (μονάδα)	Αρχική αξία (έτος)	Τιμή στόχου (έτος)	Πηγή για παρακολούθηση	Υ1	Υ2	Υ3	Υ4	Υ5...
Δραστηριότητα 1.1.1										
Δραστηριότητα 1.1.2										
...										

Είναι δυνατό να διακρίνουμε διαφορετικούς τύπους δεικτών - δείκτες εισροών, δείκτες εκροών, δείκτες αποτελεσμάτων και δείκτες επιρροής.

Ένα από τα πιο κοινά εργαλεία διαχείρισης είναι η Τεχνική Αναθέωσης Αξιολόγησης Προγράμματος (PERT). Αυτό το εργαλείο παρακολούθησης αξιολόγησης χωρίζεται στα ακόλουθα βήματα:

- προσδιορισμός συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και ορόσημων
- καθορισμός της σωστής σειράς δραστηριοτήτων
- κατασκευή διαγράμματος δικτύου
- εκτίμηση του χρόνου που απαιτείται για κάθε δραστηριότητα
- προσδιορισμός της κρίσιμης διαδρομής

Η ενημέρωση γραφήματος PERT γίνεται καθώς προχωρά το σχέδιο διαχείρισης

Το έγγραφο συντάχθηκε με την οικονομική βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το περιεχόμενο του παρόντος αποτελεί αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζει τη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή/και των αρχών του προγράμματος ADRION.

Αυτό το έγγραφο υποστηρίζεται από το πρόγραμμα Interreg ADRION που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το ταμείο IPA II.

Προϋπολογισμός έργου: 1.664.336,80 EUR

Διάρκεια έργου: 1 Φεβρουαρίου 2020 - 31 Ιανουαρίου 2023